

ŽELJEZNI LJESOVI

HERBERT A. WERNER

uživajte u svijetu knjiga

ŽELJEZNI LJESOVI

Herbert A. Werner

Prvi put objavljeno u Velikoj Britaniji godine 1969.

Nakladnik Arthur Barker

Prijevod : Predrag Raos

Pomorcima svih zemalja
koji poginuše u bici za Atlantik
u II. svjetskom ratu, a napose
mojim drugovima podmorničarima koji leže
sahranjeni u svojim željeznim ljesovima

Nema ruža na grobu mornara,
Ni ljiljana na oceana valu,
Jedini spomen su galeba krila
I suze u oku njegove drage.
- Njemačka pjesma

Kazalo

Predgovor

Uvod

Prvi dio: Godine slave

Drugi dio: Iznad nas - pakao

Treći dio: Katastrofa i poraz

Epilog

Dodaci

Gubici njemačkih podmornica (1939. - 1945)

Rječnik manje poznatih pojmova

Bilješka o piscu

Predgovor

Viceadmirala sir Arthura Hezleta, KBE, CB, DSO (with Bar), DSC,* britanskog kapetana podmornice 1941.-5. i Visokog (podmorničkog) časnika 1959.-61.

Knjiga Herberta Wenera fascinantna je priča o bici za Atlantik, ispričana iz perspektive njemačkog podmorničara. Ona nam pokazuje da su se, bez obzira na to što mi u ovoj zemlji inače mislili o moralnosti neograničenog podmorničkog ratovanja, naši protivnici morali boriti tvrdokorno i žestoko, te da su pritom iskazali golemu izdržljivost i hrabrost. Knjiga za sobom ostavlja dojam da podmornice nisu nikako mogle pobijediti; pače već i sam naslov Željezni ljesovi kao da odaje zdvojnost. Pa ipak su podmornice u II. svjetskom ratu ozbiljno ugrozile našu prevlast na moru, o kojoj je ovisilo sve ostalo. Tako će Winston Churchill kasnije o tome reći: "Jedino što me je u ratu stvarno užasavalo bila je opasnost od podmornica."

Admiral Donitz je prije rata bio izračunao da bi za pobjedu nad britanskim konvojskim sustavom trebalo oko tri stotine operativnih podmornica. Po izbijanju rata on je, međutim, imao ukupno samo 57 podmornica, od kojih tek 18 dovoljno velikih da mogu djelovati u Atlantiku. U svibnju 1941., kad je Herbert Werner prvi put isplovio na podmornici U-557, Njemačka je imala svega 30 operativnih podmornica, no one su ipak potapale brodove dvaput brže no što ih je

Ujedinjeno Kraljevstvo gradilo. Da je posjedovala planiranih 300 podmornica, i da su one istim tempom potapale brodove, bilo bi moguće čitavu britansku trgovačku flotu likvidirati u roku od devet mjeseci.

Kad je poručnik Werner postao zamjenikom zapovjednika na U-230, Sjedinjene Države su već bile ušle u rat. Pokolj savezničkog brodovlja uz američku obalu u prvoj polovici 1942. podvostručio je tonažu što su je dotad potopile podmornice. Operativna je snaga podmornica do tada već bila dosegla 140 jedinica, no bez obzira koliko velik bio njihov uspjeh u zapadnom Atlantiku, on više nije imao strateškog značenja. Tada se, naime, već počeo ostvarivati golemi američki brodograđevni program, pa je tonaža

* KBE, Knight Commander of the Order of the British Empire (Viteški zapovjednik reda Britanskog Carstva), CB, Commander of the Order of the British Empire (Zapovjednik reda Britanskog Carstva), DSO (with Bar), Distinguished Service Order (Orden za vojne zasluge s lentom), DSC, Distinguished Service Cross (Križ za vojne zasluge).

američke trgovačke flote, i unatoč strahovitim gubicima, u tom razdoblju zapravo porasla. Pred takvim tempom brodogradnje, onih se 300 podmornica što ih je u početku tražio Donitz, pretvorilo u besmisleni brojku; mogli bismo stoga reći da su podmornice već sredinom 1942. prestale biti oružjem kojim se mogao dobiti rat.

Podmornice su se, međutim, još skoro godinu dana nastavile boriti, i to uz stalni brojčani porast, ali djelujući protiv sve žešćeg otpora, a napose iz zraka. U ožujku 1942., kad ih je operativnih bilo 240, podmornice su uložile posljednji veliki napor i u svojim su napadima na konvoje potopile brodovlja koliko i u travnju 1917., dakle u tom pogledu najcrnjem mjesecu I. svjetskog rata. U toj je konačnoj bici sudjelovao i Werner u svojoj U-230, a bio je na pučini i u svibnju 1943. kad su podmornice na Atlantiku doživjele odlučni poraz. Tog su mjeseca Nijemci izgubili 41 podmornicu, što je skoro dvostruko više od broja podmornica izgrađenih u istom razdoblju. Činilo se vjerojatnim da će podmorničke snage otada opadati a ne rasti, i zbog toga se njihova kampanja najednom slomila. Od tada pa nadalje, podmornice više nisu predstavljale ozbiljnu opasnost te su bile svedene tek na neugodnu smetnju.

U cijelom razdoblju zapovjedništva Oberleutenanta Wenera, podmornica je bila poraženo i progonjeno plovilo u stalnoj borbi za opstanak. Od svibnja 1943. pa do kraja rata Nijemci su izgubili golem zbir od 534 podmornice. Nade su se u toj izgubljenoj bici polagale u nove vrste podmornica za koje su Nijemci vjerovali da bi im mogle omogućiti spas i vraćanje izgubljenog, ali su one stigle prekasno da bi se mogle ozbiljnije uključiti u rat. Kasniji će razvoj podmornica pokazati što su sve one mogle postići. Danas su, zahvaljujući nuklearnom pogonu, podmornice jednim skokom prestigle sve protumjere. Zamislimo samo što bi Werner mogao učiniti s podmornicom koja uopće ne mora izranjati, pa čak ni izbaciti šnorkel, i koja ima neograničen radijus djelovanja pri brzini i do 25 uzlova!

Pa ipak, pobjeda nad njemačkim podmornicama nije bila nimalo laka zadaća. Procjenjuje se da su Saveznici na protumjere morali trošiti tri do četiri puta više no Nijemci za podmorničku kampanju. To je predstavljalo divovski napor, i to ne samo u mornaričkom, nego i u civilnom, industrijskom i znanstvenom pogledu, napor koji je crpio snage koje su se dale usmjeriti na druga područja. Herbert Werner i podmornice prisilili su saveznike na ulaganje tog truda, jer da to nisu činili, vjerojatno bi izgubili rat.

Uvod

Ova knjiga, koja govori o mojim osobnim doživljajima u Njemačkim podmorničkim snagama u II. svjetskom ratu, ispunjava jednu dugogodišnju obvezu. Od svršetka tog razornog sukoba, uloga je podmornica u njemu bila počesto prikazivana krivo, pa i podcjenjivački, a činili su to čak i vojni povjesničari koji bi to ipak morali znati. Budući da sam jedan od svega nekoliko podmorničkih zapovjednika koji su se borili većim dijelom rata i uspjeli preživjeti, osjećao sam da mi dužnost

prema mojim palim drugovima nalaže da stavim stvari na njihovo mjesto. To više što je riječ dužnost bila prva i posljednja u rječniku njemačkih podmorničara, jer, bez obzira na sva suprotna mišljenja, mi smo svoju dužnost izvršili tako korektno i viteški, da nas u tom pogledu ne nadmašuje niti jedan rod vojske niti na jednoj strani. Bili smo vojnici i domoljubi, ni manje ni više od toga, i u svojoj smo odanosti jednoj propaloj ideji, ginuli u stravičnom broju. No najveća tragedija Podmorničkih snaga nije bila samo u pogibiji tolikog broja valjanih ljudi; ona je i u tome što je toliko naših života bilo jednostavno protraćeno zbog manjkave opremljenosti i besavjesne politike Podmorničkog stožera.

Gledajući unazad, ključna je važnost Podmorničkih snaga nedvojbeno jasna. Bez obzira na pitanje je li Njemačka inače mogla dobiti rat, sasvim izvjesno bi ga izgubila da je divovska proizvodnja američkih tvornica u dovoljnim količinama stizala do Engleske. Od te su premise i bili izvedeni okviri epske "Bitke za Atlantik", u kojoj su podmornice bile predstraža njemačke obrane. Čak je i tako visoki autoritet kao što je Winston Churchill svojedobno izjavio: "Bitka za Atlantik bila je presudni činilac cijelog rata. Nikada, ni na trenutak, nismo mogli zaboraviti da sve što se događa drugdje, na kopnu, na moru ili u zraku, u krajnjem ovisi o njezinu ishodu, i sred svih drugih briga, zabrinuto smo iz dana u dan pratili obrate njezine ratne sreće." Značajno je i da je Churchill, koji je i predobro znao za razaranja Luftwaffea i njemačkih raketa V-1 i V-2, napisao i riječi: "Jedino što me je u ratu stvarno užasavalo bila je opasnost od podmornica." Gledano pak s druge strane, njemačka je ratna sreća ukorak pratila uspon i pad Podmorničkih snaga. Ta mi je veza postajala sve jasnijom svaki put kad bih poslije duge patrole izišao na obalu.

Izbijanje rata u rujnu 1939, iznenadilo je njemačku ratnu mornaricu; Podmorničke su ga snage dočekale sasvim nespremne. Takvo je stanje nametnuo sporazum što su ga 1935. zaključile Njemačka i Velika Britanija, a koji je njemačke snage ograničavao na 35 posto britanskih, kako bi se održala tadašnja napeta ravnoteža snaga. Njemačka je 1939. u službi imala samo 57 podmornica, od kojih su 52 bile male istisnine i sposobne za obavljanje tek kratkotrajnih, priobalnih zadaća. Preostale, njih pet, bile su velika plovila projektirana za patrole širokog radijusa u trajanju do osam tjedana. Od tih je ukupno 57 podmornica, međutim, 18 bilo izdvojeno za obuku novih posada. Tako je na raspolaganju ostalo samo 39 operativnih podmornica, koje su se trebale baciti na moćnu britansku mornaricu, golemu britansku trgovačku flotu, na ratne i trgovačke flote engleskih saveznica, kao i na nebrojene neutralne brodove koji su ugovorno plovili za saveznike.

Pa ipak je, unatoč svemu tome, prva godina podmorničkog rata za Njemačku bila izvanredno plodna. Iako su Podmorničke snage izgubile 28 jedinica, ipak su uspjele uništiti jedan britanski nosač aviona, jedan bojni brod, pet krstarica, tri razarača, dvije podmornice i 438 trgovačkih brodova s ukupno 2,3 milijuna bruto-registarskih tona. Osim toga, u ljetu 1940., poslije predaje Francuske, naše su podmornice bile postupno prebačene na jug, u francuske luke u Biskajskom zaljevu. Time su bile skraćene naše rute prema Atlantiku, a označilo je to i novu fazu rata na moru - početak velikih bitaka za konvoje.

Istodobno je admiral Karl Donitz, još od 1935. vrhovni zapovjednik Podmorničkih snaga, pokrenuo ambiciozni program izgradnje najveće podvodne flote što ju je svijet vidio. Najnaprednija podmornica toga doba, takozvani Tip VII, postala je standardna za Atlantik; istisnina joj je bila 770 tona, a autonomija pri ekonomičnoj brzini 9000 nautičkih milja. Za cijelog trajanja rata bilo je izgrađeno 694 jedinica toga tipa, koje su se zatim periodično modernizirale novom, usavršenom opremom i rješenjima; one su zaslužne za otprilike 90 posto gubitaka savezničkog brodovlja. Osim toga je bilo izgrađeno preko 200 većih podmornica namijenjenih polaganju mina, prevoženju kritičnog ratnog materijala i, što je najvažnije, obnavljaju zaliha pogonskoga ulja, torpeda i živeža borbenih podmornica na pučini.

Velika je Britanija ubrzo osjetila zub tog programa ubrzane izgradnje. Neograničeno je podmorničko ratovanje na sjevernoatlantskim konvojskim rutama dovelo do uništenja 310.000 tona brodovlja u samo jednom dvotjednom razdoblju u jesen 1940. U jednom dvomjesečnom razdoblju u proljeće 1941. saveznički su se gubici bili popeli na 142 plovila, odnosno 815.000 tona, a za godinu je i pol dana podmornički rat saveznike stajao preko 700 brodova s ukupno 3,4 milijuna tona. Churchill je ovako opisao taj engleski najcrnji čas: "Pritisak je stalno rastao, a naši su gubici u

brodovlju zastrašujuće nadmašivali novogradnju... U međuvremenu su zastrašujući Prien i ostali vrsni podmornički zapovjednici... strogo primjenjivali novu taktiku 'vučjeg čopora'."

U svibnju 1941., kad sam iskusio svoje prve podmorničke bitke, naši su napadi na plovne putove bili jednostrani trijumfi; savezničke su protumjere - primjena radara, zračnog izviđanja te razarača i eskortnih brodova novoga tipa - bile još u povojima, te za naše uskoke nisu predstavljale nikakvu opasnost. Prilike se nisu promijenile ni kad je britanskoj floti bilo dodano 50 američkih razarača, dobivenih u sklopu anglo-američkog sporazuma o zajmu i najmu (Lend -Lease). Koncem 1941. totalna pobjeda, u koju smo tako samouvjereno vjerovali, činila se i lakom i nadohvat ruke: saveznički su se gubici samo te godine popeli na 750 trgovačkih brodova ili skoro 3 milijuna tona.

Nedugo po ulasku Sjedinjenih Država u rat, podmornice su proširile polje svog djelovanja na američku istočnu obalu te su s razornim posljedicama napadale brodove. Za prvih šest mjeseci naprijateljstava protiv Sjedinjenih Država, naše su podmornice potopile 495 brodova s ukupno 2,5 milijuna tona. Podmornice, osim toga, nisu patrolirale samo sjevernoatlantskim i karipskim lovištima, nego su se šuljale za plijenom i po južnom Atlantiku, Sredozemlju i Crnom moru; nekoliko ih se pojavilo čak i na Tihom oceanu. Godine 1942., u najuspješnijoj godini u čitavoj povijesti njemačkog podmorničarstva, na dno je poslano preko 1200 savezničkih brodova - ili skoro 7 milijuna tona.

Ali ožujak 1943., koji je podmornički rat doveo do vrhunca uspjeha, najavio je i katastrofu. Tog su mjeseca Podmorničke snage potopile preko 750.000 tona savezničkog brodovlja, ali su doživjele i nagli porast vlastitih gubitaka. Taj je neočekivani preokret bio zapravo prvi udar u pažljivo pripremljenoj savezničkoj protuofenzivi. Saveznici su razvili mnoga nova oružja, među kojima i brze eskortne (prateće) brodove, malene nosače aviona i jako poboljšane radarske uređaje. Saveznici su proizveli i sastavili velik broj eskortnih brodova, jurišnih aviona za službu na nosačima, kao i kopnenih bombardera velikog radijusa djelovanja. Kad su u travnju spregnuti sve te sastavnice, saveznici su uzvratili udarac s takvom i brojčanom i tehničkom premoći, da je za samo nekoliko tjedana bilo uništeno čak 40 posto naših podmorničkih snaga. Taj je saveznički protuudar trajno okrenuo ratnu sreću. Lovci su skoro preko noći postali lovinom, i do kraja rata naše su podmornice uništavane jezivim tempom.

Podmorničke su se snage očajnički pokušavale oduprijeti toj protuofenzivi, no sve je bilo uzalud. Godine 1943., kad sam bio prvi časnik na U-230, podmornice smo gubili tako brzo da ih nismo stizali nadomiještati. U ljeto 1943. naš je danak u savezničkom brodovlju spao na mjesečni prosjek od 150.000 tona, a u to su vrijeme saveznički brodograđevni kapaciteti već bili dosegli milijun tona mjesečno.

A gola je činjenica bila i da je podmornica postala zastarjela. Ona je i predugo bila u biti površinsko plovilo koje bi tek povremeno zaranjalo, kako bi ostalo nevidljivo pri izvršenju napada ili u bijegu pred potjerom. U stožeru su, istina, bili razvili šnorkel, uređaj koji je omogućavao podmornici da hvata zrak i nabija akumulatore i dok plovi zaronjena, pa i svo vrijeme patroliranja. Šnorkel, međutim, nije ušao u opću upotrebu sve do ožujka 1944., deset kobnih mjeseci poslije početka savezničke protuofenzive; a zatim je prošlo još punih pet mjeseci dok taj spasonosni uređaj nisu postavili na sve starije podmornice. Tako je mene šnorkel tek u kolovozu 1944., kad sam plovio na svojoj petoj podmornici, oslobodio stalne igre na život i smrt, igre u kojoj je valjalo hitro izranjati radi udisanja zraka, no samo da bismo već nekoliko minuta kasnije strmoglavo zaranjali pred dobro smišljenim napadima savezničkih zrakoplova i razarača. Osim toga, i sam je šnorkel bio daleko nedostatan odgovor na savezničke zrakoplove i lovačke skupine. Podmornica je i dalje, općenito gledajući, bila pogibeljno spora i silno ranjiva, a osim toga i gluha i bespomoćna, i to napose dok bi plovila pod šnorkelom.

Jedino se stvarno rješenje krilo u radikalno novoj podmornici. Nekoliko je takvih tipova već godinama bilo na njemačkim crtačim daskama. Bile su projektirane da zaronjene satima plove brzinom većom od razaračeve, da ispaljuju torpeda sa sigurne dubine, te da nose dvostruko više torpeda no njihove konvencionalne sestre. Ta su podvodna čuda stalno obećavali Podmorničkim snagama. Ona se, međutim, nisu počela proizvoditi sve do sloma podmorničkog rata, a jako ih je malen broj bio zaprimljen u službu na vrijeme da bi se ogledale u boju.

I tako su se Podmorničke snage borile s onim što su imale, pa su u posljednjoj godini rata osim vlastitog uništenja obavile malo toga. Jedna za drugom, naše su posade isplovljavale poslušno, pa čak i optimistički, na groteskne zadaće koje su završavale smrću. Ono nekoliko zapovjednika veterana što su još bili preostali za boj, bilo je desetkovano unatoč svom iskustvu u umijeću preživljavanja. Novi kapetani, čak i s posadom sastavljenom od veterana, praktički nisu imali izgleda da se vrate ni sa svoje prve patrole.

Kad su u svibnju 1945. napokon bila obustavljena neprijateljstva, oceansko je dno bilo posuto olupinama podmorničkog rata. Naše su podmornice uništile 2882 trgovačka broda s ukupno 14,4 milijuna bruto-registarskih tona; uz to su potopile i 175 savezničkih ratnih brodova i oštetile 264 trgovačka, s ukupno 1,9 milijuna tona. Zauzvrat smo platili nevjerojatnu cijenu. Naših ukupno 1150 u službu zaprimljenih podmornica doživjelo je ovakvu sudbinu: 779 ih je bilo potopljeno, dvije su bile zarobljene, dok je ostale posada potopila ili predala, sukladno naredbi na kraju rata. Od ukupno unovačenih 39.000 ljudi, Podmorničke su snage imale 28.000 poginulih i 5000 zarobljenih. To čini stopu gubitaka od 85 posto.

Pa ipak, čak ni ti brojevi ne otkrivaju pun opseg te podmorničke katastrofe. Budući da su na borbene dužnosti bile poslone samo 842 podmornice, i budući da je od njih bila izgubljena 781, to znači da je, zapravo, bilo zbrisano punih 93 posto operativnih Podmorničkih snaga. Iskazan konkretnim brojkama, taj danak djeluje još šokantnije. U trenutku kad su u lipnju 1944. Saveznici izvršili invaziju na Francusku, naše su silne podmorničke snage na atlantskoj fronti bile svedene na svega 68 operativnih jedinica, a na kraju su rata od njih plovile još samo tri. Jedna je od te tri preživjele bila i U-953, kojom sam zapovijedao ja. kao njen posljednji kapetan.

* * *

Svoju sam priču o podmorničkoj borbi napisao uz pomoć bilježaka što sam ih vodio ti ratu, a također i fotografija i pisama sto sam ih uspio spasiti iz holokausta na kontinentu i katastrofe na moru. Iako sam se jako oslanjao na sjećanja, moram napomenuti da su moje uspomene još uvijek neugodno žive te se bojim da će takve ostati, sve dok mi taj teret sa svijesti ne ukloni vlastito iščeznuće. Osim toga, da bih točno nizio događaje oslonio sam se na brošuru što su je izdali Heidenheimer Druckerei und Verlag GMBH, u kojoj je navedena sudbina svih njemačkih podmornica.

Sve su one u ovoj knjizi navedene pod svojim stvarnim U-brojem. Nadnevc i sati pojedinih zbivanja vrlo su bliski onim stvarnim, a ponekad su i u minutu točni. Radio-poruke, među kojima i signali što su ih slale i podmornice i stožer, krajnje brižljivo su rekonstruirane. Točno su prevedene i tri duge radio-poruke admirala Donitza.

Nisu ništa manje autentične ni neke zapanjujuće epizode iznesene u ovoj knjizi - epizode ili malo poznate ili dugo tajane. Tako bi nemali broj američkih pomorskih časnika mogao potvrditi činjenicu da su američki ratni brodovi, među inima i razarači Greer. Reuben James i Kearney, napadali njemačke podmornice još ljeti 1941., te tako protiv Njemačke vodili neobjavljeni rat. A još ću se naćekati dok ugledam da je netko objavio šokantnu naredbu što ju je pred samu savezničku invaziju na Normandiju izdao Podmornički stožer. Ona je naložila zapovjednicima 15 podmornica da napadnu golemu invazijsku flotu te da, pošto potroše torpeda, brod unište kljunom - drugim riječima, da počine samoubojstvo.

Svi pojedinci spomenuti u knjizi stvarne su osobe. Dvojica zapovjednika pod kojima sam imao povlasticu služiti nazvani su svojim stvarnim imenima, isto vrijedi i za druge podmorničke kapetane i istaknute časnike flotile, od kojih su mi mnogi bili prijatelji, te napokon i za moje najbliže drugove u bitkama na moru i eskapadama na kopnu; skoro su svi oni nažalost već mrtvi. Promijenio sam tek nekoliko imena da zaštitim žive; ne bi bilo nimalo gentlemanski otkrivati žene koje sam upoznao, a koje su već odavno postale vjerne supruge drugih ljudi. Ova knjiga, međutim, pripada mojim mrtvim drugovima, masovno pobijenim u cvijetu mladosti. Nadam se da im ona odaje počast koju zaslužuju. A ako čitatelju uspijem prenijeti drevnu poruku da svaki naraštaj kao da zaboravlja da je rat zlo i da ubija ljude, smatrat ću da sam time izvršio svoje najkonstruktivnije djelo.

Herbert A. Werner

Siječnja 1969.

Prvi dio

GODINE SLAVE

1.

"Zastavnici," rekao je admiral, "dao sam vas sazvati da preuzmete svoju prvu važnu zadaću. Danas vas šaljem na vaše prve frontovske jedinice. Gdje god da bio brod naše ratne mornarice, na Baltiku ili Atlantiku, na Mediteranu ili u Arktičkom oceanu, trebat će mu vaše snage. Došao je trenutak da pokažete koliko ste naučili. I vi ćete se iskazati radi svoje domovine. I udarat ćete po Engleskoj gdje god naidete na njezine brodove, i slomiti njezinu moć na moru. I izvojevati pobjedu."

Admiral, taj vitak i visok muškarac, zagledao se u nas da uhvati naše poglede. Mi, mornarički zastavnici, u obliku potkovice stajali smo oko njega na velikom trgu Vojnopomorske akademije u Flensburgu. Sve se to odvija sredinom jutra jednog dana koncem travnja 1941. A povod je naše diplomiranje.

Admiral je nastavio pričom o našoj velikoj pomorskoj tradiciji i domoljubnoj dužnosti nas kao Nijemaca. Govorio je o časti i ideji. Svi smo mi već često slušali takve govore, pa ipak za većinu od nas poziv da krenemo u slavu ili smrt nije izgubio baš ništa od uzbudljive izazovnosti.

Posebno je mene taj trenutak ispunjavao velikim zadovoljstvom - ta na nj sam čekao već toliko godina. Odluku da postanem pomorskim časnikom u moje su ime donijeli još dok sam bio u kolijevci. Moj otac, kojemu su na put pomorskih ambicija stale obiteljske i poslovne odgovornosti, bio je odlučio da ću jednoga dana nositi admiralske pruge. I tako sam bio zavjetovan moru. Moje djetinjstvo i mladost, provedeno u dva gradića u Schwartzwaldu na jugu Njemačke, predodredili su me za karijeru na brodu. Ushićen jedrenjacima, trgovačkim brodovima i luksuznim linijašima što su razvozili ljude do svih zamislivih obala, pročitao sam bezbrojne knjige o pomorskim bitkama, istraživačima, osvajačima i junacima pomorskog ratovanja. Prije nego što sam i navršio 17 godina, stekao sam mnogo praktičnog iskustva jedreći po jezeru Constance, gdje sam naučio upravljati skoro svim vrstama jedrilica, od šešule do dvojarbolne jahte od 60 stopa. S osamnaest sam godina šest mjeseci služio kao pomorski pripravnik na škuneru što je plovio po Baltiku i Sjevernom moru. Posljednje godine na srednjoj školi prošao sam stroge testove, potrebne za prijem na Pomorsku akademiju. Poslije toga sam odslužio obvezni rok u Nacionalnoj radnoj službi, gdje sam sudjelovao u reguliranju planinskih potoka i izgradnji cesta. A onda je u rujnu 1939. sve promijenilo izbijanje rata. Osvajanje Poljske munjevitim ratom izazvalo je Veliku Britaniju na otpočinjanje neprijateljstava, i tako sam u ratnu mornaricu bio pozvan i prije no što sam se bio nadao. Na dan 1. prosinca 1939. preselio sam se u vojarnu časničkog središta za obuku smještenog na nekom baltičkom otočiću. Tu sam se pridružio svojoj klasi od preko 600 oduševljenih mladića.

Kad sam tog prvog dana prosinca prvi put na sebe stavio modru odoru, imao sam 19 godina. Za te studene, oštre zime, bili smo podvrgnuti najstrožem programu vojne obuke. Naše je pojačano školovanje, baš kao i naporni dril u snijegu i blatu, bilo sračunato da otpadnu svi osim onih najsposobnijih. Iza oštre su obuke na kopnu slijedila tri mjeseca jedrenja na križnjaku Horst Wessel. A onda je uslijedilo iscrpljujuće krstarenje po Baltiku na školskom minolovcu.

Svoju sam prvu zapovjednu dužnost dobio poslije pada Francuske. Riječ je bila samo o brodiću u 34. minolovačkoj flotili, smještenoj u Den Helderu, ključnoj luci na nizozemskoj obali. Pa ipak sam se, služeći na toj vrlo djelatnoj flotili, upoznao i sa smrću. Dužnost mi je bila čistiti Engleski kanal, pa sam dnevice izbjegavao britanske, francuske, belgijske i nizozemske mine, te uspio preživjeti teške britanske zračne napade na moru i u luci. Osim toga sam uspio i oboriti bombarder Bristol Blenheim, i to starom, vodom hlađenom strojnicom još iz I. svjetskog rata; propatiti svoj prvi i posljednji napad morske bolesti; zaraditi promaknuće u kadeta kao i kolajnu zato što sam iz minama zagađenih voda uspio ukloniti velik broj tih okruglih, crnih, eksplozivnih čudovišta, a sudjelovao sam i u probama za operaciju Morski lav, kojoj je cilj bila invazija na Britansko otočje, no koja se nikad nije uspjela otisnuti od obale. Sve u svemu, i svoju sam kolajnu i promaknuće zaradio mukotrpno. A osim toga sam očekivao da ću, poslije još jednog razdoblja školovanja, pod

zapovjedništvo dobiti veći brod.

Malo prije Božića 1940. opet sam se našao sa svojom klasom '39, Dogodilo se to u Vojnopomorskoj akademiji u Flensburgu. Tada sam otkrio da je već nekoliko mojih klasića poginulo u boju. Svi su ostali bil promaknuti u pomorske zastavnike, što nam je davalo pravo da se preodjenemo u teget kaputiće s dvostrukim redom dugmadi. Uslijedilo je pet krajnje opakih mjeseci. Živjeli smo pod stalnim pritiskom, s tek nekoliko sati noćnog počinka. Brzi slijed raznih predmeta upotpunjavao je naša znanja s područja navigacije, pomorske taktike, pomorskog strojarstva, brodogradnje i oceanografije. Osim toga smo i uglačali svoje poznavanje engleskog. U sportu smo se iscrpljivali gimnastikom, boksanjem, mačevanjem, igranjem nogometa, jedrenjem, pa čak i jahanjem i preskakivanjem prepreka. Ti su oštri zahtjevi bili postavljeni zato da bi se dječaci odvojili od muškaraca. Još daleko prije diplome oni su najslabiji bili eliminirani. I sad, kad je stigao taj veliki trenutak, shvatio sam da se moja klasa posljednji put nalazi kao cjelovita jedinica.

Admiral je svoj kratki govor završio klasičnim Nelsonovim riječima, umjereno prilagođenim našim prilikama: "Gospodo, danas Njemačka od vas očekuje da svatko izvrši svoju dužnost." Onda su on i njegov stožer otišli s trga, a nas su preuzeli časnici koji su nas vodili proteklih mjeseci.

Dok smo tako čekali u napetu iščekivanju, časnici su nam otkrivali naša nova mjesta. Neki su od nas bili izabrani za službu na razaračima, drugi na minolovcima. Nekolicina je bila određena za bojne brodove. Većini je, međutim, bilo naređeno da se jave u Podmorničke snage. Bila je to služba s kojom nitko od nas još nije imao nikakva iskustva. Na moje iznenađenje, meni je bilo naređeno da se javim u 5. podmorničku flotilu u Kielu. Ta je pomorska baza bila najveća na baltičkoj obali. Bilo je opće poznato da je većina naših podmornica, tako uspješnih prethodnih mjeseci, na svoje tako uspješne misije isplovila baš iz Kiela.

Razišli smo se puni ushita. Poslije ručka, spavaonica je zavrjela od života - praznili su se ormarići, pakirale se stvari, rastajali se prijatelji. Te smo večeri krenuli iz Vojnopomorske akademije, svaki na svoju stranu, svaki ususret svojoj sudbini.

* * *

Pretrpani se vlak jednolično kotrljao kroz noć. Sjedio sam u kutu odjeljka trećeg razreda začađenog vagona i snatrio otvorenih očiju. Moji su klasici spavali u nemogućim položajima, tijesno stisnuti jedni uz druge ili ovješeni u mreži za prtljagu. Uzalud sam pokušavao zaspati. Mislio sam o previše toga odjednom, o sadašnjosti, budućnosti, kao i o promjenama što ih je rat nametnuo i nama i svijetu. Činilo mi se da između školskih godina i te noći leži čitava vječnost, pa ipak je vrijeme prolazilo tako brzo, prebrzo da bi se shvatilo. Shvaćao sam samo da je mladost nestala, da udobnost i sigurnost pripadaju prošlosti. Pitao sam se što će se dogoditi u tjednima i mjesecima koji su preda mnom, kako ću se osjećati dok budem tako lebдио ispod površine, i kako će na mene djelovati prva bitka na toj tajnovitoj podmornici. Razmišljao sam i o mogućnosti da mi moj prvi borbeni susret bude ujedno i posljednji. Ali ako i preživim prvi susret, koliko ću izdržati prije nego što sudbina napokon udari? I pitao sam se kako će zvučati dubinske bombe, hoće li već prva razbiti trup, ili će ih trebati 10, 50 ili 100 da potope moj brod. Uhvatio sam samog sebe u pokušaju zamišljanja tih užasnih zadnjih trenutaka dok brod tone u dubinu. Hoće li smrt doći sporo i na dubini od 500 metara? Koliko bi me pojas za spašavanje nosio ako bih imao toliko sreće da ostanem plutati na površini?

I dok sam tako razmišljao, uspomene su mi skrenule na roditelje i sestru. Znao sam da su oni sada, u ovaj sat, u trajnoj sigurnosti, dok ja putujem prema neizvjesnoj budućnosti, i tada sam shvatio da sve ima svoje granice. I slava, i snovi o uspješnu životu, i poljupci toplih i čeznutljivih žena - sve to može nestati uskoro i neispunjeno. Moje tijelo može ostati sahranjeno u grobnici željeznog trupa ili plutati negdje po oceanu kao mamac gladnim morskim psima. Budem li imao sreće, netko bi mogao naći moje ostatke i upriličiti mi pristojan sprovod.

Te su me misli pratile cijelu noć. Osjećao sam se bliže smrti negoli životu što sam ga istom počeo živjeti. Što ja znam o životu i ljubavi? Morao sam priznati da znam zaista jako malo. Pa ipak sam bio spreman u svakom trenutku napustiti ovaj svijet. Toliko su nam puta rekli da će nas žrtvovanje približiti pobjedi.

Kad je vlak stigao u Kiel, još je bio mrak. Iz staromodnih nas je odjeljaka izišlo tek nekoliko;

drugi su pak ostali, na putu prema drugim lukama. Budući da je za tramvaje još bilo prerano, proveli smo otprilike sat vremena u staničnoj kafeteriji pijuckajući ersatz kavu. Kad se prvi tramvaj oglasio zvoncem, nahrupili smo na nj sa svom prtljagom i krenuli prema Wiku, velikoj pomorskoj bazi na sjevernom kraju grada. Tramvaj se lijeno vukao predgrađima što su se tek budila iza sna. Kad smo sišli na odredištu, nebo je na istoku polako dobivalo purpurni sjaj, ali su ulične svjetiljke još uvijek gorjele.

Stao sam pred visokim zidom od opeke što je okruživao mornarički kompleks. Na vratima mi je stražar pregledao papire, pa se maknuo ustranu. Kad smo svi prošli kroz željezna vrata, zatvorila su se uz škripu. Dok smo išli prema obali, naši su šuplji koraci po pločniku odjekivali od zidova vojarnje. I zgrade vojarnje i dvorište bili su mi poznati. Tu sam prije tri godine prošao kroz stroge ispite što ih je mornarica bila nametala svakom potencijalnom časniku. I onda sam se opet, kao kadet, vratio na Horst Wessel, pa ih opet posjetio prošle jeseni, poslije službe u Engleskom kanalu. Ovo mi je bilo četvrti put da me put nanio na to sveto mjesto ratne mornarice, a na nj ću se u svojoj karijeri vratiti još mnogo puta.

U polusvjetlu pred budnicu, Kielski se zaljev pokazivao u svojoj prirodnoj ljepoti. More je bilo mirno i srebrno, a u tamnom se zelenilu odražavala suprotna obala. Jutarnja se izmaglica doticala nekoliko ratnih brodova što su stajali na sidru, a njihova su se siva nadgrada u zamućenom zraku gotovo bijelila.

Ravno preda mnom je bio Tirpitzov gat, koji je ime dobio po utemeljitelju moderne njemačke mornarice, admiralu Alfredu von Tirpitzu. Pružao se duboko u Kielski zaljev. Na tom dugom molu mnogi je britanski ratni brod vezao svoje cime u prijateljskom posjetu za međunarodno poznatog "Kielskog tjedna" u Kaiserovoj eri. U I. svjetskom ratu dio je njemačke flote otplovio s ovog gata da se pobije s britanskom posestrimom u najvećoj bici bojnih brodova kod Jutlanda. S tog su istog gata naše podmornice kretale u napad i 1914. U godinama mira, pak, Tirpitzov je gat svjedočio početku mnogih karijera i ljudi i brodova. Na tom je gatu koncem ljeta 1939. počela i nova povijest, u trenutku kad su naše podmornice krenule u drugi napad na Britaniju u proteklih 25 godina.

Bila je oseka i more je zapljuskivalo drvene stupove gata. Vonj katrana, soli i nafte miješao se s mirisom ribe, morske trave i boje. Tu su u dva i u tri reda bile vezane mnoge podmornice. Stražari su na njihovim palubama stajali naslonjeni na tornjeve ili topove od 88 mm, a oko vrata su im bili nehajno obješeni automati. Ispitivački su nas promatrali i očito im je bilo smiješno kako paradiramo po daskama.

Stigli smo do kraja mola, gdje su dva broda bila vezana s obje strane drvenoga gata. S lijeve je strane počivao stari parobrod od oko 10 tisuća tona, dok je sa sjeverne bio vezan tender Lech, zapovjedni brod flotile. Pokazali smo papire još jednom stražaru, pa se nogostupom uspeh na Lech i stavili putne torbe uz desnu ogradu. Dok smo tražili časničku blagovaonicu, prema njoj nas je odveo miris svježe skuhanе kave. Tu smo dobili sjajan doručak, pa se uskoro osjetili ponovno rođeni u tom novom okružju. Prostorija se uskoro ispunila časnicima svih činova. Nosili su snježnobijele bluže i doimali se opušteno i zadovoljno. Očito su ovdje našli idealni mornarički život; na brodu su i radili i spavali, po čitav dan gledali more, ali nikad nisu bili daleko od grada i njegova grozničavog noćnog života.

Oko 08.00 smo se pripremili za prijavak zapovjedniku 5. podmorničke flotile. Njegov nas je Adjudant, mladi i arogantni Leutnant, pustio čekati više od sata prije nego što nam je javio da nas zapovjednik ne može primiti. Slobodni činiti što nas je volja, sišli smo s tendera da se upoznamo s podmornicama i njihovim posadama. Tako smo doznali da su se neke od njih upravo vratile s patrole, dok su druge završile obuku u Baltiku i sad su se opremale za prvu misiju. Kamioni su na gat dovozili velike količine konzervi, kutija i svježih namirnica i istovarivali ih kraj podmornica.

Malo prije podneva opet smo se našli u Lechovoj časničkoj blagovaonici da pričekamo objed. Društvanca su stojeći raspravljala o posljednjem "Posebnom biltenu", emitiranom prije nekoliko minuta. Podmornice su u sjevernom Atlantiku napale britanski konvoj i do sada uništile osam brodova s ukupno 50.000 tona. Bio je to najveći uspjeh zabilježen u operaciji protiv jednog konvoja, a budući da su podmornice još progonile neprijatelja, moglo se očekivati da će potopiti još koji brod. Sve nas je obuzeo osjećaj ponosa, iako još nismo bili pripadnici Podmorničkih snaga.

Kad je zapovjednik stupio u blagovaonicu, svi su bili jako ushićeni. Prišao je svojoj stalnoj stolici, pričekao da svi nađemo mjesto, pa se obratio skupu: "Gospodo, od naših smo zapovjednika, koji trenutno progone britanski konvoj preko Atlantika, primili mnogo radiograma. Prema njihovim izvješćima, broj se potopljenih brodova popeo na 14, s otprilike 85.000 ukupno uništenih tona. Torpediran je i jedan eskortni brod. To je dosad naš najuspješniji lov. Bitka za Atlantik postala je našom bitkom. Naše podmornice diktiraju uvjete."

Nazdravili smo uspjehu, pa sjeli za objed. Te su vijesti bile glavni predmet razgovora. Dok je broj podmornica što je krstarilo morima neprestance rastao, danak je u britanskim brodovima poprimao nečuvene razmjere.

I zaista, imali smo razloga povjerovati da će naša blokada, s ciljem izgladnjivanja Engleske, uskoro dovesti do njezina pada. Osim toga je naša vojska i na kopnu prodrla duboko u neprijateljsko ozemlje. Poslije našeg zaposjedanja Poljske, Norveška je bila poražena skoro preko noći; Nizozemska, Belgija i Francuska bile su pregažene za nekoliko tjedana, a okupirali smo i Dansku. Naši su kapitalni brodovi* vladali europskim vodama sve do duboko u arktičke predjele. Meni se činilo da bi trebalo učiniti još samo jedno: pojačati podmorničku ofenzivu na Englesku, izgladnjati Britance i prisiliti ih na predaju. A kad bismo zaposjeli Britansko otočje, to bi bio kraj rata.

Poslije ručka mi smo se pridošlice skupili na palubi iščekujući naredbe. Napokon je u 1430 Adjudant prošao kraj našeg društva mašući s nekoliko bijelih papira. Krenuli smo za njim u časničku blagovaonicu te oko njega stvorili krug, nervozno povlačeći dim iz cigareta dok je on sređivao listove. Onda je Adjudant napokon progovorio. Prozvao nas je abecednim redom, pa naveo podmornice i luke u kojima će se svaki od nas ukrcati. Budući da je moje ime bilo na kraju popisa, strpljivost mi je bila stavljena na veliku kušnju. Neki su od nas imali sreće jer su bili doznačeni podmornicama vezanim uz gat. Drugi su se pak morali zaputiti u daleke luke. Moji klasici Ahlers, Busch i Faust bili su upućeni u Bremerhaven. Goebel, Gerloff i moj najbolji prijatelj Fred Schreiber bili su poslani u baltičku podmorničku bazu Königsberg; oni su veselo cupnuli petama i pojurili u ured da zatraže i pismenu naredbu. Adjudant je zaključio riječima: "Oni koji se moraju javiti u Bremershaven, Danzing i Königsberg moraju krenuti sljedećim vlakom. Neće biti vremena, gospodo, za razgovor u četiri oka s vašim draganama. Zastavnik Werner ostaje na Lechu na posebnoj dužnosti."

Ostao sam zgromljen, zapanjen. U nadi da je sve to zabuna, prišao sam mladom Adjudantu i upitao ga zašto su mene ostavili nasukanog na Lechu.

"Ništa ne brinite", rekao je on prezrivo. "Stići ćete vi na frontu, i to brzo. Vaša podmornica, U-551, još je na zadatku. Morat ćete pričekati dok se vrati."

"A kad će to biti, gospodine?"

"Ne mogu vam točno reći. Ali ako vam od toga bude lakše, čuo sam da je javila radijem da je prekinula patrolu."

* Kapitalni brodovi (capital ships) u engleskoj su vojnoj terminologiji najveće, ključne jedinice neke mornarice. Nekoć su to bili uglavnom bojni brodovi i bojni krstaši, a danas su to nosači zrakoplova. (Op. prev.)

S olakšanjem sam shvatio da će me dodati iskusnoj posadi, no ipak sam, dok sam se rukovao sa svojim klasicima na odlasku, bio vrlo i razočaran i zavidan mladi zastavnik. Kasnije mi je, tog istog popodneva, bilo rečeno da se stavim na raspolaganje Adjudantu. Glavna mi je dužnost bila da primam časnike na motorne čamce pa ih prevozim preko Kielskog zaljeva i do brodogradilišta. Očekivao sam odgovornu dužnost, no umjesto toga su od mene tražili da obavljam nešto za što bi dostajao i netko mnogo niži po činu. Uzalud sam objašnjavao Adjudantu da još nikad nisam upravljao malenim plovilom. "To ćemo još vidjeti," rekao je i poveo me na jedan motorin. "Ako to još niste radili, sad ćete naučiti." I premda sam se trudio što lošije obaviti posao, Adjudant njime očito bio zadovoljan. Na svoje sam razočaranje postao zadužen za motorne čamce.

Prošlo je nekoliko dana. U-551 se nije vratila s patrole. S vremena na vrijeme odlazio bih k

radio-operateru u potrazi za novostima. Gledajući kako se moji klasici spremaju za prvu ratnu patrolu, postao sam još nemirniji. A onda je došao dan koji je razbio sve moje nade u skoro isplovljenje. Adjudant mi je donio lošu vijest da se U-551 neće nikada vratiti. Podmornica je nestala u sjevernom Atlantiku.

Očekivao sam da će me smjesta prebaciti na drugi brod. Ali kad se u sljedećih nekoliko dana nije ništa dogodilo, postao sam nemiran. Počeo sam sumnjati da mi Adjudant namjerno neće srediti novu zadaću. Jednog mi se dana slučajno dogodilo da za doručkom sjedim s glavnim inženjerom flotile, čovjekom koji mi je bio simpatičan. Nakon malo čavrljanja o nevažnim stvarima, diskretno sam mu objasnio svoj nezgodni položaj. On mi je obećao da će učiniti nešto za mene. Iako baš nisam bio uvjeren da mi je to obećao iskreno, posljedice su se odmah osjetile. Sutradan su mi popodne rekli da se javim Adjudantu. On mi je s bezizražajnim licem pružio list papira. U trenutku sam shvatio da je to moj novi raspored. Cupnuo sam petama od nenadanog veselja, odsalutirao i hitro se udaljio iz njegova ureda. Vani sam pomno pročitao naredbu. Trebao sam se javiti na U-557 u Königsbergu.

* * *

Još istoga dana uvečer, u 21.00 sat, moj ekspresni vlak ušao je u Stettinski kolodvor u Berlinu. Unatoč kasnom satu, peroni su vrvjeli od ljudi. Vojnici s mnogih bojišnica i iz svih rodova oružanih snaga presijedali su s vlaka na vlak. S dva svoja kovčega presjeo sam na S-bahn, ekspresni željeznički sustav, a odredište mijenja bila postaja Friedrichstrasse. Prije odlaska iz Kiela, uspio sam još poslati brzojav u prijestolnicu svojoj plavoj Marianne. Nisam je bio vidio još od prosinca, i već je odavno bilo vrijeme da se opet nađemo. Trebali smo se naći u maloj kavani kraj Scale, gdje smo se već bili navikli čekati jedno na drugo. Znao sam daje Marianne pouzdana koliko i lijepa.

Zakasnila je pet minuta, što je svakako neobično za lijepu djevojku. I lice i plave oči blistali su joj baš kao i na našem prvom susretu prije rata na jezeru Constance. Sjedili smo i nekoliko minuta veselo čavrljali, a kad smo izašli iz kavane, već smo se prešutno sporazumjeli da se te noći ne rastajemo. Samo nekoliko koraka istočno bila je Friederichstrasse, berlinska žila kucavica. Bila je obavijena tamom, ali bi nam tu i tamo pokoja slabašna ulična svjetiljka omogućila da se orijentiramo. Unatoč kasnom satu, Friederichstrasse je bila prepuna ljudi - vojnika, mornara i zaljubljenih parova poput nas dvoje, i svi su oni tražili put po zamračenom gradu. Marianne i ja smo krenuli na sjever, kraj kolodvora, prema mračnom i tihom dijelu grada. Povremeno bismo opazili kakvu samomu dušu ili auto što prolazi sa zamračenim farovima. Pretpostavljali smo da ćemo naći zaklon u kakvom malom pensionu, ali smo pritisnuli na desetak zvonaca, a da nam ipak nisu otvorili. Šetali smo se tako skoro jedan sat dok nismo našli nekakav pansiončić i majušnu sobicu. Bila je, međutim, sasvim dovoljno velika za nas dvoje, a nije nam ni trebalo odviše mjesta da budemo zadovoljni.

Dugo poslije ponoći, zatulila je sirena. Već sam bio sasvim zaboravio na rat, kao i na to da se Tommyji povremeno znaju probiti kroz našu protuzračnu obranu. Nakon kratke nedoumice, odlučili smo ostati tu gdje jesmo i ne poći u sklonište. Uz povremenu paljbu protuzrakoplovnih topova, slušali smo zavijanje bombi popraćeno prigušenim eksplozijama. Zgrada se lagano tresla. Kad je napad napokon prestao, shvatili smo da prkos zna ponekad biti i sladak.

Doručkovali smo u Cafe Wien na Kurfurstendammu. Od napada nigdje ni traga. Tog je travanjskog jutra svijet izgledao mirnodopski kao i uvijek. Dućani, kavane, hoteli, poslovali su kao i obično. Berlinci su se miješali s vojnicima u sivim, zelenim, modrim i smeđim odorama; znamenita je avenija bila pozornica sjajnog prizora. Kad su crkvena zvona odzvonila puni sat, sve je bilo kao i svake sunčane predratne nedjelje.

Trenutak rastanka uvijek dolazi prerano, i to napose kad te dužnost pozove iz hotelske sobe u kojoj nisi sam. Toga dana, međutim, ja baš nisam bio uvjeren da bih volio da se moj odlazak oduži. Iako sam se u ljubavi prema Marianne osjećao sasvim ugodno, ipak sam svoju ljubav prema mornarici smatrao po naravi mnogo trajnijom. Kad smo se za rastanak poljubili na kolodvoru, sunce je već bilo skoro izašlo, te smo obećali jedno drugom da ćemo se vidjeti čim nam rat dopusti.

Uz prugu se u beskraj protezala Pomeranijska ravnica. Vrijes je ustupio mjesto borovim šumama. Prije rata je putnik, da bi stigao do Königsberga, morao dvaput prelaziti njemačku granicu; kad bi iz Zapadne Pruske prelazio u Poljsku morao bi pokazati putovnicu i zatim opet,

nekoliko sati kasnije, kad bi iz Poljske ulazio u Istočnu Prusku. Sada se, na žalost Poljaka, prelaženje granice silno pojednostavilo.

Prošao sam kroz ratna poprišta s Poljskom te u sumrak stigao u Königsberg. Začudio sam se otkrivši da je kolodvor potpuno osvjetljen kao u doba mira. Ulične svjetiljke, neonske reklame, izlozi i prozori, sve je blistalo od svjetla. Unatoč posve nejasnim uputama nekog policajca, ipak sam uspio pronaći ratnu luku gdje sam se trebao ukrcati na U-557. Uz granitni se gat zibalo nekoliko podmornica; na trenutak sam zastao na njemu i zagledao se u crne bodeže u mutnoj vodi, pa se upitao koji će me od njih povesti u boj protiv Engleske.

Malo je podalje ležao oceanski linijaš, obojen zasljepljujuće bijelo i osvjetljen kao božično drvce. Pretpostavio sam da je u njemu stožer flotile, pa preko mostića odvuкао prtljagu i javio se dežurnom časniku. On me uputio dežurnom dočasniku, a ovaj pak brodskom opskrbniku. Potonji mi je odredio kajitu. A onda sam se, gladan i umoran, spustio u meki naslonjač. Napokon sam stigao.

Kad sam krenuo u pohod brodom u potrazi za nečim jestivim, bilo je već kasno. Prolazeći barom prepoznao sam dva svoja klasića, Güntera Gerloffa i Rolfa Goebela, koji su iz Kiela pošli dva tjedna prije mene. Prišao sam im s leđa, potapšao ih po ramenima i rekao:

"Kako to da niste na moru?"

Oni se naglo okrenuše. Bucmasti Goebel odgovori:

"Što nas ti imaš pitati, žabaru jedan. Baš smo se vratili s duge obuke." Nato je visoki, plavi Gerloff uz smiješak dodao:

"Vidiš li nam koru od soli na usnama? Ta se u vodi ne otapa, pa je moramo skidati alkoholom. Eto koliko smo bili na moru."

"Brzo ću vas ja doći", odvratioh.

"Bome nećeš ako se budeš vozikao u motorinima po luci", odbrusi mi Goebel.

"Za mene ne brini. Ovaj sam put uspio. Dodijeljen sam na U-557. Zna li, dečki, gdje je mogu naći?"

"To je slučajno i naša podmornica," reče Gerloff, "a kapetan će šiznuti kad dozna da je dobio još i tebe."

Zatim se taj razgovorljivi dvojac raspričao o svojim prvim doživljajima na podmornici. Njihovo oduševljenje prema tom ratnom sredstvu, kapetanu i posadi, činilo mi se iskrenim a ne posljedicom uživanja alkohola. Zaboravio sam na glad i počeo ih slušati vrlo pažljivo, sve spirući njihove priče kojom čašicom više od onog na što sam bio navikao. Kad sam glavu, u kojoj se sve okretalo, napokon spustio na jastuk, bila je već prošla ponoć.

2.

Sutradan sam ujutro u 08.00 stupio na U-557 i javio se na dužnost. Na podmornici se opažalo djelovanje elemenata. Toranj je izgledao kao kakva nadrealistička slikarija. Kroz izguljenu pokrovnu sivu boju vidjele su se crvene pruge temeljne boje. Posvuda se stvarala hrđa, čak i oko cijevi debelo namaštenog 88 mm topa na pramčanoj palubi. Na drvenoj su se palubi, kojom je bio prekriven čelični trup, svijetlozeleno odsijavale alge. Taj je trošni izgled bio očita posljedica mjeseci drilanja na Baltiku, i smatrao sam ga vrlo privlačnim.

Pružio sam kapetanu svoju naredbu o premještaju i rekao:

"Herr Oberleutnant, dopustite da se javim na brod."

Pogledom je preletio papir, pa se zaderao:

"Ma koji je vrag tom stožeru, da mi šalje još jednog zastavnika? Već su me kaznili s dva takva - početnicima koji još nisu ni onjušili pravi podmornički smrad." A onda je, poprativši to vrlo slikovitom psovkom, izrazio nadu da bih mogao poslužiti kao dodatni balast.

Doček me razočarao, ali ne i kapetan. Oberleutnant Ottokar Paulssen je bio onizak, nabit muškarac od trideset i nešto godina; imao je plavu kosu i plave, vragolaste oči što su se iskrile pod šiltom njegove bijele mornaričke kape. Ta kapa, koju je na brodu smio nositi samo kapetan, na mjedenim je uresima već imala tragove patine. Nosio je dugu jaknu od svjetlosive kože; šavovi na

ramenima i džepovima bili su mu ručno i stručno zašiveni debelim koncem. Za lijevu mu je epoletu gotovo posve izbljedjelim koncem bila pričvršćena umjetnički izrađena mornarička pletenica; a njegove noge, nabijene u velike kožnate čizme, virile su ispod izgužvanih hlača. Ukratko, Paulssen se uklapao u moju sliku savršenog podmorničkog zapovjednika.

Ne obazirući se mnogo na formalnosti, kapetan mi je bez okolišanja naredio da skinem paradnu odoru, pa me predao svom drugom časniku. Taj vitki i dotjerani momak, možda dvije godine stariji od mene, predstavio se kao Leutnant Seibold, brodski časnik i radio-operater, pa se sa mnom srdačno rukovao.

Seibold mi je odgovorio na mnoga pitanja još i prije nego sam ih i stigao postaviti. Ispričao mi je da je U-557 baš završila sedmomjesečno pokusno krstarenje Baltikom. Posada je brojala 48 ljudi, ne računajući nas zastavnike; sačinjavali su je četvorica časnika, trojica časničkih namjesnika, 14 dočasnika i 27 mornara, strojara i tehničara. Neki su se od njih već ogleдали u boju, i s njima kao tvrdom jezgrom, Paulssen je iskovao i brod i posadu u djelotvorni ratni stroj, spreman i željan da se baci na krvav posao koji ih je očekivao. Sam je pak Paulssen, nastavio je Seibold gordo, bio veteran podmorskih snaga. Služio je na podmornici 1937., u sklopu međunarodne nadzorne organizacije u španjolskom građanskom ratu, krstareći Sredozemljem i Biskajskim zaljevom. Kasnije, kao zapovjednik podmornice stacionirane u domovini, Paulssen je uvježbao mnoge posade sadašnjih podmornica na atlantskoj bojišnici. Na kraju te kratke povijesti, Seibold je zapovjedio noštrumu da se pobrine za moje neposredne potrebe.

Potonji me vratio na putnički brod. Tu su me opremili s tri kompleta radne odjeće, potpunim kožnim odijelom, kabanicom od nepromočiva platna za ružno vrijeme, dvjema plavim vestama, modrim pletenim donjim rubljem, gumenim i usto krznom podstavljenim kožnim čizmama, debelim rukavicama, dvogledom i još mnoštvom sitnica. Da bih sve to prenio, morao sam se iz svoje kabine na linijašu triput vraćati u skladište.

Baš sam se odijevao u novu radnu odjeću, kad mi u kabinu uletje Goebel, skoro izvalivši vrata.

"Hej, mornaru, pakiraj se!" uskliknuo je. "Isplovljavajino u 1400. Odredište - Kiel."

"K vragu," zarežah, "pa netom sam stigao otamo!" Ipak sam se hitro spakirao, prenio sve stvari na U-557 i bacio se na uzani ležaj.

Točno u 1400 U-557 se odvojila od gata. Podmornica je otklizila savršeno nečujno, pokretana električnim motorima. Manevrirajući je prešla u plovne vode, a onda su pogon preuzeli dizeli. Najposlije je zaplovila prema pučini.

Kad su obrisi Königsberga potonuli pod obzor, kapetan je na most dozvao treću mornarsku stražu. Podmornica je krenula zapadnim kursom. U desni su je bok tukli oštri i kratki valovi; po nadgrađu je pljuštao tanki pršac. Pušaći su bacili cigarete u more i kliznuli kroz okno tornja. Krenuo sam za njima niz vertikalne ljestve i spustio se u dug i uzan trup. Tu je sve bilo mirno. Svi su zauzeli svoja mjesta. U pramčanim se odsjecima čulo samo bubnjanje dizela.

Oberleutnant Kern, prvi i izvršni časnik, presreo me u središnjem prolazu i očitao mi bukvicu o mojim neposrednim dužnostima. Kad je podmornica na površini, ja sam promatrač u drugoj pomorskoj straži; kad plovi uronjena, obavljat ću razne poslove, to jest pomagati kod električnog ili dubinskog kormila, a pomagat ću i navigatoru Wieseru pri izračunavanju položaja, baš kao i drugom časniku Seiboldu pri dekodiranju strogo povjerljivih poruka. Osim toga ću neko vrijeme provesti i s njim, Kernom, kao i strojarom Federom; oni će me upoznati s brodom konstrukcijom, strojevima, opremom, tankovima, ventilima, računalom, torpedima i topničkim naoružanjem. Kern me poticao da u slobodno vrijeme proučavam tehničke priručnike, da bih što prije uhvatio korak s ostalom posadom. Onda me poveo na obilazak čvrstog trupa.

Taj me izlet ubrzo otriježnio. Nakon nekoliko koraka sasvim sam izgubio orijentire. Udarao sam glavom o cijevi i vodove, o kola i instrumente. o niske, zaobljene otvore u nepropusnim pregradama što su razdvajale odjeljke. Bilo mi je kao da pužem kroz grlić boce. A od svega je najgadnije bilo što se brod žestoko ljuljao na sve nemirnijem moru. Da zadržim ravnotežu, dok sam tako kao pijan posrtao preko palubne ploče, često sam morao rukama tražiti oslonac. Očito sam morao uvući glavu, gaziti meko i gibati se s brodom, bez čega u toj cijevi ne bih opstao ni dana.

Dok smo prolazili komandnim centrom, povio sam se pod nastavkom tornja. A onda se, bez

upozorenja, niz okno svalio težak val i promoćio me do kože. Stari su se borci glasno nasmijali. Prvi časnik, koji je očito bio sinkronizirao to moje krštenje, prikrio je smiješak i nastavio objašnjavati konstrukciju tog podvodnog čuda.

Brod je bio razdijeljen u četiri tlačna odsjeka. U krmenom su dijelu bili svi strojevi i električna oprema, kompresor zraka i jedna torpedna cijev. Dva su moćna Dieselova stroja mogla na površini tjerati brod brzinom od 19 uzlova. Dva električna motora, koja su se napajala iz golemih akumulatora, pokretala su brod kad bi zaronio. Mogli su ga tjerati jedan sat maksimalnom brzinom od devet čvorova, ili tri dana brzinom krstarenja od jedan do dva čvora. U normalnim je uvjetima te akumulatora, međutim, valjalo puniti svaka 24 sata. To se moglo činiti samo na površini, i to zato što su akumulatora, koji su napajali električne motore, punili generatori pokretani Dieselovim strojevima.

Između dizelske strojarnice i sredine broda smjestile su se sićušna kuhinja, nužnik i dočasničke prostorije, dok se ispod palubne ploče bila smjestila polovica od ukupno 50 tona akumulatora. U središnjem su odjeljku, na srednjem dijelu broda, bili njegovo srce i um, to jest komadni centar. On je pak bio pretrpan cijevima, vodovima, ventilima, žicama, kolima, manometrima, sklopkama, mjernim instrumentima, upravljačkim mehanizmima i girokompasom. Od važnije opreme u njemu spomenimo crpke, uređaj za proizvodnju slatke vode, donji dio periskopa, magnetski kompas, ormarić s kartama i stol, baš kao i električne uređaje za upravljanje dubinskim kormilom i kormilom za smjer.

U prednjem su odjeljku bili radio-kabina, prislušna soba, pramčani torpedni odsjek s četiri cijevi, a također i momčadske prostorije, časnička i dočasnička blagovaonica, kapetanova niša, nekakav nagovještaj kupaonice, a ispod palubne je ploče opet bila druga polovica akumulatorske baterije. Tri su tlačna odjeljka bila dalje razdijeljena na sedam nepropusnih prostorija, od kojih je svaka bila opremljena nepropusnim vratima sposobnima podnijeti tlak na dubini od 120 metara.

U četvrtom i najmanjem odjeljku, tornju podmornice, smjestili su se napadni periskop, računalo za torpeda te kormilo. Reglerski i trimski tankovi, pogonsko ulje i tankovi slatke vode bili su porazmješteni duž čitavog broda, kao i na strateškim mjestima izvan čvrstog trupa.

Nakon što sam prošetao cijelim brodom, ostao sam smlavljen njegovom složenošću i sasvim zbunjen prilično površnim objašnjenjima prvog časnika. Vjerovao sam da će mi trebati godine da steknem njegovo znanje, vještinu šefa stroja i kapetanove kvalifikacije.

Baš sam bio za navigatorskim crtaćim stolićem kad je kapetan doviknuo s mosta:

"Priprema za manevar uranjanja. Vježbovna uzbuna!"

Već nekoliko trenutaka kasnije, ljudi na straži smandrljali su se niz aluminijske ljestve, pa uz divlji tresak udarili o palubnu ploču. Onda je kroz čitav brod zakriještal alarmno zvono. Da otvore balastne tankove prema moru, strojari su dohvatili poluge plavnika i objesili se o njih, te tako težinom svojih tijela ubrzali njihovo otvaranje. Drugi su grozničavo vrtjeli kola. Uz glasnu tutnjavu, tankovi su ispustili zrak, a na njegovo je mjesto nagnula voda. U-557 se nagnula tako brzo da sam se morao za nešto uhvatiti da ne padnem na željeznu palubnu ploču. To me ponovno podsjetilo da moram stalno biti na oprezu.

Najednom se začu opominjući, prodorni uzvik:

"Vanjski se odušnik nije zatvorio!"

U-557 je tonula brzo, pod kutom od 35 stupnjeva, U zaobljenom se otvoru stražnje nepropusne pregrade pojavio strojar i povikao:

"Ne možemo zaustaviti otjecanje! Očito se zaglavio glavni odušnik!"

Paulssen je dreknuo:

"Piri sve tankove - diži oba hidropalana - izroni. Šefe!"

Za svega nekoliko sekundi kazaljka se dubinomjera zakrenula do 60 metara, pa 70, 85, 110. Zatim je brod na trenutak ostao u vodoravnoj ravnoteži, te počeo tonuti krmom. Kliznuo sam prema krmu i uhvatio se za cijev pod stropom. Sad se brod brzo sunovraćivao prema dnu Baltika, s krmom nadolje. Spuštao se tako okomito da su se sve neučvršćene stvari - kovčezi, kutije, limenke s hranom, osobne sitnice - opasno zakotrljale središnjim prolazom. Ona dvojica što su upravljala hidroplanima kliznula su sa svojih sjedala i otklizala na ventilsku stanicu. Jedan je čovjek izletio

kroz okruglo okno u prednjoj nepropusnoj pregradi i očajnički se držao za nju.

Šef stroja je dreknuo:

"Prekini pirenje, brod ne sluša komande!"

Kad se U-557 približila dnu oceana, iz dizelske je strojarnice doprla strašna lomljava. Kroz pukotinu su prokuljale tone vode. A onda je brod dudnuo i strahovito se stresao. Svjetla se pogasiše. Izgubih oslonac i padoh na navigatora, koji opet pade na nekog drugog. Potom zavlada muk.

S krme je do nas dopro šuplji glas:

"Unutrašnji odušnik zatvoren i osiguran."

Otjecanje je zraka zaustavljeno. Ali je brod krme zakopane u mulj, visio pod kutom od 50 stupnjeva, te se polako zibao poput njihala.

"Uz pomoćna svjetla, sva momčad u pramčani prostor!" Bio je to kapetanov ohrabrujući glas. Najednom se upalilo nekoliko žarulja i sjenovite su prilike počele uzlaziti prema gore. Brzo sam procijenio situaciju i opazio da dubinomjer pokazuje 142 metra; čini se da se U-557 solidno zaglibila, i to izvan dosega spasilaca s površine. Električni su joj krugovi bili neispravni. Akumulatori su izgubili većinu kiseline i iz njih su se širila otrovna klorna isparavanja. A postojala je i opasnost od eksplozije.

Moje je procjenjivanje prekinuo nečiji povik ikroz doglasnu cijev:

"Ovdje strojarnica. Mehaničar Eekstein je mrtav!"

Projurilo mi je kroz svijest da je Eckstein u svem tom zlu možda najbolje prošao. Ako nam smrtonosni plinovi ne spale pluća, umrijet ćemo od gušenja kad potrošimo zalihe kisika.

Nastavili smo se mučno, četveronoške uspinjati strminom, tražeći nogom oslonac na pumpi, ventilu, kakvoj zgodnoj cijevi. Dok sam se tako vukao uz palubnu ploču, gledao sam u lica ljudima koje sam jedva i poznavao. Promočeni znojem, umazani uljem i kolomazom, prljavi i oznojeni, izvršavali su Paulssenovu naredbu ne pokazujući pritom nikakva čuvstva. Svi smo se pretvorili u važan balast, stavljali smo svoju težinu na vagu vlastite sudbine. Zaista je bila ironija da me je kapetan, kad sam se prijavio na brod, bio nazvao dodatnim balastom.

Napokon je momčad stigla u prednji torpedni odsjek. Pramac se, međutim, spustio samo malo. Podmornica kao da se zaglavila u tom položaju, jer je silna težina u krmenoj kaljuži djelovala kao sidro. Čuo sam kapetana kako se u kontrolnom centru savjetuje sa šefom stroja. Vidio sam ih obojicu kroz okrugli otvor škrto osvijetljenog odjeljka. Činilo mi se kao da stojim na vrhu stubišta deseterokatnice i odozgo gledam u predvorje.

Paulssen je zapovjedio da 25 ljudi stvori lanac s čabrićima, kako bi prebacili vodu iz poplavljenе strojarnice u kaljužu pramačnog odsjeka, čime bi se podmornica uravnotežila i izravnala. Pridružio sam se toj skupini i spustio se niza strminu, otklizavši središnjim prolazom zadnjicom po podnoj ploči. Kad sam stigao u dizelsku strojarnicu, opazio sam crnu, uljastu vodu koja je prekrivala najveći dio krmenog torpednog odsjeka. Izvan mog dohvata, zakvačen za mehanizam krmene torpedne cijevi, visio je mrtvi mehaničar. Glava mu je bila raskoljena kod desne sljepoočice; žuto mu je lice bilo isprugano krvlju.

To jezerce crne tekućine činilo se i preširoko i preduboko a da bi se moglo prebaciti kantama i limenkama. Prema mom proračunu, naši naponi da ispuškamo vodu na provu dovest će samo do bržeg trošenja kisika. Pa ipak smo puljkali. Radili smo u skoro potpunoj tišini, dodajući pune vjedrice iz ruke u ruku duž čitave te izdužene grobnice i prolizavali po sebi tu uljastu, slanu tvar. Kako se nismo mogli dugo održavati na niti jednome mjestu, klizali smo se po palubi u pokušaju da podignemo punu vjedricu. Ponekad bi nam prazna vjedrica proletjela kraj glave poput topovske granate. Neki su stenjali od napora. Drugi bi, kad bi ih ta gnusna voda polila po licu, izustili psovku.

Prošla su tri sata. Brojali smo vjedrice i kante u agoniji i beznađu:

"Četrismo dvadeset, četrismo dvadeset jedna, dvadeset druga..."

Prošla su četiri sata. Silnim smo se naporima borili protiv umora i prepuštanja sudbini. Razina je vode u krmi opala tek malo. Ali su posude prelazile iz ruke u ruku u neprekidnom lancu.

"Petsto osamdeset dva, osamdeset tri..."

Poslije šest sati teškoga rada, smjenu je preuzela druga polovica posade. Zrak se zgusnuo; zaudarao je po ulju, znoju, kloru i urinu. Dah nam je postao plitak, pokreti su nam oslabili. Pa ipak

smo u bolnoj tuposti nastavili dodavati posude. Sad su već svi bili napol ugušeni, napol utopljeni.

Ništa se nije promijenilo sve dok nije prošlo preko 14 sati od potonuća. U tom je trenutku prva radna brigada već odavno bila preuzela svoju drugu smjenu, no podmornici se prova još nije bila osjetno spustila. No tada nas je Paulssen još jednom pokušao izvući. Zapovjedio je da ekipa prekine posao te da se svi ljudi vrate u pramčani prostor.

Mučno hvatajući zrak, teškom smo se mukom uspjeli do vrška broda. Dok sam se utiskivao među torpedne cijevi, dogodilo se nemoguće. Vrlo polako i blago, trup se zanjihao. Iz prednjih su balastnih tankova najednom, uz grlene zvukove, izlazili zračni mjehurići. A onda se pramac spustio i muklo dudnuo o dno.

Ljudi su se nekako prisilili na djelovanje. Mrtvog su mehaničara odnijeli u kapetanovu nišu i pokrili platnom; kapetan je povukao zelenu zavjesu te svoj kutak isključio iz prometa. Kaljužne crpke nisu radile, ali smo višak vode u krmenoj kaljuži, da uravnotežimo brod, rasporedili vjedricama. Šteta što ju je voda počinila na električnoj opremi - šteta koju sami nismo mogli popraviti - onemogućila je kuhanje, ali nam je zato kuhar razdjelio limenke s breskvama, kruškama i jagodama. Kad smo utolili glad i žeđ, odmah se popravilo i raspoloženje. Ali i nadalje smo bili u klopci. Nekih je 40 tona vode pritiskalo brod o dno.

Šef stroja se prihvatio posla našeg oslobađanja. Na njegovu je zapovijed u balastne tankove uz šištanje ubačen komprimirani zrak. Brod je ostao zalijepljen za dno. U tankove je ubačeno još zraka. I dalje ni znaka dizanja. A onda je struja zraka oslabila, stala. Iscrpili smo zalihe komprimiranog zraka. I nadalje smo bili u bezizlaznoj situaciji.

Ali šef stroja nije odustao. Okrenuo se i dreknuo:

"Sva posada u pramac!"

Sad smo se svi počeli gurati i posrtati na putu prema prednjem dijelu broda, Kad smo se sabili u prednjem odjeljku, šef stroja nam je naredio da se okrenemo i potrčimo prema krmi. Sad smo padali i spoticali se u suprotnom smjeru, provlačili se kroz okna u nepropusnim pregradama, klizali se i sanjkali na mokroj palubnoj ploči. Kad smo stigli u krmeni odsjek, čuli smo šefa stroja kako nas zove da se opet vratimo, pa smo se opet okrenuli i slijepo potrčali prema pramcu, kao poludjeli jeleni u stampedu. Hvatali smo zrak, i kašljali, i trčali, i opet trčali. Skoro neopazice, brod se počeo meškoljiti. I onda, kad smo se slili u pramčani torpedni prostor, krma se najednom digla. U-557 se oslobodila.

Ljudi su potrčali prema svojim mjestima. I tada se, izgledalo je to nevjerojatno, podigao i pramac, i brod je, potpuno oslobođen, nježno zaplutaio uvis. Kad sam ušao u komandni centar, igla je dubinomjera već stigla na 140 metara. Zatim se zakrenula do 130 i polako krenula oko brojčanika. Šef stroja je uzbuđeno dovikivao brojeve kapetanu u tornju:

"Osamdeset metara. Četrdeset metara. Dvadeset metara. Toranj slobodan. Izron!"

Paulssen je podigao kapak na toranjskom oknu i time završio 20 sati našeg boravka u podvodnoj grobnici. Kroz trup je prostrujao svjež, kristalno bistar zrak, oživljujući sve osim jednog.
* * *

U-557 je nastavila za Kiel ploveći površinom. Grozničavu je agoniju zamijenila hladna rutina. Pregled je uskoro otkrio da se u vanjskom zračnom usisnom ventilu zaglavio ključ, i to malo ispod pušačke palube. Nitko nije imao pojma kako se tu stvorio.

Sljedeća sam se dva dana i noći postupno privikao na nov način života sa svim njegovim složenim procedurama, uza svo ono stalno ljuljanje i naginjanje. Upoznao sam se s većinom posade, trudio se, kad god je to bilo moguće, biti koristan, te svakih osam sati zauzimao svoje mjesto u drugoj straži. Naučio sam se gibati zajedno s brodom, bez povreda se uspinjati i silaziti aluminijskim ljestvama u tornju, održavati ravnotežu dok bi se na teškom moru ljuljao kroz središnji prolaz, provlačiti se kroz kružne otvore u nepropusnim pregradama, uzimati zalogaje između krajnjih točaka gibanja broda, te se napokon izviještio u baratanju crpkom u nužniku, te otvaranju i zatvaranju raznih ventila primjerenim slijedom.*

* Nužnici su na podmornicama vrlo složene sprave, jer moraju izbacivati otpad protiv protutlaka okolne vode. (Op. prev.)

A doznao sam i da je kapetanova osornost samo ljuska oko prijazne naravi, da je oženjen i da ima sinčića i da smo - što smo otkrili na obostrano iznenađenje - praktički zajedno odrasli. Pohađali smo istu gimnaziju i predavali su nam isti profesori, pili smo i iste česme u dvorištu i zavoljeli more jedreći po jezeru Constance. Ta okrića, međutim, nisu promijenila Paulssenov odnos prema meni. Baš naprotiv, mislim da je preda me postavljao još strože zahtjeve. Dok su dva moja klasića, Gerloff i Goebel, još i mogla pobjeći njegovom stalnom nadzoru, Paulssen je stekao čudnu naviku da me zaskače na mom uskom ležaju poslije iscrpljujućeg dana i vraća na posao u strojarnicu, ne dajući mi ni predahnuti. Ipak sam uspijevao ostati budan na dužnosti.

Petog dana našeg skoro kobnog putovanja, oko 0700 ujutro, približili smo se Kielskom brodu-svjeticioniku. Sat kasnije smo prošli kraj mornaričkog ratnog spomenika, koji je upirao u jutarnje nebo poput prijetećeg prsta. Pod maglom što se već dizala otvarao se Kielski zaljev i naš je brod, kroz sve življi promet, oprezno manevrirao prema pomorskoj bazi. Dana 26. travnja u 1030 U-557 se napokon smirila uz Tirpitzov gat.

Naša je hrdom prekrivena podmornica pristala uz krmu tendera Lech. Još nismo pravo ni vezali cime, a prvi je časnik Kern već prešao na linijaš dogovoriti smještaj posade i Ecksteinovo posljednje putovanje u zavičajni grad. Sljedeća je dva sata čitava posada imala pune ruke posla prebacujući oštećene kovčege, promoćene mornarske torbe i sanduke iz podmornice na parobrod. Njegove su udobne kabine bile ugodna opreka tijesnim prostorijama na U-557. Smjestio sam se u kabinu trećeg razreda, pa se vratio na U-557, koju su baš praznili radi popravka i ugradnje nove opreme. Sedam mjeseci oštre obuke, kao i nedavna oštećenja koja su najteža, ostavili su duboke brazgotine po cijelom brodu. Ljudi su, međutim, već bili i zaboravili na svoj susret sa smrću; radili su opušteno i veselo. Na radiju su treštale najnovije popularne melodije.

Baš sam bio u dočasničkoj blagovaonici kad je kroz prolaz dohitao Gerloff i upitao:

"Jesi li čuo loše vijesti?"

"Nisam čuo ništa", rekoh. "O čemu to govoriš?"

"Kretschmer i Schepke su navodno potonuli. Ne mogu vjerovati."

Ali je vijest potvrdio Leutnant Seibold. U-99, pod Kretschmerovim zapovjedništvom i U-100, pod kapetanom Schepkeom, zaista su bile uništene pri napadu na konvoj u sjevernom Atlantiku. Za oba se ta dva velika kapetana smatralo da su neuništivi i njihov nas je gubitak - prvi javno priznat u 18 mjeseci podmorničkog djelovanja - podsjetio da pomorski rat, zbog jačanja britanske obrane, postaje sve nesmiljeniji. Kretschmer je bio naš kralj tonaže, s potopljenih skoro 325.000 tona neprijateljskog brodovlja, uključujući i tri razarača. Bilo je to ravno ukupnoj tonaži kakve pomorske zemlje srednje veličine. Schepke je bio zaslužan za preko 250.000 tona, a poginuo je kad ga je kljunom udario razarač pošto ga je bio prisilio na izranjanje. Kretschmer je, međutim, bio zarobljen, pa je ostatak rata proveo u kanadskom zatočeništvu.

Ta dvostruka tragedija što se odigrala 17. ožujka, šokirala je zemlju i stvorila nedoumice. Jesu li to Britanci u protupodmornički rat uveli nova oružja ili tehnike? Do sada je lov na brodove bio uglavnom lak posao. Podmornice su bile brze i okretne na površini i ispod nje, a bile su sposobne i zaroniti izvan dometa britanskih dubinskih bombi. Naši su gubici bili zanemarivi u odnosu na štetu što su je podmornice nanosile neprijatelju. Nismo imali objašnjenja. Vrhovni je stožer, da nekako ublaži loše vijesti, objavio kako su podmornice od izbijanja rata potopile zamjetno više od 4 milijuna tona neprijateljskog brodovlja, a uz to i jedan bojni brod, jedan nosač aviona i 18 manjih jedinica Kraljevske mornarice.

U-557 je bila otpremljena u brodogradilište na kapitalni remont, što je obuhvaćalo i dizele, akumulatore i električne motore. Posada se čitav tjedan stalno vozikala između Tirpitzova gata i suhog doka. Prvi su me dan bili poslali u Admiralitet da bih naš navigacijski komplet upotpunio kartama Atlantika. Drugog sam dana pomagao prvom časniku u zaokruživanju naše knjižnice priručnika za topove i torpeda. Treći je dan Seibold iskoristio moje čedne administrativne sposobnosti i moje umijeće strojopisa s četiri prsta. Feder, naš šef stroja, zadužio me je za crtanje shema slaganja zaliha, i to kako u tlocrtu, tako i u presjeku. Osim toga sam napravio i inventar sve državne imovine koju smo zadužili - alata, doknadnih dijelova, mornarske opreme, čak i bočica s

lijekovima. Časnici su pokazivali sklonost da svoj posao prebacuju na nas zastavnike, pa su nam stoga ne samo dani, nego i noći bili ispunjeni gomilom dosadnog posla.

Napokon je vikend donio predah. U nedjelju sam se s Goebelom i Gerloffom odvezao u Kiel, gdje smo prošli kroz knjižare u potrazi za štivom za duge tjedne na pučini. U kavani smo pojeli bečku tortu, a u Rathskelleru, našem omiljenom restoranu, ručali odrezak. Popili smo lijepu količinu mosellskog vina, sve nazdravljajući jedni drugima i uspjehu misije. Nikad nam nije ni palo na um da bi nam ta prva bitka mogla biti i posljednja.

U ponedjeljak, 5. svibnja, U-557 je isplovila iz brodogradilišta potpuno obnovljena. Dobila je novi premaz sive boje, pa je izgledala i mirisala kao ispod čekića. Jedan smo dan proveli u zaljevu, izvodeći urone s nagibom i druge manevre i provjeravajući valjanost rada instrumenata i strojeva. Ostao sam osupnut visokom uvježbanošću posade i izuzetnim manevarskim sposobnostima broda, lako je podmornica istiskivala 770 tona i bila duga 75 metara, te na najširem dijelu bila široka oko 6 metara, na komande se šefa stroja odazivala brzo i točno. Bila je spremna pridružiti se u boju mnogim svojim sestrama.

Dana 8. svibnja otplovili smo u oružanu, gdje smo na brod ukrkali 14 torpeda. Većinom su bila najnovije konstrukcije, na električni pogon i s magnetskim upaljačima. Kad smo napokon za tračnice na podu učvrstili i posljednja dva torpeda, preko tih smo vitkih metalnih riba postavili drvenu palubu, tako da je ostalo taman dovoljno mjesta za puzanje do ležajeva i torpednih cijevi.

Sljedećeg je dana U-557 ukrkala hranu i streljivo. Limenke, bačvice i kartonske kutije, sve je to bilo pažljivo sortirano i složeno. Dok su granate za top od 88 mm i proutavionska oruđa od 20 mm bile spuštene u posebne odjeljke, živež je bio raspoređen po čitavom brodu. Zapanjio sam se videći kako su zalihe hrane za osam tjedana nestale između ventila i cijevi, rebara i strojeva, ormarića i vodova. U komandnom su centru visjele goleme dimljene šunke. Poslastice poput šlaga, maslaca, kave i čaja držao je pod ključem i dijelio kapetan. Gorivo smo krcali 10. svibnja. Dva dana poslije primili smo tovar svježeg povrća, jaja, kruha i slatke vode. Prhke smo hljebove utisnuli u posljednje nezaposjednute pukotine, a ostatkom napunili tri visaljke, pa ih pustili da se slobodno njišu u krmenom i pramčanom odsjeku.

Kad su ti dani pripreme došli kraju, naša se dotadašnja bezbrižnost pretvorila u ozbiljnost. Vratio sam se u kabinu starog parobroda, pa u kovčeg spremio višak stvari, popisao što je u njemu i označio ga. U slučaju da se ne vratim, moje će stvari poslati kući. Zatim sam napisao posljednje pismo roditeljima i još jedno Marianne. Bio sam spreman suočiti se s nepoznatim.

3.

Ujutro 13. svibnja U-557 je napokon bila spremna za isplovljenje. Posljednji je ritual bilo donošenje na brod odjeće i osobnih stvari - pribora za pisanje, knjiga, četkica za zube, te fotografska obitelji i jedne ili više djevojaka. Sredstva za brijanje bila su zabranjena; brade će nam morati rasti jer ćemo ograničene zalihe slatke vode trošiti samo za piće i kuhanje. Leutnant Seibold, zadužen za slaganje tereta, budnim je okom motrio naše dolaske i odlaske. Njegovi su česti pregledi otkrili nekoliko zabranjenih boca žestice, višak odjeće i cigareta. Tako je napokon uspostavio pravilnu ravnotežu između ponude i potražnje.

U 11.30 posada se podmornice skupila na linijašu radi posebnog oproštajnog objeda. Pojavio se stožer 5. podmorničke flotile da nam poželi sretan put. Najednom smo postali važni - središnja atrakcija. Poslije lukulske gozbe, zapovjednik je flotile održao zdravicu kapetanu i posadi te izrazio najbolje želje za uspjeh misije. Potom je dodao:

"Budući da jedan od vas danas ima rođendan, 13. je svibnja dobar dan za isplovljenje. Neka to bude znak sreće i neka vas ona prati na čitavoj patroli. Sretan rođendan zastavniku Werneru." Sad je na meni bio red da se iznenadim. Slutio sam da je to procurilo od Seibolda, koji je znao sve moje životne podatke.

Kad smo iskapili posljednju čašu pjenušca i iz parobroda se izlili na gat, raspoloženje nam je bilo sjajno. Mornarička je kapela gromoglasno svirala koračnicu, a skupilo se i poveliko mnoštvo. Ali u trenutku kad smo preko mostića stupili na U-557, odmah nas je zahvatila brodska rutina.

Posljednja prozivka, nekoliko zapovijedi i s bitvi se skidaju cime.

U-557 je polako i nečujno krenula krmom. Vrlo se polako odvojila od gata, oslobodila potopljene hidroplane, pa ubrzala. Kad smo se našli pedeset metara od gata, prvi je časnik zapovjedio zaokret i pokretanje dizela. Kroz trup su se pronijele jake vibracije, a na ispusima su se na nekoliko trenutaka pojavili oblačići čađe. Dva vijka ispod krme uskovitlala su vodu u pjenušavi vir.

"Oba stroja s pola snage naprijed, kurs devet pet."

U-557 se naglo okrenula desno i srnula prema središtu zaljeva. Svirka je polako utihnula; mnoštvo skupljeno na obali počelo se razilaziti.

Jedan smo sat kasnije promanevirali kroz prevodnice kod Holtenua i ušli u Sjevernoistočni morski kanal. Ostatak dana i cijelu sljedeću noć plovili smo smanjenom brzinom tim uzanim vodenim putom. U zoru sutrašnjega dana stigli smo mu na zapadni kraj, do Elbinih prevodnica kod Brunsbuttelkooga, gdje su na naš dolazak već čekale dvije druge podmornice.

U 10.00 taj je čopor od tri vuka krenuo prema pučini. Niska se obala vrlo brzo stanjila u crtu, da bi napokon i potonula pod musavi obzor. Čopor je plovio u liniji, s U-557 na čelu. Do podneva sam bio na straži. Dio je mojih redovitih dužnosti bio i da se u 0800 i 2000 uspinjem na most na četverosatne smjene kojima je zapovijedao Obersteuermann (časnički namjesnik) Wieser, naš navigator i časnik treće straže. Poslije nabrzo pojednog ručka, vratio sam se na most da vrebam na otplutale mine. Nije prošlo dugo, i s lijeve se strane pojavio otok Helgoland. Onda nam se, međutim, slijeva kao zavjesa spustio pljusak i zagradio nam pogled.

Čopor je dobro napredovao. Na istoku su, iza obzora, bili Danska i kontinent. Na zapadu, tek nekoliko milja dalje, tik pod površinom su vrebala golema minska polja. Poslije zalaska sunca opet sam se popeo na toranj radi redovne smjene. Nas četvorica na dužnosti pretraživali smo nebo u potrazi za neprijateljskim avionima, a isto tako i pučinu radi otplutalih mina. Sumrak se spuštao polako, postupno sve više zamračujući more. Imao sam obilje vremena za pomirbu s Bogom.

U ponoć me na straži zamijenio Gerloff. Propao sam kroz okno i spustio se u crnu trupinu. Toranj je bio osvijetljen tek slabašnim svjetlucanjem brojčanika kompasa. Komandni je centar bio zamračen; jedva sam uspijevao razabrati i oblik trupa, brojčanike, kola, sklopke, ventile i opremu. Malena svjetiljka, dobro zastrta, bacala je blijedo svjetlo na stol s kartama. Dok se brod poda mnom naginjao i ljuljao, oteturao sam u malenu dočasničku blagovaonicu gdje su bili moj sićušni ormarić i uzani gornji ležaj, ispružio sam se na tijesnom krevetu, uglavio aluminijsku zaštitnu ogradu, pa se zabio između ormara i zida. Međutim, dugo su me još držali budnim ritmičko bubanje dizela i pljuskanje mora o čelik, kao i misli o plovidbi ususret neprijatelju.

Oko 06.00 postao sam svjestan toga da se brod divlje ljulja. Izašli smo iz Njemačkog zaljeva i ušli u Skagerrak. U 08.00 sam se, zapakiran u tešku nepromočivu odjeću, popeo preuzeti stražu. More je u međuvremenu podivljalo. Preko mosta su pljuscale plahte pjene i pršca. Kad bi se masivni val razbio o toranj, brod bi se divlje stresao. Ostale su se dvije podmornice u formaciji obnoć bile izgubile. U-557 je bila sama u bespuću uskomešane vodene pustinje. Mi na mostu nijemo smo pretraživali more, obzor, nebo.

Kad se U-557 našla istočno od Shetlandskih otoka, orući uzdignutim brdima mora i pjene, uzeli smo kurs zapad-sjeverozapad i zaplovili prema Atlantiku. A onda je u 2300 kapetan naredio još jednu promjenu kursa - ravno na zapad. Stigli smo u točku oko 70 milja sjeverno od Shetlandskih otoka; tu ćemo se morati probiti kroz britansku zračnu i pomorsku blokadu. Dok su joj dizeli pouzdano brujali, U-557 je, na moru koje je udaralo poput biča, plovila brzinom 14 čvorova. Iza letećih oblaka povremeno bi se znao pokazati mjesec. Nas četvorica na straži stisnuli smo se iza ograde nadgrada, ali su vodopadi morske vode povremeno pretvarali most u ledenu baru. Ručnik što sam ga bio ovio oko vrata sav se bio promoćio te mi se voda slijevala niz prsa i leđa. Dok sam tako stajao s dvogledom na očima, u rukavima mi se šljapkala voda i polako se cijedila u čizme.

Najednom treći dočasnik reče:

"Sjena azimut tri-nula-nula, izgleda mi kao teretnjak."

Naglo se okrenuh i usmjerih dvogled u označenom smjeru. Šest do sedam tisuća metara pred nama, blijeda nam se sjena pod tupim kutom spremala presjeći put. Brod je plovio u smjeru zapad-

sjeverozapad.

"Kapetan na most", viknuo je Wiesner u toranj prigušenim glasom. Poziv se zatim još dvaput ponovio u trupu. Nekoliko trenutaka kasnije iz okna je izronio kapetan. Wiesner mu je pokazao cilj.

Paulssen je pustio da mu se oči naviknu na mrak, pa je i sam opazio brod i rekao:

"Ja preuzimam, sidi i ucrtaj napad." Potom je viknuo u trup: "Na borbena mjesta - kormilo sasvim desno - kurs tri-nula-nula - oba stroja zajedno, punom snagom naprijed."

Lov je počeo.

Paulssen se usredotočio na sjenoviti brod. Nas smo trojica marljivo pretraživali okoliš. Na platformu se popeo prvi časnik i na ciljni uređaj torpeda (UZO) pričvrstio jak noćni dvogled. Dva su mornara na mostu dobila smjenu. Zamjenik noštroma je ugodio računalo u tornju. Torpedna je ekipa pojurila prema cijevima. Posada je zauzela borbena mjesta.

U međuvremenu je teretnjak skrenuo ulijevo i pokazao nam krmu. To nas je dovelo u nepovoljan položaj. Paulssen se okrenuo u vjetar, tako da su nas sad valovi tukli točno u pramac. A onda je crni oblak prekrio Mjesec; kroz te smo duge minute skoro izgubili cilj. Ali kad se Mjesec ponovno pojavio, pred nama je opet bio naš plijen. Jurio je na zapad punom parom.

Paulssen, nazadovoljan napretkom našeg lova, kroz doglasnu cijev viknu u radio-kabinu:

"Prebaci se na valnu duljinu od šest stotina metara i prati međunarodne poruke. Ako su nas opazili, kapetan bi mogao uzbuditi susjedstvo i pozvati pomoć."

Još dok je izgovarao tu naredbu, cilj je skrenuo desno, pa se vratio na prijašnji kurs. Prvi je časnik uzeo novi kurs, pa svoj nalaz prenio u toranj: "Kurs i brzina cilja?"

Trenutak potom odozdo je dopro Wiesnerov glas:

"Brzina cilja četrnaest uzlova, kurs dva-šest-nula."

Brod je bio brzi novi teretnjak i pokušavao je sam prijeći Atlantik. Ipak, za prvih 70 minuta naše potjere uspjeli smo osjetno smanjiti udaljenost, te se sad već činilo izvjesnim da taj brod nikad neće stići do obale. Potjera se nastavila. Sve nas je obuzela lovna groznica; nismo više osjećali ni valove što su nas pljuskali po licu, ni vodu koja nam se slijevala niz kožu. Pred nama je bio naš prvi cilj - i ništa više nije bilo važno. Ne skidajući pogleda s već osuđenog broda, a za nj nevidljivi jer nam je iz mora virio samo toranj, jurili smo izračunatom putanjom kroz noć. U 0215 dobili smo cilj lijevo, kurs 270 stupnjeva, pa smo neumorno, uz zveket dizela, sjekli valove da zauzmemo položaj za napad. U 0300, kad je Paulssen malo promijenio kurs, uspjeli smo se postaviti pred sjenu i ostati nevidljivi. Teretnjakov je radio šutio. Brod je mijenjao kurs u pravilnim razmacima i time skoro jamčio uspjeh napada.

U 03.25 kapetan je rekao prvom časniku da se pripremi za paljbu. Kern je stao iza svog UZO-a, usmjerio ga na neprijatelja, pa dreknuo u toranj, nadglasavajući halabuku dizela:

"Cijevi jedan do četiri spremne za površinski napad. Otvori cijevi. Kut cilja pedeset lijevo, brzina četrdeset, udaljenost tisuću, dubina torpeda sedam. Priprema!"

"Cijevi jedan do četiri spremne za paljbu", začu se izvješće odozdo.

Sljedeći je potez bio na brodu; ako su naši proračuni točni, bit će mu i posljednji. Bili su točni. Teretnjak se okrenuo točno u minutu, pa zabacio pramac prema nama i pojurio ravno u stupicu koju mu je bio pripremio Paulssen. Kapetan je zaokrenuo brod u napadački položaj, izlažući neprijatelju najmanju siluetu.

Brod je, poput kakvog čudovišta, krenuo na nas iz tame, i prišao na 1000 metara.

"Prvi, pali!" viknuo je Paulssen.

Kern je još jednom nanišanio, pa dreknuo: "Cijev jedan, pali! Cijev dva, pali!" Istodobno je i aktivirao polugu na UZO-u i time omogućio izbacivanje torpeda. Uz dva razgovjetna udara, dva su torpeda izletjela iz našeg trupa i zapjenila more na putu prema brodu.

Izoštrili smo dvoglede na sjenovitoj masi čelika, koja je rasla iz sekunde u sekundu. Netko je brojao:

"Tridset pet... trideset šest... trideset sedam..."

Najednom se s broda digao golemi plameni stup. Trenutak nas je kasnije u uši udario tvrd prasak eksplozije. Za brod je to bila smrt.

Kroz cijev je dopro Seiboldov uzbuđeni glas:

"Izvještaj iz radio-kabine. Brod javlja kao što slijedi: 'Njemačka podmornica, torpedirani, tonemo, pedeset devet sjeverno...' Poruka nedovršena."

Teretnjak se skoro istog časa nagnuo na lijevi bok. Vidio sam kako posada spušta nekoliko čamaca za spašavanje; drugi su visjeli apsurdno nakošeni na sohamu. Silna se razbijena trupina ocrtavala onako crna na pozadini crvenog, žutog i zlatnog plamena. Prizor je na nekakav jezovit način bio lijep.

Paulssen je okrenuo U-557 od te gomile krša što je polako tonula; cijevi su se zatvorile i ljudi se razmiljeli s borbenih položaja. Smrtno je ranjeni brod otklizao od nas i lagano utonuo još dublje. A onda mu se pramac u grču digao, i tada je, s krmom prema naprijed uronio pod površinu. Od njega nije ostalo ništa osim splavi za spašavanje bacanih visokim valovima.

Svoju smo prvu lovinu potopili 19. svibnja u 04.10 sati. Ta brza pobjeda, izvojevana u području koje su podmornice uglavnom izbjegavale, bila je izvanredan podvig i stavila nam na račun bar 7000 tona. Pritisak što je rastao već danima, sad je splasnuo. U-557 je punom brzinom nastavila svojim novim kursom. Kapetan se nastojao što više udaljiti od mjesta potonuća zbog ispravne pretpostavke da će na tom području uskoro doći do velike koncentracije neprijateljskih snaga.

Bio sam sav promočen i nakon devet sati na mostu drhtao sam od studeni. Dok sam se hitro spuštao niz aluminijske ljestve, pri svakom mi se pokretu iz čizama izlivala voda. Sljuštio sam sa sebe radnu odjeću i donje rublje, sve mokro kao spužva, objesio ih da se suše u prednjem torpednom odjeljku, pa onda gol golcat protrčao brodom i skutrio se na svom uskom ležaju.

* * *

Sljedećih je nekoliko dana U-557 nastavljala plovidbu na površini, s oba stroja na pola snage. Vjetar je bio jak, a more upravo brdovito. Gibanje se broda svodilo na stalno ljuljanje, posrtanje, valjanje i naginjanje. U trupu je vlaga bila nepodnošljiva. Na hladnoj se čeličnoj ljusci trupa kondenzirala vlaga, pa se potocima slijevala u kaljužu. Hrana je trunula, pa smo je morali baciti u more. Kruh je postao ljepljiv i pljesniv. Papir se raspadao. Odjeća nam se lijepila za tijelo te se nije ni sušila, a sve čega bismo se dotakli bilo je vlažno i sluzavo. Danima nismo mogli izvršiti korekciju navigacije. Nismo mogli naciljati ni na jednu zvijezdu, a nismo vidjeli ni Sunca ni Mjeseca. Olakšanje od ljuljanja i zalijevanja donosio bi nam samo svakodnevni uron. Dolje, u mirnim dubinama, pozavršavali bismo poslove koje inače ne bismo mogli obaviti, pa bismo se uspjeti i najesti a da nam obrok ne završi na podu ili u kaljuži. I tako bismo se sat-dva oporavljali, sve čekajući na novi nalet mora i vjetra. Ta rutinska uranjanja nisu nikad trajala predugo, a izron bi uvijek dolazio prerano.

U tim danima borbe s elementima iz Stožera smo primili izvanredno značajnu radio-poruku. Javljali su nam da je naš najveći kapitalni brod, bojni brod Bismarck, krenuo na sjeverni Atlantik u misiju uništavanja, a u pratnji teške krstarice Prinz Eugen. Na dan 24. svibnja sve su podmornice na moru bile obaviještene o Bismarckovoj brznoj pobjedi nad britanskim drednotom* Hoodom, najsilnijim brodom Njegova Veličanstva.

* Drednoti, suvremeni bojni brodovi (i, zapravo, posljednji u razvojnem nizu), nazvani prema Dreadnoughtu iz 1906. godine, prvom iz te klase. Karakterizira ih mali broj topova velikog kalibra u glavnoj bateriji, smanjen broj kalibara, smještaj svih glavnih topova u okretnim kulama sa širokim poljem vatre, dobra oklopljenost na vodenoj liniji i velika brzina zahvaljujući turbinskom pogonu i primjeni mazuta umjesto ugljena za loženje kotlova. U ovom se slučaju autor, međutim, vara ili je, u najmanju ruku, neprecizan, jer je Hood pripadao klasi bojnih krstaša (svojevrskih "super-krstarica"), to jest derivata bojnih brodova kod kojih je oklop bio smanjen na račun pojačanja pogonskoga stroja. Ova se klasa, odstupajući od dobro uravnoteženog kompromisa između oklopa, stroja i naoružanja, u praksi pokazala dosta nesretnom, za što je Hood, koji je poslije samo jednog pogotka potonuo kao sjekira, možda samo najpoznatiji primjer. (Op. prev.)

Podmornicama je bila izdana uputa da čekaju spremne na naredbe u vezi s budućim Bismarckovim djelovanjem. Mi smo naglu pojavu tih njemačkih površinskih jedinica na Atlantiku smatrali velikim postignućem. Sjeverni je Atlantik time postao našom okućnicom, pa će plovidba

po njoj postati smrtonosnom kako za britansku Home Fleet tako i za savezničke trgovačke brodove. To su naše uvjerenje još i pojačale uhvaćene poruke drugih podmornica. Tako je U-556 u svojoj posljednjoj misiji potopila brodova u ukupnoj tonaži od preko 30.000 tona, a proteklih su tjedana U-203, U-93 i ostale uništile skoro 100.000 tona savezničkog brodovlja.

Na dan 25. svibnja, negdje između zalaska sunca i sumraka, mi na trećoj straži opazili smo mrlju što je mračila veliku površinu oblaka na zapadnom obzoru. Nekoliko smo trenutaka kasnije shvatili da je to zapravo dim što se diže iz mnogih dimnjaka; a onda smo ugledali i glave bezbrojnih jarbola. Našli smo se na sudarnom putu s konvojem.

Wiesner je brzo reagirao i viknuo:

"Kapetan na most!"

Paulssen je stigao, promotrio cilj i izdao čitavu nisku naredbi. Zakriještali su alarmi. Uskočili smo u okno, U-557 je zasjekla u valove i za 20 sekundi zaronila. Dok se uravnoteživala, posada je pohitala na borbena mjesta.

"Na periskopsku dubinu", zapovjedio je kapetan.

U-557 je zaklizila do naložene dubine. Prvi se časnik uspeo u toranj, dok sam ja preuzeo kormilo. Malenu je prostoriju ispunilo zujanje periskopskog motora. Paulssen se mučio s periskopom pa ga je dizao i spuštao između dva propadanja u valove. Operater prislušnog uređaja javio je da se konvoj brzo primiće. Uskoro smo i golim uhom mogli čuti meljavu mnoštva vijaka. Prislušnik je potom detektirao i eskortnu skupinu na čelu konvoja. Pulsirajući je šum vijaka u okretanju prekrio čitav zapadni obzor. A onda smo začuli oštar, metalni ping-ping Asdicovih impulsa što su ih odašiljali razarači ne bi li nam ušli u trag. Za većinu je nas to bio sasvim nov osjećaj. Svaki bi taj visoki zvuk udario u brod kao batić po glazbenoj viljušci; a onda bi prošao trupom, pobjegao i raširio se cijelim obzorom. U međuvremenu je tiho, muklo bubanje mnogih stavnih strojeva i cvrkutavo glasanje turbina postajalo sve glasnije i dalje. Prislušnik je javio da je konvoj okrenuo u južni smjer.

Najednom smo prepoznali brzookretni vijak razarača. Kapetan je brzo zaokrenuo periskop oko njegove osi, pa viknuo:

"Tri razarača, kurs tri-dva-nula, udaljenost tri tisuće metara. Kormilo sasvim lijevo, novi kurs točno na jug."

Mogli smo napasti i te razarače koji su nam zaprijetili, ali je Paulssen mudro izabrao veću i sigurniju lovinu. Uskoro je ushićeno uskliknuo:

"Kakav prizor! Svih pet cijevi pripremi za paljbu. Brzina cilja deset, kut trideset lijevo, dubina sedam, udaljenost tisuću dvjesto. Hej, prvi, daj vidi paradu!"

Kern se nagnuo i prislonio čelo za gumeni štitnik okulara. Pa je samo dahnuo:

"Ima ih najmanje trideset. Ljuljaju se kao slonovi."

Kapetan se vratio svom kružnom promatranju, ali se domalo naglo trgnuo i uvukao periskop.

"Oba punom naprijed!" viknuo je. "Roni brzo, šefe, spuštaj je dolje!" Vijci su se divlje zavrtjeli, brod je snažno zavibrirao i počeo tonuti prema oceanskom dnu.

"Pripremi se za dubinske bombe! Izravnaj na jedan-sedamdeset."

Pljuskanje razarača što nam se približavao postajalo je sve glasnije i razaralo živce, prigušujući stenjanje tridesetak teretnjaka. Presjekao nam je putanju iza krme, pa pohitao prema sjeveroistoku. Feder je postupno U-557 opet digao na periskopsku dubinu, i taj je manevar potrajao skoro 20 minuta. U međuvremenu je konvoj izveo još jedan cik-cak, pa je hitri pregled periskopom rekao Paulssenu da se našao u nepovoljnom položaju - predaleko na sjeveru za savršeno gađanje.

U 21.15, kad nas je od noći dijelilo još samo 45 minuta, Paulssen je odlučio pričekati na mrak, pa izroniti i dohvatiti konvoj s krme. U tornju su jurišnoj straži dali nepromočivu odjeću i njezini su se pripadnici spremali uspjeti na most. Budući da sam među njima bio i ja, zamijenili su me za kormilom. Tridest je minuta prošlo u muku, a kapetan se i dalje grbio nad periskopom. Onda je prislušnik javio da je konvoj opet promijenio kurs. Od šuma mnoštva stavnih strojeva i lupanja vijaka, još i pojačanih bistrim oceanskom vodom, svima su nam brže zakucala srca.

U 22.45 je Paulssen skočio sa svog sjedala i zapovjedio:

"Piri sve tankove!"

Kad je U-557 probila površinu, Paulssen je zabacio ručicu poklopca; on se otvorio i vjetar nam je urličući sunuo vodene kapi u lice. Nas smo petorica pošli za kapetanom na most. Noć je bila bez mjesečine i crna - savršena za napad. Brod je bio duboko utonuo, preplavljene palube. U-557 je ubrzala i pohitala za ciljevima.

"Sjene na kursu dva-pet, udaljenost pet tisuća", javio je promatrač.

"Sjene na kursu tri-pet-nula", viknuo je drugi.

Konvoj nam je bio točno u pramcu i postupno smo smanjivali udaljenost. Paulssen se lukavo došuljao na 300 metara teretnjaku iza krme. Zvuči nevjerojatno, no nije bilo pratnje; tražili su nas u krivom smjeru. Vuk se našao usred stada.

"Oba stroja trećinom naprijed!" viknuo je Paulssen. Pa se obratio prvom časniku: "Uvući ću se između dvije kolone. Ispali po jedno torpedo po brodu. Izaberi najprije najdalji i najkrupniji cilj, a na kraju najbliži. Pali na obje strane i točno u sredinu."

Naša je udaljenost od mračnih čudovišta iznosila od 400 do 700 metara. Bilo je to zapanjujuće: ploviti tako neopažen usred armade neprijateljskih brodova te bez žurbe izabirati one koji moraju umrijeti.

Prvi je časnik nekoliko puta provjerio točnost vrijednosti svih veličina za ciljeve:

"Kut sedamdeset desno, udaljenost pet stotina, brzina jedanaest uzlova..." Kapetan je pak viknuo u vjetar:

"Pali, prvi, daj im što ih ide!"

Prvi je pak časnik povikao, nadglasavajući urlik mora:

"Cijev jedan, pozor - pali! Cijev dva, pozor - pali!" Onda je pogledao na lijevu stranu i zapovjedio ispaljivanje iz cijevi tri, četiri i pet. Bilo je 2340 sati. Pet je torpeda zasjeklo more na putu prema uzljuljanim fantomima. Napeto smo čekali, ne mogavši promijeniti kurs sve do pogotka prvog torpeda.

Prva je eksplozija došla zdesna. Zatim još jedan pogodak lijevo, pa još jedan. Novi bljesak - i onda je zrak potresla divlja salva detonacija. U zrak su sunuli crveni i žuti plamenovi i lava rastaljenog čelika. Čuli smo šuplji prasak lomljenja nepropusnih pregrada i prodoran krik srušenih jarbola. Bio je to vrhunac pakla. Lica su nam gorjela u žaru divljeg požara.

Konvoj je ispalio tucet svijetlećih raketa i one su u golemim lepezama poletjele put neba. Jedan se od pogođenih brodova, teretnjak od 7000 tona, prevalio na bok, pa ga je more preplavilo i ugasilo požar. S kobilicom uvis, podigao je krmu u smrtnoj agoniji, u treperavom svjetlu pokazao vijak i kormilo, pa brzo kliznuo pod valove. Drugi se brod raspukao po sredini, sklopio se poput škara, da bi napokon potonuo uz gromoglasne eksplozije. Treći je teretnjak u plamenu otplutao iz kolone, a onda mu je eksplozija otkinula zapovjedni most i poslala u nebo novu plamenu prugu. Posvuda su oko nas u more pljuštali golemi komadi čelika i krša. Zaklonili smo se iza ograde i pričekali da prestane ta kiša. Bio je to zadnji, očajnički pokret broda; potonuo je za niti minutu. Nekoliko zapaljenih dasaka bilo je sve što je ostalo od tri britanska broda. Danak bi bio još veći da konvoj, poslije udarca našeg prvog torpeda, nije oštro skrenuo na sjeveroistok. Zbog te su promjene kursa dva torpeda promašila cilj.

Po okončanju napada, stajao sam naslonjen na kućište periskopa i pretraživao pučinu na krmu. Na izvjesnoj udaljenosti od nas ljuljala su se dva prateća broda, a njihovi promatrači nisu uspijevali u valovitom moru razabrati našu nisku siluetu. Paulssen nas je opet manevrom primakao konvoju. U-557 se na sigurnoj udaljenosti opet ubacila iza posljednjih zamračenih brodova i krenula njihovom brazdom. Kern je sišao s mosta radi nadziranja ponovnog punjenja torpednih cijevi. Seibold je poslao radio-poruku i podmorničkom admiralu dojavio o našem kontaktu. I dalje smo na mostu motrili konvoj što je plvio u cik-caku, spremajući se za ponovni napad.

U 02.30 prvi je časnik javio da su sve cijevi opet napunjene. Kapetan se primakao teretnjacima s nakanom da ponovi naš uspješni proboj. U drugi smo napad krenuli s oba stroja na najvećem broju okretaja. U neposrednoj blizini nije bilo pratnje; no u svakom smo slučaju bili i preblizu konvoju da bi razarači mogli sigurno djelovati.

U izlaznom se oknu pojavio Seibold. Povikao je da ga se čuje kroz huk oluje:

"Gospodine, radio-poruka iz Stožera: NE NAPADATI DALJE, ODAŠILJITE SIGNALE ZA

NAVOĐENJE, OSTANITE U KONTAKTU DO NOVE NAREDBE."

Paulssen je opsovao kroza zube. Naredba nas je prisilila da se igramo skrivača sve dok naši signali ne dovedu i druge podmornice da s nama podijele plijen. Srdito je zapovjedio da se smanji brzina. U-557 je zaostala i našla se na kraju kolona, pa krenula na sjever-sjeverozapad, da nam mračni horizont posluži kao zaklon pri bijegu. Ali dok sam rutinski pretraživao more pred provom, najednom sam ugledao šokantan prizor. S desne strane, samo 1000 metara daleko, na nas je brzo jurio razarač, podižući pramcem bijele brkove valove. Iza njega su, na kratkoj udaljenosti, slijedila još dva prateća broda. Jezik mi se na trenutak zalijepio za nepce. Napokon sam ipak viknuo:

"Razarač, kurs tri-četrdeset, kut nula!"

Paulssen je smjesta reagirao:

"Kormilo sasvim desno - oba forsirano naprijed!"

U-557 se zaljuljala i nagnula na bok, opisujući smioni luk, pa udarila u bijeg na zapad, punom brzinom i ravno u mlat valova. Trojica napadača, koji su se sad našli za krmom, žestoko su se ljuljala u zapjenjenom moru, pramci su im duboko uranjali u valove, a kad bi se propeli visoko na njihove krijeste, pokazali bi i kobilice. Pa ipak, unatoč svem tom valjanju, ipak su smanjivali udaljenost. Nastavio sam zuriti u njih kao da ja, samo ja, posjedujem moć da ih zadržim na razmaku. Kad bismo samo mogli ubrzati za čvor ili dva, na koncu bismo im ipak uspjeli pobjeći. Dizeli su glasno tukli, brod se sav tresao, ali su nas - shvatio sam to i najednom me obuzela nekakva studen - i dalje sustizali.

"Uzbuuunaaa!" Kapetanov je povik zasjekao u noć. Popadali smo kroz okno, kroz toranj, sve do palubne ploče. Paulssenov je povik nadglasao komešanje: "Spuštaj se na jedan-sedamdeset metara! Svi hitro u podrum!"

Dok je šef stroja urlao u mikrofona, kapetan je naglo skrenuo kurs. Zavio je prema razaračima još dok su jurili prema zapjenjenoj brazdi našeg urona. U grozničavom nastojanju da suzbije napad, U-557 je krenula pod oštrim kutom, nosom prema oceanskom dnu, ali joj je krma i dalje ostala opasno uz površinu. Propeleri eskortnih brodova parali su more i opasno nam se približili. Svi su gledali prema gore, iščekujući neumitno.

A onda je nastala strahovita eksplozija. Divovska je sila podigla U-557 za krmu i divlje je protresla, pa bacila posadu na palubne ploče i cijeli brod hitnula u tamu. Sljedeća je detonacija prasnula tek nekoliko trenutaka kasnije. Uslijedila je duga, potmula grmljavina.

Feder viknu:

"Uz havarijska svjetla, piri tankove tri i pet! Oba hidroplana gore!"

Zažmirkalo je nekoliko žarulja. Udarac dobro raspoređenog plotuna dubinskih bombi zabio je brod do 185 metara, ali je šef stroja sačuvao punu vlast nad njim. Bio je to najbrži uron što ga je ikad izveo.

Paulssen je zapovjedio tišinu. Progovorio je tihim glasom, skoro šaptom:

"Prebaci na nečujni pogon, lijevi motor sedamdeset okretaja, desni šezdeset."

Svi su pomoćni motori bili zaustavljeni. Bili su isključeni i svi u tom času izlišni instrumenti. U-557 je bešumno lebdjela u nevjerovatnoj dubini. Stiglo je izvješće prislušnika:

"Cilj na jedan-dva-nula, drugi cilj na dva-dva-pet."

Njegove riječi nisu nam bile potrebne da bismo shvatili što se to zbiva na površini. Asdicovi su nam kvrcaji udarali u trup poput strelica. Razarači iznad nas pripremali su se za novu baražu. Čuli smo njihove crpke i pomoćne motore; čuli srao čak i kako je netko slučajno ispustio čekić. Onda su sva tri lovca na trenutak zastala. Zatim je jedan razarač pokrenuo turbinu, prebacio propelere na velik broj okretaja i krenuo u zalet. Šibanje vijka bilo je popraćeno visokim tonom Asdicovih impulsa što su prodirali kroz čelične ploče i svakoga od nas pogađali u srce. Kad je razarač prešao preko nas, začuli smo jedan-dva-tri jasna pljuska - bile su to dubinske bombe.

Tri zaglušne eksplozije iza krme i lijevo. Brod je zastenjao pod udarcem, pa onda divljim pokretom sa sebe stresao salvu. Drugi je progonitelj smjesta krenuo u napad.

"Oba zajedno punom naprijed!" viknuo je kapetan. "Sad se držite, mornari!"

Još tri grozne eksplozije. U-557 je zadrhtala, palubna je ploča poskočila, zapištao je zrak, ali je brod ostao nepropustan. Posljednji je plotun eksplodirao iza krme desno. Činilo se da lovci nemaju

jasnu sliku o našem položaju: spasili su nas nemirno more i naša ekstremna dubina. U-557 je polako otplovila, ostavljajući razarače daleko za krmom. Tri smo sata nastavljali tu svoju nečujnu plovidbu, dok su razarači nastavljali bacati bombe. Onda je Paulssen zaključio da smo se našli na sigurnoj udaljenosti, jer je između nas i lovaca ostalo pet tisuća metara.

U 05.00, U-557 je izronila. U trup je potekao svjež zrak. Noć je još bila mračna. Nastavili smo prema istoku s jednim dizelom punom snagom naprijed, dok je drugi punio naše iscrpljene akumulatore. Pobjegli smo lovačkoj grupi i vratili se potjeri za iščezlim konvojem.

* * *

Tek što je osvanuo 27. svibnja, nas je radio-operater primio hitnu naredbu iz Podmorničkog stožera: **IZVANREDNA SITUACIJA SVE PODMORNICE S TORPEDIMA NEKA SMJESTA PUNOM BRZINOM KRENU PREMA BISMARCKU MREŽNI KVADRAT BE 29.**

Paulssen je dešifriranu poruku primio na mostu u 06.35. U tom je trenutku naredba bila stara već osam sati; bila je izdana prošle večeri u 21.15, dok smo bili zaronjeni pa je nismo mogli primiti. Budući da smo najveći dio noći bili pod napadom, nismo imali nikakvih informacija o škipcu u kojem se našao Bismarck. Ipak smo slutili da je bojni brod, pošto je bio povučen njegov pratitelj Prinz Eugen, naletio na nadmoćne neprijateljske snage.

Paulssen se našao u nedoumici. Nastaviti potjeru za konvojem ili pohitati u pomoć velikom brodu? Bismarckov je položaj bio preko 350 milja jugoistočno od U-557, što se nije moglo svladati još isti dan. Dok je Paulssen pokušavao donijeti nekakvu odluku, uhvatili smo poruku U-556; govorila je o tome da je Bismarck prihvatio izgubljenju bitku. To je natjeralo kapetana da smjesta okrene prema posljednjem Bismarckovom dojavljenom položaju. On to u tom trenutku nije znao, no dok je U-557 brzala na jug, prema dalekom su bojištu plovila dva neprijateljska bojna broda. Jedan nosač aviona, dvije krstarice i mnogi razarači, da najmoćnijem ratnom brodu što ga nose valovi zadaju posljednji, smrtonosni udarac.

Ocean se uzburkao, vjetar je oštro brijao. Pljusak nam se valova zasijecao u lice. U 0925 opazili smo dva prateća broda, pa smo, da ih izbjegnemo, morali izvesti oštar poluokret. Ali kad smo se vratili na raniji kurs, našu je misiju već bilo pregazilo vrijeme. U 11.50 iz Stožera smo primili tužnu poruku: **BISMARCK ŽRTVA KONCENTRIRANE NEPRIJATELJSKE PALJBE. SVE PODMORNICE U BLIZINI NEKA POTRAŽE PREŽIVJELE.**

Cijelu smo noć i sljedeće jutro kroz sve mirnije more jurili prema mrežnom kvadratu BE 65, gdje je Bismarck vodio svoj posljednji boj. Nad njegov smo grob stigli 29. svibnja, dva dana i sedam sati prekasno. More je bilo mirno i prekriveno debelim slojem ulja i otpadaka. Dok je redovna straža pretraživala nebo u potrazi za neprijateljem, nekolicina je, u traganju za preživjelima, pregledavala i otpad što je plutao morem. Nismo našli nikoga. Nijedno truplo, nijednu splav ili pojas za spašavanje. Čitav smo dan pretraživali pučinu, a onda se opet okrenuli prema sjevernim konvojskim rutama.

4.

Naša se kratka misija do sada pokazala uspješnom; i brod i posada svoje su vatreno krštenje prošli s razvijenim zastavama, a osim toga nam je ostalo i torpeda za još koji napad. Poslije dnevne plovidbe na zapad od skoro 200 milja, izvadili smo dva torpeda iz vanjskih tlačnih cijevi i spustili ih u trup. Tog smo popodneva iz Stožera primili novu naredbu: **KRENITE SMJESTA U AK 50. OČEKUJE SE KONVOJ HX. OČEKIVANA BRZINA DEVET UZLOVA. KURS ISTOK-SJEVEROISTOK.**

Paulssen je smjesta, na mirnom moru, zaokrenuo U-557. U sjeverni se Atlantik vratilo proljeće. Po prvi put od polaska uživali smo u boravku na mostu. Bradati, bljedoliki strojari ukrali bi po nekoliko minuta da pogledaju sunce i nebo te napune pluća čistim, svježim zrakom. U unutrašnjosti su broda uvjeti bili sasvim drukčiji. Smrad 51 uznojenog mornara, dizelskog ulja, natrule hrane i pljesnivog kruha miješao se s odvratnim vonjevima što su se širili iz kuhinje i dva sićušna nužnika. Od nesnosnih smradova i beskrajnog ljuljanja, ljude su u tom uzanom valjku hvatale vrtoglavica i tupost. Makar djelomično oslobađanje od neprestana ljuljanja donosila su samo svakodnevna

zaranjanja.

Dok smo se vraćali u sjeverno područje, put nam nije presjekao ni jedan jedini brod, ali Paulssenu nije ni padalo na um da zbog toga imalo zanemari pravila. Zapravo je borbeno zaranjanje svojeg broda "za vježbu" pretvorio u stvar rutine i naređivao ga u najneočekivanijem trenutku kad bi na njemu bilo sve mirno i tiho. Svojim je zamjenicima - prvom časniku Kernu kao zapovjedniku torpeda i artiljerije, Seiboldu kao časniku zaduženom za radio-vezu, Federu kao časniku stroja i Wiesneru kao navigatoru - zadao krcat popis lekcija, koje su iz nas trojice zastavnika morale još prije povratka u luku stvoriti dobre podmorničare. Ionako smo već bili zaposleni do granica izdržljivosti: svakih smo osam sati davali četverosatnu stražu, s tim što je Gerloff bio u prvoj, Goebel u drugoj i ja u trećoj; održavali smo torpeda, smjenjivali se u dizelskoj i elektromotornoj strojarnici, puzali u uske akumulatorske odsjeke da provjerimo razinu kiseline te ima li u zraku razvijenih plinova, zamjenjivali dočasnike u komandnom centru i radili proračune radi utvrđivanja našeg položaja prema astronomskim mjerenjima što bismo ih izvodili kad god bi u zoru ili smiraj obzor bio čist. Pa ipak, unatoč svem tom radnom opterećenju, Paulssen nas je, kad god bi to našao za shodno, u svako doba dana i noći, učio procedurama uranjanja i napadanja. Zabrinuti da nećemo zadovoljiti njegova visoka mjera, redovito smo se bacali na svoje ležaje s tehničkim priručnicima u ruci, pa bismo ih proučavali sve dok nas ne bi shrvao umor. Kad bi nas probudili radi smjene na mostu, svjetiljke bi nam uz uzglavlje još gorjele. One knjige što smo ih kupili u Kielu za očekivane sate "dokolice" nikad nismo ni otvorili.

Poslije nekoliko dana plovidbe napokon smo stigli i u dodijeljeni nam mrežni kvadrat. Vidljivost je bila izvrsna, ali nam ni dvogledi ni prislušni uređaji nisu otkrili nijedan neprijateljski brod. Proveli smo tjedan pun razočaranja, dok smo tako u raznim krivuljama pretraživanja krstarili tim područjem. Onda je Paulssen dojavio Stožeru o svom nalazu - ili, bolje, nenalazu

Jednog smo popodneva početkom lipnja primili naredbu da se premjestimo u drugi kvadrat. Prema obavještajnim izvorima, pred lukom se u Halifaxu skupljao konvoj, a njegov ga je put trebao dovesti u akvatorij šest stotina milja južno od Grenlanda. U-557 ga je krenula presresti. Sutradan smo ostvarili jedan neočekivani kontakt. Baš sam bio ručao i pušio na palubi, kad je lijevi promatrač pokazao preko prove i viknuo:

"Jarbol sprijeda, kompasni smjer tri-pet-nula!" Bilo je 12.50 sati.

Prvi je časnik okrenuo brod i pozvao Paulssena. Kad je U-557 završila okret, cilj se našao za krmom, a jarboli su mu u daljini stršali poput čačkalica. Paulssen je pohitao na most samo da otkrije kako cilj, koji je plovio zapadnim kursom, samo što nije nestao pod obzorom. Ljutito je opsovao i viknuo u izlazno okno: "Kormilo do kraja desno, oba stroja borbenom naprijed!"

Bio je to znak; počeo je lov. Naš je vitki brod sjekao uzburkanu površinu, ostavljajući za sobom pjenušavu brazdu. Poslije 15 minuta smo zaključili da nam se pred cijevima našao velik teretnjak. Kern je u toranj neprestance slao informacije, što je Wiesneru omogućilo da neprijatelju odredi kurs i brzinu. Stalno mjerenje azimuta potvrdilo je da pred tim brodom imamo malu brzinsku prednost. Paulssen je jurio za tim brodom tik iza obzora, na granici vidljivosti, pokušavajući ga prestići da bi mogao izvesti podvodni napad. A onda je brod odjednom promijenio kurs; njegova su se tri jarbola stopila u jedan i potonula u more. Dvadeset je minuta situacija bila vrlo šakaljiva. No onda se vratio, pužući preko oštrog, modrog horizonta na jugu, pa se okrenuo i pokazao jarbole i dimnjak.

Malo poslije, u 14.15, Wiesner se popeo na most i kapetanu pokazao svoju kartu.

"Gospodine, cilj očito plovi u cik-caku oko srednjeg kursa od 260 stupnjeva, brzina četrnaest čvorova."

Paulssen je bio zadovoljan. Sad su obojica nacrtala shemu napada te odredila kurs koji presijeca teretnjakovu putanju. Dok je već osuđeni teretnjak žurio na sastanak sa svojim krvnikom, napravili smo stanku za crnu kavu.

U 16.10 je kapetan promijenio kurs da cilju presiječe put. U-557 je smjesta smanjila brzinu i skrenula na istok, prema brodu što je plovio u cik-caku. Polako smo napredovali pod vrlo modrim nebom i pažljivo ga pretraživali. Najprije smo ugledali oblačić dima, a onda razabrali i promatračnice na jarbolima.

"Uzbuna!" Uranjanje je išlo kao urica.

Prislušnik je javio:

"Šum propelera u nula-nula, naglo sve glasniji."

Paulssen se ubacio u sjedalo periskopa u tornju, pa naredio:

"Pripremi cijevi tri i četiri za ispaljivanje u lepezi." Opisao je oko broda krug, pa naredio: "Bez daljnjih izvješća, vidim ga dobro. Lijevo kormilo deset, desno isto, kurs sedam nula. Pozor računaru: brzina cilja šesnaest, kut dvadeset pet desno, dubina osam..

Na temelju tih vrijednosti računalo je izračunalo točan kut girokompasa i istodobno ga odaslalo u sva torpeda u cijevima. Motor je periskopa stalno brujaio. Paulssen je manevrom doveo brod u položaj za napad, uzeo stalni kurs, smanjio brzinu, pa odsječnim glasom izrekao konačne naredbe:

"Točna udaljenost osam stotina, kut trideset lijevo, cijevi tri i četiri pozor - pozor - pali!"

Dva su lagana udarca javila da su oba torpeda napustila svoje cijevi. Iz pramčanog je odsjeka dopro pištav zvuk, popraćen rastom tlaka zraka. Komprimirani zrak, koji je aktivirao velike klipove radi izbacivanja torpeda, istekao je u brod a ne u more, čime se izbjeglo stvaranje pjenušavog vala, kakav je u prvom svjetskom ratu odavao položaj podmornice. U međuvremenu su torpeda, primjerci novog tipa na akumulatorski pogon, slijedila svoj već unaprijed određeni kurs prema osuđenom brodu, ne stvarajući pritom pjenušave pruge kakve su za sobom ostavljali stariji i brži modeli, na pogon komprimiranim zrakom, čija je primjena sada bila ograničena na noćne napade. Dvije čelične ribe i britanski brod ravnim su kursom plovili prema presjecištu svojih putanja.

Dvije snažne detonacije što su doprle s teretnjaka zaljuljale su nam brod.

"Pogođen je, tone!" viknuo je Paulssen. Zavalio se kako bi i prvi časnik mogao baciti pogled. Zamjenik noštroma je bio sljedeći na redu da posvjedoči pogodak. Zatim je red došao na mene. Ostao sam zapanjen: brod je tonuo sasvim vodoravno. Nigdje nije bilo požara. Nadgrađe mu je bilo obojeno kričavo žuto, a trup krvavo crveno. Lijep brod.

Tako se umirio s palubom otprilike metar iznad vode, ne pokazujući nikakvu sklonost k daljnjem tonjenju. Posada ga je upravo napuštala. Budući da je more bilo mirno, iskrcavanje je teklo bez panike. Kad su se čamci za spašavanje odvojili od broda, Paulssen je zaplovio između njih, usmjerujući periskop na osupnute ljude. Opet mi je dopustio da pogledam: na jednoj je splavi kapetan teretnjaka svojom bijelom kapom mahnuo brodu na umoru.

Paulssen je zaključio da mu treba dati završni udarac. Udaljio se od čamaca za spašavanje, okrenuo pramac prema pogođenom brodu, pa izbacio još jedno torpeda. Trebale su mu 32 sekunde da pogodi cilj. I onda je uz dugu, šuplju eksploziju, ponosni brod otišao na oceansko dno.

Izronili smo trideset minuta poslije zalaska sunca. Za tri smo sata svoj brod udaljili za devet milja od čamaca. Da preživjelima osiguramo spas, poslali smo standardni SOS signal na međunarodnoj valnoj duljini od 600 metara. Nekoliko minuta kasnije Paulssen je podmorničkom admiralu poslao sljedeću radio-poruku: POTOPILI PET, UKUPNO 30 TISUĆA. SAMO PET TORPEDA. S GORIVOM PRI KRAJU. U-557.

* * *

Poslije dvodnevne brze plovidbe, U-557 je zauzela dodijeljeni joj položaj u mrežnom kvadratu AJ 94. Kad smo stigli, dovaljala se gusta magla, što nam je smanjilo izgleda da spazimo konvoj. Povremeno bi se mliječne nakupine magle tako zgusnule da s mosta ne bismo vidjeli ni vlastitu provu i krmu. Počesto smo uranjali radi zvučne detekcije, ali da bismo nadzirali veliki akvatorij, između pojedinih smo urona morali prevaljivati velike udaljenosti. Ti su opasni sprintovi toliko smanjili naše zalihe goriva da više ne bismo ni mogli napasti konvoj i vratiti se u bazu bez popune gorivom. Paulssen je Stožeru poslao još jednu poruku i objasnio prijeku potrebu za obnovom zaliha. Na odgovor smo čekali šest sati. On nas je uputio da zaplovimo prema lokaciji približno 80 milja od južnog kraja Grenlanda, gdje će nam gorivo dopuniti njemački tanker Belchen, koji je još od početka rata izmicao britanskim krstaricama. Okrenuli smo brod i pojurili na sastanak s oba stroja punom snagom naprijed. Naglo je zahladilo, pa smo kliznuli u modro pleteno donje rublje.

Dva su nas dana na tom kursu dovela u predjele ledenih santi. Često smo morali skretati s kursa da izbjegnemo manjima. Uskoro su se pojavile i goleme sante, pa smo te planine oplovili na pristojnoj udaljenosti. Kako još nitko na brodu nije vidio takav prizor, kapetan je dopustio posadi razgledavanje okoliša. Između azurnog neba i svijetlozelenog oceana, na jug su veličanstveno plovile

stotine blještavo bijelih ledenih santi svih veličina. Od staklaste se površine tih plovećih otoka Sunce odsijavalo u milijun odraza.

"Oblaci dima lijevo!" viknuo je promatrač.

Ugledao je tri siva broda - ratne brodove velike klase i nepoznate nacionalnosti.

"Uzbuna!" Uskočili smo kroz okno i U-557 je u brzom propadanju napustila površinu. Feder je uravnotežio brod, pa ga doveo na periskopsku dubinu, ali su Paulssenu pogled na brodove sprječavale prijeteće sante. Grozničavo je vrtio periskop u potrazi za neprijateljem, istodobno nastojeći izbjeći sudar s podvodnim dijelom ledenih planina. Napokon je ugledao ta tri broda. Identificirao ih je kao britanske krstarice klase London. Izoštrio je periskop na ciljevima i naredio da se sve cijevi pripreme za paljbu. Ispravljao je svoje izmjene i nekoliko puta promijenio kurs, pa pričekao na onu sekundu kad će se sve vrijednosti savršeno poklopiti. Ali ta sekunda nije nikad došla. Ciljevi su naglo promijenili kurs i zaplovili od nas brzinom od 24 čvora, daleko iznad našeg maksimuma.

Paulssen je zlovoljno zavrtio glavom. Nakon kraćeg čekanja, opet amo izronili i novim kursom krenuli ususret tankeru.

Dok smo se primicali jugozapadnoj grenlandskoj obali, sante su se postupno prorjeđivale. Na početku trećeg dana poslije našeg susreta s britanskim krstaricama, na označenom smo mjestu pronašli samotnog Belchena. Prišli smo mu polako, identificirali se, preko megafona razmijenili ljubaznosti, pa prihvatili konopac za koji je bila pričvršćena cijev za ulje. Paulssen je doveo U-557 u skoro nevidljivu tankerovu brazdu. Bio je to nizak, dug brod od otprilike 15.000 tona i vjerojatno je nosio dovoljno goriva da naše podmornice opskrbljuje mjesecima, ako ne i cijelu godinu.

Jedan je od naših strojara pričvrstio cijev za vanjski ventil i vezao nas konopom. Potom je U-557 počela u prazne tankove srkati toliko joj potrebno ulje. S Belchena su nam u gumenim čamcima dopremili namirnice. U podne smo dobili i društvo: još je jedna podmornica našla put do opskrbnog broda i povezala se s tankerom napojnom vezom. U 1500 društvo se povećalo na tri podmornice. Stigla je U-93. pod zapovjedništvom Kortha, i ostala na stalnoj udaljenosti u ledenoj vodi. Bio je to rijedak i čudan skup, taj susret četiri njemačka plovila u izgubljenom zakutku sjevernog Atlantika. Ljubaznosti su kružile od broda do broda, a tako i naše upozorenje na one tri britanske krstarice. U 17.00 smo skinuli cijev, prebacili je na U-93, poželjeli svima dobar ulov i odvojili se od grupe.

Sad je U-557 uzela jugozapadni kurs, pa velikom brzinom krenula ususret večernjem nebu. Četiri sata kasnije, dok smo ronili radi popravljavanja trima, daleko smo iza krme začuli tri mukle detonacije. Uslijedio je čitav niz prasaka; bombardiranje je potrajalo deset minuta. Dolazilo je točno iz Belchenova smjera. Bili smo sigurni da su britanske krstarice napokon otkrile svoj cilj.

U 23.00 U-557 je izišla na površinu, uspostavila radio-kontakt s podmorničkim admiralom i javila mu da je obavila popunu goriva, kao i o vjerojatoj sudbini Belchena. Negdje između ponoći i zore naš je radio-operater primio potvrđnu poruku: BELCHEN S KAPETANOM POTOPILI BRITANSKI POVRŠINSKI RATNI BRODOVI. POSADA SPAŠENA. POPUNA GORIVOM NEDOVRSĀENA. VRAĆAM SE U BAZU S 93 ČOVJEKA. U-93.

Produžili smo prema mrežnom kvadratu BB 90, radi djelovanja protiv konvoja na ruti između Halifaxa i St. John'sa. Kad smo prolazili područjem gdje se ledena Labradorska struja sudara s toplom Golfskom, obavila nas je gusta magla, ali se ta zavjesa podigla čim smo prešli 47. paralelu. Nakon nekoliko dana sljepila iznenadilo nas je blještavo sunce. More je bilo nemirno, ali je zrak bio blag. Polako smo dva dana patrolirali uz konvojske rute, koristeći samo po jedan dizel.

Bila je sredina lipnja i ljeto se primicalo vrhuncu. Na svakoj bi mi straži misli odlutale preko Atlantika, nekih 3500 milja na istok, sve do Marianne koja je čekala na neki znak mog sretnog povratka. Po stoti bih se put prisjetio našeg zadnjeg susreta nasamo i sanjario o wiedersehenu na plažama berlinskog Wannseea. Činilo se da me od ljubavi i života dijeli toliko vremena, tolika udaljenost - doimali su se skoro nestvarno...

U 16.00 jednog od tih besprijeckorno bistrih dana, baš su me bili smijenili na straži poslije sati sjedenja na rubu mosta i pretraživanja horizonta. Sišao sam u trup i pojeo sendvič od užeglog maslaca i zelene plijesni. Zasladio sam ga obilnom porcijom džema od jagoda i sprao jakim kavom.

Ali se u 18.15 blagovanje naglo prekinulo.

S mosta se razlijevao krik, krik koji je elektrizirao, krik od kakvog se zgušnjava krv:

"Oba punom naprijed, kormilo desno do kraja! Torpeda desno!"

Skočio sam kroz komandni centar i zatim kroz toranj. Stigao sam na most baš kad su zaurrali dizeli i spazio tri pjenušave pruge kako suludo točno jure prema nama. Od užasavajućeg pogled na smrt što nam se primiče svi smo bili kao oduzeti. U tih nekoliko posljednjih sekundi pripremio sam se za susret s vječnošću. Još jedan trenutak i pjenušave će pruge udariti u brod... Sad... sad!

Ali se ne začu detonacija, pa čak ni udarac čelika o čelik. Sve nas je preplavila zapanjenost što smo ostali živi. Dok smo se okretali ulijevo, sablasne su nam brazde torpeda otkrile da su dva od njih prošla ispod U-557 negdje oko sredine broda, dok je jedno projurilo kraj kormila na krmi. I dalje ne baš sasvim sigurni da smo još živi, duboko smo udahnuili i srca su nam opet zakucala.

U-557 se, upravo bolno tromo, napokon okrenula udesno i postigla veću brzinu. Pred nama je bilo mjesto ispaljivanja neprijateljskih torpeda, uskomešano more jasno vidljivo na nemirnoj površini. Već smo za nekoliko trenutaka stigli do njega. Paulssen, koji se popeo na most tek nekoliko trenutaka pošto smo se očešali o smrt, odlučno je izviknuo naredbe:

"Na borbena mjesta, isprazni most!"

Posada se žudno pripremala za dvoboj dvaju podmornica. Zakriještalo je zvono za uzbuću i U-557 je za svojim protivnikom zaronila u crne dubine. Kapetan je zapovjedio da se naplave sve cijevi i raskomotio se u komandnom centru, gdje se mogao usredotočiti i na prislušne uređaje i na torpedno računalo. Ovo je bio drugi oblik borbe; naš je brod plovio u skoro potpunoj tišini. Naši su prislušni uređaji neprijateljsku podmornicu locirali u zapadnom smjeru, ali čim smo je dobili točno pred pramac, zuj se njezina vijka postupno stišao. Neprijatelj je udario u bijeg. Gonili smo ga svom snagom, ali uzalud. Neprijateljska je podmornica bila brža.

Paulssen je postao sumnjičav.

"Kladim se da će izroniti. Šefe, pripremi se za izron. Pripremi dizele da smjesta povezu punom brzinom." Krenuo sam za kapetanom u toranj.

Kroz doglasnu je cijev dopro prislušnikov glas:

"Neprijatelj piri sve tankove." Paulssen mu je odmah uzvratio:

"Izroni - piri tankove, oba dizela punom snagom naprijed!"

Nekoliko se trenutaka kasnije brod našao na površini, pa smo izjurili na most i uperili dvoglede ravno preko prove. I bila je pred nama, niti osam tisuća metara od naših cijevi. S "trostrukom snagom naprijed" dali smo se u potjeru. Po dimljenju njezinih dizela bilo je jasno da i ona forsira motore, te da nastoji izbjeći naš protunapad. Krenula je u cik-cak. Njezino hirovito jurcanje omogućilo nam je da joj nadgrade usporedimo sa silhuetama u međunarodnom mornaričkom katalogu. Paulssen i Kern su tako ustanovili da je riječ o britanskoj podmornici klase Thames.

Shvatili smo da nam je britanska podmornica nadmoćna i brzinom i veličinom. Budući da je progon bilo jalov posao, promijenili smo kurs i nastavili je slijediti dvogledima sve dok nije nestala iza obzora prema Bostonu. Pitali smo se što će britanski kapetan reći, zašto nas nije potopio trima torpedima. Bio nam je savršeno prišao i izveo sjajno gađanje u lepezi. Dva bi od tri torpeda pogodila cilj i da su bila ugođena za kretanje na valjanoj dubini. No bez obzira što bilo uzrok toga promašaja, spasilo je život 51 čovjeku.

Pri zalasku sunca, 25 milja dalje, kapetan je zapovjedio spuštanje ispod površine da proslavimo spas čitave posade; on je to nazvao "rođendanom". Iste noći, kad smo izronili, u stožer smo poslali poruku: NAPADNUTI OD BRITANSKE PODMORNICE U CC 36. PROTUNAPAD.

NEPRIJATELJ POBJEGAO. U-577.

* * *

Na istom smo širem području ostali još pet dana. Onaj nas je podmukli napad natjerao da odsada vrebamo ne samo na dimnjake, nego i na periskope. Nismo opazili ni jedne ni druge. Po drugi put u kratkom razdoblju naredili su nam da otplovimo u određeni kvadrat radi napada na konvoj kojeg nije bilo. Neki su počeli pomišljati i na to da negdje u sigurnosnom sustavu cure informacije.*

Po naredbi smo Stožera krenuli prema mrežnom kvadratu BC 35. Tu smo, udruženi s još dvije podmornice, trebali stvoriti isturenu patrolnu stazu od 48. do 53. paralele, a na nekih 450 milja

istočno od Newfoundlanda. Stigli smo za dva dana. U tom je trenutku već bilo prošlo šest tjedana od odlaska iz luke. Već smo postali prekaljeni podmorničari. Naše su se zalihe hrane, proračunane za dva mjeseca, bile prilično smanjile, i to usprkos onih nekoliko limenki što smo ih primili s Belchena. Mnogo je od toga propalo u kaljužu ili se pokvarilo. Paulssen je taj problem riješio po kratkom postupku: zapovjedio je Seiboldu da smanji dnevne obroke. Zbog toga smo svako malo stiskali remen.

Ujutro 20. lipnja uhvatili smo radio-poruku komandira Mutzelburga, čija je podmornica lovila u sjevernom Atlantiku: U PODRUČJU BLOKADE OPAŽEN AMERIČKI BOJNI BROD TEXAS. TRAZIM DOPUŠTENJE ZA TORPEDIRANJE. U-203.

Pojava Texasa predstavljala je veliki izazov od strane Amerikanaca, jer su znali da se svaki strani brod koji uđe u naše područje blokade izlaže opasnosti od uništenja. Kakva će biti Donitzova odluka? Mi smo svi bili za to da se Texas napadne i potopi. U-203 pak, koja sve do popodne nije dobila odgovor, ponovno je zatražila dopuštenje za napad. U sumrak smo napokon uhvatili i dešifrirali važnu poruku podmorničkog admirala kao odgovor na Mutzelburgov hitni zahtjev: PO FÜHREROVOJ NAREDBI SLJEDEĆIH TJEDANA TREBA IZBJEGAVATI SVE INCIDENTE S BRODOVIMA SJEDINJENIH DRŽAVA. PREMA FÜHREROVOJ ODLUCI NE SMIJE SE NAPADATI BOJNE BRODOVE, KRSTARICE

* Pretpostavka je točna! Britanci su, naime, uz pomoć Poljaka, već na početku uspjeli proniknuti u njemački šifrirni stroj Enigmu, a to su obznanili tek poslije pobjede. U to je posumnjalo i njemačko zapovjedništvo, ali je najposlije ipak zaključilo da informacije cure negdje drugdje (recimo, zahvaljujući špijunaži), jer da je navedenu šifru - nemoguće razbiti. Ta je samouvjerenost Nijemce skupo stajala, jer je poslije otkrivanja priče o Enigmi valjalo skoro nanovo pisati povijest II. svjetskog rata | kao što se i ovu knjigu, napisanu prije toga otkrića, može čitati na sasvim nov način - ni na trenutak ne smećući s uma da Britanci neprestance čitaju sve navodno tajne podmorničke poruke. Više o tome, u novijoj prevedenoj literaturi, vidi u Simon Singh, Šifre, Mozaik knjiga (u tisku). (Op. prev.)

I NOSAČE AVIONA DOK SE NEDVOJBENO NE UTVRDI DA SU NEPRIJATELJSKI. RATNI BRODOVI KOJI NOĆU PLOVE BEZ SVJETALA NISU NUŽNO NEPRIJATELJSKI.

Ta naredba nije pravo na napad uskraćivala samo U-203, nego je kasnije bila upućena i svim podmornicama na moru, te je znatno ograničila naše buduće operativne postupke, napose protiv branjenih konvoja. Kako ćemo uskoro otkriti, noću je praktički nemoguće razlučiti britanski razarač od američke fregate.

Na dan 22. lipnja radijski je prijenos biltena Wehrmachta potresao naš brod poput baraže dubinskih bombi. Naša je vojska krenula u napad na Sovjetski Savez, nastupajući na bojišnici od Baltika do Crnog mora. Taj je događaj na brodu izazvao veliko uzbuđenje. Naš pohod na Rusiju, prema kojem je onaj Napoleonov bio patuljast i razmjerima i ciljem, predstavljao je ostvarenje temeljnih njemačkih aspiracija i na nj se već dugo čekalo. Nas su bili učili da Njemačka ne može živjeti rame uz rame sa Sovjetskim Savezom; smrtni je neprijatelj njemačke bio komunizam, a ne Engleska sa svojim zapadnim saveznicima. Svima je bilo jasno da je sporazum o nenapadanju, što smo ga u kolovozu 1939. bili potpisali sa Staljinom, bio samo privremena mjera, lukavo taktičko odgadanje. Sad kad su naše istočne armije napokon krenule, pad bi se Rusije mogao očekivati uskoro, nakon čega bi naš "Tisućljetni Reich" bio osiguran.

Već smo mnogo dana bezuspješno bili u mrežnom kvadratu BC 35. A onda smo u zoru 23. lipnja primili dugo čekanu radio-poruku: KONVOJ U BD 15 NA ISTOČNOM KURSU DESET UZLOVA. SVE PODMORNICE U BLIZINI NEKA NAJVEĆOM BRZINOM DJELUJU PROTIV CILJA. Smjesta smo izračunali naše izgleda. Bili su sjajni. U-557 je krenula u potjeru. Ona se pretvorila u napet i uzbuđljiv lov. Orali smo valove prema jugoistoku brzinom od 18 čvorova u namjeri da za otprilike 22 sata presretnemo konvoj. Prošao je dan i noć je obećavala novi susret. Nebo je bilo mračno, zrak oštar, more nemirno i mračno... savršena noć za iznenadni napad.

Ali se nije pojavila ni jedna jedina sjena. Kad je svanulo, od svega smo vidjeli samo

nepregledno morsko prostranstvo. Prema našim proračunima, s konvojem smo se trebali sresti još prije četiri sata. Ne znajući u kojem ga smjeru potražiti, u velikom smo cik-caku krenuli na istočnom kursu, napinjući se nazrijeti što se krije iza oštre crte nebosklona.

U 09.15 od Stožera smo primili nove upute: **PODMORNICA KOJA PRVA USPOSTAVI KONTAKT S KONVOJEM MORA PRIJE NAPADA POSLATI SVE BITNE INFORMACIJE.** Također smo doznali da prema konvoju plove još četiri podmornice. Napinjali smo oči i čitav dan šibali na istok, a da na nebu nismo vidjeli ni mrljice. Činilo se kao da tog konvoja nikad nije ni bilo. Vožnja punom brzinom naglo nam je smanjivala zalihe goriva i znali smo da opet nećemo moći zaploviti na zapad.

U 21.35 kroz okno je dopro krik:

"Kapetan na most! Sjene pred pramcem!"

Sa sunčanim naočalama na očima, kako bi ih zaštitio od svjetla u trupu i čuvao za izvanredne noćne situacije, Paulssen se ljestvama ustrčao na most. Nekoliko trenutaka kasnije začuo sam njegov povik:

"Na borbena mjesta - pripremi se za površinski napad!"

Skočio sam na mjesto iza kapetana i shvatio da smo se zabili u stražnji kraj konvoja. Najprije sam opazio razarač na paralelnom kursu; bio je tek blijeda sjena. Paulssen je tu opasnost otklonio spretnim manevrom, pa ga ostavio desno iza krme. Vidljivost je iznosila oko 3000 metara. Držali smo se ruba konvoja sve dok kapetan nije odredio elemente svih ciljeva. Seibold je naš nalaz javio u bazu, i onda je U-557 jurnula naprijed da zauzme položaj za napad. S lijeve su se strane uzdigle dvije divovske sjene. Drugi se fantom pojavio desno naprijed, na srednjoj udaljenosti od svega 600 metara. Brodovi lijevo su se preklopili - i stvorili sjajan cilj. Paulssen je dreknuo nekoliko naredbi. U-557 je usporila. Kroz dugačke se valove valjalo osam, devet sjena. Kapetan je naredio Kernu da ispali torpeda.

U tom trenutku spazih razarač - ne, dva razarača - kako se prosijecaju kroz zastor tame na krmi, kut nula. Čekao sam da Kern ispali, no onda se više nisam mogao suzdržati, nego viknuh:

"Dva razarača u napadnom položaju!"

Paulssen se naglo okrenu i spazi opasnost.

"Križu sveti, daj, prvi, pali..." Od Kerna smo začuli:

"Cijev jedan i dva, pali! Cijev četiri, pali!"

"Zatvori kapke cijevi, oba trostrukom naprijed", dreknu kapetan u vjetar. U-557 je vrlo sporo pridobivala brzinu. Dok su naša torpeda sjekla more na putu prema masama čelika, mi smo klizili u smrtonosni zagrljaj dva prateća broda.

Žestoka detonacija lijevo. Potom i drugi prasak. Vidio sam kako je jedna sjena eksplodirala u dva plamena stupa i broda više nije bilo.

Treći je pogodak izostao. Svjetleće granate i bombe na padobranima obasjale su naš brod upravo dnevnim svjetlom. Shvatili smo da smo upali u stupicu. Dva su nam se lovca primicala s krme. Treći se pojavio iza teretnjaka i pojurio točno s boka. Na površini više nije bilo spasa. Stiskao nas je golemi tijesak.

"Uzbuna!" Kapetanov se krik stopio s kriještanjem zvona. U-557 je uronila pramcem u katranski crno more. Istodobno joj je gromoglasna eksplozija podigla krmu, divlje je stresla i žestoko skrenula s osi. U-557 se otela nadzoru. Brzo je propadala.

"Prodor u dizelskoj strojarnici!"

"Desni motor izbačen iz stroja!"

"Kormilo se zaglavilo!"

Četiri su paklene erupcije zabacakale brod kao igračku, natjerale ga još dublje u bezdan, tresle su ga i okretale. Ljudi su klizali po palubnoj ploči. U treperenju havarijskog svjetla vidio sam kako se igla dubinomjera koleba oko oznake 125 metara, pa zatim brzo kreće prema 140, 160, 180 metara. Mlatnjava se razaračeva propelera približavala i činilo se kao da po čeliku našega trupa glasno odzvanjaju koraci njegovih jurećih propelera. Svi su se pogledi uprli uvis. Kad je razarač prešao preko nas, šibanje je njegovih propelera doseglo vrhunac.

"Kormilo sasvim desno!" viknuo je Paulssen. "Lijevi motor s pola snage naprijed."

Eksplodirale su tri dubinske bombe, činilo se tik nad tornjem. Poslije svakog bi tog urlika, koji je prijetio da nas raspe, trup zastenjao, polubna bi ploča poskočila i udarila nas po tabanima, drvo se cijepalo, staklo raspadalo, kroz brod su letjele limenke s hranom; a onda su se sva svjetla pogasila i sve se na nekoliko dugih trenutaka zacrnjelo dok se nisu upalila havarijska svjetla. Sam je trup, međutim, ostao nepropusan. Samo su se na mnogim ventilima olabavile prirubnice i nasjedi, tako da je voda u bezbroj potočića potekla u kaljužu. Sila detonacija, potisnula je brod još više u dubinu, a dotok ga je vode doveo još bliže njegovoj granici izdržljivosti.

Eskortni su se brodovi pregrupirali za još jedan napad, a njihovi su Asdici neumorno cvrkutali. Minute su protjecale u beskrajnoj agoniji. Jedva smo se usuđivali i disati. Najednom su se iz smjera u kojem je, sudeći po zvuku, nestao konvoj, začule dvije jasne eksplozije. Stigle su druge podmornice! Ali je ushit ustuknuo pred stravom kad su se našem položaju počela hitro primicati tri razarača. Jedan po jedan uzburkali su more nad našim lijesom i svaki je izbacio zadnju dubinsku bombu kao krizantemu na naš grob. Tri su nam zlohuda praska samo zaglušila uši, jer je U-557 sad već bila preduboko a da bi joj bombe mogle nauditi. Sad joj je trup mogla zdrobiti još samo sama dubina.

Izronili smo dva sata kasnije, potreseni i iznemogli. Svježije zrak brzo oživio posadu, a onda smo pregledali oštećenja. Bila su veća nego što smo u prvi mah pretpostavljali. Desni je elektromotor bio izbačen iz kućišta, krmeni je balastni tank probijen, a osovina se desnog propelara iskrivila. To je značilo kraj patrole.

U-557 je zapuzala prema 1600 milja dalekoj, novoj domicilnoj bazi, Lorientu u zapadnoj Francuskoj. Zadnji su uspjesi uzdigli moral posade do najvišeg vrhunca. Nismo marili za brazgotine što ih je dobio naš brod, jer je 37.000 tona britanskog brodovlja što smo ga potopili, predstavljalo bitan doprinos porazu Velika Britanija.

5.

Pet dana oprezne plovidbe dovelo je U-557 do ruba Biskajskog zaljeva. Stožer nas je bio obavijestio da mu pridemo pažljivo, zato što su Britanci proširili zračno izviđanje i na to područje. Ali i tu i drugdje, kao što smo sa zadovoljstvom doznali na temelju uhvaćenih izvještaja drugih podmornica, Kraljevska je mornarica prolazila slabo. Poruke su govorile o brzom porastu gubitaka savezničkog brodovlja.

Tako je jedna podmornica, krećući iz Biskajskog zaljeva u patrolu, javila: **PREŠLI OSMI STUPANJ ZAPADNE DULJINE. POTOPLJEN JEDAN RAZARAČ.**

Druga je informirala stožer: **POTOPILI PET UKUPNO 28.000. NEKOLIKO OŠTEĆENO. SLABA OBRANA. NASTAVLJAMO PLOVIDBU.**

Od podmornice u sjevernom Atlantiku: **POTOPILI ŠEST 42.000 TONA. SVA TORPEDA POTROŠENA. VRAĆAMO SE U BAZU.**

I zatim je još jedna podmornica izvijestila: **KONVOJ AK 40 -POTOPILI DVA 13.000 TONA. OSTAJEMO U KONTAKTU.**

Ali je najveći danak ubrala i o tome veselo izvijestila podmornica većeg tipa što je operirala u južnim vodama: **POMELI ČITAVO PODRUČJE. POTOPILI OSAM UKUPNO 53.000 TONA. JEDAN RAZARAČ. MOLIM POŠALJITE TORPEDA ZRAČNOM POŠTOM PREPORUČENO.**

Žestina se bitke za Atlantik pojačala kad su se nove podmornice uspjele probiti kroz neučinkovitu britansku obranu između Shetlandskih otoka i Islanda. Omča se oko Britanije postupno stezala.

Ujutro 10. srpnja, točno osam tjedana nakon što smo isplovili s hladnog, neprijaznog sjevera, napeto smo gledali i čekali da iz jutarnje izmaglice na istoku izroni tanka tamna crta bretonske obale. Francuska nam se tako pokazala na najljepši način. Kopno se sve više dizalo iz oceana. Uskoro smo već počeli razabirati i zelene pruge vegetacije. Postupno su nam pred oči dolazile bijele kuće s crvenim, sivim i modrim krovovima.

Žudno smo čekali da počnemo skupljati uzorke čudesa te egzotične strane zemlje.

U 13.00 smo se susreli s minolvcem poslanim na dogovoreno mjesto, kako bi nas kroz

minama zagađene vode sproveo do Lorienta. Neki su mornari pripremili bijele plamence pa ih podigli na uzici privezanim za uzdignutu glavu periskopa. Svaka je zastavica predstavljala jedan potopljeni brod, svih njih šest ukupno 37.000 tona. Posada je bila raspoložena slavljenički. Svi su se presvukli u nove kombinezone i pred doček počestljali duge brade.

Obišli smo vršak poluotočica, prošli kraj drevne tvrđave Port Louis, pa točno pred pramcem ugledali Lorient. Naš je dolazak u sebi imao nešto snovito. Bio je vruć ljetni dan; cvijeće je bilo blistavije, i trava zelenija, i kuće su blještale još bjelje, i sve je bilo sušta suprotnost svijetu sivila što smo ga prije dva mjeseca ostavili za sobom.

Kad je ušla u unutarnji dio luke, U-557 je smanjila brzinu. Nečujno smo plutali i plovili prema velikom mnoštvu što je obrubilo gat. Naši su drugovi po oružju stajali u sivo-zelenim odorama, modrim mornaričkim kaputićima i najraznovrsnijem bojnom ruhu. Na nas je s cvijećem čekalo i mnoštvo djevojaka - bolničarki iz naše vojne bolnice. Kakvo je to zadovoljstvo kad znaš da te netko čeka, kako je lijepo znati da si preživio!

Kad je U-557 pristala uz gat i vezala cime, vojna je kapela gromko zaszvirala marš. Zapovjednik nam je 2. podmorničke flotile doviknuo riječi dobrodošlice, pa prešao preko mostića i rukovao se s kapetanom i družinom. Za njim su slijedile sestre sa smiješkom, poljupcem i kitom cvijeća za svakoga. Tek smo sad shvatili da smo skočili vragu s lopate, da je život sladak i pun draži.

S iznimkom malene straže, ostavljene na brodu da čuva još jednom zahrđalu i udarima prirode izbrazdanu U-557, naša se posada skupila u starim dvoranama bivše Préfecture Francuske ratne mornarice. Proslava povratka - ovaj put samo za muško društvo - mogla je početi. Zaklicali smo Paulssenu zbog njegova promaknuća u Kapitanleutnanta, koje je stiglo još dok smo bili na moru. Bilo je pjenušca i jastoga, poslije čega su uslijedile druge obilne jestvine. Kapetan je održao govor, a zapovjednik je baze očarano slušao njegove priče o našim pustolovinama. Kad smo napokon ispraznili i posljednju bocu šampanjca, primili smo poštu. Bila je položena na bijeli platneni stolnjak u zavežljajima malim i velikim, i svatko je od nas u ceremonijalnoj tišini otvorio svoj paketić. Ja sam svoja pisma otvorio nožem za maslac. Marianne je svakog tjedna slala po jedno pismo puno brige i ljubavi, a nekoliko kratkih pisamaca od roditelja molilo me da dam nekakav znak života. Njihova mi je briga blaži la dušu. Da, vratio sam se. Da, još sam živ, i kanim to još dugo ostati.

Bili smo u sjajnom pjevačkom raspoloženju. Poslije teškog su objeda uslijedile silne količine dobrog njemačkog piva. Nakon četiri sata íca i pića, Goebel, Gerloff i ja, uspjeli smo samo uz uzajamnu pomoć stíci do našeg stana u starom ratnomornaričkom kompleksu. Tu smo našli svoju prtljagu, koju su nam poslali kopnom, na kamionu, iz Kiela. Pošto smo objesili svoje modre bluže s dvostrukim redom puceta, prvi put smo se u osam tjedana okupali, obrijali i ošišali. Nekoliko sati kasnije, paradno odjeveni, s novcem u džepu i ponosom u srcu, krenuli smo puni iščekivanja u istraživanje grada. U svom smo napredovanju bili nezgodno nesigurni na nogama; bilo je teško navigati po čvrstom tlu poslije tjedana koračanja po palubi koja se stalno dizala i ljuljala. Ipak nam se postupno, dok smo slikovitom avenijom išli prema gradskom središtu, vraćao naš kopneni korak.

U sumraku su ulice još bile veoma prometne. Prodavači su izlagali košare s ribom i voćem te melodioznim jezikom hvalili vrline svoje robe. Mnoge su žene nosile slikovite bretonske nošnje - izvezene bluže, bijele uskrobljene naglavke i lepršave haljine što su sezale do peta. Ipak je prizorištem dominirala vojska: posvuda smo vidjeli vojna vozila i sive i modre odore. Kroz uske su postrane uličice bučno bazale mornarske družine u potrazi za pustolovinom, ženama ili uobičajenim paketićima neobičnih "francuskih" fotografija punih akcije.

Nakon što smo u uličnom caféu ispijuckali apéritif, sva smo se trojica kroz mrak uputila u restoran u ribarskoj luci. Tu smo večerali nadugo i naširoko. Postajkujući nad čašama šampanjca, zurili smo u crno, lijeno more, i u svijest su nam počele prodirati uspomene na našu prvu patrolu, pa utišale svaki razgovor.

Sljedeća smo tri dana proveli u očekivanju posjeta admirala Donitza, zvanog Lav; trebao je doći iz svog stožera u Kernevelu, najbližem gradiću sjeverno od Lorienta, da se upozna s posadom U-557 i dvije druge podmornice koje su se također vratile iz patrole. U naznačeno smo se jutro skupili ispred Préfecture, starog zapovjedništva pokojne francuske lučke uprave. Čekali smo na

vrelom srpanjskom suncu i obilno se znojili u odorama preteškim za ovo podneblje; ogorčeno smo psovali i čeznuli da potražimo zaklon pod palmama i akacijama kojima je bio obrubljen trg. Napokon je limena glazba udarila u svirku, a na trg je, u pratnji velike svite, u kojoj su bili i časnici njegova stožera i visoki gosti iz kopnene vojske, ukoračao admiral.

Donitz je bio mršav pojavom, kratak govorom i strog zahtjevima. Mi ljudi na podmornicama imamo tri dužnosti, rekao je: progoniti, napasti, uništiti. U primjerenoj stanci u govoru, tri su se posade udružile u zbor i obećale da će ispuniti njegova najviša očekivanja. Onda je Lav prošao našim redovima, rukovao se sa svakim ponaosob, pa prikvačio kolajne na bluze i kapute. U tom smo trenutku svi osjećali kako je sva snaga podmorničkog zapovjedništva koncentrirana na tome trgu, i svi smo do jednoga bili uvjereni da ćemo, u tim posljednjim žestokim bitkama na Atlantiku, za pobjedu učiniti i više nego što je na nama.

Sutradan poslije Donitzova posjeta, U-557 se s izloženog gata premjestila u suhi dok zaklonjen u novom betonskom hangaru nalik na veliku katedralu. Pošto su se tako pobrinuli za brod, podijelili su posadu u tri skupine, koje će zatim naizmjenice slati na po tjedan dana odmora u primorsko odmaralište Carnac. Gerloff i Goebel, zahvaljujući svom mjestu u abecedi, otišli su iz luke s prvom grupom. Prije nego što je red došao na mene, morao sam se probijati kroz goleme hrpe papirologije i preuzeti dužnosti na koje su se moji nadređeni oglušili. Otipkao sam konačne verzije kapetanova brodskog dnevnika i izvješća šefa stroja, dao potpun prikaz o ispaljivanju svakog torpeda, te nacrtao detaljne karte čitavog puta naše U-557, kao i svih shema napada kojima se Paulssen bio poslužio. Da Kerna, Seibolda i Federa spasim neugodnosti, ponudio sam se da ću im otipkati dozvole za produženi boravak u Parizu.

No ako su dani bili dugi, noći su bile još duže. Naši su momci naslijedili mjesne etablissementa, te uživali djevojke koje su uslužile već mnogog mornara, među kojima i drugove koji sad leže na dnu oceana. Za one među nama koji su pokazivali sklonost gastronomiji, tu je bilo nekoliko dobrih restorana koji su nudili egzotične večere i duge vinske liste, no čak su i obroci umjerene kakvoće bili nadahnjujući doživljaj za ljude koji su tjednima preživljavali na pljesnivom kruhu i razmočenoj hrani. A pričinjale su zadovoljstvo već i same samotne šetnje ulicama Lorienta popraćene razgledavanjem izloga. U tom kraju nedinutom ratom, roba je u pravilu bila obilna i dobre kakvoće.

Pa ipak je rat bio stalno s nama. Bilteni Wehrmachta što su ih redovito prenosile njemačke radio-postaje, održavali su nas u stanju uzbuđenosti zbog dramatičnog napredovanja naše vojske na istočnoj fronti. Njemačke su snage Crvenoj armiji već bile nanijele strahovite poraze te zarobile gotovo dva milijuna Rusa. Naši su vojnici već napadali u blizini Lenjingrada, 29. su lipnja zauzeli Rigu, a dan kasnije i Minsk. Pohod je na istok obećavao ponavljanje, no u mnogo velebnijim razmjerima, našeg proljetnog juriša Balkanom.

Posebni su nas bilteni izvještavali o podmorničkim trijumfima. U mjesecu srpnju u Atlantiku je bilo potopljeno preko 300.000 tona savezničkog brodovlja, čime je bio osjetno nadmašen danak pokupljen u lipnju. Oni su nas izvještavali i o stalnim uspjesima podmornica što su djelovale protiv britanskih konvoja oko Gibraltara i u Sredozemnom moru. Podmornice su, k tome, čuvale i naše linije opskrbe za sjevernu Afriku, gdje je Rommelov Afrika Korps krenuo u zapanjujuću protuofenzivu protiv elitnih britanskih oklopnih divizija.

Dok sam tako boravio u Carnacu, život i ratne vijesti, bili su na vrhuncu. Baškario sam se na žarkoj pripeci, plivao s preplanulim francuskim djevojkama, pa sad s jednom, pa opet s drugom, općio do duboko u noć. Nakon nekoliko dana te ljetne idile, vratio sam se u Lorient sa svojom grupom, gdje nas je dočekala naredba da se smjesta skupimo, u punoj bojnoj spremi, u dvorištu Préfecture. Sad se poslije 20 dana opet okupila cijela brodska posada, pa je Kern iskoristio prigodu i upozorio nas da je tom lijepom životu došao kraj. Rekao nam je da je U-557 premještena na gat radi opremanja te da ćemo sljedećih nekoliko dana raditi kao robovi tovareći u nju torpeda, streljivo, gorivo i živež.

Rad je zaista bio tegoban baš kako nam je to Kern bio obećao, ali ga se posada prihvatila sa svojevrsnim zadovoljstvom. Za većinu je od nas život u luci već počeo gubiti draž, dok je u nama sve više rasla žudnja za djelovanjem na moru.

I najednom je sav posao bio gotov; isplovljenje je bilo određeno za sutra ujutro. Opet smo prošli obred kidanja svih spona sa životom. U samoći smo nalijepili etikete na višak prtljage, poslali zadnja pisma kući i pripremili opremu za more. Poslije toga su neki od nas ispraznili bocu vina. Drugi su posljednju noć proveli u zagrljaju dragane ili profesionalke. No svi smo se pitali hoćemo li doživjeti da ikad više prođemo tu proceduru.

6.

Kad je U-557 isplovila u svoju drugu patrolu, mjesec kolovoz 1941. bio je star tek nekoliko dana. U 14.00 smo sati s bitvi skinuli cime. Obvezatna je glazba svirala koračnicu, a iz grla zapovjednika flotile, časnika i momaka digao se gromoglasni "hura". Na kraju je gata stajala publika, među kojom i mnoge djevojke što su sa suzama mahale svojim draganima. Rat ih je spojio - i opet razdvojio.

U-557 je iz Lorienta isplovila na električni pogon. Kad joj se slijeva našao Port Louis, dizeli su opet zamumljali svoju staru, dobro znanu pjesmu. Polovica je posade stajala na pušačkoj palubi, naslonjena na ogradu, pa pušila, čavrljala i uživala u posljednjem satu sunca. Iza krme su se polako smanjivali slikoviti Lorient i bretonska obala. Kad se prateći brod odvojio, njegov je kapetan doviknuo kroz megafon:

"Ugodno putovanje i dobar lov!"

Posadi je bilo naređeno sići. Na palubi su ostali kapetan i straža, skupa s pridošlicom koji se ukrcao samo 30 minuta prije otiskivanja. Bili su nam, naime, dodijelili Kapitanleutnanta Kelblinga, Paulssena klasića, kao budućeg kapetana broda. On nije imao nikakvu posebnu funkciju; jedina mu je zadaća bila zaokružiti iskustvo jednom ratnom patrolom. Kasnije smo prošli kroz flotu ribarica što je lijeno ležala na pripeci. Njezina su žuta, crvena i zelena jedra upirala u duboko modro nebo poput obojenih glava šećera. Dok smo se približavali posljednjoj kočarici, Paulssen je tiho naredio:

"Oba punom naprijed. Uzmi kurs dva-sedam-nula."

Kad je kontinent utonuo u more, U-557 je izvela svoj prvi uron provjere spremnosti. Tri dana nismo vidjeli ni neprijateljskog aviona ni oblačić dima. Biskajski je zaljev bio miran i pust.

Kad je U-557 prešla osmi stupanj zapadne duljine, Paulssen je otvorio zapečaćenu kuvertu primljenu od admirala Donitza. Naredba je glasila: napasti konvojske putove u Sjevernom kanalu između Irske i Škotske. Stožer je u tom akvatoriju očekivao visoku koncentraciju neprijateljskog brodovlja. U kuverti su bili i detalji o minskim poljima oko Kanala.

U-557 je uzela sjeverozapadni kurs. Dizeli su urlali simfoniju od koje je svakom brže zakucalo srce. Sutradan ujutro, točno u 07.00, ljude je slobodne od dužnosti probudilo treštanje zvučnika. Nije to bilo prva zgoda da je novi dan na brodu najavila glazba s gramofona, no sad je prvi put zasvirala baš britanska. Svi su prepoznali riječi jalove nade, stavili na lice široki smiješak, pa s Britancima zapjevušili u zboru: "We are hanging our washing on the Sigfried line... "* Britanci, međutim, ne samo što nisu uspjeli zauzeti tu slavnu obrambenu liniju, nego su u Lorientu, kad su pobjegli pred napredovanjem naših trupa 1940., skupa s odorama i ratnim materijalom ostavili i tu gramofonsku ploču.

Šestog dana naše patrole zasjekli smo u kritično područje, 120 milja jugozapadno od Fastnet Rocka, svjetionika na najjužnijem irskom rtu. Tu su sjeverne konvojske rute konvergirale i slijevale se u uski prolaz ne širi od 80 milja. Mi, međutim, nismo ostvarili kontakt pa smo nastavili kružnom putanjom na približno 250 milja zapadno od irske obale, kako nas ne bi otkrili britanski zrakoplovi. Napokon smo stigli do 58. paralele, oštro skrenuli udesno, pa istočnim kursom zaplovili prema Istočnom kanalu. Deset dana po odlasku iz francuskog raja, stigli smo u točku tri milje sjeverozapadno od vrtoglavih litica otoka Inishtrahulla, koji je ležao skoro po sredini brodske rute. Tu smo se pokušali pritajiti, jer je svjetionik na otoku predstavljao izvanredno navigacijsko pomagalo, ali nas je snažna struja što je ispirala Kanal otjerala natrag na Atlantik.

Kružili smo tim područjem nekoliko dana a da nismo začuli zvuka ni opazili broda. Očito su Britanci preusmjerili svoj konvojski promet. To je jalovo traganje počelo utjecati na raspoloženje

posade. Razočarani se Paulssen obratio podmorničkom admiralu i zatražio premještaj na bolje lovište. Odgovor je, međutim, dao naslutiti da Stožer iz Nove Škotske prima izvrsna izvješća: PROSLIJEDITE U AL 69. OČEKUJE SE KONVOJ IZ HALIFAXA PRIBLIŽAN KURS ISTOK-SJEVEROISTOK JEDANAEST UZLOVA. SLABA OBRANA. DOBAR LOV.

* "Vješamo rublje [da ne kaže baš "gaće"] na Siegfriedovoj liniji." Riječ je, zapravo, o neprevedivoj igri riječi, jer line ne označava samo (obrambenu) crtu, nego i uže, pa tako i ono za vješanje rublja. (Op. prev.)

Tri smo dana velikom brzinom jurili na jug. Kad smo stigli na označeni položaj bila je noć i crno je more lagano disalo. U-557 je zaustavila strojeve, a prislušnik je stupio na stražu. Prošla je, međutim, noć a da nismo spazili neprijatelja. S prvim smo zrakama jutarnjeg sunca nastavili potragu i počeli križati naš kvadrat u nepravilnim šarama. U 15.10 istog popodneva, dok sam na stolicu u komandnom centru ucrtavao kurs, čovjek na mostu je doviknuo:

"Oblak dima, azimut tri stotine."

Kraj mene je projurio kapetan i skočio gore. Čuo sam ga kako urla na onoga na mostu, i nije bilo dvojbe da se jako ljuti:

"I ti to zoveš oblakom dima? To je šumski požar! Posada na borbena mjesta!"

Kad sam stigao na svoje mjesto na mostu, U-557 se već bila okrenula prema crnoj mrlji. Kad smo se približili, oblak se već bio proširio u široku crnu zavjesu gustog dima i plamena. Onda smo opazili koševе i dimnjake razarača što su u cik-caku išli pred armadom. Nekoliko minuta kasnije preko oštре je pruge nebosklona prešla čitava armada. Bili smo na sudarnom kursu s golemim konvojem.

15.35: "Uzbunaaaa!"

15.45: Parada se brodova još nije pojavila u oku periskopa; Paulssen se oslanjao isključivo na izvješća iz prislušne sobe. Posada je tiho zauzela borbena mjesta. Torpedisti su naplavili cijevi. Drugi je časnik ugodio računalo. Ja sam preuzeo kormilo.

16.10: U vidnom se polju pojavljuju dva minolovca i plove nasumičnim kursom.

16.25: Prislušni je uređaj razabrao dva razarača, s visokim brojem okretaja vijka. Oba su se lovca kretala kao da baš ne znaju u kojem smjeru potražiti nečujnog neprijatelja. Od trupa su nam se počeli odbijati impulsi Asdica.

16.35: Zvuk raste glasnoćom i prodornošću. Lupa stapnih strojeva, mlatnjava propelara, te bubanje i brundanje mnoštva brodova što se približavaju dosižu divlji krešendo.

16.45: Wiesner je izračunao brzinu i kurs konvoja; ostatak je bio na Paulssenu, i on je zaokrenuo brod u napadni položaj. Ruke su mu bile zauzete prilagođavanjem periskopa dizanju i spuštanju mora te navođenju končanice na najdeblje ciljeve. Najednom je uzviknuo odlučnu naredbu:

"Cijevi jedan do pet pozor!"

"Cijevi jedan do pet pozor", prisnažio je Kern.

Paulssen je tih pet torpeda izbacio u roku od 25 sekundi. Mi smo u tornju brojali sekunde do pogotka torpeda. U međuvremenu je kapetan nastavio okretati, uvlačiti i izvlačiti periskop i gledao kako se teretnjaci primiču u urednoj formaciji. Valjali su se na lijenom moru, nedužno nošeni ususret vlastitoj propasti. U roku od jedne minute taj će dostojanstveni mimohod 45 uzljuljanih orijaša biti prekinut zapaljenim i slomljenim brodovima; ostali će se rasuti na sve strane, s posadama užasnutim strahotom uništenja.

I zatim se začuše jedna-dvije-tri oštре eksplozije. Kapetan, pretvoren u smiješak, nato doviknu:

"Prvi, piši; pogodak u teretnjak, 5000 tona; pogodak u drugi, također 5000 tona; pogodak u krmu, teretnjak od 4000 tona. Dva promašaja. Koji je vrag tim torpedima?"

17.05: Mi smo na tornju dobili priliku da pogledamo holokaust. Tri broda plutaju silno nagnuta, u zrak izbacujući stupove dima i vatre. Bijeli čamci za spašavanje vise naglavce na sohama. Dva razarača jure prema brodovima na umoru. To je slika rijetko viđenih, jarkih boja.

17.10: U blizini detoniraju dubinske bombe. Paulssen u šali tvrdi da su bar 1000 metara daleko.

17.20: Prateći su se brodovi izgubili. Zvučnije kontakt s konvojem znatno oslabio.

18.00: Kuhar dijeli kavu i borbene sendviče. Previše salame. Oznojeni su torpedisti podigli pet čeličnih riba i napunili cijevi. Šef stroja balansira brodom kao žongler. Kapetan sjedi za periskopom i gleda kako konvoj bježi prema južnom rtu Irske.

21.25: U-557 izranja. Samo vrlo tanka, svijetla crta na zapadu govori da se dan - za nas uspješan - primiće kraju. Mrak nam otežava gledanje. Ali konvoj nije mogao pobjeći - bili smo mu za petama. S oba stroja na punoj snazi nastavljamo progon već načetog krda.

22.05: Javljamo Stožeru: KONVOJ MREŽNI KVADRAT AM 71. KURS JEDAN-DVA-PET. POTOPILO TRI 14.000 TONA SLABA OBRANA.

Ponoć: Skrećemo udesno i nastavljamo na jug. Nigdje konvoja.

00.30: Zaranjamo radi mjerenja dubine. Operater javlja: "Šum propelera azimut tri-nula-nula do tri-šest-nula, procijenjena udaljenost deset milja." Deset minuta kasnije U-557 izbija na površinu. Još jednom pjesma strojeva udružena sa šibanjem mora što protječe uz trup stvara himnu koja nas prati u boj. Na istoku pada svijetleća raketa.

01.15: Razarač 3000 metara lijevo. Pravimo široku petlju oko eskorta, pa se ubacujemo u brazdu konvoja. Kao da smo uplovili usred ničega: nebo i more stvaraju neprekidni crni zid.

02.20: Iz mraka izlijeću dva eskorta i pokazuju bijele brkove.

"Uzbunaaaa!" viče Paulssen. "Roni na sto sedamdest. Kormilo oštro lijevo."

Srditi metež hitnog zaranjanja prikriva šum propelera razarača koji nam se primiču zastrašujućom brzinom. Hvatamo se cijevi i opreme da zadržimo ravnotežu - tako se strmo U-557 ruši u dubinu. Prije nego što joj eskorti uspijevaju rascijepiti krmu, već smo na 90 metara.

U brazdi nam eruptiraju dvije dubinske bombe, pa šibaju brod kao udarci divovskog biča. Na duge nas sekunde obuhvaća potpuna tama. U-55 7 propada i propada. Čini se da je to kraj. Ali se svjetla ponovno pale i Feder ispravlja brod na dubini od 200 metara.

02.30: Oba su rezarača stala. Tišina gore, tišina u trupu. Naš prislušnik dojavljuje približavanje drugih propelera. Eskorti su pozvali pojačanje. Pripremamo se za dugotrajnu baražu.

02.45: Jedan prateći brod kreće u nalet slijeva. Skrećemo ploveći velikom brzinom da izbjegnemo plotun. Zatim čujemo tri pljuska, iza kojih uskoro slijede tri paklenske eksplozije. Dobro naciljani grozd bombi zabija naš brod u dubinu. Kroz komandni centar brizga hidrauličko ulje. Čelik stenje, releji motora odskaču, dubinsko se i kormilo smjera zaglavljaju, palubna ploča poskakuje. Dok se odjeci eksplozija stišavaju, netko vraća releje, šef stroja smanjuje brzinu na nečujni hod i u željeznom je valjku opet sve tiho. Dobro uvježbane posade razarača iznad nas zastale su pred novi dubinski napad.

03.18: Počinje novi napad; u kratkim razmacima dolaze tri okrutne detonacije. Zatim još jedan nalet. Sjedimo na svojim mjestima u sumračnom osvjetljenju havarijskih svjetiljki, pa grizemo usne i zadržavamo dah, dok Asdic kvrca nepodnošljivo glasno. Neki leže na palubi i gledaju uvis. Drugi pak sjede i zure u nešto zamišljeno pred očima. Nitko ne govori, nitko ni da zakašlje. Ljudi ne pokazuju znake očaja, već samo umora i stresa.

Sat za satom, napadi se ponavljaju sporadično i neprecizno. Dubina je naša glavna prednost, naša jedina zaštita.

12.00: Oni iznad još nas traže. Kapetan naređuje da se podijele konzerve povrća i dvopek. Zdrava odluka. Uz jelo se ljudi malo opuštaju.

14.12: Posljednja je baraža broj kanti bačenih na nas povećala na 128. Prislušnik, međutim, tvrdi daje čuo kako dva eskorta odlaze s poprišta. I mi se nadamo.

15.20: Nijedne detonacije već preko sat vremena. Da nisu Tommyji ostali bez dubinskih bombi? Jesu li se okanili lovine? Prislušnik brižno i s ljubavlju okreće svoje kolo. Čini se da je čitav horizont slobodan od neprijateljskih zvukova. Ali gdje je treći lovac?

Progovara Paulssen:

"Uključi kaljužne crpke, da vidimo hoće li zagristi u mamac."

Upravo bezobrazna škripa muči nas kao zvuk zubarske bušilice. Iako ona odaje naš položaj, ipak gore ne izaziva nikakvu reakciju. Otišao je i treći neprijatelj.

16.10: U-557 izranja poslije 14 sati urona. Kad je kapetan otvorio okno na mostu, unutrašnji me

tlak doslovce izbacio iz trupa. Pozdravio nas je upravo blistav dan; zahvalno smo udahnuili svježi zrak, iako smo se od njegovog naglo nadošlog obilja skoro onesvijestili. Ventilatori su otpremili kisik do uznojenih mornara u valjku. Za nas pak na mostu, sunce nikad nije bilo tako crveno ni nebo tako modro. Budući da nam je konvoj pobjegao na sigurnu udaljenost i izvan našeg dometa, U-557 je pojurila na zapad u potragu za novim ciljevima.

* * *

Plovili smo tri dana i kroz osrednje valovito more prevalili 450 milja. A četvrte noći, jedna je podmornica što je operirala na krajnjem sjeveru, preko Atlantika poslala poruku: KONVOJ AJ 35 ISTOČNI KURS DVANAEST UZLOVA. NAPADAM.

Reagirali smo na skrivenu sugestiju, pa promijenili kurs i pojurili na stara, daleka lovišta. Istodobno su i druge podmornice dešifrirale poruku pa pohitale da presretnu konvoj. Stožer je, međutim, s U-557 imao druge planove. Naredili su nam da krenemo u drugo područje, a plijen prepustimo ostalima. Posada je psovala poput gusara nad prolivenim rumom.

Kao što će se pokazati, s konvojem iz Halifaxa kontakt je uspostavio veliki vučji čopor. Njegova su torpeda, jedno za drugim, udarala u bokove konvoja i desetkovala ga. Uslijedila je bujica kratkih poruka, objavljujući pobjedu u jednoj od najvećih bitaka što su se ikad vodile na Atlantiku. Te poruke, što su se gomilale na kapetanovom stolu, odražavale su žestinu tog napada što je pod vodu slao brod za brodom. Poruke su bile precizne kao i torpedni pogoci podmorničkih kapetana.

TORPEDA POTROŠENA. POTOPILI PET 24.000 TONA. KREĆEMO U BAZU.
POTOPILI TRI 18.000 TONA. OŠTETILI DVA. OSTAJEMO U KONTAKTU.
DVA BRODA POTOPLJENA. DUBINSKE BOMBE. OŠTEĆENI. VRAĆAMO SE U BAZU.
POTOPILI ČETIRI 21.000. NASTAVLJAMO LOV.

Bitka se okrutno nastavljala još dva dana i dvije noći. Tih sati nemilosrdnog potapanja, ostali smo na valovima naših njemačkih radiopostaja i slušali posebne biltene koji su izvještavali naciju o pobjedi na moru. Onda su vukovi izgubili konvoj u sjevernoj magli, nakon što su prekrili dno s 20 izrazbijanih trupina.

Dok se jedna pobjedonosna podmornica vraćala kući, naletjela je na drugi konvoj, i najednom je počeo novi lov. Ovaj je put U-557 bilo naređeno djelovanje protiv cilja. Dok smo se primicali tom sjevernom području, počeli su se dizati valovi. Studeni pršac i pjena, kao i oštar vjetar, ubijali su me dok sam stražario na mostu. Vidljivost je ubrzo sa 16 pala na samo 4 milje. Opet nas je dohvatilo tipično sjevernoatlantsko vrijeme. Kad je potjera ušla u svoj drugi dan, U-557 se probijala ravno na krijeste valova i žestoko se naginjala na dugom valovlju.

"Uzbunaaaa!" Bilo je točno 17.30.

Brod se smjesta nagnuo i brzo zaronio. Paulssen je utrčao u komandni centar i viknuo u toranj:

"Prvi, što se to gore zbiva?" Kern mu je odgovorio smrznutim usnama:

"Razarač azimut trideset, udaljenost četiri tisuće metara."

Čim je šef stroja opet ovladao brodom, prislušnik je javio da se visoki zvuk vijaka polako udaljava; očito nas nisu opazili. Operater je, međutim, otkrio još nešto:

"Široka pruga frekvencija sprijeda. Zacijelo konvoj."

Naletjeli smo na desni bok nedojavljenog konvoja. Paulssen je zapovjedio posadi da zauzme borbena mjesta, a brodu da izroni na periskopsku dubinu. Periskop nije otkrio ništa, pa nas je kapetan vratio na površinu.

Čim se toranj našao nad morem, kroz kaskadu smo valova pohitali na platformu. Vidljivost je bila samo dvije milje. Tik nad uzavrelim morem visio je debeo sloj oblaka. Smjesta smo udarili za izvorom te široke pruge frekvencija. Četrdeset minuta kasnije opet smo opazili prateći brod pa ga izbjegli hitrim manevrom. More što se valjalo od zapada prema istoku, divlje nas je tjeralo naprijed, dok su golemi, izduženi valovi podizali brodu krmu i nosili ga naprijed visoko na svojim krijestama.

U ljubičastom sumraku nastavljali smo potjeru, izvijestivši podmorničkog admirala o našem otkriću. Uskoro je, međutim, postalo jasno da je konvoj izveo drastičnu promjenu kursa. Nastavili smo ploviti na istok po golemoj cik-cak šari, ali ga nismo otkrili. Paulssen je nevoljko naredio šefu

stroja da zaroni i još jednom oslušne. Prislušnik je izvijestio o slabašnom poremećaju na 40 desno.

Smjesta smo izronili. Spustio se sumrak i vidljivost se smanjila na manje od milje. U-557 se valjala i naginjala na urnebesnom moru. O nadgrade su se razbijali zidovi mora, šibajući nas po licu i pekući za oči. Potražio sam zaklon u čučnju, s dvogledom pruženim preko ruba mosta; divlji mi je pršac, međutim, upravo rezao kožu i usne, natapao mi frotir što sam ga bio ovio oko vrata, pa mi se niz leđa slijevao u čizme. Drhturio sam od noćne studeni unatoč trostrukom sloju odjeće, iznad koje je još bio jednodjelni ronilački kombinezon od debele gume.

U-557 je nastavila nadirati prema neprijatelju. Bila je već skoro ponoć kad mi je u vidno polje dalekozora ušla sjena. A onda su već bile dvije... tri... četiri. Vidio ih je i Paulssen, a također i prvi časnik. Na repu desne kolone nervozno su lijetala dva eskorta, a jedan je ispred nas plovio u cik-caku, posve nesvjestan da smo se uspjeli probiti. Goleme sjene -divovski teretni brodovi - bacakali su se ničim uznemireni, a njihovi su široki bokovi upravo zazivali torpeda.

U-557 se polako dovela u položaj za napad. Kroz zid se mraka probio jedan eskort i pošao prema nama, ali smo mu izmakli prikućivši se golemu teretnjaku. Paulssen se s krme ugurao u krdo. Nijedno neprijateljsko oko nije moglo opaziti naš brod u tom kovitlacu vjetrova i visokih valova. Dok je Paulssen nepokolebljivo zalazio između dvije kolone, debele su sjene rasle do monstruoznih razmjera. Kroz pobješnjelu oluju kapetan dreknu:

"Prvi, izaberi ciljeve, i to brzo, možemo ispaliti samo jednom!"

"Sve sam ih nanizao. Cijevi jedan do pet pozor... pozor..."

"Kormilo oštro desno!" doviknu Paulssen. "Prvi, pali!"

Poslije nekoliko sekundi iz cijevi su iskočila dva torpeda. Uskoro je još jedno torpedo u lepezi napustilo brod i krenulo prema preklopljenom cilju. Napokon je prema najbližoj sjeni u koloni zabučkalo i posljednje torpedo. Čekali smo zaustavljena daha.

U noći zaurlaše tri oštre eksplozije. Tri su vulkana eruptirala skoro istodobno. Tri su oštra udarca zaljuljala brod. Tuceti su se svijetlećih topovskih granata uspeli u nebo, a u oblacima su na padobranima visjele bezbrojne svijetleće rakete, osvijetljavajući sablasnim zelenim i žutim sjajem podivljali morski krajolik.

Kad su stigla dva prateća broda da spase preživjele, mi smo već odavno bili pobjegli s poprišta. Udarac je bio tako žestok, a metež toliki, da nije uslijedio nikakav ozbiljan protunapad. Zato smo odlučili riskirati, pa ostali na površini i napunili cijevi. Zalijepili smo se za konvoj i pažljivo održavali udaljenost ploveći iza sjena. Pogođeni je konvoj oštro skrenuo na sjever, ali je vuk i dalje bio u stadi. Malo dalje na jugu, tri su broda izgubila boj, pa je podivljalo more progutalo i zadnje treperave plamenove.

Četrdeset minuta poslije napada, dva naša posljednja torpeda bila su spremna za ispaljivanje. U-557 je smanjila udaljenost. Nekoliko minuta kasnije pred cijevima su nam se našli ciljevi - točno ispred prove. Uz nagli okret kormila, naš je brod u luku pojurio u prikladni položaj. Uslijedile su dvije kratke zapovijedi, dva lagana udarca, pa su iz cijevi izletjela dva posljednja torpeda. Kapetan je rekao:

"Gospodo, to je sve. Oba stroja forsirano naprijed, kormilo oštro desno. Stalni kurs jedan-osam-nula."

U-557 se okrenula od cilja i punom brzinom udarila u bijeg. Promatrali smo ciljeve 60 sekundi... 70 sekundi... brojali smo i nadali se. Ali su ta dva torpeda omanula.

U tim trenucima između života i smrti, zamišljao sam pomorce na osuđenim brodovima - kako se drže za čamce nošeni golemim valovima. Bilo mi je žao tih hrabrih ljudi što su morali patiti i potonuti sa svojim brodom; bio je to strašan kraj beznadne bitke. Shvaćao sam zašto su britanski pomorci tako uporni - ta borili su se za sam opstanak svoje zemlje. Potpuno me, međutim, zbunjivala tvrdoglavost kapetana iz stranih zemalja. Zašto oni i dalje plove za Britance, pa prkose torpedima i sve žešćim bitkama? Bez obzira koliko im Britanci plaćali za njihove usluge, to ipak nije mogla biti dovoljna plaća za sve te opasnosti pa i sam život! Bio sam zapanjen da je Admiralitet Njegova Veličanstva uopće uspijevao i nadalje novačiti strane brodove.

Trideset minuta poslije našeg zadnjeg napada obavijestili smo Stožer o noćšnjem susretu te javili da ćemo slati pozivne signale kako bismo na krdo naveli i druge vukove. Tri smo sata oprezno

ostali u blizini konvoja, pa slali orijentacijske signale bitne za nastavak bitke. A onda su dvije detonacije, popraćene dvama vatrenim vodoskocima u prednjoj polovici konvoja označile da je stigla još jedna podmornica.

Time je naša misija bila završena. U 0530 U-557 je zaronila na sigurnu dubinu. Tu nam je kapetan priredio iznenađenje. Potapanje je šest brodova tražilo da se otvori nekoliko "boca s lijekovima" koje su se čuvale pod ključem. Sa šalicom u ruci, svi smo prošli kroz uzani prolaz, pa zastali u tijesnom kapetanovu kutku koliko je trebalo da nam natoči tako rijedak gutljaj francuskog konjaka. Zatim smo se povukli na svoja mjesta ili ležajeve, gdje smo pijuckali tu moćnu tekućinu.

Poslije 20 sati podvodne vožnje, U-557 je izronila i zaplovila prema Biskajskom zaljevu.

7.

Naša druga patrola, koja se završila 18. rujna, stvorila je posadu drukčijega kova. Sad smo postali prekaljeni ratnici moćne sile što je za samo dvije godine preoblikovala Europu. Naša operacija naglog udara i uništavanja velikog konvoja što smo ga bili otkrili predstavljala je važan doprinos neizbježnom engleskom porazu. Mi sami smo u tom konvoju potopili tri broda, i tako povećali zbroj na šest brodova i 32.000 tona. Naš su napad nastavile druge podmornice, koje su u nepuna četiri dana potopile još šest brodova. Osim toga se taj borbeni susret proširio u veliku dvanaestodnevnu bitku protiv tri konvoja što su u rastresitom rasporedu prelazila Atlantik. Sve u svemu, naše su podmornice u prvom konvoju pogodile nevjerojatnih 20 brodova, u drugom 4 i u trećem 9, te tako ubrale danak od 33 broda s ukupno najmanje 165.000 tona - i sve su to potopile za nepuna dva tjedna. Taj je iznimno visok broj potapanja još jednom potvrdio visok potencijal naše taktike vučjeg čopora, pred kojom je britanska obrana bila bespomoćna i koja je Atlantik i vode oko Engleske pretvarala u grobnicu savezničkog brodogradila. Imali smo zaista razloga za ponos.

Kao pobjedonosni veterani, srdačni smo doček na gatu u Lorientu prihvatili kao nešto što nam pripada. Klicanje mnoštva, cvijeće, limena glazba, salutiranje, iskazivanje punog poštovanja zapovjednika flotile i njegova stožera - na sve smo to imali pravo. Jedina je neočekivana premija bila hrabra pojava djevojaka iz etablissementa, a koje nisu mogle odoljeti napasti da pozdrave povratak svojih najboljih mušterija. Noć ispunjena toplim zagrljajima našu je momčad ispunjavala ugodnim iščekivanjem, ali je čak i to postalo samo još jedan rutinski dio mornarskog života.

Po iskrcavanju najprije smo morali na uobičajeni ceremonijalni objed u Prefecture. Bio je dug i obilan, natapan šampanjcem, pa crnim vinom i najposlije njemačkim pivom. Kad su se izredali govori i ljudi se razišli po svojim stanovima, mene su vratili na U-557 da preuzmem stražu te prve noći u luci.

Brod je poput utvare ležao na oseci. Na palubi su stajala trojica stražara, uživajući u mlačnoj noći. Sišao sam u brod, u zagušljiv smrad ulja, kolomaza, znoja i natrule hrane. Taj nenadani mir i nepomično stanje broda što se skoro 50 dana ljuljao i propinjao te širio smrt i uništenje, bio je sasvim nov doživljaj. Shvatio sam koliko mi je taj delikatni instrument postao važan u životu; njegova je moć postala bitnom sastavnicom moga života, ako ne i dio mene samog. Znajući da ću za to kasnije imati malo vremena, sjeo sam na kapetanov zeleni kožnati madrac, upalio lampicu iznad njegova uzanog pisaćeg stola i napisao pisma kući.

Moja je noćna straža završavala rano; jedva se razdanilo kad su na brod stigli radnici i s U-557 počeli skidati sve pokretne dijelove, pripremajući je za prebacivanje u dok radi remonta. Posada pak, od koje se većina netom vratila iz etablissementa, smjestila se u starom mornaričkom kompleksu u prostorijama koje su se, dok smo bili na moru, uvelike popravile. Otkrio sam da su se moji životni uvjeti čak poboljšali. Flotila mi je dodijelila veliku sobu u mjesnom hotelu Beausejour, a kad sam stigao, moja je prtljaga već bila ondje. Sad sam se, po prvi put otkako smo isplovili, mogao obrijati i istuširati toplom vodom. Pošto sam isprao prljavštinu i smrad, uvaljao sam se u bijelo rublje što je odisalo svježinom, ispružio se na golemu krevetu i utonuo u dugotrajan san.

Prva su nam tri dana u luci dala taman dovoljno vremena da se malo oporavimo i pripremimo za neizbježan sastanak s admiralom Donitzom. Ceremonija se opet odigrala na osunčanom trgu ispred Prefecture. Glazba je svirala koračnicu, a u sviti je bilo mnoštvo visokih časnika. Donitz nas

je obasuo Željeznim križevima, pa se potrudio i meni na prsa prikvačiti kolajnu.

Taj kasnorujanski dan bio je važan još zbog nečega. Poslije ceremonije na trgu, moje su klasiće Gerloffa i Goebela izvijestili da smjesta moraju prijeći u podmorničku školu. Dan je počeo veselo, ali su nam te vijesti pomutile radost. Uvečer smo sva trojica otišli na lijepu večeru u grad da proslavimo svoja odlikovanja, a i njihove nove dužnosti. Uzajamno smo si nazdravljali i obećavali da ćemo do kraja rata potopiti još mnogo neprijateljskih brodova.

Prijatelji su otišli jutarnjim vlakom. Nikad se više nismo vidjeli. Obojica su našla grob na raznim mjestima Atlantika. Za obojicu je prva patrola poslije škole bila ujedno i posljednja.

Odlazak prijatelja nije bio jedina gorka pilula koju sam morao progutati. Nekako u isto to vrijeme, dobrim su se vijestima s Atlantika i s istočne fronte primiješale i glasine o dva velika podmornička gubika. Dugo pošto se to stvarno dogodilo, Stožer je nevoljko objavio da je U-47, pod zapovjedništvom slavnog kapetana Günthera Priena, dok je progonila konvoj, napao i potopio britanski razarač. Prien je bio poznat kao "Bik od Scapa Flowa", zato što se 1939. bio odvažio prodrijeti u to svetište britanske domovinske flote te potopiti bojni brod Royal Oak i oštetiti nosač hidroplana Pegasus. Priena su zaustavili nakon što je potopio skoro 200 tisuća bruto-registarskih tona savezničkog brodovlja. Također smo izgubili i U-556 pod zapovjedništvom mnogostruko odlikovanog kapetana Wohlfahrta. Nju je oštetila teška serija dubinskih bombi, ali su i kapetana i većinu posade spasila tri britanska razarača koja su je napala. I Wolfhart se ubrajao među asove, jer si je u zaslugu pripisao preko 100.000 tona. Meni se činilo da je ljudima poput Wolfharta i Priena nemoguće naći zamjenu; pa ipak je podmornički rat stvarao asove mnogo brže no što ih je uništavao.

Sad kad sam na U-557 ostao jedini zastavnik, na moja su se leđa svalile trostruke dužnosti. Dok su radovi na brodu brzo napredovali, moji su dani bili ispunjeni odgovornim zadaćama. Od kapetana, koji je brzo otputovao na jezero Constance i kući, nisam imao nikakve pomoći, baš kao ni od njegova klasića Kelblinga, koji se s nama rastao četiri dana po povratku, ili od prvog časnika i Seibolda, koji su požurili na dvotjedni dopust. Ipak moj trud nije bio bez nagrade. Uvečer bih šetao ulicama Lorienta, uživajući u samoći; ili se povlačio u ugodne restorane, gdje bih mornarske porcije u bazi nadopunjavao slasnim večerama, a neke su od tih mračnih noći predstavljale savršen zaklon za moje pustolovine. U trenutku kad se posada opet počela skupljati, ja sam u luci već bio ispunio svoju mjeru zadovoljstava.

* * *

U-557 je 8. listopada isplovila i po treći put te ponovno krenula u sjeverni Atlantik. Poslije nekoliko dana mirne plovidbe, za krmom smo ostavili Biskajski zaljev i susreli se s debelim morem. Ljeto je bilo za nama i prvi olujni jesenski vjetrovi strahovitom snagom šibali valove. Pod nebom gusto posutim tamnim oblacima, valovi nalik na planine upravo su se igrali x našim brodićem, divlje ga bacali i trudili se da most bude stalno napola pun mora, U-557 se grozničavo trudila održati kurs i napredovanje protiv valova.

Šestog smo dana patrole stigli do položaja približno na 300 milja zapadno-jugozapadno od Sjevernog kanala. Toga popodneva, dok smo prelazili preko starog lovišta, zadužili su me za prvu stražu - što je spadalo u povećane odgovornosti koje mi je kapetan bio povjerio. Straža je bila gadna. Vjetar što je mutio more u mliječnu pjenu prekrpio nam je oči i nosove solju. Dvogledi su postali beskorisni.

Poslije tri sata na mostu, opazio sam kako nam u desni krmeni kvadrant ulazi razarač. Smjesta sam sivoj opasnosti okrenuo krmu, povećao brzinu i obavijestio Paulssena. Pretpostavio sam da taj brod pripada obrani konvoja. Kapetan je dojurio, pričvrstio svoj čelični pojas za kopču na nadgradu, pa prebacio oba dizela na veliki broj okretaja. Držeći se naredbe da se usredotoči na teretnjake koji su opskrbljivali Britaniju, Paulssen nije želio rasipati torpeda na razarač, nego se od njega žurno udaljio. Već poslije nekoliko minuta skakutavi se brod vratio do horizonta.

Dva smo sata pratili eskortove manevre izbjegavanja, sve u nadi da će nam otkriti položaj konvoja. U 15.20 je Wiesner, koji je stalno ucrtavao neprijateljev cik-cak, utvrdio koji mu je približni zapadni kurs. Konvoj je očito bio južno od eskorta. Poslije još jednog sata borbe s divovskim valovima, s lijevog smo boka ugledali dimom zacrnjen oblak. Još smo jednom krenuli u

lov, održavajući kontakt s tim krdom na parni pogon s udaljenosti od deset milja.

Kad me je Wiesner zamijenio na mostu, spustio sam se u toranj, pa pao u trup. Tu sam se, pri vlažnosti od 100 posto i s valovima što su kroz okno na željeznu palubu bacali pljuskove slane vode, grozničavo prihvatio posla na kartografskom stoliću i počeo ucrtavati kurs. Na karte i papir s metalnih je ploča, cijevi i vodova kapala kondenzirana voda. Paralelno ravnalo nije klizilo a ni olovka nije pisala. Oko nogu mi je u ritmu ljuljanja broda šljapkala voda.

U 20.00 opet sam preuzeo svoje mjesto u prednjoj desnoj niši mosta. Kapetan mi je bio za leđima. Najednom je u sumraku na jugozapadu reflektor bacio sasvim slabašan snop. Potrajalo je to tek nekoliko sekundi. Pojurili smo prema tom navještaju. Četrdeset minuta kasnije pred nama su se podigle sjene, slabašne i nestvarne. Brz popravak kursa pa smo onda pohitali naprijed i zaplovili paralelno s konvojem. Moćni su nam dvogledi otkrili klasičnu sliku: mračne teretnjake kako se valjaju kroz tminu. Izbrojali smo 17 teretnih brodova, ali ih je zacijelo iza kiše nošene vjetrom bilo još. Razabrali smo jedan prateći brod, lijevo od krme, i stavili ga pod stalni nadzor. Kapetan je održavao stalnu udaljenost dok je, za taj ponoćni napad, određivao elemente svih ciljeva.

Jurili smo naprijed, bacali pjenu i pršac i udisali zrak pun dima i čade. Dok smo tako jurili kraj sjena i lako nadigravali eskorte, lupnjavu naših stojeva nadglasavali su urlik vjetra i grmljavina valova. Naš je maleni čelični valjak progutalo more; iz njega je virio tek vršak mosta. Sad smo na njemu stajali raspoređeni u potkovicu, do vrata u moru i vezani za brod širokim čeličnim pojasima. Utvare su se ljuljale u nekoliko kolona na putu prema zapadu, upravo izazovno izlažući svoje široke bokove. Kroz divljanje vjetra i lupu stroja čuo sam izvikivanje zapovijedi i glasno izgovorene izvještaje odozdo. Prvi se časnik čvrsto držao za UZO da ostane uspravan dok je njime nišanio na mnogobrojne ciljeve. Za neke je od tih divova, kao i za one koji su njima upravljali, došao smrtni čas.

"Otvaraj paljbu!" zaderao se Paulssen, dok mu je oluja otkidala naredbu iz usta.

"Pali... pali... pali!" dreknuo je prvi časnik.

"Kormilo oštro lijevo, kurs dva-pedeset", zaurlao je kapetan i s treskom zatvorio poklopac doglasne cijevi.

Otkucavale su duge sekunde. Eksplozija, plamena kugla, pa glasna detonacija. Golemi se vodoskok podiže nad umirućim brodom. Drugi udarac groma, prasak, stravična škripa. A onda i treća eksplozija, plameni mlaz. Eksplozija u osvijetljene oblake baca goleme komade čelika. Teretnjaku od 7000 tona otkinula se prova; sad on pluta, bijesno plamteći, usred konvoja, a oni koji plove za njim uspijevaju ga izbjeći samo teškom mukom, i to oštrim manevrom kormila. Erupcija svijetlećih granata i urlanje teških topova miješaju se s eksplozijama broskog tereta i otvaranjem padobrana svjetlećih raketa koje će noć pretvoriti u jarko osvijetljen pakao. Razarać koji juri na sjever u pomoć trima žrtvama, prijeti da će nam na maloj udaljenosti presjeći trag. U-557 skreće, okreće mu rep, pa odlazi, u dugim zamasima nošena i šibana valovima. Zbog neočekivanog uplitanja gubimo iz vida dva umiruća broda i ne možemo vlastitim očima promatrati njihovu propast.

Jedan sat progona ne otkriva nam ni jedan brod. Konvoj kao da je dobio krila. Zaronili smo da ga pokušamo pronaći zvučno, ali su loši podvodni uvjeti progutali sve zvukove. Kad smo opet izronili Paulssen slijedi intuiciju, pa usmjeruje brod jugozapadnom putanjom. Stiže i zora, a s novim danom i oštar vjetar. On spušta oblake i diže pršac valova. Vidljivost se brzo mijenja s ničice na tri milje i onda opet na ničicu. Tako smo čitav dan lovili a da od broda nije bilo ni traga. Ali u sumrak najednom začusmo detonacije u lijevom pramčanom kvadrantu. Zatim slijedi još jedna. Tipični pogoci torpeda. Još je jedan vuk pronašao stado. Put su nam do cilja pokazale lepeze svijetlećih raketa.

Poslije jednog sata i prijeđenih 16 milja, napokon smo uočili prvu sjenu. Slijedili smo tog fantoma 20 minuta i tako omogućili prvom časniku da uzme nove elemente gađanja. Najednom se dovaljala gusta magla te se cilj rasplinuo. I onda, najednom, iz magle je izronio teretnjak i krenuo ravno na nas.

"Sjena azimut dva-četrdeset!" kriknuo je netko.

Golema je prova išla na nas i bila je tako blizu da smo mogli samo ispaliti torpeda i pobjeći.

Začu se naredba: "Cijev pet, pali!" i naš se brod u zadnji čas okrenuo udesno, trenutak prije nego što ga je teretnjak udario provom. Pričekali smo 40 sekundi, 60 sekundi. Torpedo je promašilo.

Pred našim su se cijevima, poput planina, uzdigla tri broda, rigajući crne oblake čade. Gotovo sam čuo bubanje njihovih stapnih strojeva. Paulssen viknu preko ramena:

"Prvi, daj im što ih ide!"

Kern odsječno izda zapovjedi. Tri torpeda izletješe i raširiše se u lepezu. Dvije su eksplozije rasparale noć, a onda su nas u lice pljusnuli udarni valovi. Dva su nas bljeska na nekoliko trenutaka zaslijepila; kad su dva teretna broda poslala plamenove put nebesa, prizorište je preplavilo upravo danje svjetlo. Jedan se od brodova, zaglavljenog kormila, počeo divlje okretati u krug, a onda su se oba nagnula i potonula za nekoliko minuta, prije nego što je posada stigla spustiti čamce. S jednog je mračnog teretnog broda dopro bljesak. U svom smo mu ushitu bili prišli preblizu i sad se nekoliko mravolikih prilika na krmenoj palubi prihvatilo topa i počelo nas gađati. Oko našeg su se broda digla dva, tri, četiri visoka vodoskoka. Nekoliko nam je granata zavrištalo iznad glave. Žurno smo se udaljili od teretnjaka što je rigao vatru, sakrili se iza zavjese dima i dospjeli na kraj ranjenog stada.

Jedan sat kasnije u cijevi su bila podignuta nova torpeda. U-557 je smanjila udaljenost od konvoja, pa onda opet pojurila na nj i prodrila s krme. Dva trgovačka broda, i dalje nesvjesna naše nazočnosti, nastavila su svojim zadanim kursom.

"Prvi, daj potopi ta čudovišta!" dreknu Paulssen.

U trenu su bila ispaljena dva torpeda. U-557 je skrenula u petlji, zadrhtala pod oštrim valovima, pa odjurila. Poslije dvije smo minute shvatili da su torpeda promašila. Paulssen je suzbio bijes i okrenuo svoj brod za novi napad.

"Razarač, azimut dva-dvadeset!"

Visoki je brod izjurio niotkuda, a pramac mu se u tami dizao poput noža. Paulssen se nagnu nad okno i zaurla: "Pozor, šefe, raspali svom snagom ili će nam eskort odgristi krmu!" Utisnuo je brod između dva teretnjaka, ali nam se razarač prikvačio za rep, svega 200 metara iza krme. Nije bilo izgleda da sigurno zaronimo. Kapetan je izveo niz brzih manevara oko nekoliko pramaca i krma, pa zatim hitro, kroz pobješnjelo more, jurio u noć. Smrt nas nije uzela; dobri je Bog stavio svoj prst između lovca i lovine.

Poslije uspješnoga bijega, vratili smo se u napad, ali od konvoja ni traga. U 0615 je došla i zora, a mi smo bili sami u vodenoj pustinji. Momčad je, umorna i razočarana, dremuckala ili jela na borbenim mjestima. Hrana je imala grozan okus. Kruh se upljesnivio, salama je pozelenila i postala sluzava, a borbene smo sendviče spirali kavom kakvu ne bi uspio pripremiti ni Café Berger u Frankfurtu. Znoj, kondenzat i slana voda promočili su nam odjeću i razvodnili hranu; zbog njih je sve postalo ljepljivo. Od stalnog nam se gibanja broda kunjalo, koljena su nam klecala, odrvenili smo od studeni i skoro oglušili od vječne grmljavine dizelskih motora, vjetra i oceana. Ali se lov nastavljao.

"Oblaci dima lijevo!" Povik je s mosta razbudio i posljednjeg čovjeka u najudaljenijem kutku broda. Bolna su se tijela podigla i u trenutku smo već bili spremni za akciju.

Kad se počeo spuštati sumrak, krenuli smo na konvoj, od svega očekujući samo uspjeh; bio je to vrtoglav osjećaj koji bi nas uvijek obuzimao pred napad. Uskoro nam je maglovita, prljava noć ograničila vidljivost, ali smo ipak vidjeli kako nam sablasni eskort velikom brzinom prelazi preko brazde. Najednom su se desno stvorila tri, četiri teretna broda u savršenom položaju za napad.

Brza komanda, oštro zabacivanje kormila, i zatim Paulssenov povik:

"Pali, prvi, ne mogu još dugo držati taj kurs!"

Kern je zavrteo UZO, no u ciljanju ga je ometalo podivljalo more.

"Kvragu, tjeraj te jegulje iz cijevi!" Kapetan mu je svoje naredbe doslovce zabio u lice. Prvi časnik, koji se rukama čvrsto držao čeličnog postolja UZO-a, a glavu pritisnuo na gumeni jastučić noćnog dvogleda, ponovno je zakrenuo instrument, poravnao ga pa kriknuo naredbe koje su ispustile dva torpeda.

U-557 se oštro nagnula opisujući kratku krivulju ulijevo.

Eksplozija - pogodak. Jedan se brod smjesta prelomio iza kapetanskog mosta. Pogodilo je i

drugo torpeda; druga se žrtva nagnula na desni bok, grozničavo goreći, dok joj je paluba polako klizila sve bliže površini. Olujni je vjetar do nas donio vonj eksplozija, smrad zapaljenog tereta, dim kotlova loženih ugljenom.

Sad je cijevi trebalo ponovno napuniti. U-557 je zaostala konvoju za krmom, osigurala se od iznenadnog napada, pa se bespomoćna ljuljala jedan sat dok smo u cijevi dizali posljednja torpeda. Poslije smo nastavili potjeru. U zoru je konvoj još bio daleko ispred nas.

S danom je došla i kiša. Čitavo jutro i pola popodneva šibala nam je lica i ispirala koru od soli. Konvoj je u međuvremenu nestao iza niskih oblaka. U 18.45 u vidokrug nam je uplovio razarač. Držali smo ga pod budnim okom, ali i uporno slijedili njegov kurs. Dva i pol sata pošto se spustila noć, ponovno smo ugledali teretnjake, tri sjene što su se naginjale u uskomešanim vodama. U-557 je smanjila razmak. Kernov je cilj postao brod od 7000 tona, i torpeda je uz pištanje zraka izletjelo iz cijevi.

Kad se začuo drobeći prasak, brod se odmah zabio nosom u valove, a kad mu se podigla krma, vidjeli smo kako se propeler još vrti zadnjim samrtničkim okretajima. Odmah je uslijedila protuakcija. Na prljavom nebu više dugogoreće svijetleće rakete, a sjaj im je tako blještav da bih mogao izbrojati dlake u kapetanovoj bradi. A tamo, nedaleko i s lijevog boka, brod se lomi i škripi u zadnjim grčevima agonije.

Paulssen se vješto provukao kroz kolone i brzo stigao do mračnog dijela parade. Svijetleće su rakete privukle jedan prateći brod; sad se zaustavio kraj tonućeg broda i počeo krcati preživjele. Bio je to lagan cilj, ali je nepisani zakon priječio napad na brod zabavljen akcijom spašavanja. I tako je Paulssen još jednom provalio u stado. Bio je u sjajnom raspoloženju. Bitka se odvijala po njegovu, on je diktirao pravila.

Poslije 90 minuta progona, bježanja i ulaženja, uspjeli smo se probiti u središte preostalih brodova. Paulssenov je cilj bilo čudovište od 10.000 tona. Ostalo nam je još samo jedno dragocjeno torpeda u krmenoj cijevi. U-557 se sudarala s valovima, boreći se da zauzme položaj za napad. Ipak su naredbu prvog časnika da izbace torpeda uspjeli nekako čuti usred divljih naleta vjetra. Posljednje je torpeda sunulo prema fantomu.

Brz bijeg, uzmak u okrilje noći. No koliko god napeto slušali, naprezali oči i nadali se, pogotka nije bilo.

Bitka je završila. U-557 se još isti sat odvojila od konvoja i uzela kurs prema Biskajskom zaljevu i luci. Kasnije smo zaronili da posada dobije toliko zaslužen odmor. Budno je ostalo samo nekoliko mornara, tek toliko da brod ne potone. Satima je na njemu vladao potpuni mir. Čulo se samo tiho brujanje električnih motora i sitno udaranje kapi kondenzata što su padale po palubnoj ploči.

Naš posljednji danak, ubran iz samo jednog konvoja, iznosio je šest potopljenih brodova i još dva vjerojatno uništena. Tom su trijumfu bili ravni trijumfi još nekoliko podmornica, čija smo radio-izvješća uhvatili na povratku u Lorient, a neke su ga čak i nadmašile. Tako je, primjerice, U-107, doduše nešto veća podmornica, u samo jednoj operaciji stajala neprijatelja 100.000 tona brodovlja. Sve u svemu, u listopadu je bilo uništeno ukupno više od 160.000 tona brodova, dok je u rujnu na dno bilo poslano više od 200.000 bruto-registarskih tona. Te jeseni godine 1941. u Londonu je iz Lloydova registra valjalo izbrisati rekordnu tonažu. Bili su to teški dani za pomorske osiguravatelje.

8.

U-557 je 27. listopada uplovila u luku Lorient. Dočekalo nas je veselo mnoštvo. Ovaj put, međutim, među onima koji su nam došli poželjeti dobrodošlicu nije bilo i djevojaka iz établissements; kao što ćemo kasnije doznati, vojni je kompleks zatvorio vrata svima bez propusnice. Pa ipak, poslije uobičajenog objeda dobrodošlice u čast povratka kući i nakon temeljitog kupanja, dobar je dio naših momaka pronašao svoje francuske cure što su otvorile dućan u gradskim bordelima. Većinu tih ljudi nećemo vidjeti u bazi prije sutrašnje budnice.

Popodne 3. studenog, posada se opet skupila na velikom trgu Préfecture. Sa svog je

zapovjednog mjesta stigao admiral da nas pozdravi. I opet je bio široke ruke u dijeljenju kolajni. Ja sam sve to ponosno promatrao, nesvjestan toga da su to posljednje minute što ih provodim kao član posade U-557.

Poslije te zgrade, Paulssen mi je donio vijest da sam premješten u 1. podmorničku flotilu u Brestu, najvećoj luci na obali Bretanje. Bio je to težak udarac. Vrlo sam nevoljko poslušao naredbu koja me odvajala od prijatelja, a i od broda na kojem sam našao svoj smisao. Prekrasno drugarstvo što je ujedinjavalo momčad i časnike za mene je odjednom postalo prošlost; više im nisam pripadao. Dok sam se pozdravljao s kapetanom i posadom, u nekoliko sam očiju vidio tragove vlage.

Toga sam se dana zadnji put rukovao s tim ljudima, tim dragim drugovima s kojima sam tako često prkosio smrti. U-557 je 19. studenog otplovila iz Lorienta i krenula put Sredozemlja. Uspjela se probiti kroz Gibraltarski tjesnac, gdje su Britanci postavili gustu blokadu, te okrunila svoju karijeru potapanjem britanske krstarice Galatea kraj Aleksandrije. Onda se, međutim, 16. prosinca srela sa svojom sudbinom, i to na vrlo ironičan način, jer ju je u Kretskom moru slučajno pramcem udario talijanski razarač Orione, brod prijateljske nacije. Tako je U-557 otišla na dno i sa sobom, u vječnu grobnicu, odnijela cijelu posadu.

Na dan 5. studenog osunčanim me je bretonskim krajolikom povezo auto za čijim je volanom sjedio ruski emigrant. Dok je Citroen jurio autocestom, kazaljka je brzinomjera često znala prepuzati i preko oznake od 120 kilometara. Brzina i sunce i lijep krajolik ubrzo su mi promijenili raspoloženje. Taj povratak iz pakla mora i taj let nepoznatim svijetom prepunim čudesa, ispunjavao me je ushitom. Pa ipak sam osjetio olakšanje kad sam izišao iz automobila koji se u okretu zaustavio pred vratima 1. podmorničke flotile u Brestu.

Preda mnom je ležao prostrani granitni kompleks okrenut zaljevu. Neke zgrade još nisu bile dovršene. Dostojanstvena su zdanja bila podignuta da udomi Francusku vojnopomorsku akademiju, ali je naše osvajanje Francuske prekinulo školski program. Umjesto oduševljenih Francuza, u njezine su se prostorije uselili njemački podmornički asovi.

Žurno sam se javio adutantu flotile. Priopćio mi je da će me uskoro uputiti u podmorničarsku školu; zimski semestar tek što nije počeo. Te su me vijesti razočarale. Ipak, poslije šest mjeseci žestokih napora nisam imao ništa protiv nekoliko dana ljenčarenja. Našao sam se u sobi s veličanstvenim pogledom na luku i poluotok Crozon. A onda sam se zaputio u istraživanje grada.

Upozorili su me da je Brest leglo špijuna i sabotera; osim toga su pripadnici francuskog pokreta otpora otimali i ubijali naše ljude. Grad je, međutim, bio užurban i miran; njegovi cafei, bistroi i trgovine bili su veseli i pravili su dobar posao; a dodatno je umirivala i nazočnost bezbrojnih Nijemaca u odori. Bio je sunčan studenački dan, u zraku se osjećao miris jeseni, a ja sam bio odlučio do kraja se prepustiti užicima.

Poslije izvanredno ukusnog ručka od plodova mora, prošetao sam se slikovitim ulicama, pa svraćao u cafee i pregledavao police svih knjižara kraj kojih bih prošao. U jednoj sam od njih ugledao Yvonne. Ona je tu radila. Njezina plava kosa i modre oči smjesta su me privukli. Upitao sam je za neke knjige koje nije mogla imati, pa je navukao na razgovor koji se završio pozivom na večeru.

Sutradan sam, sve u strahu da bi mi naredba o hitnom premještaju mogla poremetiti planove, već rano krenuo iz baze i proveo još jedno ugodno popodne u šetnji gradom. Mnogo prije dogovorenog sastanka, već sam ju nestrpljivo čekao u bistrou preko puta gradske vijećnice. Bila je dražesna, lomna i uplašena. Njezina se jedina veza s Nijemcima, rekla mi je, svodila na poneku opasku o knjigama izgovorenu preko pulta. Ali te zato uskoro našla u nepatriotskom tete-à-tete s jednim od uljeza, uz prigušeno svjetlo ekskluzivnog restorana. Večera je bila izvrsna; desert još i zaslađen njezinim obećanjem da ćemo se opet vidjeti. Večer se završila i prebrzo i, na moje veliko razočaranje, na ogradi njezine kuće na drugom kraju grada.

S Yvonne sam se opet našao sutradan uvečer, ali ne još za svjetla, jer nije željela da je javno viđaju sa mnom. Na njezinim vrtnim vratima, poslije zalaska sunca, pod zaštitom sve dublje tame, Yvonne se više nije toliko bojala. Od tada sam pa nadalje bio redovit gost u njezinu domu. Kad god bih odlazio k njoj, na pojas bih okačio pištolj, odlučan da se nađem s Yvonne a ne svojim krvnikom,

pripadnikom Maquisa, u kakvoj pustoj uličici Bresta. Kad god bih kliznuo iz Yvonnine kuće, uvijek je to bilo u osvit, nikad ranije - jer sam želio jasno vidjeti svakoga tko bi me slijedio kroz ulice toga grada. Yvonnu pak nikad nisam pitao ništa što nisam morao znati. Govorila je da me voli, i to je sve što sam želio čuti. Ja sam joj sa svoje strane obećavao sve i svašta za ljubav kojom me tako ljubazno obasipala.

Uživao sam u tim danima sunca i jesenskog cvijeća, ali me je poslije dva tjedna dopala zadaća da Yvonnei kažem za svoj premještaj. Obećali smo jedno drugom da ćemo se vidjeti čim se vratim. Nadao sam se da će to biti u proljeće, kad višnje budu u cvatu. Posljednje što sam vidio od nje bio je njen šareni šal što nestaje u noći, dok moj vlak izlazi iz stanice.

* * *

Kad sam stigao na Gare de Montparnasse, impulzivno sam odlučio taj dan ostati u Parizu i u Njemačku poći večernjim vlakom. Projurio sam kroz Louvre, prošetao se Champs Elysées, zastao na Place de l'Etoile, pregledao grad s vrha Eiffelova tornja i prosjedio u Café de la Paix, promatrajući kako kraj mene prolazi taj blistavi novi svijet. Kad su crkvena zvana odzvonila smiraj dana, taj sam gradski biser nad biserima jedva stigao i nazrijeti.

Sutra ujutro, dok je moj vlak prelazio Rajnu, bilo je hladno i maglovito. Ali kad je ekspres pojurio kroz borove šume južno od Frankfurta, sunce je već bilo spržilo magluštinu. Na glavnom me kolodvoru nije dočekaao nitko jer nisam bio najavio dolazak. Ali mi je tako bilo draže. Nikad nisam bio prijatelj sentimentalnih dočeka pred publikom.

Dom je mojih roditelja bio u tihoj ulici s drvoredom, nedaleko od kolodvorskog trga. Kad sam skrenuo u poznatu mi aveniju, nedaleko sam pred sobom ugledao par lijepih nogu. I rekao samo jednu riječ:

"Trudy."

Ona se naglo okrenula i zgrabila me; njezine su mi suze ovlažile obraze.

"Zašto nisi javio da dolaziš? Bili bismo na kolodvoru. Izgledaš mi dobro. Ipak si smršavio, zar ne?"

"Ne bih rekao. Tako ti se čini zato što me nisi vidjela čitavu godinu. Reci mi kako su tata i mama?"

Trudy mi je pokušala u tih nekoliko minuta, koliko mi je trebalo da stignem kući, ispričati sve redom. Majka je cvala od radosti. Između nas i mog posljednjeg dopusta stajala je godina i stotinu zamišljenih pogibija. Nije me pitala kako sam ratovao. Njeno se zanimanje ticalo mog zdravlja i apetita:

"Trebao si nam brzojaviti, pa bih ti ispekla kolač."

Ali je tog jutra ipak ispekla kolač. Telefonom sam popričao s ocem. On je za taj dan zatvorio ured i hitrim korakom prešao kratak put do kuće. Njegova je dobrodošlica bila srdačna i stisli smo si ruke kao dvojica vojnika.

"Zdravo, sine, koliko ti ovaj put traje dopust?"

"Tata, nisam na dopustu, nego samo u prolazu na putu za Baltik. Ne ostaje mi više od trideset sati."

"Uistinu šteta. Ali daj da vidimo kako da ti tih nekoliko sati uljepšamo koliko god možemo." Onda mi je počeo postavljati pitanja. Kako sam zaradio odlikovanje? Kako stvarno izgleda bitka za konvoj? Kako dubinske bombe djeluju na brod i posadu? Žudio je čuti moje mišljenje o našem napretku u boju protiv Britanaca i želio doznati sve što sam mu smio reći o svojim patrolama. Postupno je naša rasprava skrenula na pitanje koje ga je, kako mi se činilo, jako tištilo:

"Ne misliš li da smo svoje snage jako razvukli po kontinentu?"

"Meni se pak čini da imamo dovoljno ljudi da pokrijemo zaposjednuta područja."

"Ali koliko si još fronti smijemo priuštititi?" upitao je oprezno.

Na ovo mu nisam odgovorio, a to je pitanje u meni izazvalo nejasnu nelagodu. Skrenuo sam razgovor na vedrije teme.

Ta večer kod kuće, kao i sljedeća, ispunila me dubokim zadovoljstvom. Dom je značio sigurnost, otok prisnosti i odmora sred ratnog meteža. Usprkos očevom upornom ispitivanju, malo sam mu rekao i o podmornicama i o svojim osjećajima u boju. Želio sam ih ostaviti pod dojmom da

moj posao nije ni smrtonosan ni tragičan i da ću im se stalno vraćati.

* * *

Kad je vlak stigao u prijestolnicu, sa sjeveroistoka je u ledenim i divljim zapusima puhao vjetar. Na kolodvoru me dočekala Marianne, točna kao i uvijek. Prošli smo gotovo pustim ulicama do raskošnog hotela Fürstenhof, gdje sam odlučio odsjesti. Taj je hotel bio mnogo i bolji i skuplji od čednog smještaja s kojim smo se zadovoljili kod mog posljednjeg dopusta, ali sam si ga, zahvaljujući povišici, mogao priuštiti. A i Marianne je bila drukčija - nekako manje suzdržana. Njezina su me milovanja navela da zaboravim da postoji nekakav rat i da sam svo ljetu i jesen bio u boju. U njezinom zagrljaju taj je okrutni svijet prestao postojati. U zagrljaju smo prečuli i signal za zračnu uzbunu.

U preostala dva dana mog posjeta žurili smo iz zabave u zabavu. Na užas kritičara, rat je okljaštrio berlinski kulturni život i snizio standarde kazališnih i opernih izvedbi. Druga je značajna žrtva bila kakvoća obroka što su ih nudili restorani na Kurfurstendammu. Ne, Berlin nije ostao isti. Ali je uz moju toplu Marianne i taj hladni grad postao lijep, pa mi je bilo teško - možda i preteško - opet spremiti stvari i poljubiti je na rastanku.

* * *

Kad sam posljednjeg dana studenoga stigao u Königsberg, temperatura se spustila na 15 ispod ništice. Drhtureći u tankoj odori, uhvatio sam lokalni vlak za Pillau, malenu luku na Baltiku. U kupeu je bilo kao u kusnici, a kad sam stigao na cilj, bio sam se već skoro sledio od studeni. Kad sam stupio na luksuzni linijaš Pretoriju, rezidenciju 1. podmorničke vježbovne divizije, bila je već ponoć.

Doručak je bio veliko okupljanje starih prijatelja. Rukovao sam se s mnogim klasićem i za šankom proslavio mnogi wiedersehen. Stigli smo iz svih krajeva Europe; borili smo se u dalekim bojevima i potopili zavidan broj savezničkih brodova. Između naše je proslave diplome i tog ljuto hladnog prvog dana prosinca proteklo sedam mjeseci. Za većinu je od nas tih sedam mjeseci podmorničkog rata prošlo bez ozbiljne povrede. Već je i to bio dovoljan povod za slavlje.

Naša je stroga obuka počela u vrlo nezgodnim okolnostima. Luka Pillaua je bila prekrivena ledom, mjestimice debelim i po 30 centimetara, te su ledolomci stalno radili da oslobode kanal za manje brodove, a time su i za naše podmornice otvarali pristup Baltiku. Odlazili smo na more i obdan i obnoć, i svi naizmjenice preuzimali dužnosti strojara i kapetana. Naši učitelji,iskusni zapovjednici, učili su nas svim novim trikovima površinskog napada noću i podvodnog danju. Namjerno bi nam poremetili manevar zaranjanja, eda bismo se proznajili krvavim znojem da nam brod ne potone. Uskoro smo došli do toga da bismo sve te rutine i havarijske procedure mogli ponoviti i u snu, što su neki od nas umalo i činili, jer nikad nismo imali dovoljno odmora da se oporavimo od žestokih vježbi jučerašnjeg dana.

No bili su to i lagodni dani. Najviši je učitelj bio zapovjednik flotile Schuhart, odlikovani podmornički as koji je 1939. potopio britanski nosač aviona Courageous, i na njegova smo predavanja dolazili žudno. Vikende sam provodio na Pretoriji, uživajući u dobroj knjizi, kartanju i raspravama o japanskim razlozima napada na američku flotu u Pearl Harboru. Japansko napredovanje na Filipinima i u Tihom oceanu bilo je predaleko a da bi nas osobito zanimalo. Ja sam, međutim, bio svjestan da će zbivanja na Pacifiku silno utjecati na podmornički rat na Atlantiku. Kad su se Sjedinjene Države potpuno uključile u neprijateljstva, a napose u našu borbu na moru, budući su se izgledi gotovo preko noći promijenili. Pripremio sam se za dugotrajni rat.

Bitka je za Atlantik, međutim, i dalje tekla uspješno, i imali smo razloga vjerovati u konačnu pobjedu. Naše su radio-postaje često pravile fanfaronade i javno brojale neprijateljske brodove otpremljene na dno. Godine je 1941. bilo potopljeno skoro tri milijuna bruto-registarskih tona. Britanci se i dalje nisu uspijevali oduprijeti našem sve većem pritisku; našim su vukovima prepuštali praktički cijele konvoje. Međutim smo i mi nastavljali trpjeti gubitke. U prosincu smo negdje kod Gibraltara izgubili još jednog asa. Kapitanleutnant Endrass i njegova U-567, koji su uništili preko 200.000 tona neprijateljskog brodovlja, bili su potopljeni. Nije bilo preživjelih.

Naša se žustra obuka u Pillau nastavila cijelog siječanja 1942. Početkom veljače su me poslali u Vojnopomorsku akademiju u Flensburgu gdje sam trebao pohađati nastavu o torpedima. Za šest sam

se tjedana predavanja i školskih gađanja uputio u najnovije tajne. Kad je zima popustila stisak, uslijedili su tečajevi iz podmorničke taktike i radio-komuniciranja. S dolaskom sam proljeća, dok sam pohađao topnički kurs, bio promaknut u Leutnanta. Kad je stiglo proljeće, žudno sam očekivao naredbu o povratku u boj. S izvjesnim se zadovoljstvom prisjećajući Yvonne, nadao sam se da će me vratiti u Brest.

Podmornički je admiral, međutim, s Leutnantom Wernerom imao druge planove. Bilo mi je naređeno da odem u Danzig te da se javim na U-612 kao prvi i izvršni časnik. Dvaput sam pročitao teleprint i tek ga tada shvatio. Bila je to činjenica: postat ću prvim i izvršnim časnikom -iznad mene će biti još samo kapetan - na novoj podmornici. Maglovita perspektiva da bih jednog dana mogao postati zapovjednikom podmornice najednom se našla nadohvat ruke.

U Danzig sam stigao 19. svibnja i javio se na U-612. Moj brod, nov no već išiban elementima, ljuljuškao se uza stari kameni molo. Stražar mi je rekao da je kapetan dolje. Spustio sam se u brod; njegov poznati i odbojni vonj najednom je djelovao nadahnjujuće. Potražio sam kapetana u njegovoj niši i rekao:

"Dopustite da se javim na dužnost, gospodine."

"Dobrodošli na brod. Ja sam Oberleutnant Siegmann. Čekam vas još od jučer. Spremni smo za isplovljenje. Dođite, molim vas, želio bih vas upoznati s drugom gospodom na U-612." Kapetan je bio nabiti časnik crvenkastoplave kose, a doimao se kao stari morski vuk, te sam prosudio da je od mene stariji možda sedam godina. Krenuo sam za njim u sićušnu časničku blagovaonicu gdje me je upoznao sa šefom stroja i časnikom druge straže. Razmijenili smo nekoliko ljubaznosti, pa su mi ispričali povijest podmornice. Bila je zaprimljena u Hamburgu, kapetanovu rodnom gradu, prošlog prosinca, i od tada je stalno bila na napornoj obuci. Siegmann je očekivao da će za tri mjeseca obaviti obvezne vježbe provjere broda i posade, poslije čega će oboje steći kvalifikacije da krenu u boj. Doznao sam i da je prethodni prvi časnik bio zbog slabog zdravlja oslobođen dužnosti. Crnokosi je šef stroja, Leutnant Friedrich, bio oženjen i godinu stariji od mene. Iznenadilo me je kad sam otkrio da je časnik druge straže, Leutnant Riedel, moj klasić. I jednom je i drugom manjkalo borbenog iskustva, i to je bio glavni razlog moje prekomande. Kapetan je, istina, u svojstvu perspektivnog zapovjednika broda, već bio prošao jednu podmorničku patrolu na Atlantiku, ali se zato samo jedna trećina posade ogledala u boju; ostale je trebalo uvježbati za njihovu prvu misiju. Upoznao sam se s glavnim dočasnicima, koji su već dugo bili u službi. A onda sam se sa svojim novim kapetanom povukao u kut, gdje mi je kratko i jasno izložio što se od mene očekuje.

Kao izvršni časnik na U-612, trebao sam biti i časnik njezinih torpeda i topova; pri napadu na površini trebao sam ispaljivati torpeda, a pri podvodnom nadzirati njihovo ispaljivanje. Osim toga sam se, kao kapetanov zamjenik, morao brinuti o dobrobiti posade. To što sam dobio mjesto prvog časnika ispred svog klasića Riedela, posljedica je samo mog ratnog iskustva i ničeg više. Kasnije smo Riedel i ja u blagovaonici o tome iskreno porazgovarali. Suglasili smo se da ćemo jedan drugom poštovati status, te da ćemo se tući s neprijateljem, a ne međusobno. To je čavrljanje označilo početak dugog prijateljstva koje će, kao i obično, prekinuti smrt.

U-612 je tog dana zaplovila prema poluotoku Hela. Tu sam posadu smjestio u lijepe prizemne barake koje sam ugledao između zimzelena na bijelim pješćanim dinama. U-612 je svoj kruti program obuke nastavila sa šest tjedana vježbi gađanja torpedom. Iz dana u dan u 0700 bismo izlazili na pučinu, a sat bismo kasnije već tukli ciljeve. Popodne bismo promijenili rutinu, pa bi Siegmann ispraznio cijevi u simulaciji podvodnog napada. Ostavši bez torpeda, pojurili bismo u luku po nov tovar. Tad bismo čitav program ponovili u mraku te zadnja torpeda ispustili oko ponoći. Posada je radila gorljivo, skoro bez prekida i odmora, šest dana tjedno. Za tih sam šest tjedana polučio lijepe rezultate: naučio sam torpedima pogađati ciljeve a ne more.

Početak smo lipnja završili one najnapornije vježbe. U-612 je uskoro bila pridodana drugoj postrojbi, pa je grozničavu aktivnost kod Hele zamijenila ležernija rutina. Otplovili smo do gata u Gotenhafenu, luci u Danziškom zaljevu, gdje sam posadu preselio u čvrste zidanice. Naši su se interesi sad okrenuli u drugom smjeru. Stiglo je ljeto, a ja već šest tjedana, pa i duže, nisam vidio djevojke. Žena je, međutim, bilo koliko hoćeš već nakon samo 20 minuta vožnje tramvajem, i to u

slavnom pomorskom ljetovalištu Zoppott s druge strane zaljeva. Vikende sam provodio u zoppotskom luksuznom kasinu, po kavanama i na plaži. Odlazio sam na zabave i sam ih priređivao, osvajao i gubio djevojke i, sve u svemu, žurio požnjati životne naslade prije nego što smrt pokosi mene.

Dok su se U-612 i njezina posada pripremala za boj, naše su vojske prodirale sve dublje u neprijateljski teritorij. Lenjingrad je bio opkoljen, iako se i dalje tvrdoglavo držao. Sevastopolj i Krim su kapitulirali; naše su brzopokretne divizije stigle do Kavkaza, zaposjele Rostov na Donu i sad su jurišale prema bogatim naftnim poljima kraj Majkopa. U Africi je pak Rommel svoj Afrika Korps vodio iz pobjede u pobjedu nad Tommyjima; zauzeo je El Alamein u libijskoj pustinji i sad je oštro nadirao prema Nilu. U Atlantiku su naše podmornice sa sve većom žestinom haračile po britanskim konvojima, i to unatoč ulasku Sjedinjenih Država u rat. Polje se djelovanja naših podmornica proširilo sve do američke obale, i to uz malen ili nikakav otpor. Od Nantucketa do Hatterasa, od Floride do Windward Islandsa, naša su torpeda narušavala tišinu miroljubive trgovine. Između Bostona i New Yorka, ispred Jacksonvillea, Miamijsa, Havane, New Orleansa i Corpus Christija, kraj Baranquille, Maracaiba i Port of Spaina, Barbadosa i Guadeloupea, podmornice su napadale savezničke brodarske rute, pa palile, torpedirale, granatirale i potapale cijelo bogatstvo u brodovima. Tih je mjeseci na dno bilo poslano oko 2,5 milijuna tona brodovlja - ili više od 500 brodova, među njima i 140 tankera. Stiglo je zlatno doba podmorničkog rata.

Moral se naše posade na obuci popeo do novog vrhunca. Ja sam, međutim, bio neprestance uznemiren zbog te naše duge, razvučene obuke. Želio sam se vratiti u napad, potapati svoje brodove, obnoviti proslave pobjede. Moja će ograničena strpljivost, međutim, biti stavljena na nove kušnje.

Nesretnog su mi 6. kolovoza zamalo potonule ambicije. U-612 je, kao i uvijek, iz luke izišla u 0800. U zaljevu je vladala bonaca i more je poput zrcala odražavalo sunce. Dan je naviještao da će opet biti vruć. Više od 20 podmornica, odjevenih u svoju svijetlosivu boju, krenulo je prema označenim kvadratima, a brazde su im se pjenile u prozirnem zraku. Grad Danzig je ležao s desnog boka i svojim starim zvonnicama i tornjevima upirao u modro nebo bez ijednog oblaka. Naš je navigator Prager stalno mjerio azimut orijentira na kopnu. Poslije dva sata čavrljanja - većina se nas vratila kasno, nakon zadovoljstava u Zoppottu - Prager me je izvijestio da smo stigli u naš kvadrat. Kapetana smo pozvali na most i započeli smo dnevnu rutinu. Mornari su se podijelili u tri smjene, pa su naizmjenice vježbali na teškom topu, dok smo mi izvodili simulirane manevre zaranjanja i površinskih napada. U 11.00 U-612 je zaronila. Krstarili smo brzinom do tri čvora na dubini od 25 metara. Ja sam bio u prednjem odsjeku i tu velik dio posade podučavao torpednoj znanosti, a s nama je bilo i 12 budućih podmorničara koje smo uzeli na brod da prvi put osjete kako je biti pod vodom.

U 11.42 brod je najednom nešto udarilo u krmu. Silina ga je udarca visoko podigla, pa ga onda bacila na desni bok. Instinktivno sam shvatio da nas je udarila druga uronjena podmornica. Zaurlao sam: "Stavite prsluke za spasavanje - sva posada u komandni centar !" pa i sam potrčao prema krmu sve dok me u dizelskoj strojarnici nije zaustavio strahovit vodeni mlaz.

U-612 je tonula. Vidio sam da su neki ljudi ostali zarobljeni u krmenom torpednom odsjeku, pa povikao:

"Izlazite otuda ili se nećete živi izvući!"

Trenutak su se kolebali, no onda su svi srnuli kroz slap. Brod se brzo punio i jako naginjao na krmu. Uspio sam isprazniti stražnje odjeljke, zalupio i nepropusno zatvorio vrata u pregradama, pa odjurio u komandni centar i za sobom zatvorio okrugli kapak. U međuvremenu je Siegmann naredio šefu da izroni. Friedrich je bez prestanka puštao kompromirani zrak u uzgonske tankove kako bi brod ostao na površini i posada mogla napustiti trup. Kapetan, koji se već našao na mostu, usmjerio je ranjeni brod prema obali, udaljenoj četiri beskonačne milje. Ja sam pak zapovjedio da se podijele prsluci za spašavanje i gurnuo goste uz aluminijske ljestve. Na trenutak sam ugledao okrugli otvor u tornju i modro nebo nad njim. Osjetio sam očajnički poriv da i sam pojurim uz ljestve, ali me je dužnost bila osudila da vozim dalje, unutra sa šefom stroja - pa s njim vjerojatno i poginem. Jednim sam okom gledao zibanje kazaljke dubinomjera, a drugim ljude kako napuštaju brod. Uskoro će

brod postati pretežak u krmi, pa će potonuti kao kamen te sa sobom na dno povući i nas. Ljutito sam promrmljao:

"Verdammt, još minutu pa bismo svi mogli izaći iz tog lijesa." Onda sam se naglo okrenuo i dreknuo u toranj: "Izvadite si to olovo iz nogu, i oni iza vas bi isto htjeli izaći!"

U-612 se najednom pokliznula i pošla za stražnjim dijelom. S mosta se začu krik:

"Brod tone! Izlazite, dodavola, odozdo..."

Posljednja su se dva strojara uspela ljestvama. Friedrich je preskočio ventilsku stanicu i pognuo se pod nastavak tornja, pa se ljestvama uspeo do okna. I ja za njim. Nenadani me silni dotok vode skoro otkinuo s ljestava. Opirao sam se valjda toni vode, probio se kroz otvor i kapetan me odvuкао na sigurno. A onda me s mosta pomelo more. U tom se trenutku pramac U-612 digao visoko nad površinu poput ruke utopljenika. Zatim je brod u hipu potonuo. Ostadoh osupnut naglošću njegova uništenja.

Dok smo tako plutali po Baltiku, shvatio sam da sam bez prsluka za spašavanje; svoj sam bio dao nekom drugom. More je, međutim, bilo mirno i toplo, samo je lagani povjetarac mreškao površinu. Malo je podalje na suncu blistala Siegmannova bijela kapa. Dok je tako ugodno plutao u svom žutom prsluku za spašavanje i dalje mu je bila uredno nasadena na glavu. Dovikivao je preko vode:

"Skupite se, dečki, brzo će nas pokupiti!" A onda se okrenuo prema meni i doviknuo: "Prvi, jeste li izvukli sve ljude?"

"Na brodu više nema ni žive duše, ja sam izišao posljednji."

Crni likovi u žutim prslucima zibali su se gore-dolje na prostranom području. A iza njih, daleko prema zamućenom jugu, razabirao sam maglovitu prugu obale na mjestu gdje se Elba izljuje u more. Njezine su nas sive vode tjerale sve dalje na pučinu. Poznajući struju, izračunao sam da nikako ne bismo mogli doplivati do obale.

Ali 20 minuta kasnije, površinu je proderao pramac podmornice. Već se za nekoliko sekundi sasvim razotkrio i sad je ubrzavao prema rasutim crnim i žutim točkama. Brod koji nam je bio zadao kobni udarac, sad se spremao počinuti i drugu pogrešku. Ispružio sam se iz vode i stao mahati objema rukama u grozničavom pokušaju da dojavim kapetanu da zaustavi stojeve. Na svu sreću, netko je to i razumio. Strojevi su stali i brod je polako zaplovio prema nama. Kad je napokon sasvim stao, u blizini je izronila i druga podmornica i oprezno se primakla. Naši su ljudi zaplivali prema ta dva metalna otoka gdje su ih izvukli na palubu, pa su sad kašljali, puhali i kihali. Ruke su im pomoćnice prebacile pokrivače preko ramena.

Uspeo sam se na brod koji nas je bio poslao na dno. Siegmann je prihvatio kapetanovu ispriku, ali mu je bijes opet proključao kad je krivac objasnio da nije ni shvatio da mu je brod udario u uronjeni predmet.

Naši su ljudi stali u vrstu na krmenoj palubi radi prozivke. Izbrojio sam 37 glava, među kojima i nekoliko gostiju, koji su se sjajno iskazali. Izračunao sam da bi s Friedrichom na drugom brodu trebala biti 22. Uspostavio sam kontakt svjetiljkom i signalizirao:

"Molim javite svoj konačni zbroj."

"Dvadesetero ljudi izvučeno na palubu", glasio je odgovor šefa stroja.

"Uključuje li to i tebe?"

"To uključuje i mene", odbleskao mi je on natrag.

"Molim prebroji još jednom. Morala bi vas biti dvadeset dvojica."

"Žalim, ne može nas biti dvadeset dvojica kad smo samo dvadesetorica."

Nedostajala su dvojica. A bio sam siguran da ih nisam ostavio na U-612.

Siegmann je sad pobjesnio još i više.

"Samo nam je još to trebalo. Prvi, niste li mi rekli da ste vi zadnji napustili brod?"

"Da, jesam, i vraški sam se pobrinuo da svi dečki izađu. Dolje nema ni žive duše", rekao sam i bespomoćno pokazao na točku gdje je još pred jedan sat bio naš brod. Ali naša potraga nije u moru više otkrila nikoga, nego samo dva prsluka za spašavanje što su ostala plutati na površini. Oni su bili zadnje što smo pokupili iz Zaljeva prije no što smo zaplovili kući - na brodu koji nas je uvalio u svu tu bijedu. U trenutku su sudara njegovi navigacijski elementi bili netočni. Ploveći uronjen,

njezin je kapetan krivo proračunao ili sasvim previdio djelovanje jake struje što ju je stvaralo izlivanje Visle, pa slijepo nastavio svojim kursom a da nije poduzeo mjere opreza korištenjem periskopa i prislušnih uređaja. Tako je ljudska pogreška uništila dva života i skupu podmornicu.

Potapanje U-612 i te kako se odrazilo na naš život. Koliko, postalo je očito sutradan ujutro kad je Siegmann održao prozivku u dvorištu kompleksa a ne na palubi broda: bili smo visoko uvježbana posada bez broda za plovidbu. Kapetan je sazvao časnički sastanak u svom stanu, kako bismo raspravili o svojoj neizvjesnoj budućnosti. Svi smo bili potišteni. Pretpostavljali smo da će nas sve zajedno dodijeliti novoj podmornici, ali bi nas proces pripremanja novog broda mogao zadržati još mjesecima. U međuvremenu će drugi pokupiti najmasnije konvoje, a nama će ostati ostaci, ako već ne stignemo i sasvim prekasno. Moralo je, međutim, postojati i neko brže rješenje. I tako smo istražili mogućnost da se U-612 digne s dubine od 48 metara.

Ideja o spašavanju našeg broda brzo je zadobila konkretan oblik, pa je Siegmann višoj komandi podastro potanko razrađen plan. Dva smo dana kasnije dobili i odgovor: Podignite U-612. Bez časka oklijevanja bacili smo se na posao. Ja sam pronašao ronilačku kompaniju s potrebnim iskustvom. Friedrich se pobrinuo za dvije velike plovne dizalice. Dan kasnije iz luke je krenuo remorker, a s njim i Friedrich, ja i ronilac. Vrijeme je bilo kao stvoreno za naš amfibijski pothvat. Još su istog dana nad grob U-612 stigle i dvije dizalice. Najveći je dio sutrašnjeg dana oduzelo otkrivanje njezina položaja. Dok smo Friedrich i ja svoje vrijeme posvetili brodospasnoj operaciji, Siegmann i Riedel su odveli posadu u Danzig gdje su je smjestili na stari putnički brod Hamburg-America Linea.

Petog je dana operacije ronilac napokon uspio oko trupa vezati teške kablove. Kad su dvije dizalice pokušale podići brod, skoro su se prevrnule pod teretom, a kablovi su pukli. Druge je trebalo dopremiti iz Danziga. Rad je već bio ušao i u sedmi dan kad je ronilac opet učvrstio čelične petlje. Jedna je dizalica uspjela odići pramac našeg broda metar od dna. Tako je otpao efekt usisavanja, pa je druga dizalica iz pijeska podigla i naplavlvenu krmu. To je bilo najviše dokle su je mogli podići. Dvije su dizalice podigle sidro i polako zapuzale prema Danzigu. Poslije dvodnevnog puta, za kojeg su prevalile 16 milja, provukle su U-612 kroz plitku luku i podigle je toliko da joj se toranj napokon ukazao iznad površine. Sljedeći smo dan utrošili na izvanjsko krpanje rupe na trupu. Dvanaestog su joj dana napokon kroz okno na tornju gurnuli cijev, pa je remorker počeo iz broda puljkati zauljenu vodu. Razina je vode brzo opadala, otkrivajući instrumente i opremu. Poslije tri je sata bio isisan čitav srednji dio. Radoznao kakav jesam, pohitao sam niz aluminijske ljestve. Komandni je centar bio u rasulu. Svi su dijelovi bili prekriveni sitnim pijeskom, pomiješanim s crnim uljem, kolomasti i algama. A onda sam otkrio nešto što me zgromilo: preplavljen je bio i odjeljak u kojem su bili radio-kabina, časničke i dočasničke prostorije, baš kao i prednji akumulatori. U onom uzbuđenju zbog nesreće, bili smo zaboravili zatvoriti doglasnu cijev između tornja i radio-kabine. Dok je brod ležao na dnu, kroz tu je tanku cijev tekla voda i uništila cijeli odjeljak.

Sutradan sam ujutro temeljito pregledao U-612, pošto je iz nje bilo potpuno ispuškano more i pošto je bila dotegljena u suhi dok. Rupa je na trupu bila velika kao vjedrica. Od svih odjeljaka poplavljen nije bio sam pramčani torpedni prostor; njegova je nepropusna pregrada ostala zaista sasvim nepropusna. Iza nje nisu bila otkrivena ni ona dvojica nestalih. Komisijska je inspekcija utvrdila da će popravak potrajati 8 do 12 mjeseci. Tako su se razbile moje nade da bih se ubrzo mogao vratiti u boj.

Dva smo dana živjeli u napetosti. A onda nam je Stožer naredio da preuzmemo novi brod, U-230, čija se izgradnja u kielskom škveru bližila kraju. Posada je pak, prije preuzimanja novih dužnosti, dobila dug dopust.

* * *

Potonuće U-612 uz gubitak dva života nije bila jedina nesreća koja nas je zadesila. Za vrijeme se akcije spašavanja otkrilo da je Messner, naš kuhar, nagomilao veliku količinu kave, čaja i maslaca. Kad ga je Riedel podvrgao ispitivanju, Messner je priznao da je slične količine već prodao na crnoj burzi. Članovi su posade izjavili da je kuhar mešetario sve otkako je stigao na brod; bilo mi je neobjašnjivo kako mi nitko prije nije dojavio čime se on bavi. No bilo kako bilo, Messnera je

trebalo izvesti pred sud. Pa je tako bio suđen i osuđen.

Ali na dan izricanja presude, kuhar se izgubio. Uzalud sam prekapao njegovu sobu u potrazi za nečim što bi mi kazalo kamo je nestao. Dok sam, međutim, još bio u sobi, prišla su mi dvojica mornara srdita lica te ustvrdila kako je Messner jednom ukrao fotoaparat a drugom najbolju odoru. Brzi je pregled časničke prtljage otkrio da je kuhar pobjegao s navigatorovim Lugerom. Prije nego što sam digao uzbunu, pustio sam da prođu jedan dan i noć, kako bih Messneru dao priliku da se vrati. On je, međutim, ostao izvan vojarne i tako se slučaj pretvorio u dezerterstvo. Doznajući da je Messner poznat po svojoj kolekciji žena, skupio sam popis adresa na kojima bi se mogao kriti. Odlučio sam ga pokušati uhvatiti sam i spasiti ga od vojnog suda, koji bi ga mogao stajati nekoliko godina iza rešetaka. Rekvirirao sam auto sa šoferom, strpao dvojicu svojih ljudi na stražnje sjedalo i krenuo u privatnu potjeru.

Prvu sam adresu našao u predgradu Danziga. Pristojan kvart. Djevojka mi je rekla da kuhara nije bilo već tjednima. Zatim smo se odvezli do kuće na obalnoj cesti prema Zoppottu. Majka nam je još jedne njegove "zaručnice" nevoljko otvorila vrata. Bio sam na pravom tragu, ali sam stigao prekasno: kuhar je tu sinoć prenoćio, pa nestao - rekao je da ide kući. Zatim smo odjurili u Gotenhafen, gdje je, kako smo doznali, još jedna ženska duša čekala na Messnerovu ruku u svetom obredu vjenčanja. Pronašao sam djevojku, ali ne i bjegunca. Na posljednoj je adresi bila daščara okružena borovima na poluotoku Hela, što je bilo savršeno skrovište. Otkrilo se, međutim, da u daščari nema nikoga. Duboko razočarani, kasno smo se navečer vratili na linijaš.

Rano ujutro, četvrtoga dana pošto je Messner dezertirao, primio sam telefonski poziv od policije u Danzigu; rekli su mi da je neki mornar izvršio provalnu krađu u kući u predgradu. Bio sam uvjeren da je riječ o mom čovjeku. Slučaj više nije bio u mojim rukama; ovaj je put kuhar otišao predaleko. Istog me je popodneva policija iz Zoppotta izvijestila da je neki mornar, koji je odgovarao Messnerovu opisu, bio viđen kako napušta mjesto provale u nekakav špeceraj. Nastavio sam bdjeti do duboko u noć čekajući daljnji razvoj događaja, ali nije stiglo nikakvo novo izvješće.

Dva dana kasnije priča se i Messnerom napokon završila. Iz Zoppotta me nazvala vojna policija i izvijestila me da su Messnera našli kako leži u grabi na putu za Danzig. Pokušao si je Lugerom oduzeti život, ali se je samo uspio doživotno oslijepiti. Ako sam zainteresiran sa ispitivanje osumnjičenika, mogu ga naći u Gradskoj bolnici.

Kapetan me posavjetovao da ga ispitam još dok je u šoku. Smjesta sam krenuo u Zoppott. Dan je bio sparan, a kad sam stigao već su se bili skupili debeli olujni oblaci. Dok sam ulazio u bolnicu, nad Zaljevom je bljesnula munja, iza čega je uslijedila duga grmljavina. Miris antiseptika i etera, nečujno kretanje stažista u bijelom, sestre koje bez riječi razumiju razlog mog dolaska, munje i gromovi i ljepljiva vlaga - sve je to u meni budilo dojam da sam i sam krenuo na posljednju dionicu svog životnog puta. Sestra me povela uza stube do kuharove sobe. Prozor je bio otvoren i oštar je vjetar puhao zavjese u balone. Glasanje je oluje odjekivalo od zidova bijele sobe. Messner je ležao u plahtama poput mrtvaca, opružen, potpuno apatičan. Bio je sasvim pri svijesti. Slijepice su mu oči bile podlivene krvlju, vjeda natekle. Oko glave mu je bio ovijen tanki bijeli zavoj, prekrivajući dvije rupice na obje sljepoočnice. Osjetio sam mučnu sućut prema tom čovjeku koji je imao petlje pokušati samoubojstvo, ali ne i hrabrosti da podnese posljedice svojih pogrešaka.

Dok sam tako sjedio kraj njega i čekao da progovori, podivljala oluja kao da je u sobu slala munje i gromove. Gromovi su udarali u neumornom ponavljanju, kao da se na kopnu vodi bitka za konvoj. Messner je dugo vremena ostao bez riječi. Vidio sam kako mu se iza natečenih vjeda pomiču beskorisne očne jabučice. Vidio sam i kako mu kroz proreze očiju cure suze, u prvi mah malobrojne i male. Ali onda više nije mogao zadržati tugu, i taj je zabludjeli ratnik zaplakao. Te su suze otopile muškarca i ostavile dječaka.

Dok je taj dječak na jastucima kroz suze molio oprost i dozivao majku, munje i gromovi su dosegli vrhunac. Nisam mu mogao pomoći, a od sada pa nadalje, on si ni sam neće moći pomoći. Nikad više neće vidjeti bljesak groma, skupljanje oblaka, padanje kiše, izlazak i zalazak sunca; nikad više neće vidjeti majku ili djevojku koja mu se smiješi.

Kad je oluja produžila dalje, zamolio sam dežurnog liječnika da mi dade stenografinju. Ona je sjela u dno bijelog kreveta, s blokom u krilu, bojažljiva i smetena. Messner je nije mogao vidjeti, ni

njezinu oksidiranu kosu, ni lijepe plave oči. Spremno je odgovarao na moja pitanja. Na kraju je ispitivanja propentao:

"Gospodine, ja nisam kriminalac, ja nisam želio krasti."

"Zašto si onda uzimao svu onu hranu i prodavao je na crnoj burzi? Zašto si svom prijatelju ukrao fotoaparat, a drugom odoru? I još gore od toga, zašto si provalio u kuću i dućan?"

"Gospodine, znam da mi nećete vjerovati, ali to je istina - želio sam da me uhvate. Samo sam tako mogao pobjeći od rata. Jer ja taj rat ne volim, gospodine prvi časniče."

"Messneru, to što si sad rekao nema baš nikakva smisla", rekoh sav zapanjen. "Zašto si onda pobjegao od suda? I zašto si onda opet krao?"

"Dečki lažu, gospodine. Oni su mi onaj fotoaparat i odoru prodali za kavu, čokoladu i cigarete. A hrana što sam je uzeo u Danzigu i Zoppottu, vjerujte mi, gospodine, učinio sam to samo zato što sam bio gladan."

"No dobro, a zašto si se htio ubiti? Messner, ja ne mogu shvatiti tvoje čine."

"Valjda mi se sve pobrkalo. Nisam želio ni krasti niti se ubiti. Izgubio sam glavu. I sad sam gotov."

"Imaš pravo. Nitko ti više ne može pomoći. Možeš se još samo moliti za svoju dušu."

"Gospodine, ja se nikad ne molim - čak ni sada. Ja ne vjerujem u Boga. Ja vjerujem u komunizam. Moj je otac bio komunist i poginuo je za svoje uvjerenje u revoluciji spartakovaca. I zato ja i osuđujem taj rat, gospodine prvi časniče, zato i smatram da on nije dobar."

Osupnut sam ga gledao. Ostao sam zatečen njegovim riječima i bio sam uvjeren da je sišao s uma. Budući da sam skupio dovoljno opširan iskaz, rekao sam djevojci da u nj ne stavi ovu posljednju izjavu, te da otipkani tekst pošalje na linijaš. Nisam želio Messneru život učiniti još jadnijim nego što je već bio. Zatvorio sam prozor, navukao zavjese. Bio sam uvjeren da je taj čovjek zaista sišao s uma.

Iza tog su incidenta uslijedili dani puni djelovanja. Dovršio sam administrativni posao, a kapetan je ostatak posade poslao na dopust. Opet ćemo se naći u Kielu. No do tada će ljeto već proći, a nesreća će već pripasti prošlosti.

Ali prije no što sam krenuo, dogodila se još jedna tragedija. Na dan 2. rujna, na kopno je stigao poziv u pomoć: kasno uvečer U-222, koja je bila na obuci, na površini je pramcem udarila druga podmornica. S iznimkom trojice koja su se u trenutku sudara našla na mostu, s brodom je na dno Danzigškog zaljeva potonula i cijela posada. Kad sam čuo te loše vijesti, bila je već skoro ponoć. Ukrcao sam se na remorker koji je sudjelovao u spašavanju U-612 i pojurio prema mjestu potonuća. Drugi su brodovi reflektorima pretraživali crnu površinu. O trenutnom pružanju pomoći nije moglo biti ni govora. U-222 je ležala 93 metra ispod površine. Ljudi su si morali pomoći sami, dakako, ako su još živi. Posada na nekoliko podmornica, s uključenim je prislušnim uređajima pažljivo vrebala na nekakav znak života iz potonula broda. Svi površinski brodovi na poprištu ležali su sa zaustavljenim motorima da bi tišina bila potpuna. Vodeći je spasilački brod satima pokušavao uspostaviti vezu s našim prijateljima u grobnici. Nikad mu se nisu odazvali na poziv.

Vratio sam se u Danzig uvjeren da smo zacijelo bili pod posebnom zaštitom onoga gore, kad smo se onom zgodom uspjeli spasiti iz svog plutajućeg lijesa.

Četiri dana kasnije postao sam posljednjim članom naše posade koji se oprostio s ekstravagantnim Zoppottom gdje su uvriježeni običaji stvarali privid vječnog mira. Ukrcao sam se na vlak i krenuo na dug put preko pola kontinenta, sve do južne granice Njemačke. Primio sam vijest da se ovog vikenda Trudy udaje, pa sam se nakanio pojaviti nenajavljen.

Sutradan sam stigao u raj. Iza zimzelena se širilo jezero Constance; u njegovim su se srebrnim vodama zrcalili bijeli vrhovi Alpa što su se veličanstveno dizali u azurno južno nebo. Vlak se zaustavio u Uberlin-genu, srednjovjekovnom gradiću u kojem sam proveo mnoga mlada ljeta. Bio je tako miran da sam zastao prije no što sam zakoračio s vlaka; činilo mi se kao da ću svojom ratničkom nazočnošću zagaditi spokoj tog mjesta. Dok sam išao prema gradu, prepoznavao sam stare borove i kestenove što su tu stajali već stoljećima. Gledao sam u drevne kuće, u uredne cvjetne lijehe. Prepoznavao sam dućane, prepoznavao ljude. Sve je bilo kao kad sam prije sedam godina otišao.

Moj nenadani povratak, kao i moje promaknuće u Leutnanta, izazvali su komešanje koje je potrajalo možda sat vremena, a onda se svo zanimanje okrenulo mladoj. Vjenčanje se odigralo sutradan, u malenoj seoskoj kapeli. Mladoženja je vrhunac predstave izveo u odori. Taj protuavionski topnik, koji je bojevao uglavnom u kancelariji, predstavljao je najmanji rizik i za oca i za Trudy. Imao je lijepe izgleda preživjeti rat.

To munjevito vjenčanje nije mojoj sestri promijenilo život. Pet dana poslije obreda njezin se muž morao vratiti na dužnost. Moji su roditelji otišli s jezera i sa sobom povelu Trudy. Na odlasku sam im obećao da ću im češće pisati, iako sam znao - baš kao i oni - da među nama neće biti baš nekog osobitog dopisivanja.

Još sam dva dana otezao s odlaskom, provevši ih pod Alpama i baršunastomodrim nebom. Zrak je bio prepun mirisa zvjezdana, ruža, sijena i južne borovine. Voda je bila podatna i topla, a kupanje bajno. Šetao sam obalom promenadom, a kad sam prošao kraj klupe pod starim kestenom, sjetio sam se kako sam na njoj prije rata sjedio s Marianne i gledao vatromet u Ivanjskoj noći; u tom mi se trenutku učinilo kao da se rat nije ni dogodio. A kad sam zastao u starom kamenolomu gdje sam poslije škole hranio galebove, opet sam - na trenutak - bio dječak.

9.

Na Tirpitzov sam gat u Kielu stigao koncem rujna 1942. Prošla je već godina i pol otkako sam s tog istog gata krenuo u svoju prvu ratnu patrolu na U-557. Ali sve baš nije bilo sasvim isto. Dugi mol za koji su bile privezane podmornice sad je bio zaklonjen od zračnog izviđanja. Kao što mi je na starom parobrodu kazao jedan od stjuarda u bijelom sakou, Tommyji su iznad Kielskog zaljeva sad već letjeli poprilično često. Najprije bi danju doletio samotni avion da fotografira zbijanja u luci. A onda bi iste noći nekoliko bombardera nadlijetalo luku da izbaci bombe i svijetleće grozdove - "božične jelke", kako smo ih zvali. Bilo je ugodno čuti da naša protuzračna obrana prisiljava zrakoplove letjeti visoko i da napadi služe samo za uznemiravanje. Ta je pojačana aktivnost, međutim, kod mene izazvala nemalu zabrinutost za sigurnost U-230. Ako bi naš novi brod oštetila kakva zalutala bomba, dugo odgađanje našeg odlaska na frontu moglo bi se produžiti u beskraj.

Jedan po jedan, naši su se ljudi vraćali s dopusta. Tri dana po dolasku, na gatu sam sazvao posadu i otkrio da ljudi jedva čekaju isploviti. Ali se onda otkrilo da smo još vrlo daleko od preuzimanja našeg novog broda! Siegmann nam je rekao da U-230 neće biti spremna još četiri do pet tjedana. Morali smo se smjestiti u prastarju krstaricu, nekoć zvanu Hamburg, s koje su skinuli opremu i sad je služila za smještaj "posade na čekanju". Ipak me je to što sam se vratio svakodnevnj rutini obučavanja i podučavanja naše posade ispunjavalo zadovoljstvom.

Početkom sam listopada krenuo na belgijsku obalu radi pohađanja tečaja iz elektronike. Naš su brod kanili opremiti radarom, koji bi nam omogućio da neprijatelja lociramo noću, pa čak i u gustoj magli, i to mnogo prije no što bismo ga mogli opaziti dvogledima. Taj se uređaj već godinama primjenjivao na kapitalnim brodovima i dao je svoj doprinos potapanju Hooda, a sad je trebao revolucionirati podmornički rat, jer nam je omogućavao da zaobiđemo kordone eskortnih razarača i napadamo nevidljive ciljeve. Iz radarske sam se škole vratio ushićen mogućnostima našeg sjajnog novog oružja.

Kad sam se vratio u Kiel, smjesta sam se, kao da sam opčinjen, zaljubio u našu U-230. Nadziranje završnih radova, pregledavanje specijalnih instalacija, čitanje tehničkih priručnika i održavanje posade u dobroj kondiciji oduzimalo mi je skoro svo vrijeme.

Na dan 24. listopada napokon smo preuzeli U-230, netom premještenu iz škvera na Tirpitzov gat. Odjeveni u najbolje odore, stajali smo u zbijenim redovima na krmenoj palubi, a zapovjednik je 5. podmorničke flotile naredio da se podigne zastava. Bila je to ona ista zastava što se vihorila na zlosretnoj U-612, pa smo praznovjerno držali da će ona produžiti život našem novom brodu. Iza ceremonije je uslijedio prilično mršav ručak, koji je odražavao našu znatno smanjenu opskrbu hranom u četvrtoj godini rata.

U-230 je njezina posada dočekala sa zahvalnošću; ona nam je vratila naš status pomoraca. Jedva čekajući da opet uđemo u veliku atlantsku bitku, bacili smo se na dugu, tešku seriju drilova,

testova, probnih krstarenja i bojnih manevara. Na tim smo se kratkim izletima svakom zgodom služili radarom, pa detektirali ne samo brodove nego i plutače. Instrument je, međutim, još bio nesavršen. Budući da su senzorski dijelovi aparata na toranj bili montirani kruto, mogli smo otkrivati ciljeve samo pred provom, a kad bi se maknuli iz prednjeg isječka, nestali bi i s oscilografa. Zato smo, ako bismo željeli pretražiti horizont, morali napraviti puni krug - što je postupak koji u najboljem slučaju stoji vremena, a osim toga je u borbenim uvjetima i sasvim neizvediv.

Kad je U-230 krenula prema strelištu u istočnom Baltiku bio je već početak studenog. Nedaleko od mjesta gdje smo izgubili U-612 ispalili smo nekoliko desetaka torpeda radi provjere nove opreme za ispaljivanje i dotjerivanja vlastite rutine. Brza uranjanja i simulirani napadi izmjenjivali su se u iscrpljujućem ponavljanju s vježbama na 88 mm topu i novim protuavionskim strojnicama, baš kao i s vježbovnim i dubinskim uranjanjima. Vrhunski je ispit tog vježbovnog razdoblja bio jednotjedni rat na moru. Tobožnji konvoj od 20 teretnih i nekoliko pratećih brodova bio se sakrio u sjevernom Baltiku, a eskadrila je Luftwaffea čekala spremna krenuti u protupodmorničke misije. Jednog opako hladno prosinačkog dana U-230 i druge podmornice skupile su se u luci Pillau, pa zapuzale kroz ledena polja i zaplovile na sjever da pronađu i "unište" konvoj. Kad je U-230 stigla na pučinu, sibirski joj je vjetar napuhao smrznute kapi valova na nadgrade i obložio je debelim slojem leda. Šesnaest sati kasnije u mraku smo detektirali konvoj i smjesta "napali". Naši su se napadi nastavili i obdan i obnoć. Kapetan je iskušao sve sheme napada; ja sam pak ispaljivao vježbovna torpeda pod svakim mogućim kutom i mnogo puta desetakovao konvoj. Neprestani "zračni napadi" ucijepili su našim stražama svijest o potrebi stalnog budnog vrebanja na smrt s neba. Ratne su se igre okončale pet dana prije Božića, kad je U-230 oplovila oko kielskog brodasvjetionika, prošla kroz uzani plovni prolaz što su ga prosjekli ledolomci i napokon se smirila uz Tirpitzov gat. I brod i posada obavili su svoje zadaće vrlo učinkovito te su nas proglasili sposobnima za prvu patrolu, no to ipak nije značilo da smo stigli do kraja izludujućim odgađanjima.

Na Badnjak, u rano jutro, dok je termometar pokazivao 17 stupnjeva ispod ništice, premjestio sam brod u brodogradilište, gdje ga je trebalo opremiti nastavkom mosta i drugom palubom zbog dodatnog protuavionskog topa. Te i sve druge prilagodbe bile su dovršene do Silvestrova i polazak je na našu prvu patrolu bio određen za 9. siječnja 1943. Alije onda 8. siječnja otkriven ozbiljan prodor vode u trup, pa je isplavlavanje prebačeno na sljedeći ponedjeljak.

Ta su posljednja dva tjedna čekanja u svima izazvala veliku napetost. Vrijeme je bilo olujno i ledeno, sjajno za podmorničke operacije, no jadno za boravak u našem trošnom, otužnom stanu na preookeanskom putničkom brodu s kojeg je bila skinuta sva oprema. Obroci su nam bili siromašni i nedostatni čak i na sam Božić, koji bi, uostalom, prošao neopaženo da nije bilo paketa od kuće. Žudno smo, ali nervozno slušali radijske prijenose biltena naših oružanih snaga. Raspoloženje nam nije nimalo popravila vijest da je Rommelov Afrika Korps kod El Alameina pretrpio neuspjeh i bio prisiljen na povlačenje, kao ni da su se Rusi i ruska zima pokazali strašnim protivnikom na istočnom bojištu. Ipak je privremene neuspjehe naših osvajačkih armija bilo lakše prihvatiti od blistavih izvješća o podmorničkim trijumfima u kojima nismo imali udjela. Prema završnim godišnjim izvješćima, podmornički su napadi 1942. saveznike stajali preko 6 milijuna tona brodovlja, u što je bilo uključeno i onih najmanje 500.000 tona mjesečno od srpnja do listopada, te 117 brodova od ukupno 600.000 tona samo u studenome. Blokada izgladnjivanja »to su je podmornice nametnule Engleskoj kao da se bližila svom konačnom cilju. Utvara je gladi i izgubljenog rata stupala preko Ujedinjenog Kraljevstva i kucala na vrata Downing Streeta broj 10.

Taj je fenomenalni rekord bio postignut unatoč stalnom poboljšavanju savezničkog zračnog nadzora nad ključnim obrambenim područjem između Škotske i Grenlanda, a također i iznad Biskajskog zaljeva. Neprijatelj je razvio novu vrstu radara koji je bombarderima omogućavao otkrivanje izronjenih podmornica čak i na teškom moru. Ali da bi se obranile od te opasnosti, naše su podmornice bile opremljene domišljatim uređajem, takozvanim Metoxom, koji je hvatao radarske valove te upozoravao da slijedi napad, dajući nam vremena za brzo zaranjanje prije nego što bi se zrakoplov okomio na nas.

Saveznička se zračna aktivnost osim toga neželjeno pojačala i na kopnu. Hamburg, Düsseldorf i

drugi gradovi bili su uzastopno podvrgnuti uznemiravajućim napadima. U Kielu smo doživjeli mali napad, no ja sam pošao ususret mnogo ozbiljnijem koji me uhvatio u Berlinu.

Nakon što je 8. siječnja bilo otkriveno da U-230 pušta vodu, Siegmann je iskoristio priliku pa otišao u Hamburg običi ženu i djecu zadnji put prije isplovljenja. Ja sam pak odlučio iskoristiti to posljednje odlaganje za brz izlet u prijestolnicu da vidim Marianne. Našli smo se u subotu uvečer. I tada sam shvatio da je čvrsta nit našeg prijateljstva jača od mojih letećih veza u luci.

Bombarderi su se pojavili baš dok smo uživali u nedjeljenom ručku u Café Wien na Kurfurstendammu. Dok su protuzračne sirene vrištale a Marianne me potezala za mišicu, platio sam naš nedovršeni ručak i potrčao u sklonište u obližnjoj postaji podzemne željeznice. Baš smo se probijali kroz vrevu i spuštali u tunel, kad su zidove temelja potresle daleke eksplozije. Marianne me provela kroz mnoštvo što je ispunilo perone. Žene su sjedile na kovčezima i kutijama s dragocjenostima. Drugi su stajali u skupinama, držeći vreće i naprtnjače. Starci i starice poredali su se uz stražnje zidove ili počivali na sklopivim stolčićima. Djeca su se bezbrižno igrala, i slijepa i gluha na potrese i grmljavinu što su ih stvarali udari bombi, kao i na isprekidano urlanje protuavionskih topova. Bez obzira na to što je Britance tjeralo da lete i nedjeljom te uznemiravaju popodnevnje šetače i ratuju protiv civila - njihov je napad sanio pojačao moju želju da se susretnem s njima u otvorenoj bici na moru.

Napad je trajao malo duže od sata. Kad smo izišli iz skloništa, ulice su bile zasute žbukom, staklom, opekam i kršem. Zrak je bio ispunjen smradom kordita i ugaraka. Modro se nebo izobličilo prljavim crnim i sivim oblacima što su se dizali i padali nad izmučenim gradom. Nešto dalje čula su se zvona vatrogasnih brigada i dugi uzdasi sirena na policijskim kolima.

Moj je vlak za Kiel trebao krenuti u 17.30 s kolodvora Stettiner, ali su napadači razorili prugu u sjevernom predgradu. Stajao sam bespomoćno u kršu smrvljenih fasada i razbijenog stakla s krova kolodvorske zgrade. U-230 neće moći isploviti u patrolu zato što je njezinom prvom časniku ljubakanje bilo važnije od dužnosti. Istražio sam mogućnost da se ukrcam na vlak za Hamburg; ta je ruta još bila otvorena i obećavala okolišni izlaz iz stupice. Rekli su mi da će vlak krenuti u 2000, sa zakašnjenjem od šest sati.

Oproštaj nije bio srceđapateljni obred. Marianne je bila dobra djevojka i odavno se već bila navikla na moja kratka pojavljivanja. Jedno smo drugom obećali da ćemo paziti na sebe i čuvati našu ljubav. Dok je vlak izlazio iz zamračene stanice, opet sam začuo jaukanje protuzračnih sirena.

Sutradan uvečer u 2030 napokon sam stigao u Kiel i 40 minuta kasnije pokucao kapetanu na vrata. On je već bio čuo za zračni napad, no prije no što sam i morao izgovoriti neku ispriku, s olakšanjem mi je kazao:

"Mogli ste u Berlinu i poginuti. Bolje da ste ostali tu."

I ja sam osjetio olakšanje, jer po svemu sudeći nisam skrivio odgaganje polaska. Upitao sam: "Kad isplovjavamo, gospodine?"

"Mora se napraviti još nekoliko manjih preinaka. Trebat će nam možda još jedan dan da brod dovedemo u borbenu stanje. Želio bih krenuti iz luke u srijedu poslije ručka. Očekujem da ćete do tada pripremiti i brod i posadu."

* * *

Iz Klela smo isplovili u 1400. Oproštajna je proslava bila kratka, a tradicionalni posljednji objed bio je tek puka sjena gozbi što su se takvom zgodom služile u prošlosti. Žestoka je snježna mećava onemogućila limenoj glazbi sviranje na gatu. Posadi je, međutim, bilo svejedno. Ništa nije bilo važno osim činjenice da smo zaplovili. Bili smo uvjereni da nas od pobjede dijele još samo mjeseci te da moramo požuriti želimo li potopiti svoj dio neprijateljskih brodova.

U-230 se žestoko borila sa zimskom olujom. Snažni su nam refuli u lice bacali snijeg i grad. U nadgrađe su tukli kratki i oštri valovi, a pršac se smrzavao u zraku. Kurs je bio ravno na sjever. Vidljivost je bila ništica; kroz žestoku smo se oluju probijali "pipajući" radarom. U Danskom moru nije bilo nikoga, jer su površinski brodovi, kad bi zapuhala zasljepljujuća mećava, u tom teškom akvatoriju rijetko kada riskirali plovidbu. U-230 je pronalazila svoj put kroz uske prolaze između mnogih otoka, oprezno napredujući od plutače do plutače.

U 04.00 je prestao padati snijeg, a kad je svanuo dan već smo punom brzinom plovili prema

Norveškoj. Skagerrak smo prošli na površini, zatim obišli petu Norveške, pa kliznuli u Hardangerfjord s njegovim veličanstvenim, zasniježenim vrhuncima. Cijelim putom kroz Bjornefjord i u bergenskoj luci krajolik je bio zanosan. U luci smo ostali malo duže od dana, obavili neke sitnije popravke, napunili tankove i kaljuže dizelskim uljem, upotpunili zalihe hrane zelenjem i četverim bačvicama svježih jaja. U-230 je sad bila opremljena za put koji bi je lako mogao odvesti do Sjedinjenih Država i vratiti u Francusku.

Kad smo isplovili sijalo je sunce, ali su neukroćeni vjetrovi meli fjordom brzinom od 60 milja na sat. Kad smo se približili otvorenom moru, ugledao sam ga kako se diže pred fjordom poput divovskoga zida. Učvrstio sam antenu našeg novog uređaja za detektiranje radara, smjestio je iza nadgrada mosta te postavio mornara koji će je stalno okretati. Antena je bila nezgrapna drveni križ s kablovima nategnutim preko vrha. Zvali smo je biskajskim križem, zato što su ga podmornice najprije primijenile u istoimenom zaljevu.

U trenutku kad smo za sobom ostavili Bergenfjord, ocean nas je dočekaio udarcem kojim nas je sve dobro protresao. Pritom je od svega štetu pretrpio samo biskajski križ. Spustio sam slomljeni križ u toranj i zapovjedio da ga žurno poprave. U satima što ih provedemo bez tog uređaja za upozoravanje, neprijatelj bi nas radarom mogao detektirati prije nego mi njega. Na svu sreću, vidljivost je bila izvrsna i straža se mogla koncentrirati na pregledavanje neba.

U-230 je slijedila sjeverozapadnu putanju prema tjesnacu između Shetlandskih otoka i arhipelaga Faeroe. Prepostavili smo da su Britanci obavješteni o našem dolasku: u neprijateljski nastrojenoj Norveškoj podmornica se ni je mogla sakriti. Ipak je prvi dan naše patrole završio a da nitko nije opazio ni jedincati zrakoplov. Na nemirno se more spustio mrak, a dok je U-230 zalazila sve dublje u neprijateljske vode, biskajski se križ, ponovno u upotrebljivom stanju, pretvorio u moćno oko upereno u nebo.

U 02.20 operater je radarskog detekcijskog uređaja utvrdio kontakt. Uređaj je oglosio alarm ispuštanjem pijukavog zvuka. Radist je smjesta oživio:

"Kontakt, glasnoća dva, naglo jača..."

Siegmann je skočio sa svog ležaja, kroz okruglo okno utrčao u komandni centar i zaurlaio na most:

"Dolje križ! Uzbunaaaa!"

Strojevi su povećali broj okretaja; križ je pao u komandni centar, a onda su na nj, jedan za drugim, pali i članovi straže, i razbili ga u komade. Brod je namočio provu. Nakon 20 sekundi već je bio zaronio. U roku od 30 sekundi kazaljka je dubinomjera dopuzala do 40 metara, ali je krma još bila uz površinu. Nakon 50 sekundi bruj i cvilež električnih motora utopili su se u četiri eksplozije za krmom. U-230 su četiri puta potresle divlje eksplozije. Krma se podigla do površine, pa spustila pramac pod žestokim kutom. A onda je podmornica kao iz katapulte poletjela u dubinu i sve nas tresnula o palubnu ploču, a one sa sporim refleksima bacila kroz trup do sljedeće nepropusne pregrade.

Friedrich je brzo propadanje broda zaustavio na 125 metara. Posada je bila u šoku; za većinu su to bile prve bombe. Ali je U-230 ostala nepropusna, izdržavši prvi test. U 0430 smo izronili. Pusto je more prijateljski svjetlucalo na mjesecini. Naš smo biskajski križ opet popravili. Jedan je od članova straže rotirao lomni instrument dok je operater u trupu napeto osluškivao.

Te smo noći izveli još jedno brzo zaranjanje, a sutradan još četiri. Svaki nam je put zrakoplov podario buket bombi. U nama se razvio zdrav respekt prema neprijatelju poviše nas i gotovo svo vrijeme smo pretraživali nebo. Između zračnih napada prolazili smo među skupinama otoka i brzo za sobom ostavljali to neprijazno područje.

Dok smo se kroz teško more probijali prema dodijeljenom nam položaju 600 milja istočno od Newfoundlanda, na U-230 su se prilike naglo pogoršavale. More što se ulilo kroz otvoreno okno šljapkalo nam je oko nogu, a od visoke vlažnosti u trupu trunula je hrana, koža mlohavila i raspadale se karte. Smrad je bio upravo strašan. Dodatno gorivo što smo ga nosili u kaljuži ispuštalo je prodoran smrad; po njemu nam je zaudarala odjeća, a i hrana je zadobila okus ulja i kolomaza. Stalno je ljuljanje i valjanje broda bilo previše za ljude nenavikle na Atlantik, koji nisu imali želuce od lijevana željeza; većina je ljudi izgubila tek, a počesto i više od toga. Tako je samo malenog

skupini neuništivih preostalo da, prije nego što se pokvare, pojedju četiri bačvice jaja. Da pomognem njihovu potrošnju, jeo sam ih po čitav dan na svaki mogući način: prijesna prije uspinjanja na toranj i preuzimanja straže, na kajganu kad bi me smijenili na dužnosti, poširana ili ukuhana za ručak, pečena na oko za večeru, a meko kuhana kad god bi mi se prohtjelo još pokoje.

Sad smo se borili s veljačkim olujama, najžešćim u čitavoj zimi, i polako se probijali dalje. More je kuhalo i pjenilo se i stalno skakalo pod bičem olujnih vjetrova što su se naganjali preko Atlantika od zapada na istok. U-230 se mučno probijala kroz klopotave virove, uspinjala se i spuštala niz morske planine; jedan bi je neboderni val bacio u zrak, da bi je već drugi potopio pod tonama mora što bi ih donio treći. Opaki su vjetrovi šibali podivljalom površinom brzinom i do 150 čvorova, zviždeći u najvišem sopranu i režeći u najdubljem basu. Kad smo bili na straži, vjetar nas je tukao snijegom, susnježicom, gradom i smrznutim kapima mora. Udarao je u naša gumena ronilačka odijela, kao britvom nam rezao lica i prijetio da će nam otrgnuti maske na očima; za brod i život vezali su nas još samo čelični pojasevi pričvršćeni oko pasa. A kad bi se našli dolje, u toj uzbibanoj čeličnoj orahovoj ljusci, divlje bi nas dizanje i spuštanje broda bacalo na palubnu ploču i odbacivalo ravno u vis ili nas kao lutke bacalo na sve strane. Pa ipak smo uspjeli preživjeti bijes vjetra i mora te u komadu stići u zadani nam kvadrat.

Razmjeri su rata na moru, od mog posljednjeg sudjelovanja u njemu, silno porasli. Naše podmornice više nisu djelovale nepovezano ili u malim tročlanim ili četveročlanim čoporima. Umjesto toga patrolirali smo sjevernim Atlantikom u skupinama od 20 do 40 brodova, pokrivajući golem akvatorij upravo matematičkom preciznošću i u tijesnoj koordinaciji s podmorničkim admiralom. Približno 100 podmornica od ukupno oko 250 u aktivnoj službi, sad se skrivalo u zasjedi u svim zakucima sedam mora. U našoj je velikoj skupini U-230 bila u isturenoj patroli na krajnjem sjeveru; a za deset smo se dana dvaput premiještali po naredbi iz Stožera radi lociranja dojavljenog konvoja. Zastori snijega i susnježice ograničavali su nam vidljivost na najviše jednu milju i naši su se izgledi za otkrivanje konvoja sveli na najmanju moguću mjeru. Pa ipak nas je poslužila sreća.

Baš sam se bio vratio sa straže i s moga su se ronilačkog odijela slijevale litre slane vode, kad je kapetan gurnuo glavu u komandni centar. Rumeno mu je lice bile uokvireno trodnevnom crvenom bradom, a bijeli su mu zubi bljesnuli kad je zazvao:

"Prvi, daj idemo malo u akciju, jedna je od naših opazila konvoj. Oba stroja forsirano naprijed."

Vijest se brzo pronijela trupom. Objesio sam mokro donje rublje u stražnji torpedni prostor, gol prošao brodom što se bacakao, stigao do svog ležaja, uvukao se u čistu odjeću, pa se pridružio malom savjetovanju u kapetanovoj niši. Nagnuli smo se nad pljesnivu kartu na kojoj je Prager označio dojavljeni položaj konvoja i onda smo, unatoč svom ljuljanju i nagingnanju, uspjeli ucrtati najbolji prilazni put.

Dok su dizeli čekićali i na velikom broju okretaja vrtjeli osovine, a brod posrtao na divovskim valovima, torpedna je ekipa servisirala svoje oružje, strojari su uljili strojeve, a radisti dešifrirali čitavu nisku poruka -i svi su valjano obavljali svoje dužnosti, unatoč tome što je većina posade tu čarobnu potjeru doživljavala prvi put. Vjetar je puhao u krmu i ljude na mostu baca na ogradu nadgrađa kao mokro lišće o zid. Golemi su se valovi dizali i potiskivali naš brod naprijed. Tek kad se spustila večer izgubilo je more nešto od svoje divljine; ali čim je osvanuo novi dan, pobješnjela je oluja dosegla nov vrhunac i valovi su se opet podigli u nebo. Na koncu drugog dana lova napokon smo se prikučili konvoju i pripremili za žestoki okršaj.

21.38: Prva eksplozija torpeda opušta nam napetost. Počelo je natjecanje u tonaži.

21.43: Još jedna eksplozija, bljesak. Plamenovi otkrivaju položaj konvoja. Ispravili smo kurs i pojurili naprijed, na sjever, kursom paralelnim s valovima. U udolini između valova vidljivost je skoro ništica: plamenove gutaju golemi valovi.

"Plavi cijevi jedan do pet, pripremi se za paljbu!" zakričao sam, jedva čekajući da ispalim torpeda, plašeći se da bi mi se naredba mogla izgubiti u vjetru.

22.15: U vidno polje naših dvogleda ulaze dva razarača; plove u cik-caku u lijevom pramčanom kvadrantu. Dok U-230, zahvaljujući svojoj niskoj silhueti, ostaje skrivena u gorju vodenih planina, eskortni brodovi izlažu svoje visoke crne profile u bestidnoj preuzetnosti. Napokon skrećemo lijevo

da se probijemo kroz kordon, pa zasijecamo u najezdu valova i plovimo više ispod nego iznad površine.

Prošlo je sedamdeset minuta u neumornom progonu, a naš brod plovi sniježnim zapusima, tminom i uz nalete mora. Napokon se slijeva pojavljuju tri eskorta. U-230 hitro skreće udesno i propada u valnu udolinu; uspjeli smo pobjeći neopaženi, ostaviti ih 600 metara za krmom. Pet minuta kasnije opet skrećemo na sjever. I tada...

Plameni stup ravno pred provom. U trenutku bljeska opažamo armadu. Uskoro sam u dvogled dobio niz sjena. Još pet minuta i one izrastaju u divovske teretne brodove. Dva razarača plove u cikcaku, 90 stupnjeva desno, a jedan je eskort lijevo. Zabili smo se u desnu kolonu konvoja. Koncentracija je neprijateljskih snaga bila strahovita. Reklo bi se da je proboj u srce konvoja sad već nemoguća zadaća. Ali se prilike, zapravo, baš i nisu toliko promijenile.

Divlje ljuljanje i naginganje otežava mi ciljanje UZO-om i točno gađanje, pa se stoga odlučujem na dva plotuna u lepezi. Dovikujem kapetanu:

"Gospodine, izbacujem četiri kofera lijevo naprijed!"

Siegmann je shvatio, pa malo promijenio kurs, tako da je U-230 pohitala u napadni položaj uz bok kolone mračnih utvara. Na moju zapovijed da se otvori paljba, brod se četiri puta zatresao. Bilo je to u 23.20.

Četiri su se torpeda raširila u lepezu. Kapetan je zaokrenuo brod da bih mogao još jednom opaliti, ali je U-230 čeonu udarila u uzdignuto more, i tako mi onemogućila svako daljnje djelovanje. Plamena lopta, pogodak! Druga munja! I treća. Tri su goleme eksplozije poslale u nebo vodoskoke ognja i iskri. Onda se plamen urušio i tri su teretnjaka nastavila tiho gorjeti sa samaricama groteskno uperenim u nebo. Konvoj je počeo odašiljati signale za pomoć. Svijetleće su se granate dizale i padale, ali je oluja odnosila vatromet kao zapaljenu gazu. Pojavile su se i svijetleće bombe na padobranima, no i one su nestajale u more. Uskoro je bojište prekrila tama. Daleko za krmom tri su pogođena broda polako klizila pod površinu.

Začula se još jedna eksplozija, negdje na sjeveroistoku. U konvoj su zasjekle još neke podmornice, pa presjekle eskortne snage popola. Uzdizali su se zidovi vode i vatre. Dok je bjesnila bitka, odvojili smo se da napunimo cijevi. Ljudi ispod nas prihvatili su se najnapornijeg posla, to jest podizanja torpeda pomoću tračnica i lanaca u ispražnjene cijevi. Da im olakša posao, kapetan je promijenio kurs i skrenuo na istok, bježeći pred vjetrom i morem.

Onda smo opazili prateći brod, crnu siluetu u divljem gibanju. Naš je istočni kurs bio prilično lak u odnosu na razaračevu zapadnu putanju.

Dok je plovio protiv gibanja mora, prova mu se zarivala u planine valova, pa puljkala čitava bare vode. Neboderni su mu valovi udarali u nadgrade, zbog čega se nagingao tako opasno da su mu topovi doticali površinu oceana. Sasvim jasno sam osjećao da sam sigurniji u podmornici, da je ni pod koju cijenu ne bih zamijenio za površinski brod. Dok je vjetar puhao uraganskom snagom, naša se posada znojila i mučila da napuni cijevi, održi strojeve u pogonu i sačuva plovnost broda.

Međutim, dok smo napunili cijevi, izgubili smo konvoj. Kad je osvanuo dan, pretražili smo more što se dizalo do neba. U-230 se uz strašan napor uspinjala na vrhunce valova, nagingala se na njihovim krijestama, nakon čega bi se sunovratila niz padinu vala i zarila u udolinu. Ti sati pogibeljnog života na mostu nudili su nam trenutke divlje ljepote. Kad bi se brod propeo na silan val, nakratko bi nam pogled sezao preko alpskih gorskih lanaca vode, sve do u duboke udoline 50 i 60 metara pod nama. A kad bi se brod smandrljao u dubinu, pa se zakopao u uspenjeni vir, učinilo bi nam se da se nad nama sastaju valovi i zaklanjaju nebo. Kad bi, zatim, vodeni zidovi poletjeli 70 metara uvis, njihove bi se krijeste poput vodopada obrušile na nas te nas na mostu prisilile da duge sekunde plovimo ispod površine, pritisnuti o palubu نبودernim stupcima od 30 pa i 40 metara oceana. U 0900 valovi su postali tako golemi da se naše traganje za konvojem pretvorilo u čistu sprdnju. Kapetanovu naredbu da podmornica zaroni dočekali smo sa zadovoljstvom te smo uskoro plutali na 140 metara, još uvijek lagano podizani pobješnjelim morem.

U neko doba popodneva, dok sam opružen dremuckao na ležaj u, začuh glas koji kao da se javljao s drugog svijeta:

"Zvuk ropelera, azimut tri pet." Bio je to prislušnik, i to je izgovorio šaptom.

To je zacijelo bio konvoj, bili su to teretnjaci ili prateći brodovi. Siegmann je naredio šefu stroja da podigne brod na periskopsku dubinu. Još sam jednom obukao ronilački kombinezon i zakopčao ga do brade. Čim se U-230 podigla na oko 60 metara, strahovita ju je uzlazna struja izbacila iz mora kao gumenu loptu. Nekoliko sekundi kasnije kapetan i ja već smo iskočili na most. Još dok smo pričvršćivali svoje kablove, osvrnuli smo se na sve strane, a onda se zapanjeno pogledali. Izronili smo usred konvoja.

Tamo, na ne više od 400 metara istočno od nas, oštećeni se razarač tu/no borio za život pod uraganskim vjetrom. Još bliže se jedan teretnjak s oštećenim mostom bespomoćno ljuljao. Šest drugih brodova, ogoljujući vijke u sporom okretanju kad bi zajahali na vrh vala nalik na liticu, poredalo se u liniju, u savršen položaj za smaknuće. Posvuda su bili brodovi, većinom u nevolji. Divovski vodeni zidovi nemilosrdno su ih udarali u trup i nadgrade, lomili im ograde kao slamke, razbijali čamce za spašavanje i otkidali ih sa soha, ulubljivali dimnjake, svijali jarbole i samarice, probijali oplata, cijepali palube, parali poklopce skladišnih grotala, odnosili teret s palube i bacali ga preko razme. Val je za valom razbijao brodovima kormila, svijao im osovine, lomio kičmu. Da potonu nisu im više trebala torpeda.

Obogaljena armada, gonjena sa zapada na istok preko uraganom šibane površine, nije više uspijevala održati kurs. Naš brod pak, okružen naoružanim brodovima i na dometu topova razarača, i sam je tako divlje plesao na valovima da više nije bio izložen opasnosti neprijateljskog napada. Zamišljao sam užas što ga je naša pojava izazvala među posadom konvoja; blijedili su od straha pri pomisli da bi brod za brodom mogao biti torpediran, pri čemu se posada ne bi mogla ni braniti ni spasiti. Do kraja sam se prepustio uživanju u toj misli i trenutku. Međutim ni U-230 nije mogla napasti, zato što torpeda bačena u to divlje more ne bi nikad dosegla cilj. Zato smo učinili jedino što smo mogli: zaronili smo u podivljale struje da uragan programiramo u mirnim dubinama.

Dvadeset sati kasnije poruka je iz Stožera naredila svira podmornicama da prekinu svako djelovanje protiv izubijanog konvoja i dojavu svoj položaj. Također su nas izvijestili da su druge podmornice dojavile potapanje šest brodova iz iste armade. Ukupno je 12 podmornica uporno napadalo tri dana i noći dok operaciju nije obustavilo pogoršanje vremena.

U-230 je prekinula radio-šutnju i javila: POTOPILI TRI BRODA 16.000 TONA. ČEKAMO NOVE NAREDBE.

Tri podmornice, međutim, nisu uspostavile kontakt sa Stožerom. Gubitak U-187, U-609 i U-624 bio je visoka cijena pobjede.

* * *

Ostatak smo veljače nastavili patrolirati našim olujom metenim lovištem. Saveznički su gubitci tog mjeseca iznosili najmanje 60 brodova od ukupno 350.000 brutoregistrarskih tona - što je bio danak znatno veći no i u jednoj dosadašnjoj veljači. Godina 1943. obećavala nam je dosad najbolji ulov; jedina je nezgoda bila što je konvoja za naše ambicije bilo premalo i što su bili prerijetki.

Uzbuđenje je lova i boja zamijenila brodska rutina, a ta je rutina bila izludujuća. Nas se malešni brod bez prestanka valjao i pljeskao po vodi, naginjao i tresao. Po nama su stalno pljuštali doknadni dijelovi kojekakav pribor, alat i limenke; porculanske šalice i tanjuri razbijali su se na palubnoj ploči i u kaljuži, pa smo jeli izravno iz konzervi. Posada pak, nabijena kao u kokošinjcu u tom uzljuljanom, uznojenom valjku, primala je sve to, i gibanje i monotoniju, stoički. Ponekad bi ponekom popustili živci pa bi planuo, ali je moral i dalje ostao visok. Svi smo bili strpljivi veterani. Svi su na brodu jednako izgledali, jednako vonjali svi su prihvatili iste fraze i psovke. Svi smo se navikli živjeti zajedno u uskoj cijevi ne dužoj od dva željeznička vagona. Tolerirali smo jedni drugima mane i postali stručnjacima za tuđe navike - znali smo kako se tko smije i breca, kako govori i hrče, kako srče kavu i gladi se po bradi. Sa svakim je danom bez događaja rastao pritisak, ali bi on smjesta opao već pri pogledu na kakav masni konvoj.

Jednog surovog, maglovitog dana početkom ožujka, na mostu mi se pridružio kapetan.

"Recite mi, prvi," počeo je, "što je to s tim Englezima? Zar više ne izlaze na more?"

"Mislim da imaju punu kapu problema", odgovorio sam ne skidajući dvogled s očiju u stalnom prelaženju preko obzora. "Možda pregrupiraju snage, tko zna?"

"Nešto se uskoro mora dogoditi, ta dokolica ne može još dugo potrajati." Siegmann je baš htio

zapaliti cigaretu, kad se o nadgrađe razbio teški val, pa ga zapljusnuo i odnio mu je. Zlovoljno je dreknuo: "K vragu, onaj mi gore ne da ni zapaliti", pa otišao u toranj na miru popušiti.

"Konvoj u AK 79, kurs istok, devet čvorova!" viknuo je Riedel.

Nekoliko trenutaka kasnije na mostu je već bio kapetan, uvijen u tešku nepromočivu odjeću.

"Prvi, ja ću vam reći što je s tim Tommyjima. Oni odnedavna više ne šalju malene konvoje.

Nego čekaju da se u luci skupi šezdeset do sadamdeset brodova, pa ih tek onda istjeraju na more. A ovaj konvoj -javljaju da je 120 milja južno od nas - ima šezdeset pet brodova. Idemo na njih! Oba punom naprijed kormilo sasvim desno, novi kurs jedan-četiri-nula"

Tako je toga dana, 8. ožujka, počeo lov. Podmornica koja je uspostavila kontakt s neprijateljem u pravilnim je razmacima odašiljala signale za navođenje. Snježna je mećava smanjila vidljivost do ništice i prisiljavala nas da povremeno plovimo naslijepo. Poslije 14 vratolomnih sati, prevalili smo preko 150 milja, te smo i dalje jurili na jugoistok, pa tražili, njuškali, pipkali.

Već po mraku, u 1910 sati, po prvi smo se put očešali o konvoj. Borchert, oko sokolovo u mojoj straži, opazio je razarač. Odmah sam se prebacio na krmni desni kvadrant i iza snježne zavjese opazio tipičnu siluetu. Brod je plovio paralelnim kursom, pa sam pretpostavio da već duže uživamo u njegovom društvu. Skrenuli smo lijevo, okrenuli sjenu krmu i pobjegli. Ali su nas opazili. Brod se veličanstveno zaokrenuo sve dok mu se nismo našli točno pred provom. Siegmann je potjerao strojeve punom snagom i utjerao naš brod u snježnu mećavu lijevo naprijed. Slijedili smo njezino gibanje i ostajali skriveni snijegom. Kad smo osjetili vonj dima i mazuta, kapetan je zapovjedio posadi da zauzme borbena mjesta.

U 21.30 nebo se najednom razvedrilo. Između krpica oblaka i mjeseca zasjale su blistave zvijezde, iznikle iza snježne zavjese, pa površinu mora preplavile srebrom. Nedaleko od nas razarač je promijenio kurs i zauzeo normalan prateći položaj. Kad smo pobjegli njegovoj sjeni, opazio sam da je čitav istočni horizont posut crnim točkama. Ali je onda mjesec nestao i pred nama se spustio zastor. Dvije minuta kasnije, opazili smo još jedan eskort koji je izronio iz gomile oblaka. Pojurili smo desno u bijeli, paperjasti zid.

23.35: Dvostruka eksplozija naprijed. Hitamo prema izvoru detonacije. Trideset minuta kasnije, da nadigramo razarač, skrećemo desno. Onda Siegmann opet zaokreće brod prema mjestu eksplozije. Konvoj, međutim, kao da je u međuvremenu nestao.

02.40: Visoke sjene naprijed š teretni brodovi. Počinjem proceduru napada. Dvije-tri minute i U-230 je u savršenom položaju. Najednom se kolona pokreće. Uskoro nam čitava ta parada okreće zadnjicu. Zdesna naprijed dolazi minolovac i sili nas na povlačenje. Poslije smione dvije milje kroz susnježicu i grad, skoro se zabijamo u visoku krmu teretnjaka. Oštar okret kormila, zaokretanje udesno, pa plovidba paralelno s brodom na udaljenosti od samo 400 metara. Naciljao sam, pa ispalio torpeda.

Brod se rascijepio ispred mosta. Konvoj počinje srdito signalizirati. Svijetleće granate brizgaju u oblake, da bi kratko bljesnule preko neba i ugasile se u bijelim zastorima snijega i susnježice. Dok se trgovački brod raspada, mi hitamo ispaliti još jedno torpeda.

Onda, međutim, sviće dan i zatječe nas između konvoja i kordona razarača. Ispresijecali smo uskuhalo more i ostajemo u kontaktu s razaračima dok se igramo skrivača u snježnim zapusima i udišemo smrdljive ispuhe što se dižu iz 60 dimnjaka. Taj smo dan imali sedam do osam kontakata i razaračima, a popodne smo i nakratko zaronili da oslušnemo konvoj. U 20.00 Stožer je svim podmornicama naredio da jave svoj položaj. Izbrojali smo njihove odgovore te tako doznali da u bokove konvoja zagriža 18 vukova.

22.15: Niska sjena desno. Razarač, udaljenost 1400 metara. Crveno svjetlo na vrhu jarbola. Vjerojatno spašava preživjele.

22.40: Golema sjena lijevo naprijed. Iza nje izranja manja, prateći brod, pa nam presijeca puta - i trgovački se brod gubi. Krećemo u potjeru za teretnjakom, ali umjesto njega nailazimo na još jedan razarač. Siegmann srdito viče: "Koliko još tih kanti imaju u konvoju?" Izvodi manevar izbjegavanja pa razaračevu brazdu prelazi neopažen.

23.10: Dvije silhuete lijevo, visoke i omašne, i jedna niska desno. Dok Siegmann dovodi brod u položaj za napad, glas mu odnosi vjetar:

"Prvi, sad ste vi na redu." Naciljao sam i dreknuo:

"Cijevi jedan i tri, pali!"

Sudbina je broda bila zapečaćena u 2325. Dok torpeda šibaju prema cilju, U-230 juri ravno naprijed. Poredao sam tri sjene i spremio se u brzom plotunu izbaciti preostala torpeda. Prije nego što sam mogao povući polugu, prva su torpeda već eksplodirala, i na cilju podigla stupove vatre. Bio je to kraj broda - i moje paljbe. Dva su razarača skrenula prema nama. Kapetan je dreknuo, brod je opisao oštar luk - požurismo u bijeg. Prošli smo kraj teretnjaka na samrti nekih 70 metara iza krme, pa ga postavili između sebe i razarača u potjeri. No onda se pučina pročistila - brod je potonuo. U-230 je pojurila u vjetar, provom ravno u valove, pa krenula u cik-caku da se otrese pratećih brodova. Brz okret desno, i već za nekoliko trenutaka klizimo iza zavjese tuče. Veza je i konvojem još jednom presječena. Prolazi i ponoć, ali se sjene ne pojavljuju. Tri smo sata tražili u sjevernom smjeru, pa zaorali na istok. Izuzmemo li nekoliko kontakata s razaračima, nismo otkrili ni jedan brod.

10. ožujka. 0640: Kapetan miče iznemoglu posadu s borbenih mjesta, pa i sam silazi malo odrijetati. Ja ostajem na mostu da dovršim svoju stražu. Zeleni, prljavi valovi s dugim bijelim prugama pjene dižu se i padaju; izgledaju kao da su od mramora. Vjetar grmi i preko nas tjera silne oblake; snijeg i grad pljušte po nama.

07.10: Počinjem njušiti. Prepoznatljiv miris dima i sagorjela goriva.

07.13: Miris postaje jak. Probili smo se kroza zid oblaka i najednom ugledali šest brodova kako se valjaju u zlatnoj krpici sunca.

"Kapetan na most, posada na borbena mjesta!" dreknuo sam u toranj. A onda je do nas dopro razoran tresak. Najbliži brod, teretn jak od 10.000 tona, eksplodirao je i razletio se u komade. Udarni nas je val pogodilo takvom silinom da su nam skoro prsnula pluća. U oknu se pojavila Siegmannova glava, ali se onda opet sklonio u toranj, kad je taj divovski vatromet zrakom izbacio komade čelika i kad su zapljuštale tone krša. Sklonio sam se iza ograde mosta s ostalima na straži. Nakon nekoliko dugih sekunda, kad sam se odvažio pogledati preko ruba mosta, ugledao sam pet brodova kako tromo krče valove, a onda, 1000 metara zdesna, dva razarača kako iskaču na nas, dotle skriveni iza teretnjaka. Treći je eskort poletio s krme. Očajnički viknuh:

"Oslobodi most, oba stroja forsirano naprijed - uzbunaaaa!"

Imali smo samo jedna izlaz - ali zaroniti na veliku dubinu i primiti batine za podmornicu je značilo da je s napadom gotovo. Golemi su valovi, međutim, držali brod u željeznom stisku; iako se U-230 divlje trudila da nestane u toj poplavi, površina ju je držala kao daje more od ljepila. Svi su se slobodni ljudi posrćući uputili u prednji torpedni odsjek. Dok nam se brzo primicala prijeteća kadenca vijaka pratećih brodova, dodatna je težina ljudskih tijela polako nagnula brod. Izludujuće lijeno, U-230 je zabučkala u dubinu. Niz od osam dubinskih bombi divlje nam je izbičevao brod i poslao ga ravno u dubinu. Friedrich je uspio zaustaviti njegov pad i izravnati ga na gotovo 200 metara. U-230 je nečujno zaplovila u velikom, dubokom, izbjegavajućem luku. Dok je konvoj odlazio nekamo na istok, Asdicovi su impulsi udarali u naš trup prodorno, prijeteći. Petnaest minuta poslije prvog napada, 16 je bombi eksplodiralo iznad tornja u paklenom koncertu. Pod udarcem je stenjao čelik i cijepali se drveni ormarići. Drastično smo promijenili kurs da izbjegnemo sljedeći plotun, ali neprijatelj iznad nas nije bio nevježa. Na površini je pljusnula druga serija od 24 kante, zaplovila u dubinu, pa detonirala tik iza krme. Treća nas je salva otresla s palubne ploče. Bradata su se lice okrenula prema stropu i krvlju podlivene oči sa strahom potražile pukotinu u tniku. Čovjek koji je stajao na krmenoj nepropusnoj pregradi radi prenošenja poruke, prošaptao je:

"Propelerske brtve jako propuštaju."

Šef stroja se uzalud trudio da brodu vrati trim i izravna mu kobilicu. Zbog propuštanja brtvi krmena se kaljuža punila i počela nagninjati brod na krmu. U-230 je zaplovila u dubinu pod sve većim kutom, brzinom koja je polako rasla. Dubinske su bombe praštale točno svakih 20 minuta. Prošlo je devet sati, a eskorti su i dalje bacali svoje kante. Kroz čelik je zapuzala studen pa nas je uhvatila drhtavica. Po oplati, cijevima i vodovima kondenzirala se vlaga, kapala po nama i promakala nas do kože. U-230 se nagnula na krmu pod kutom od 30 stupnjeva, nakošene palube, i očajnički se borila usporiti spust. Bila je već pala na 245 metara. Ukoliko se progon ne obustavi, što

bi nam omogućilo da uspravimo brod, naše će odredište biti oceansko dno, 5000 metara ispod naše kobilice. Ali kad je dan došao kraju, tri su se eskorta okrenula i požurila za svojim konvojem. Ostali smo još dva sata uronjeni na ugodnijoj dubini, pa izronili.

Obećao sam samome sebi da ću pronaći kapetana čije nam je torpeda na vrat donijelo eskorte. Nekoliko sam tjedana kasnije doznao da je riječ o Trojeru, zapovjedniku U-221, i da je baš on potopio brod sa streljivom. Ipak mu nikad nisam imao prilike reći kolike nam je patnje zadao. U-221 se nije vratila iz kasnije misije.

Pročistili smo ustajali zrak, isušili kaljuže i nabili iscjedene akumulatore. Zatim smo obavijestili Stožer o svom nedojavljenom trijumfu i punom brzinom pojurili u noć. U prvim jutarnjim satima, Riedel je dešifrirao ključnu poruku iz Liona. Javljali su da je naša skupina u tri dana i noći borbe potopila šest savezničkih brodova s ukupno više od 50 tisuća tona. I što je još važnije, ta nam je poruka naredila da prekinemo progon konvoja SC 121 i zauzmemo položaj u novoj patroli, formiranoj radi presretanja drugog konvoja koji se očekuje iz Halifaxa. Iz različitih sam uhvaćenih radiograma zaključio da se priprema nešto sasvim posebno. Na koncu je na preko 80.000 četvornih milja, na akvatoriju koji je obuhvaćao najvažnije konvojske rute u sjevernom Atlantiku, bilo angažirano najmanje 40 podmornica.

U-230 je zauzela svoj položaj i tri dana krstarila po iznimno teškom moru. Na dan 16. ožujka jedan je naš brod naletio na konvoj SC 122 i javio da je uspostavio kontakt. Smjesta je 40 podmornica iz Stožera primilo poruku: SVI BRODOVI NEKA NAJVEĆOM BRZINOM PRODUŽE PREMA KONVOJU MREŽNI KVADRAT BD 14. PREKO ŠEZDESET BRODOVA KURS SJEVEROISTOČNI DEVET UZLOVA.

Izračunali smo da bismo do neprijatelja mogli stići za 12 do 14 sati i s novim zanosom pojurili prema novim ciljevima. Unatoč golemim naporima što ih je posada podnijela za sedam tjedana borbe s neprijateljem i mećavom, moral joj je bio na vrhuncu. Negdje na istoku, gdje se noć već spustila na ocean, ljuljao se konvoj, s časnicima i mornarima stalno budnim i svjesnim da bi mogli biti opaženi, napadnuti, desetakovani, osakaćeni, ubijeni. Ta je opasnost rasla sa svakom miljom, a najveća je bila u središtu Atlantika. A tu su točku dosegli sljedeće noći.

Dva sata pošto je sunce potonulo u more, iza oblaka se u brzom pomicanju digao mjesec. Njegovo blijedožuto svjetlo nije nam bilo od pomoći - ono nam je, naprotiv, priječilo da gađamo iz blizine. Kad je noć malo poodmakla, divlji je vjetar ponešto sustao.

Borchert, naš čovjek s čudotvornim očima, prvi je ugledao sjenu:

"Razarač plovi prema sjeveru, udaljenost četiri tisuće."

"Drži ga na oku, sinko, i reci mi kad se okrene", tiho će Siegmann, ne napuštajući svoj log. Nije mogao znati jesmo li otkriveni - naš je biskajski križ već odavno bio spremljen zato što za vrijeme napada nije služio ničemu, baš kao što nam nije trebao ni usred Atlantika, gdje se još nisu pojavili neprijateljski avioni. Uskoro je razaračeva sjena izašla iz vidokruga. Bilo je 21.30 sati. Sljedeća smo dva sata sjekli valove kroz pobješnjelu noć punu zavijanja vjetra i kratkih snježnih zapuha. Mlatili smo more kroz pršac i pjenu, te iza napola uronjenog tornja stvarali veliki vir. To bi bijelo more otkrilo naš položaj svakom neprijatelju koji bi nam se približio.

22.40: I opet je Borchert opazio konvoj:

"Sjene lijevo, udaljenost 6500. Pa to je čitavo krdo!"

Sjene velike kao bube gibale su se po nejasno ocrtanom, mjesečinom obasjanom obzoru. Povremeno bi tu sablasnu paradu sakrivali dugi valovi što su se valjali prema nama. Prišli smo floti s jugozapada i pokušali zasjeci u desnu kolonu. Uskoro smo stigli na 4000 metara južno od posljednjeg reda brodova i zaplovili paralelno s njim, nošeni vjetrom i morem, da uzmemo sve elemente gađanja.

23.30: Iz mraka je izletio prvi razarač unutrašnjeg kordona. Nekoliko je minuta krstarilo punom brzinom između nas i konvoja, a onda se okrenuo za 120 stupnjeva, pojurio točno u našu brazdu, ponovno promijenio kurs i brzo se primaknuo zadnjoj koloni sporo plovećih ciljeva. U-230 je hitala i južne strane, pa uznapredovala dovoljno da bi je Siegmann mogao zaokrenuti u položaj za napad. Ali čim smo se okrenuli, brod se oštro zaljuljao, zbog čega se naša izdajnička bijela brazda proširila i zablistala na mjesečini poput debele zublje. Od crne se pozadine odvojila sjena, i pred nama se

oštro ocrtala visoka sjena razarača. Ali nije bio sam, jer se iza njega pojavio drugi eskort. Okrenuli smo se i pojurili u doline dugih valova, pa opazili da su razarači jurili na jug, a onda smo ih 60 sekundi pratili, pa opet zaokrenuli i nastavili napad.

Iako su U-230 stalno potresali žestoki valovi, ona se neumoljivo kretala prema položaju za ispaljivanje torpeda. Podalje udesno, tri su razarača pažljivo patrolirala, dok su dva eskorta pročešljavala površinu za krmom. Pred nama se gibao jedan od najvećih konvoja što su ikad zaplovili Atlantikom. Kroz objektiv je našeg UZO-a puzala sjena za sjenom, a njihovi su jarboli stršali cijelim obzorom poput kolja u plotu.

"Razarači za krmom, prilaze brzo", promrmljao je naš noštro.

I bez dvogleda sam vidio kako ta čudovišta srljaju na nas. S pramčanih paluba i mostova uvis im je skakala bijela pjena. U-230 nije izvela manevar izbjegavanja; prije smo morali opaliti na sjene.

"Prvi, izaberi ciljeve!" zaurao je Siegmann u oluju.

"Cijevi jedan do pet, pripremite se!" viknuo sam u okno. "Spremni... spremni..."

"Što rade dečki za krmom?" To se opet oglasio kapetan.

Prije no što mu je noštro stigao odgovoriti, lupio sam ga u rebra, rekao mu da šuti i izvijestio: "Držimo razmak." To nije bila istina; eskorti su nas sustizali. Korigirao sam vrijednosti, pa sjene pred pramcem poredao za pogubljenje. Jedna za drugom prošle su mi kroz končanicu UZO-a, pa sam pažljivo naciljao najmasnije ciljeve.

"Vrijeme istječe, prvi, pali!" uskliknuo je kapetan.

Pet sam puta povukao polugu. Siegmann je istog časa okrenuo brod prema repu konvoja da se otrese razaračke potjere. Probijali smo se čelimice kroz divovske valove Bio je to pothvat koji eskorti nisu mogli ponoviti. Zatim smo začuli strahovitu lomljivu tri žestoke eksplozije. Zasljepljujući bljeskovi otkrili su nam bezbrojne teretne brodove, razarače i naoružane kočice. Tri su broda skrenula iz reda, pretvoreni u plutajuće zublje. Armada je naglo zavila udesno, pa u nebo ispalila svijetleće rakete. U-230 je zabila svoj oštri kljun prema zapadu, pa uletjela u crni zid još jedne zimske oluje. Zbrka, uzbuđenje i vatromet polako su se slijegali. Uslijedila je tišina. Dva su se pogođena broda prelomila na uzburkanom moru. Treća je žrtva otplutala iz vidika; nismo je vidjeli kako tone. Konvoj se izgubio u olujnom prostranstvu oceana.

U-230, lišena svih torpeda, povukla se s bojišta. Kroz noć smo opazili još nekoliko bljesaka i čuli urlike detonacija još mnogih torpeda. Kad se diglo jutarnje sunce, pa počelo razgoniti maglu i na svjetlomodrom nebu rumeniti i pozlaćivati oblake, kad su se nad zaparenim i kaotičnim morem otopili pragovi uzvitlanog snijega, saveznici su već bili ostali bez 14 brodova od ukupno 90.000 tona. Na valovitom je oceanu, osim toga, plutalo još šest oštećenih brodova.

U-230 je pak, pri kraju s gorivom i s još sasvim malo hrane, krenula prema luci. Štabu smo poslali sumarnu poruku: **POTOPILI SEDAM TERETNJAKA 35.000 TONA. JOŠ DVA OŠTETILI. KREĆEMO U BAZU**

Dok smo dalje plovili kroz mećavu, boj se s konvojem SC 122 nastavljao dramatično bjesomučno. Kad se 17. ožujak okončao, još je osam teretnih brodova potonulo u svoj grob. Sa spuštanjem noći 18. ožujka, kad je tama obavila i lovce i lovina, grmljavina je eksplozija dubinskih bombi i detonacija torpeda ponovno eruptirala, a očajnička se borba konvoja protiv vlastitog uništenja nastavila. Cijeli su sutrašnji dan podmornice i dalje progonile neprijatelja, progrizale okljaštrenu flotu i torpedima si krčile put. A onda su podmornice najednom u brazdi konvoja SC 122 otkrile još jedan. Prosjekle su si put kroz zastor razarača, mećave i poput planine visokih valova te se zabile u bokove konvoja HX 229 na putu prema istoku. Zametnuo se novi boj. Uskoro su se dva pogođena konvoja stopila u divovsko krvoproliće u kojem se preko 130 teretnih brodova, preko 30 razarača i korveta, sudaralo s 38 podmornica. Boj je bjesnio još dvije noći i tri dana; golemi su dijelovi oceana odjekivali oštrim odjecima torpednih pogodaka i lomljivom trupova.

Kad su podmornice potrošile gorivo i torpeda, kad su nove mećave prekrile pogođene konvoje snijegom, bljuzgom i maglom, kad su se izubijani ostaci napokon domogli zaštite britanskih bombardera velikog doleta I tek se tada prekinula ta paklenska bitka. Ona je dno Atlantika posijala savezničkim brodovima. Izvještaj je Stožera lakonski opisao dimenzije naše pobjede: "Ukupno su

potopljena 32 broda i jedan razarač, a zabilježeni su pogoci još devet brodova. To je dosad najveći uspjeh postignut u boju protiv jednog konvoja, a posebno je pohvalno da je skoro pola angažiranih podmornica ostvarilo barem jedan pogodak."

Dok je ta pomorska bitka, jedna od najvećih u povijesti, stajala glave 32 britanska, američka, nizozemska, grčka i panamska broda, mi smo izgubili samo jednu podmornicu. U-384 je posljednjeg dana te titanske borbe pala žrtvom bombi jednog aviona britanske obalne straže. Četiri se dana kasnije U-230 približila zapadnom rubu Biskajskog zaljeva. Naš je zahrđali, rasklimani brod plovio brzinom od 14 čvorova. Siegmann je objavio da nam je cilj Brest, luka u kojoj sam ostavio Yvonne. Bio sam zadovoljan svojim izgledima i lud od sreće zbog naših sjajnih pobjeda. Činilo se da je sve na svijetu tako lijepo da ljepše ne može biti.

Drugi dio IZNAD NAS – PAKAO

10.

Iako to mi na U-230 još nismo znali, naš put kući kroz Biskajski zaljev bio je glasnik dolazeće nevolje. Dvadeset peti ožujka, peti dan poslije divovskog boja za konvoj, prošao je bez događaja. S djelomice naplavljenim balastnim tankovima, s palubom pod valovima i s Metoxom, uređajem za upozoravanje, uključenim radi neprijatelja odozgo, oprezno smo nastavili na istok u sve dublji suton. Te smo noći ustanovili tri radarska kontakta. Tri smo puta hitro zaronili i triput je avion u našu brazdu ubacio grozd bombi.

Sutradan ujutro, u 10.12, Borchert, sa svojim magičnim očima, raširio je ruke i viknuo:
"Avion!"

Kad sam vidio kako se iz oblačnog pokrova na nas sunovraćuje sićušna crna muha, ubacio sam u toranj biskajski križ, a za njim su se bacili i moji ljudi. Kad nam je paluba već bila pod morem, bacio sam pogled na avion i procijenio da ćemo imati 30 sekundi pošteđe prije nego što zaprašte bombe. A onda sam se strovalio kroz okno i zalupio poklopac baš u času kad se na mene sručilo more. U-230 je zaronila za samo 18 sekundi, što nam je dalo sigurnu prednost od najmanje 10 sekundi. Dok je brod bućkao more i pod kutom se od 50 stupnjeva spuštao u dubinu, avion je naciljao na zapjenjenu mrlju na mjestu gdje smo bili zaronili. Samo malo iza naših desnih krmernih balastnih tankova detonirale su četiri bombe. Eksplozije su nam krmu izbacile iz vode, što je kod bombardera stvorilo dojam da nam je nanio kobni udarac.

Nas je pak dolje sve to jako iznenadilo, jer nismo uhvatili nikakav radarski impuls. Ostali smo zaronjeni preko pola sata. A onda smo izronili - ali tek nakratko.

12.25: Brzo zaranjanje pred dvomotorcem. Nije bilo radarskih impulsa.

12.50: U-230 izronila.

13.32: Uzbuna. Zrakoplov. Bez radarske detekcije. Četiri su bombe eksplodirale u velikoj blizini, zbog čega su se stražnji hidroplani blokirali u donjem položaju.

14.05: Izranjamo pri punoj brzini.

14.22: Uzbuna. Četveromotorni Sunderland. Oštri okret kormila. Još četiri bombe.

Nije se dalo zaniijekati da su Britanci nad Biskajski zaljev postavili gust zastor zrakoplova. Siegmann je odlučio da danju plovi zaronjen a da površinom putuje samo noću, kad će se Tommyji, žele li nas pronaći, morati oslanjati isključivo na radar. Pa ipak se noć nije ničim razlikovala od dana. Još smo tri puta naglo zaronili, i tako za dlaku izbjegli još 12 bombi. Čitav smo sutrašnji dan ostali zaronjeni, pa kroz dubine plutali malenom brzinom od tri čvora, osluškujući prijeteće zvukove propelera lovačke grupe što su je Britanci stacionirali nama takoreći pred pragom. Osim toga smo slušali i stalnu meljavu dalekih detonacija. Zaljev je bio vrlo živ, i to nas je iznenadilo.

Sutradan poslije mraka bili smo prisiljeni izvesti šest naglih zaranjanja, i svaki smo put primili neizbježne četiri dubinske bombe. Ipak smo svaki put uspjeli nekako pobjeći i ponovno izroniti. Sutrašnji smo dan proveli ploveći zaronjeni na 60 metara, ali ne bez sporadičnih i neobjašnjivih eksplozija. U sumrak smo izronili, a oko ponoći prodrli u veliku flotilu francuskih kočarica u lovu

na srdele. Njihova nas je nazačnost spasila od daljnjeg uznemiravanja. Kad bismo povremeno začuli grmljavinu avionskih motora, samo bi se primaknuti ribaricama, plašeći ribare svojim manevrima. Uskoro po svanuću napokon smo stigli do mjesta gdje smo očekivali da ćemo zateći svog pratitelja, ali na pučini nije bilo nikoga. Kao da je sve pošlo po krivu. Naši izgledi da prispijemo u luku nisu baš bili sjajni, a potamnili su još i više kad smo po alarmnoj poruci doznali da je U-665 potonula samo jedan sat prije no što se trebala sastati s pratiteljem.

Zaronili smo i čekali. Brod obalne straže napokon nam se približio tik pred podne, kasneći šest sati. Siegmann je pričekao da se brod primakne toliko da je kroz periskop njegovu kapetanu vidio boju očiju. Tek smo tada izronili. Bljedoliki su se ljudi izlili iz trupa, žudno udišući svježi zrak. Neki su se prihvatili donošenja streljiva do topova, dok su drugi poiskakali na palubu i pravili prve nesigurne korake. Blijeda ljubičasta pruga lijevo naprijed najavila je približavanje kopna. Uskoro su se na suncu jasno pokazale prve zelene krpice, bijeli zidovi i crveni krovovi. U-230 je stigla u luku ne ispalivši ni metka.

Kapetan pak, koji je s onom dugom crvenom bradom sličio na Vikinga, sa zadovoljstvom je pušio cigaru. Njegovi su se ljudi bili skupili na krmenoj palubi, pušili i šalili se, lica požutjelih na suncu. Kad smo zamanevirali brodom prema betonskom gatu prepunom ljudi koji su nam došli poželjeti dobrodošlicu, klicanje se pronijelo cijelom unutarnjom lukom. Glazba je svirala, a ljudi kojima je to bila prva patrola stajali su ošamućeni pažnjom koju su nam iskazivali. Čak je i šaćici naših veterana sve to bilo dirljivo poslije osam tjedana provednih u boju s olujama, morem i neprijateljem.

Pred nama se dizala divovska betonska građevina na rubu mora -bile su to komore za podmornice sigurne protiv bombi, a mogle su udomiti dobrano više od 40 vukova. U-230 se uvukla u jedan pregradak tog novoizgrađenog bunkera.

"Oba punom snagom natrag. Oba stoj. Vežite cime."

Obalna je družina utihnula. Posada se podmornice zbila u čvrsti red. Poredao sam posadu pred kapetanom, a Siegmann je odsalutirao zapovjedniku 9. podmorničke flotile. Dok smo se mi bljedoliki, bradati slavljenici, nesigurno ljuljali prelazeći preko mostića, da bismo napokon oprezno stupili na čvrsto tlo, uvijek poduzetne djevojke iz administracije zasipale su nas cvijećem i poljupcima.

* * *

Posrćući na nogama nesigurnima od valova, spremili smo svoje stvari u jednu od pastelnih višekatnica koje su udomile 9. podmorničku flotilu. Opazio sam da je naša zgrada dobro održavana i strogo čuvana i da su preko nekoliko zgrada bili postavljeni veliki kamuflažni zastori radi zavaravanja neprijateljskih aviona. Taj će mi moderni kompleks dobro poslužiti kao dom za mog boravka u luci.

Prije no što sam se stigao obrijati, zahvatio nas je niz dočeka i proslava koje su se otegle do duboko u noć. Gordi na svoja postignuća i upravno očajnički željni provoda, pretjerivali smo u svemu. Davili smo se preobilnim bretonskim jestvinama, pili smo previše francuskog vina, pjevali smo i šalili se i smijali glasno i raspojasano. Nitko se nije bunio zbog naših pretjerivanja. Bilo je ugodno znati da drugi shvaćaju naše potrebe poslije svih tih tjeskobnih tjedana.

Sutradan sam ujutro u 08.00 postrojio posadu na popločanom dvorištu. Na prozivci se pojavila tek šaćica ljudi, svi su ostali bili izbačeni iz stroja. Sljedećih sam nekoliko sati imao pune ruke posla oživljavajući ljude, napose Riedela i Friedericha, te pripremajući papire za kapetanovo izvješće Stožeru. Tek sam poslije 16 sati na obali našao vremena da pomislim i na sebe. Ponovio sam obred pomlađivanja, što sam ga tako dobro zapamtio s mojih povrataka u Lorient. Prepustio sam se dugoj i vreloj kupki, pažljivo skinuo crnu bradu izraslu za devet mjeseci, obukao čistu odoru i prosjedio zatvorenih očiju dok mi je brijač ošišao kosu. Tada sam, kao novi čovjek, sortirao i pročitao skupljenu poštu. Najprije sam otvorio crvene Marianneine kuverte. Prema jednom od njezinih pisama, u Berlinu baš nije bilo dobro:

Opet su bili Englezi, prošlog tjedna četiri puta, i to dvaput u jednom danu. Napadi su užasni. Kao što i sam znaš, radim u središtu Berlina, pa smo prošli tjedan proveli duge sate u protuzračnom skloništu u zgradi gdje su nam uredi. Dok sam ja tako sjedila, zgradu je preko puta pogodila bomba

i sasvim je razorila. Nitko nije preživio. Svi su ostali živi zakopani u podrumu - i kakva onda korist tražiti zaklon u klopki? Kad sam napokon krenula kući, pa vidjela zgarište i sva ona razaranja i mrtve, rasplakala sam se i plakala skoro cijelim putem. Tog je dana pod ruševinama ostala pokopana moja najbolja prijateljica. Ne znam zašto ne otjeramo Tommyje. Ta ovo je državna prijestolnica i morala bi biti bolje zaštićena. Teško je reći kamo sve to vodi. Göring je bio obećao da nijedan neprijateljski avion neće nikad preletjeti Njemačku. Sad se pitamo što je i s njim i njegovim obećanjem. Već ga neko vrijeme nismo čuli.

Jučer sam slušala bilten o novim uspjesima naših podmornica na Atlantiku pa sam pomislila na tebe. Ljubavi, stalno se samo molim da se živ vratiš sa svojih misija i nađeš moja pisma. Stalno mislim na tebe i tako bih željela biti s tobom. Molim te pazi na sebe. Kad završi rat, sve će opet biti kako onda na jezeru Constance pod kestenom one duge, vruće ljetne noći 1939...

To me pismo uznemirilo. Pomislio sam da pokušam nagovoriti Marianne da ode iz velikog grada i skloni se negdje na ladanje - bar za neko vrijeme. Vijesti su od roditelja bile manje dramatične. Majka je pisala o nekoliko neuspjelih zračnih napada u području Frankfurta. Rekla je kako su se ljudi organizirali radi gašenja manjih požara na tavanima, da je oboreno nekoliko engleskih pilota, da otac marljivo radi svoj posao i da mu Trudy, sad već sedam mjeseci ratna nevjesta, i dalje pomaže kao tajnica. Bio sam zadovoljan vjestima od kuće, pa sam u pismima i majci i Marianne napisao da će sve vrlo brzo poći nabolje.

U to sam čvrsto vjerovao usprkos sve jačim dokazima u suprotno. Zračni su napadi na njemačke gradove bivali sve jači i učestaliji te prerasli granicu pukog uznemiravanja. Radio i novine davali su maglovite prikaze i šteta od bombardiranja i njihovih žrtava, ali sam ipak stekao dojam da nas sad vrlo ozbiljno tuku.

A bilo je i još gorkih činjenica s kojima se valjalo pomiriti. Vrlo sam nevoljko prihvatio izvješća o nepovoljnom razvoju situacije do koje je došlo na istočnoj fronti dok smo mi bili na moru. Izgledalo je da je sovjetska zimska ofenziva kod Staljingrada dovela do poraza i uništenja naše 6. armije. Nisu bile ohrabrujuće ni vijesti sa sjevernoafričkog ratišta; Britanci su manje-više stalno napredovali kroz pustinju. Činilo mi se, međutim, da je riječ samo o lokalnim preokretima ratne sreće te sam smatrao da je malo vjerojatno da bi oni mogli utjecati na ishod rata.

Zapravo je jedina fronta na kojoj je Njemačka postizala dramatične pobjede bila ona pomorska. Bitka za Atlantik se za nas odvijala dobro. Naše podmornice, koje su sad djelovale u velikim čoporima, ubirale su nevjerovatan danak u savezničkom brodovlju od arktičkoga kruga pa sve do Karipskoga mora. Taj je ožujak 1943. bio najveći mjesec u podmorničkoj povijesti; naše su podmornice poslale na dno gotovo milijun tona savezničkog brodovlja. Trenutno je što djelatno na raznim frontama, što na obuci u Baltiku, u luci na remontu i po brodogradilištima u zadnjim fazama izgradnje bilo skoro 250 podmornica. Što se pak tiče budućnosti, naš je program izgradnje podmornica dobio biljeg najvišeg prioriteta.

Pa ipak, čak i na moru, naši su trijumfi bili otimani neprijatelju uz teškoće nepoznate prijašnjih godina. Kako je veličina konvoja rasla, koordinacija je između britanskih i američkih ratnih brodova uvelike poboljšala obranu. Eskortni brodovi nove vrste, brze i okretno fregate, povećali su pogibelj podmorničkog napada. Ipak je najzloslutnija od svega bila pošast neprijateljskih zrakoplova. Sve je više i više aviona odlijetalo sve dalje nad pučinu i sa sve smrtonosnijom preciznošću bombardiralo naše podmornice pri odlasku na zadatak i povratku kući. Ta je opasnost s neba pomorskom ratu dala novu dimenziju i bili smo izloženi žestokom pritisku da održimo korak s okolnostima koje su se brzo mijenjale.

Smatrao sam da ishod cijelog rata ovisi o uspjehu naših podmornica na Atlantiku. Bilo je očito da su saveznici imali vremena da se oporave od naših prvih udaraca, te da su dobar dio svoje vitalnosti mogli zahvaliti opskrbi što im je preko Atlantika dolazilo iz Sjedinjenih Država. Mi smo pak iz podmorničkih snaga morali spriječiti gomilanje američkih namirnica, streljiva i zrakoplova po britanskim lukama te dokovima Murmanska i Arhangeljska. Morali smo uništiti neprijatelja na moru prije nego što on uspije zgrnuti i ljudstvo i materijal za invaziju na Europu. I to ćemo i učiniti.

* * *

Uz pomoć čitave posade, U-230 je bila brzo ispražnjena za remont i na koncu našeg drugog dana u

luci predali smo je u ruke brodogradilišnih inženjera. Rad je na podmornici predstavljao samo djelić mog grozničavog dnevnog rasporeda tih prvih nekoliko dana u luci. Nastavio sam izrađivati karte i pisati izvješća za Siegmannov sastanak s admiralom Dönitzom. Kapetan je trebao otići u Pariz, gdje je Dönitz upostavio svoj stožer pošto je u siječnju bio promaknut u vrhovnog zapovjednika ratne mornarice. Osim toga sam se bio i pobrinuo oko svega što je bilo nužno da trećina posade ode na dopust.

Unatoč svoj preopterećenosti poslom, ipak sam našao vremena i da pomislim na Yvonne i da joj, jednoga predvečerja, iznenada pođem u pohode. Naoružan kitom cvijeća, ušao sam u knjižaru u kojoj je nekoć radila. Ali je nije bilo. Nisam želio uplitati gazdu u naše privatne stvari, pa sam, pomislivši da je možda promijenila posao, krenuo u potragu za njom po drugim knjižarama u gradu. Ali je nigdje nisam uspio pronaći. Napokon sam krenuo u dugu šetnju do njezine kuće, u kojoj sam proveo mnoge noći. Ali u njoj nije bilo ni nje niti ikoga tko bi priznao da je poznaje. Na povratku sam zavitlao cvijeće preko kamenog zida, uvjeren da se više nikad nećemo vidjeti. A onda sam se, ponesen trenutnim impulsom, vratio u njezinu knjižaru i obratio se starom vlasniku za pultom:

"Pardon, monsieur, où est-ce-que je pourrais trouver Yvonne? "

"Yvonne? Oh, Yvonne." Zagledao se u mene preko ruba naočala pa me onda informirao o očitom: "Ona nije tu." Ja sam nato ponovio pitanje:

"Recite mi, molim vas, gdje bih je mogao naći?"

"Mladiću, sve što bih vam znao reći jest da je otišla prije osam -devet mjeseci. Otišla je, kako reče, u Toulouse, živjeti s tetkom. Ali je" -i tu mi je uputio značajan pogled - "zapravo morala otići iz grada. Zna li da su je progonili zbog njezine veze? Takve je stvari nemoguće sakriti." U starčevu pogledu nije bilo mržnje. U njegovim je očima bila samo tuga.

Bilo je to zadnje što sam o njoj čuo.

* * *

Dva je dana kasnije zapovjednik flotile upriličio zabavu kojom smo proslavili uspjeh svoje patrole. Što planira otkrio nam je na objedu u časničkoj blagovaonici i sve nas pozvao da se pridružimo, a proslava se imala održati u Chateau Neufu, ladanjskom odmaralištu flotile. Na kraju objave, zapovjednik je sa smiješkom rekao:

"Ja sam se pobrinuo za mjesto, za jelo, za piće i glazbu. Ali ćete se vi, gospodo, za žensko društvo morati pobrinuti sami."

A to, kako sam uskoro doznao, nije bilo nimalo lako u gradu punom "regularaca" - časnika koji nikad ne odlaze na more. Kad je stigao autobus da nas odveze na zabavu, regularci su bili u društvu lijepih bolničarki i državnih službenica. Pridošlicama bez pratilja nije preostalo drugo no da se koncentriraju na svjež, procvali bretonski krajolik.

U Chateau, zamak iz sedamnaestog stoljeća što se bio ugnijezdio sred valovitih brežuljaka, stigli smo tik po zalasku sunca. Bilo je malo vremena za divljenje otmjenoj arhitekturi i raskošnom namještaju; dvorana se brzo punila, pa sam se uskoro prihvatio rukovanja sa starim prijateljima i klasicima, među kojima je bio i Fred Schreiber. Zabavu je otvorila glazba zasviravši "Tiger Rag", pa nastavila s francuskim, njemačkim i engleskim melodijama. I jelo i vino bili su francuski, i to izvrsne kakvoće. Blagovanje je počelo rano i nastavilo se do u sitne sate. Ples je prestao poslije ponoći, a sretni su parovi jedan za drugim počeli nestajati u sobama na katu, gdje su zasljesile bile od baršuna, a posteljina od čiste svile. Pijanka, koju je sudbina namijenila nama, gostima bez damske pratnje, nastavila se sve dok vino i umor nisu nadvladali sve osim nekolicine najupornijih. Riedela sam i Schreiberu smjestio na počinak u krevet u kojem su nekad spavali grofovi. A onda sam i za sebe našao mir u debelo tapeciranom naslonjaču.

Poslije grandioznog prijema u njegovu čast, Siegmann, koji je inače bio odan obiteljski čovjek, krenuo je kući u Hamburg; usput je trebao u Parizu podnijeti prijavak admiralu. Moji su se kolege časnici povelili za njegovim primjerom, pa i sami krenuli provesti dva tjedna sa svojima. Ja sam pak ostao na dužnosti sa šačicom naših ljudi u Brestu. Ali se ta dužnost nije svodila na opuštenu rutinu. U te je spokojne travanjske dane ladanje obilovalo svime. Odlazio bih u chateau kad god bi mi se prohtjelo. Praćakao sam se u njegovim golemim mramornim kadama ukopanima u pod, pretraživao njegovu bogatu knjižnicu punu starih knjiga, sa seljacima iz susjedstva odlazio u lov na fazane.

Gledao sam kako se pod toplim vjetrom s mora otvaraju i rascvjetavaju pupoljci. Posvuda se osjećao miomiris proljeća.

Jedne blage večeri, moji su me novi prijatelji, koji su sa mnom dijelili sudbinu, uveli u pikantni život luke. Sjedili smo u baru u bazi, pijuckali koktele, kartali se, pričali viceve i mornarske priče. Najednom je Forster dobio nadahnuće:

"Čujte, prijatelji, što velite na jednu lijepu malu proslavu u gradu? Noć je tek počela, daj da je dovršimo kod Madame. Fred, da zbijemo redove i odemo u C.B.?"

Njegov je prijedlog bio prihvaćen aklamacijom, a meni je bio privlačan zato što sam u časničkim krugovima u Brestu bio pridošlica. A da bih na veseo način podupro Forsterov prijedlog, upitao sam svog klasića Schreibera:

"Fred, a što je to tako posebno u tom C.B.?" On je nato iskapio svoj gin-fizz i odgovorio uz široki smiješak:

"C znači casino, a B bar. Casino Bar je mjesto gdje možeš zaboraviti sve jade, utopiti žed u dobrom francuskom vinu i utoliti glad Madameinim ljepoticama. I sve u savršenoj diskreciji."

"To je, znači, nekakav malo bolji établissement?"

"Ma zovi ga kako hoćeš, no svi ga jako hvale."

Prošli smo zamračenim gradom i stali pred neupadljivim vratima označenim samo lampicom i inicijalima "C.B.". Vrata su bila zaključana. Mladi je Leutnant pozvonio na poseban način - bio je to znak da smo na vratima mi, samo mi. Neka je starica odškrinuta vrata, pa prepoznala neke od mojih prijatelja. Kad ih je potom širom otvorila, začuo sam smijeh djevojaka i gramofon kako trešti "J'attendrais le jour et la nuit". Unutra su prigušena crvena svjetla stvarala sugestivno ozračje. Kad smo ulazili u koloni po jedan, veseli su nas pozdravi s obje strane pratili od vrata do šanka, a moji su prijatelji bučno odzdravljali:

"Hallo, hallo, Suzanne, Janine, bon soir, Paullete, Simone. Ah, bon soir, Madame!"

Djevojke pak - a bilo ih je desetak živahnih i zgodnih - pozdravile su nas s pretjeranim ushitom. Madame je bila lomna ženica od trideset i koju s gustom i čvrstom crnom kosom. Fred je vidio kako sam u nju blenuo, pa me upozorio:

"Madame ne smiješ ni pipnuti, to je protiv pravila. Nitko je još nije imao sreće osvojiti, zato se radije usredotoči na cure."

Madameini izlošci, svi od dvadeset i koju, na nesreću su bili brojčano nadvladani muškarcima, među kojima je bilo i časnika 1. flotile. Kad se opća prpošnost malo slegla, pridošlice su bile predstavljene i pozdravljene prema običaju kuće - sve ih je dostojanstveno poljubila Madame.

Tek je sad ozbiljno počela zabava. U čašama nam se pjenio šampanjac, a djevojke su gorjele u zagrljaju. Plesali smo uz tihu glazbu s gramofona, pijuckali pjenušavo vino i kušali crvene usne. Ljubili smo se s tim podatnim stvorenjima kao nikad ranije i kao da nam se više nikad za to neće ukazati prilika.

Kako se večer nastavljala, pjesme su nam postajale sve življe, smijeh sve grleniji, a djevojke su nam se činile sve ljepšima. Ispijali smo sve više pjenušca, pa smo uskoro ostali bez inhibicija - a djevojka bez čipki. Uglavnom sam plesao s Janine. Ona je pak bila primjereno strastvena. Pitao sam se kad bi bio trenutak da je odvedem sa zabave.

Glavno je jelo etablissementa, međutim, trebalo pričekati na još jedno predjelo. Ballard, inače šef stroja podmornice, najednom je viknuo:

"Madame, biste li nas mogli počastiti kojim od onih vaših napetih filmova?"

Njegov je zahtjev bio dočekan klicanjem.

"Ali gospodo," usprotivila se Madame, "nije li već malo prekasno za predstavu? Djevojke još čeka posao."

"Ništa zato, draga moja," rekao je Ballard, "noć je tek počela. Na moru smo toliko toga zaboravili. Zato najprije moramo malo obnoviti gradivo." Madame je popustila pod pritiskom, pa uzdahnula:

"Razumijem vaše želje kao i svaka majka."

Uhvatio sam Janine oko vitkog struka, dohvatio novu bocu šampanjca, pa krenuo za društvom u sobu na katu. Svjetlo se ugasilo; projektor je zabrujao i film se zavrtio. Sat koji je potom uslijedio

bio je zaista poučan. On nas je na slikovit način podučio da je voditi ljubav bez umijeća isto što i juriti automobilom bez vozača. S te sam projekcije izišao pun novih ideja. A u plodovima je te pouke prva uživala Janine.

Kad sam staroj nadstojnici platio tarifu i izišao na svježim vjetar s mora, bilo je već jutro.

* * *

U mornaričkom je kompleksu sve teklo kao i obično. Prevrtao sam svoja papire. Često sam odlazio u brodogradilište vidjeti napreduje li remont U-230 po planu. Susreo sam se s još nekim prijateljima iz prvih dana rata i otišao u pohode klasicima u vojarnu 1. flotile, onu istu u kojoj sam boravio u prosincu 1941. Stalno sam slušao o podmorničkim asovima koji se nisu vratili iz patrole. Ta godina, tako izvanredno uspješna, bila je i puna žrtava. Širenje je podmorničkog rata među prijateljima izazvalo gubitke, a mnoge je novajlije na fronti umjesto plamenih pobjeda dočekao vodeni grob.

Tjedni su u luci prolazili kao travanjski pljuskovi. Naše radosti i veselja bili su samo kratkotrajna naknada za sve ono što smo podnijeli u boju. Vatra je života gotjela u nama jakim plamenom, a mi smo je još i podjarivali. Često sam obilazio sastajališta bretonskih gurmana, uživao u nezaboravnim jastozima na večerama u "See Kommandantu", mjesnom njemačkom restoranu, provodio mirne večeri kraj ognjišta u našem dvorcu-odmaralištu na ladanju. A tu su bile i noći s Janine u Casino Baru. Bile su to noći kad su našu divlju mladenačku energiju krotile Madameine djevojke za zabavu, noći kad smo se odvajali i od rata i od dužnosti.

Pa ipak, u tihim satima samoće u svojoj sobi, stalno sam se podsjećao da je bitka za Atlantik još daleko od svršetka. Uspomene na bijes i uništenje što smo ih stvarali živo bi mi bljesnule u svijesti. Gromoglasne eksplozije torpeda, te dubinskih i drugih bombi, bučno su mi zvonile u ušima. Bili su to sati kad sam bio prisiljen razmišljati i u kakvom se opasnom smjeru ta bitka počela razvijati. Fronta se već bila primaknula mnogo bliže obali; sad je već bila na samo dva sata od luke, tamo gdje su se na zapadu spajali nebo i more. Bila je to tanka crta između rata i mira.

Naš se šef stroja s dopusta vratio sredinom travnja. Ugledao sam Friedricha kako, još uvijek s bradom, za ručkom ulazi u blagovaonicu, pa sam ga pošao pozdraviti.

"Hej, mornaru stari, kako su junaka dočekali kod kuće?"

"S bubnjevim i talambasima. Vidiš da nisam obrijao bradu. Klincima se svidjela, pa sam je pustio neka raste." Ispričao mi je kako je i prevelik dio dopusta proveo po vlakovima i u posjetu rodbini, i kako mu je drago što se vratio. Ja sam ga pomno izvijestio o stanju našeg broda i srodnim zbivanjima. U opisu sam naših pustolovina bio nešto manje detaljan. Pa ipak, kad se Riedel, također još momak, večernjim brzim vratio iz Pariza, bez okolišanja sam mu ispričao o našem veselom životu te ga bez mnogo truda poveo stazom užitka.

Uskoro su svi članovi posade koji su bili na odsustvu polako doplivali natrag iz svojih domova preko pola Europe. Kapetan je došao temeljito odmoren. Bore koje su odavale stres prve patrole, sad su mu nestale s lica. Baš kao i plameno crvena vikinška brada. Ta je tri dokona tjedna zamijenilo nekoliko dana intenzivnog djelovanja. Učinkovito je brodogradilište dovršilo U-230 u zadanom roku, a njezino će opremanje potrajati još samo četiri dana.

Moja je posljednja noć u luci bila mirna. Mučile su me misli o tome što mi donosi sljedeća patrola, pa sam se pokušao sabrati i napisati nekoliko pisama. Zamolio sam Marianne da jako pazi na sebe i kaže roditeljima da se sad neko vrijeme neću javljati. Oko ponoći sam završio pakiranje stvari za skladište. Nova je zapovijed od nas tražila da napišemo oporuku, te da napravimo detaljan popis svojih stvari. Ali ja zapravo nisam ni imao što ostaviti. Kad sam, međutim, u turobnoj samoći svoje sobe potpisao svoju oporuku, učinilo mi se kao da sam time otpisao vlastiti život. I upitao se hoću li ikad više dobiti tu kuvertu, ili će je otvoriti netko drugi da izvrši moje skromne posljednje želje.

11.

Na dan 24. travnja 1943. U-230 je ležala u sjeni svog betonskog veza, a cime su već bile skinute s bitvi. Njezina je posada stajala u zbijenom redu na krmenoj palubi, okrenuta onima na gatu koji su je došli ispratiti. Ljudi su u kapama i zapućcima maslinastozelenih radnih odora nosili zataknuto cvijeće. Ispod njih su naši vijci, koji su se nečujno okretali na obratnu stranu, mlatili zauljeno more.

U-230 se nježno odvojila od betonskog zida i zaplovila krmom iz sjenovite tmine zaštitnog bunkera pa izašla na zasljepljujuće sunce. Istodobno se od drugog mola odvojila još jedna podmornica, U-456, i zaplovila našom brazdom. Njezina je zapovijed bila kao i naša. Na njezinu sam mostu vidio Forstera, čestog druga kod Madame, pa smo si mahnuli. Onda je naš brod naglo povećao udaljenost od obale i prijatelja. Čim smo prešli sredinu Zaljeva, sve je na brodu već bilo okrenuto ratu: i radnje, i izgovorene riječi, i misli. Činilo se kao da nikad i nije bilo nikakve luke, nikakvog dopusta, nikakvih veselih trenutaka u Casino Baru, nikakvih noći u ženskom zagrljaju.

U-230 je brzinom od 17 čvorova šibala glatkom površinom, pod nebom punim visokih oblaka. U-456 je jurila paralelnim kursom 500 metara od desnog boka. Za krmom su prateći brodovi nestali iza nebosklona; pred provom se sivo nebo miješalo sa zelenilom mora. Jurili smo dalje i budno motrili na uređaje za detekciju radara. Naš je brod bio opremljen novim elektroničkim instrumentom, poboljšanom verzijom biskajskoga križa. Omašni je križ prije svakog zaranjanja trebalo skidati, a nova je malena antena Metoxa bila zavarena za ogradu mosta te nije nimalo ometala borbena uranjanja. Slabašni su nas impulsi pratili sve od polaska iz luke. Kad su se pojačali, U-230 je izvela savršeno rutinsko uranjanje, a svega nekoliko sekundi kasnije, za njom je pošla i U-456. Bio je to naš zadnji kontakt s njom, jer je krenula vlastitom putanjom prema doznačenom joj području.

Kad je pala noć, izronili smo pa iskušali sreću i pokušali nabiti milje. S trupom punim svježeg zraka i nabijajući akumulatore pomoću oba dizela, U-230 je brzala naprijed. Beskraj noćnog neba i mračnog morskog prostranstva stapali su se u daljini i stvarali iluziju da plovimo svemirom. Sam samcat između neba i mora, naš je crni brod jurio dalje sred velikog, svjetlucavog vira što ga je sam umlatio - bio je to savršen cilj za budnog pilota. Dok su dizeli čekićali svoj jednolični ritam, brojao sam minute što ih smijemo provesti na površini. Prošlo je sedamnaest minuta. A zatim se začuo krik radarskog impulsa - znak da smo otkriveni. Smjesta smo zaronili.

Noći su se pretvorile u dane, a dani u noći. Sate u trupu provodili smo u tami razbijenoj tek pokojom slabašnom žaruljom, a noći su na mostu bile mračne kao katran. Nastavili smo napredovati ušiju naćuljenih prema naprijatelju nad nama i očiju prilijepljenih za crno more, uvijek spremni skloniti se pred bombama što su zabrinjavajuće često padale s neba. A danju bismo pak lebdjeli na dubini od 40 metara, pa osluškivali daleke no dobro nam znane zvukove propelera, Asdicova pijukanja te eksplozija dubinskih i avionskih bombi.

Kad je travanj ustupio mjesto svibnju stigli smo do područja "Crne jame", akvatorija u koji još nisu prodrli neprijateljski zrakoplovi. Radarskih je impulsa pomalo nestalo, pa smo se opet odvažili i po suncu ploviti na površini. Poslije pet dana i noći igranja skrivača, za kojih je britanska odvažnost u nama naizmjenice izazivala užas, očaj, strah i bijes, počeo sam jamstvo našeg opstanka nalaziti u Suncu. Zahvaljujući njegovu svjetlu vidjeli smo jasno i daleko. Nadao sam se da ćemo uz pomoć očiju i Metoxa moći na sigurnoj udaljenosti opaziti crne muhe.

Pošto smo prešli 15. stupanj zapadne duljine, dojavili smo Stožeru da smo Biskajski zaljev prošli živi i zdravi. Četiri sata po potvrdi primitka naše poruke, Riedel je od baze primio nove naputke, pa ih dešifrirao: **PRODUŽITE U MREŽNI KVADRAT BD 95. OČEKUJTE KONVOJ PREMA ISTOKU.**

To je operativno područje bilo daleko ispod olujnih sjevernih širina u kojima smo bili zimus. Očekivao sam bolje uvjete za gađanje, baš kao i brži lov na konvoj. Uspomene na naporno putovanje kroz Zaljev uskoro je izbrisao čitav niz lijepih dana, nepomućenih neprijateljskim avionima.

2. svibnja. Vrijeme je spokojno, more mirno i svjetlucavo. U 1408 Riedel opaža brzi cilj iza južnog obzora, samotni brod. Pojurili smo punom brzinom i putanjom koja će brodu presjeći srednji kurs. Poslije tri sata jurnjave, za kojih smo teretni brod oprezno ostavili iza obzora, ležerno smo zaronili, jer nam je još bilo ostalo obilje vremena dok brod postane vidljiv. Jedan sat kasnije naše su nade u ispaljivanje prvog torpeda isparile. Brod smo identificirali kao švedski teretnjak, a plovio je po "Philadelphijskoj ruti", na kojoj je neutralnim brodovima bila zajamčena sigurnost.

Nakon što smo Šveđana pustili da prođe, uhvatili smo poruku jedne naše podmornice: **KONVOJ U AJ 87 SJEVEROISTOČNI KURS. POTOPILI DVA UKUPNO 13.000.**

ODRŽAVAMO KONTAKT. U-192. Taj je mrežni kvadrat ležao između Newfoundlanda i Grenlanda - daleko izvan našeg domašaja. Taj ćemo konvoj morati prepustiti vukovima što patroliraju u tom području.

5. svibnja. U-230 juri prema dodijeljenom joj kvadratu. Ujutro smo uhvatili poruku koja je potvrdila naše najgore strahove. Riedel mi je šutke pružio dešifrirani tekst: RAZARAČ. NAPADNUTI. TONEMO. U-638. Taj je brzojav bio posljednji čin U-638.0 njoj se više nikad nije ništa čulo.

Dva sata kasnije, brzo je dešifrirana nova uzbujujuća poruka: NAPAD RAZARAČA. DUBINSKE BOMBE. NAPUŠTAMO BROD. U-531. Taj nas je drugi alarmantni poziv uputio na zaključak da je napad na konvoj izazvao neočekivano žestoke protumjere obrane.

6. svibnja. Još je bio mrak kad je s bojišta preko Atlantika bljesnula još jedna poruka: NAPAD KORVETE. TONEMO. U-438. Ta nas je treća smrtna poruka naljutila i smela. Što je uzrokovalo tu nenadanu bujicu poruka koje su nam dojavljivale samo pogibije?

A onda je uhvaćena još jedna: AVIONI. BOMBE. RAZARAČ NAS UDARIO KLJUNOM. TONEMO. U-125.

Četvrta izgubljena podmornica! Naš se bijes prometnuo u užasnutost.

7. svibnja. Dok krstari krajnje oprezno pod zvijezdanim nebom, U-230 prima još jedno posljednje izvješće: ZRAČNI NAPAD. TONEMO 47N 05 W. U-663. Potražio sam žrtvin položaj na našoj pljesnivoj karti i crnim križem označio mjesto njezina uništenja u središtu Biskajkog zaljeva. Bila je to peta podmornica koja je za tri dana otišla na dno. Međutim sam već sedam sati kasnije morao ispraviti zbroj kada, ni poslije ponovljenih zahtjeva Stožera da jave svoj položaj, U-192 i U-531 nisu odgovorile. One su dočekale svoju sudbinu dok su napadale konvoj jugoistočno od Grenlanda.

10. svibnja. Dan je bio sunčan. Stigli smo u doznačeni kvadrat, u maleno područje gotovo u središtu Atlantika. Tu smo trebali presresti već dojavljeni konvoj. S nama se u zasjedi skrivalo još šest podmornica, a još ih je mnogo plovilo između našeg položaja i Britanskog otočja. U-456, naša pratiteljica od polaska iz Bresta, skrivala se negdje iza obzora. Stupica je bila postavljena.

11. svibnja. Još jedna osmrtnica, i ovaj put iz Biskajskog zaljeva: NAPAD AVIONA. TONEMO. U-528. Bili smo zgranuti i odlučni da stostruko naplatimo gubitak prijatelja.

Jedan smo sat kasnije, kao utjehu, od Stožera primili naredbu za napad: SVE PODMORNICE U MREŽNI KVADRAT BD PRESRETNITE ISTOČNI KONVOJ U BD 91. NAPADNITE BEZ DALJNJIH NAREDBI. Smjesta smo skrenuli U-230 na novi kurs i pošli punom brzinom; pramac je sjekao more u dva uspjenušana vodoskoka. Pripremajući se za borbu, zapovjedio sam potpuni pregled svih torpeda.

12. svibnja. U 04.00, dok se uspinjem na stražu, u čitavom se brodu jasno osjeća napetost. U 05.40, u osvit novog dana, Prager hvata nekoliko zvijezda i utvrđuje naš položaj. U 0620 javlja nam odozdo da smo stigli na računski srednji kurs konvoja. Smanjio sam brzinu i skrenuo U-230 na zapadni kurs, prema konvoju, oprezno pipajući pred sobom. Dok se Sunce spremalo uzdići nad horizont, istočno se nebo obojilo krvavo crveno, a u mraku je ostala samo tanka crta na zapadu.

0615: Iz oceana je poput ognjene kugle izronilo Sunce. U tom sam spektakularnom trenutku na jugozapadnom obzoru spazio mrljicu -konvoj! Pozvao sam Siegmanna na most i kad je došao, rekao mu:

"Gospodine, imam za vas dar."

"Hvala, prvi, napokon jedna ohrabrujuća vijest."

Gledali smo kako se mrlja širi i povećava. Uskoro je kapetan okrenuo krmu broda prema sivim i crnim isparavanjima. Preko oštrog su horizonta na zapadu prepuzala tri jarbola i počela se uspinjati. Kad su tri broda sasvim izronila, vidjelo se da je to pratnja, razarači što čiste put pred konvojem. U cik-caku su nam se primicali sve bliže, u trzavom gibanju poput lutaka na praznoj pozornici. Polako smo produžili na istok, održavajući sigurnu udaljenost, kako bismo konvoju točno odredili kurs.

06.38: Nad širokim su se odsječkom horizonta pojavili jarboli. Za njima su uslijedili dimnjaci. Bili su to teretni brodovi, ciljevi zbog kojih smo i došli. Silna se parada jarbola i dimnjaka sve više

dizala iz mora.

Bilo smo skoro točno pred njom, na odličnom položaju. Za jedan sat, izračunao sam, na raspolaganju ćemo imati mnoštvo ciljeva.

06.55: Siegmann kreće u akciju.

"Napustite most! Na mjesta za uron."

Kad je alarmno zvonce odaslalo poziv na akciju, bio sam u tornju. Pet minuta kasnije brod je bio doveden u pravi trim i sad je plutao tik ispod površine. Kapetan, koji je sjedio za svojim periskopom, obavijestio je posadu preko unutrašnjeg razglasnog sustava: "Opazili smo izvanredno velik konvoj od, čini se, preko stotinu brodova. Napast ćemo zaronjeni. Ne moram vas podsjećati da ovo nije turističko krstarenje. Očekujem da ćete dati sve od sebe da napad uspije." Onda je aktivirao motor periskopa.

07.05: Još nema vizualnog kontakta. Siegmann naređuje da se sve cijevi pripreme za paljbu.

07.10: Dok se kroz dubine širi gromoglasni bruj konvoja, javljam daje U-230 spremna za boj.

07.16: Prislušnik nam donosi vijest koja ruši naše planove za podvodni napad:

"Čini se da je konvoj promijenio kurs. Zvučna se vrpca preselila na tri-jedan-nula."

Kapetan, koga je ta neočekivana promjena vidljivo ozlovoljila, podigao je periskop još više u zrak da baci pogled na flotu u mimohodu. Kroz more odjekuju visoki zvuči okretanja propelera pratećih brodova, a meljava goleme armade udara nam u trup poput lupe bezbrojnih bubnjeva u džungli.

"O vražje li prljave smicalice", promrmljao je Siegmann. "Konvoj kreće u cik-caku na sjeveroistok. S desne mu se strane raštrkalo bar deset korveta."

Konvoj je otplovio brzinom od 11 čvorova, dok je U-230 plutala neopažena od vanjske obrane, no bez volje da napadne prije no što prođe kroz kordon razarača. Ritmička je mlatnjava stotine propelera prodirala kroz teške čelične ploče trupa pa se odbijala cijelim brodom. Kapetan je napustio svoje mjesto kraj periskopa, pa zarežao:

"Prvi, dajte dodite, i vidite ovo. Da mi je samo brod brži, mogao bih smotati konvoj kao tepih."

Ubacio sam se u sjedalo. Na sedam milja desno opazio sam zapanjujuću panoramu. Čitav obzor, dokle je oko sezalo, bio je prekriven brodovima, a jarboli i dimnjaci bili su im gusti kao šuma. Najmanje je tucet brzih razarača elegantno sjeklo valovito zeleno more. Oko ruba konvoja skakutala su bar dva tuceta fregata. Rekao sam zatravljeno:

"Ovo je zaista demonstracija snage, gospodine. To je vjerojatno najveći konvoj svih vremena."

"Možda ste u pravu. Kad bismo se jednom primakli tom zidu brodova, naša torpeda ne bi mogla promašiti."

Prije nego što bismo se smjeli upustiti u rizik jurnjave na novi položaj za napad, morali smo između sebe i konvoja stvoriti solidan razmak. Našu je skrovitu vožnju pratio fijuk vijaka, bubanje stajnih strojeva, pjevanje turbina i cvrkutanje Asdicovih impulsa. Skoro smo se dva sata dijagonalno udaljavali od čeličnih grdosija.

09.15: U-230 izranja. Popeo sam se na most dok je paluba još bila poplavljena, te pogledom žurno obišao čitav krug. Daleko na sjeveroistoku, oštrom crtom što dijeli nebo od oceana, gibali su se jarboli i dimnjaci. U-230 se probijala kroz more, usporedno s putanjom konvoja, u nastojanju da prije sumraka zauzme položaj ispred njega. Riedel je Stožeru i drugim vukovima u zasjedi poslao poruku o ostvarenom kontaktu: KONVOJ BD 92 SJEVEROISTOČNI KURS JEDANAEST UZLOVA. JAKA ZAŠTITA. OSTAJEMO IZRONJENI RADI NAPADA. U-230.

09.55: Prestravljeni krik iza leda:

"Flugzeug!"

Vidio sam kako se na nas iz sunca ruši dvomotorac. Bio je to trenutak potpune prepasti.

"Uzbunaaaa!" Bacili smo se navrat-nanos u toranj. Brod je smjesta reagirao i sunuo pod površinu. U tom trenutku najveće opasnosti i najmanje sposobnosti djelovanja, život nam je ovisio o čudu, o slučaju, o dobroj sreći koja nas je dosad čuvala od iščeznuća.

Četiri kratke, divljačke eksplozije razbile su vodu nad nama i oko nas. Brod se zatresao i propao pod kutom od 60 stupnjeva. More je pljuskalo, čelik je škripao, rebra su stenjala, ventili prskali, palubna ploča skakala i čitav je brod preplavio mrak. Kad su svjetla ponovno zatreperila, u

izbuljenim sam očima posade ugledao zapanjenost. A svakako su za svoju zabezegnutosť imali i valjanog razloga - taj je napad iz sunca predstavljao čisti misterij. Otkud se samo stvorio taj maleni avion? On nije imao dovoljan dolet da s najbliže točke kopna dode do sredine Atlantika i da se vrati. Neizbježan je zaključak bio da je konvoj slao vlastite avione. Činilo nam se vrlo vjerojatnim, iako u to nismo željeli povjerovati, da su se ti zrakoplovi vraćali konvoju i slijetali na nosač aviona. Ta zamisao, da konvoj dobije vlastitu zrakoplovnu obranu, razbijala je i temeljni koncept podmorničkog rata. Više nismo mogli kretati u iznenadni napad niti izbjeći divlje protuudare.

10.35: U-230 se popela na periskopsku dubinu. Pažljiva provjera "zenitalnim periskopomn", namijenjenim pregledavanju neba, nije nam otkrila nijedan zrakoplov. Izronili smo u punoj brzini.

Lov se nastavio. Tvrdoglavo smo produžili naprijed, s onim strašnim stezanjem u želucu. Dieseli su žestoko čekićali i brzo gurali brod naprijed. Tek bih povremeno bacio pogled na gusti plot na horizontu, jer sam se sav usredotočio na nebo. Bijeli oblaci, što su se utrivali na srednjoj visini nošeni oštrim zapadnim vjetrom, postajali su sve gušći. Vjetar je bacao more po palubi, a povremeno bi raspršenim kapima zapahnuo i most.

11.10: Među oblacima opažam odblijesak metala. Bio je to maleni avion i upravo se sunovraćivao u napad.

"Uzbunaaaa!"

Pedeset sekundi kasnije četiri su nas eksplozije u blizini izvijestile da je pilot dobro uvježbani bombaš. Udarci su valovi potresli i brod i posadu. Friedrichje dao sve od sebe da spriječi potonuće broda, pa ga je uspio zaustaviti na 180 metara, izbalansirati ga i podići na periskopsku dubinu.

11.25: U-230 izranja. Tjeramo naprijed i sa smrknutom se odlučnošću držimo ruba konvoja. Nagon nas tjera da idemo dalje i drži nas u pokretu unatoč stalnoj opasnosti odozgo. Samo smo zahvaljujući njemu otupjeli prema stalno ponavljanim detonacijama. Jurimo prkoseći strahu i naglom uništenju - uvijek samo naprijed, prema čelu konvoja.

11.42: "Avion - uzbunaaaa!"

U-230 roni u dubine. Četiri joj detonacije izvijaju trup, ali brod uspijeva preživjeti divlje udarce. Čekamo da se avion udalji, dok nam pod jezikom kuca srce.

12.04: Izranjamo u sve valovitijem moru i srljamo naprijed, dok se brod pod nama trese i poskakuje. Konvoj je kliznuo u sjeverozapadni položaj, a mi smo, unatoč stalnom ometanju, ipak prilično uznapredovali. Na obzoru sam spazio prateće brodove, ali je prava opasnost vrebala odozgo. Oblaci su se snizili i zgusnuli te pokrili i zadnje krpice modrog neba.

12.08: Do nas je na mostu dopro povik odozdo:

"Poruka za kapetana, netom primljena: NAPAD AVIONA. TONEMO. U-89." Još smo jednom ostali zabezegnuti. Zamislio sam što bi bilo s nama kad bi nam puknuo trup, i sav se stresao.

12.17: "Avion točno za krmom, uzbuna!"

U-230 je još jednom zaronila i brzo se spustila. Grizao sam usnice, očekujući onaj konačni udarac. Poslije 45 sekundi, četiri su eksplozije divljom silinom oštinule brod. Svaka sekunda što bismo je uspjeli oteti avionskoj potjeri sve nas je više primicala konvoju i uspjehu. Ali ako bismo zaronili samo sekundu prekasno, bombe bi naglom pogibijom dokončale naš lov.

12.30: Opet izranjamo. Ovaj put na brod izlaze samo trojica: kapetan, noštromo i ja.

Tvrdoglavo jurimo naprijed, progonjeni mišlju da bismo već u roku jednog sata mogli biti uništeni.

13.15: Iz niskih oblaka najednom propada dvomotorac, svega 800 metara iza krme. Za zaron je već prekasno. Siegmann se na trenutak sledio, no onda dreknuo: "Kormilo sasvim desno!" Skočio sam na stražnji dio mosta da otvorim paljbu, dok se noštromo prihvatio druge strojnice. Maleni je zrakoplov rastao strahovitom brzinom. Sunovratio se prema nama i dok se brod okretao udesno, raspalio rafalima po stražnjem, otvorenom dijelu mosta. Ni noštromo ni ja nismo uspjeli ispaliti ni metka; strojnice su nam se zaglavile. Zrakoplov je izbacio četiri bombe - vidio sam ih kako padaju prema meni | pa protutnjao tako blizu da sam osjetio kako su me vreli ispušni plinovi njegova motora pomilovali po licu. Četiri su bombe u nizu eksplodirale uz naše desne bočne tankove. Četiri su se visoka vodoskoka srušila na nas dvojicu i strojnice. U-230 je i dalje bila na površini, i dalje je jurila kroz sve nemirnije zeleno more. Zrakoplov se pak, potrošivši bombe, okrenuo i nestao u smjeru konvoja.

13.23: Naš je radist kapetanu predao hitnu poruku: NAPAD AVIONA. NE MOŽEMO ZARONITI. TONEMO. 45 SJEVERO 25 ZAPADNO. POMOZITE. U-436.

"Neka Prager provjeri položaj", odviknuo je Siegmann. "Možda možemo spasiti posadu."

Kapetanova impulzivna želja da spasi naše drugove mogla je lako završiti samoubojstvom. I sami smo bili više mrtvi nego živi. Ali se od pomaganja nije smjelo odustati - ta i sami bismo očekivali isto. Nekoliko trenutaka kasnije Prager je javio da je U-456 samo 12 milja ispred nas, 15 stupnjeva desno. Kapetan je smjesta promijenio kurs.

13.50: Pred pramcem, na četiri milje, opazili smo avion kako kruži. A onda je moj dvogled razabrao provu U-456 kako viri iz nemirnog mora. Na skliskoj su palubi bili ljudi i držali se čeličnog kabla napetog između pramca i tornja. Većina je stajala u moru do prsa. Avion je kružio nad brodom što tone, pa bi prilaznje bilo čista ludost. Spašavanje je, osim toga, priječila i još jedna opasnost, jer je preko obzora, očito dozvana od aviona, prepuzala korveta. Sad su se u opasnosti našli naši životi. Okrenuli smo se od aviona, eskorta i U-456, pa pobjegli u pravcu konvoja.

14.22: "Avion za krmom!"

I opet je bilo prekasno za zaron. Jednomotorac je došao iz niska, po ravnoj crti, točno po našoj brazdi. Povukao sam otklonac svoje strojnice. I opet je zakazala. Tresnuo sam po spremniku i otvorio put mecima. Pa ispraznio strojnicu u izvor opasnosti. Zauralala je i noštromova strojnica. Brod nam je skrenuo desno i avionu poremetio bombaški nalet. Pilot je podigao turažu, opisao krug, pa zaurlao prema nama ravno iz smjera pramca. Kad se avion sunovratio sasvim nisko, motor mu je zakašljucao i stao. Jednim je krilom dotakao površinu i srušio se u uzburkani ocean, a drugo smrskao o naše nadgrađe u trenutku kad smo se jureći mimoišli. Pilot, izbačen iz kabine, podigao je ruku i mahnuo da mu pomognemo, ali su ga onda raznijele eksplozije četiri bombe kojima nas je kanio uništiti. Četiri su nas divlja udarca tresnula straga u desni bok, ali smo to strašno poprište napustili neoštećeni.

Obaranje ja aviona neprijatelju očito poremetilo red letenja. Prolazila je minuta za minutom, a napad se nije ponovio. Jureći maksimalnom brzinom, U-230 je uspjela preći konvoj. Nakon otprilike sat vremena primakli smo se izračunskom sjecištu s putanjom konvoja.

15.45: Izvješće iz radio kabine stavilo je našu malu pobjedu u primjerenu perspektivu: DUBINSKE BOMBE TRI RAZARAČA. TONEMO. U-186. Taj je novi gubitak bio jedanaesti za koji smo čuli od početka patrole. Slutilo je na početak pomorske katastrofe. Ipak si nismo mogli priuštiti ni trenutak tuge nad svim tim ljudima koji su poginuli smrću kakvu je svaki podmorničar zamislio već tisuću puta.

16.00: U-230 je zasjekla u projiciranu stazu konvoja. Opazio sam kako preko oštrog horizonta na jugozapadu pužu četiri kolone brodova i kreću prema nama. Morali smo ih zaustaviti, zahvatiti ih paljbom po sredini i stvoriti praznine u toj masi željeza i čelika.

16.03: "Avion, azimut tri-dva-nula."

Sunovratili smo se u dubinu. Četiri detonacije, što su zazvučale kao jedna, zatjerale su brod još dublje i zablokirale dubinska kormila u krajnjem položaju. Nekoliko minuta kasnije, u blizini se oglasilo još nekoliko eksplozija, ali je Siegmann, prkoseći napadačima, naredio izron na periskopsku dubinu. Podigao je periskop, ali ga je isti čas i spustio, te ljutito opsovao:

"Verdammt! Frajer je bacio dimnu bombu i more obojio u žuto."

Unatoč tome što je boja označila mjesto našeg urona, kapetan je naredio napad na konvoj prije nego što nas eskorti stignu zaskočiti. Pijukanje Asdica, urnebesne detonacije i glasna meljava stotine strojeva stvarali su našem napadu mračnu glazbenu pratnju.

16.38: Dižemo periskop. I onda:

"Pripremi cijevi jedan do pet."

"Cijevi jedan do pet spremne", odgovorio sam hitro i zadržao dah.

Siegmann se okrenuo na peti da pogleda i na drugu stranu. I najednom kriknuo:

"Dolje brod, šefe, spuštaj ga, za ime Boga, razarač ide na nas kljunom! Dolje na dvije stotine metara!"

Upravo sam očekivao da će se kljun razarača svakog časa zabiti u toranj. Dok se podmornica brzo spuštala, nesnosni je zvuk razaračevih strojeva i vijaka udario o čelik našeg trupa. Rastao je

tako brzo i odjekivao tako zaglušujuće, da smo svi stajali kao oduzeti. Gibao se samo naš brod, dok se spuštao i presporo da izbjegne udarac.

Prasak nam je probio bubnjiće i razvalio more. Plotun od šest dubinskih bombi digao je podmornicu, izbacio je iz mora, i ostavio na površini, prepuštenu na milost i nemilost četverim britanskim razaračima. Vijci su se U-230 okretali najvećom turažom i tjerali nas naprijed. Nekoliko je sekundi vladao muk. Nekoliko su sekundi Britanci ostali ošamućeni i zapanjeni. A onda se, poslije čitave vječnosti, naša prova nagnula a brod počeo tonuti - i tonuti.

Nova serija eksplozija silnom nam je snagom podigla krmu. Naš brod, sasvim se otevši vlasti, bio je katapultiran prema pet milja dubokom dnu. Nagnuta pod kutom od 60 stupnjeva, U-230 se smandrljala do 250 metara prije nego što joj je Friedrich uspio zaustaviti pad. Zaplutali smo na dubini od 230 metara, uvjereni da smo se spustili daleko izvan domašaja dubinskih bombi. U-230 se brzo pripremila da podnese sljedeći nalet. Još smo jednom bili osuđeni da ga prosjedimo u dubini od koje se slamao trup.

16.57: Sasvim je jasno pljuskanje na površini najavilo sljedeći plotun. Niz je od 24 bombe prasnuo u brzom slijedu. O naš je brod tresnula gromoglasna tutnjava. Eksplozije su ga opet nakrivile i potjerale još dublje, dok je odjek detonacija beskonačno bubnjao kroz dubine.

17.16: Novi nas plotun zaglušuje i oduzima nam dah. Brod se oštro nagnuo pod razornim udarcem. Čelik je praštao i škripao i ventili se sami prebacivali u otvoreni položaj. Brtva je pogonske osovine popustila, pa je neprekidna struja vode počele puniti krmenu kaljužu. Iz pumpi je briznula voda, brtve su se periskopa olabavile i voda je polako potekla u cilindre. Posvuda voda. Njezina težina tjera brod sve više u dubine. U međuvremenu je preko našeg broda u gromoglasnoj procesiji propuzao konvoj.

17.40: Vrhunac urnebesna. Nenadano nam pljuskanje kazuje da imamo još 10 do 15 sekundi da se pripremimo za sljedeću baražu. Bombe su detonirale na samom rubu smrtonosne zone. Dok ocean odzvanja eksplozijama, glavnina konvoja polako prolazi preko mjesta našeg polaganog smaknuća. Zamislio sam teretnjake kako obilaze mjesto gdje su se skupili eskorti da našem postojanju učine kraj. Možda bismo morali riskirati i spustiti se još dublje. Nisam znao gdje nam je zapravo granica, gdje će trup napokon prsnuti. Nitko to nije znao. Oni koji su to doznali, odnijeli su svoje znanje u dubine. Satima smo trpjeli udarce i postupno tonuli sve dublje. Po nepromjenjivom obrascu, plotun bi od 24 bombe zamlatio po našem brodu svakih 20 minuta. U jednom smo trenutku pomislili da smo se izvukli. Bilo je to onda kad su se eskorti udaljili i pojurili da zauzmu svoje mjesto u konvoju. Ali je naša nada kratko trajala. Lovci su zapravo samo prepustili završni udarac grupi za likvidaciju što je plovila u brazdi armade.

20.00: Nova grupa kreće u svoj prvi napad, pa onda još jedan i još jedan. Mi pak bespomoćno ležimo 265 metara ispod njih. Titraju nam živci. Tijela nam se koće od studeni, napetosti i straha. Agonija čekanja razara nam um i ubija u nama svaki osjećaj za vrijeme i želju za jelom. Kaljuže su preplavljene vodom, uljem i mokraćom. Nužnici su zaključani; njihova bi nas upotreba smjesta usmrtila, zato što bi strahoviti vanjski tlak preokrenuo očekivani tok. Kruže limenke u koje se ljudi olakšavaju. U smrad se t jelesnog otpada, znoja i ulja sad primiješao i vonj akumulatorskih plinova. Sve se veća vlaga kondenzira na hladnom čeliku, pa se slijeva u kaljužu, kapa s cijevi i promače nam odjeću. U ponoć kapetan shvaća da Britanci neće odustati od bombardiranja, pa naređuje podjelu patrona s potašom.* Uskoro svatko dobiva veliku metalnu kutiju koju veže na prsa, a iz koje mu u usta vodi gumena cijev, kao i kvačicu za zatvaranje nosa. Pa ipak, čekamo i dalje.

13. svibnja. Do 01.00 iznad nas je detoniralo preko 200 kanti. Nekoliko smo se puta, u pokušaju da pobjegnemo, poslužili varkom. Kroz vanjski bismo ventil ispustili golemu masu zračnih mjehurića. Te bi zračne zavjese potom odnijela struja, a one su Asdicove impulse reflektirale kao veliko kruto tijelo. Ipak su naši napadači samo dvaput nasjeli i dali se u potjeru za tom maketom, no u oba su slučaja nad nama ostavili bar jedan brod, i to točno nad glavom. Kako se nismo mogli odšuljati, odustali smo od igre i koncentrirali se na štednju energije, komprimiranog zraka i sve oskudnijih zaliha kisika.

04.00: Brod je propao na 275 metara. Pod napadom smo već 12 sati, a nigdje ni slutnje oduška. Taj mi je dan bio rodendan, pa sam se pitao hoće li mi biti posljednji. Kolikim se prigodama da

preživi čovjek smije nadati?

08.00: Napadi ne jenjavaju. Voda se u kaljuži digla iznad palubne ploče i zašljapkala mi oko nogu. Kaljužne su crpke na toj dubini beskorisne. Kad god bi prasnule bombe, šef stroja bi pustio nešto komprimiranog zraka u tankove da brodu vrati potrebnu plovnost.

12.00: Kut se nagiba broda jako povećao. Zalihe su nam se komprimiranog zraka opasno smanjile i brod je otklizao u još veću dubinu.

20.00: Zrak je zagušljiv i još zagušljiviji zato što ga dišemo kroz vrele patrone. Kao da nam sam vrug kuca po čeličnom trupu dok ovaj pucketa i skuplja se pod golemim tlakom.

22.00: Dok se na površini spušta sumrak, žestina se baraže pojačava. Divlji napadi u kraćim razmacima govore da neprijatelj gubi strpljenje.

* Očito je riječ o krivom pojmu prenesenom u podmornički žargon. Potaša je kalijev karbonat, koji je praktički inertan prema svim bitnim sastojcima atmosfere. Patrone se za disanje, međutim, pune kalijevim stiperoksidom (KO.), koji (u potašu!) veže izdahnutu vlagu i ugljikov dioksid, a oslobađa kisik. Danas se sve više zamjenjuje jeftinijim i lakšim analognim spojem natrija (NaO.). (Op. prev.)

14. svibnja. U ponoć se primičemo granici izdržljivosti i broda i posade. Stigli smo do dubine od 280 metara, a brod i dalje tone. Provukao sam se kroz prolaz, pa stao gurati i drmusati ljude, siliti ih da ostanu budni. Tko god usne, mogao bi se više i ne probuditi.

03.10: Gromoglasni je plotun zabrenčao nad nama, ali bez učinka. Prije će nas zdrobiti sve veći tlak no eksplozija kanti. Kad je odjek posljednje eksplozije polako zamro, našu je pažnju privuklo nešto drugo. Bila je to sve dalja mlatnjava vijaka. Dugo smo osluškivali zamućeni zvuk i nismo mogli povjerovati da su Tommyji napokon odustali od lova.

Tišina traje preko sat vremena. Svo to vrijeme provodimo sumnjajući u toliku sreću. Morali smo, međutim, provjeriti, pa smo uključili aparat za proizvodnju slatke vode, pokrenuli motore. Odozgo nikakve reakcije. Trošeći posljednje zalihe komprimiranog zraka i struje iz akumulatora, šef stroja uspijeva podići preopterećeni brod, sve metar po metar. I tada, nemoćan da uspori njegov uzlazni hod, Friedrich ga je pustio da se slobodno digne, i viknuo:

"Brod se diže... pedeset metara... izronio je!"

U-230 se probio na zrak i u život. Progurali smo se na most. Oko nas se širila beskonačna ljepota noći, neba, oceana. Zvijezde su svjetlucale kristalnim sjajem, a more je blago disalo. Taj nas je trenutak preporoda posve obuzeo. Pred samo minutu, nismo mogli vjerovati da smo živi; sad nismo mogli vjerovali da je 35 mučnih sati smrt u nas upirala prstom.

Naglo sam osjetio udarac zraka bogatog kisikom na svoj sustav. Skoro sam izgubio svijest; podsjekla su mi se koljena pa sam se prevalio preko ograde mosta. Tako sam i ostao sve dok mi se nije vratila snaga. Kapetan se brzo oporavio, pa smo jedan drugom čestitali na još jednom čudesnom izbavljenju.

Onda je kapetan viknuo:

"Oba dizela s pola snage naprijed. Kurs jedan-osamdeset. Prozračite brod. Napustite borbena mjesta." Siegmann je još jednom bacio kocku.

Diesel su zakašljali i oživjeli. Budući da se konvoj već odavno izgubio, nastavili smo na jug, prema svojem posljednjem položaju. Strojevi su umirujuće mrmljali, puneći ispražnjene akumulatore i gurajući brod prema novom izlasku sunca. Ispraznili smo kaljuže, istjerali zagađeni zrak i u more bacili nakupljeni otpad. Kad se tama razišla i svanuo novi dan, U-230 je bila opet spremna za boj.

Još otupjeli od ubitačnog napada i ukočeni od studenih dubina, zbrajali smo račune. Iz naše su skupine bile potopljene tri podmornice. Kraj nas je prooralo more dobrano više od 100 savezničkih brodova, a mi nismo uspjeli potopiti nijedan. Sad smo mogli očekivati da će nekih 700 tisuća tona ratnog materijala sigurno stići na Britansko otočje. To nije bila nimalo dopadljiva slika.

* * *

Dan je obećavao da će biti lijep. Prager je na most iznio svoju tešku tjelesinu pa, prije no što ih je sunce izbrisalo s neba, naciljao nekoliko zvijezda. Ja sam pak zapalio cigaretu i zagledao se u

izlazak Sunca. Boja se neba promijenila iz tamnomodre u ljubičastu, pa u purpurnu, te napokon krvavocrvenu. Sjetio sam se stare izreke: "Crveno nebo ujutro javlja ranu smrt", pa se upitao što bi nam dan mogao donijeti.

07.10: "Oblaci dima ravno naprijed", javio je noštromo. Svi su se dvogledi okrenuli prema mrlji nad obzorom na jugozapadu. Nije moglo biti nikakve sumnje: opazili smo drugi konvoj. U tom mi je trenutku palo na um da su nas eskorti ostavili znajući da ćemo prije ili kasnije dopasti u šake razaračima iz sljedećeg konvoja.

07.20: U-230 zaranja. Posada, koja je već najmanje 70 sati bez sna, umorno je zauzela borbena mjesta. Upalih obraza, blijedih lica, krvavih očiju. Pogledi kao u progonjenih kazuju mi da shvaćaju kako su se prilike stubokom promijenile i da znaju da su bliže oceanskom dnu negoli luci. Prošetao sam se kroz odjeljke, pa ovdje nekog potapšao po ramenu, ondje izbacio dosjetku i uspio izreći pokoju riječ ohrabrenja.

07.45: Kroz doglasnu cijev dopire glas:

"Prislušnik kapetanu, šum propelera desno. Kurs je neprijatelja zacijelo istočni a ne sjeverni."

Kapetan je u bradu promrmljao psovku, ponovno periskopom pretražio obzor, pa kad nije opazio ništa, naredio izranjanje. Najednom sam pomislio kako je taj događaj donekle sličan onom od prije tri dana.

07.50: Ja i još jedan član posade izletjeli smo kroz okno, pretražili nebo i locirali konvoj. Bilo je očito daje parada izvela svoj jutarnji cik-cak i da sad ide od nas, baš kao što je to bio učinio i onaj prijašnji konvoj. Ono što nam je izgledalo kao laka lovina, sad nam se najednom našlo izvan domašaja. Bez daljnjeg razmišljanja, krenuli smo u lov.

08.22: "Zrakoplov iz smjera sunca!"

Brzi nas je uron spustio dobrano ispod razine detonacija bombi. Šef stroja je smjesta podigao brod i uskoro smo plutali na periskopskoj dubini. Na nebu nikoga. Nekoliko je sekundi kasnije Siegmann uz škljocaj sklopio ručice periskopa i, dok se periskop uz šištanje vraćao u svoju cijev, ljutito opsovao:

"Vrag neka nosi te ptičurine, avion je izbacio dimnu bombu. Mičimo se odavde, šefe, izroni u punoj brzini."

08.32: U-230 juri na istok i bježi od gustih crnih isparavanja koja označavaju naš položaj. U daljini pak, desno od krme, masa je brodova pokazala jarbole i dimnjake. Korvete i razarači zaplovili su u cik-caku, u dojmljivoj paradi usklađene moći.

08.55: Dvomotorac napada s leđa. U-230 se za nekoliko sekundi spušta u dubinu. Četiri bombe razdiru more.

09.15: Probijamo površinu i jurimo naprijed, stalno samo naprijed. Siegmann na mostu dobiva poruku podmornice u nevolji: ZRAČNI NAPAD. TONEMO. U-657. Sad se opet svi na brodu pitamo koliko će još potrajati dok i mi ne budemo predani Stvoritelju.

10.05: "Uzbunaaaa!" Kao čarolijom stvorio se avion. U-230 brzo, u rekordnom roku, zaranja. Dok se grmljavina detonacija stišava, brod još uvijek plavi.

Izranjamo i zatim još jednom brzo zaranjamo, pa opet i opet. Izbjegavamo udarce, tresemo se, drhtimo i titramo pod najtežom baražom. Pod ubitačnim napadima brod se polako raspada. Lete glave zakovica, pucaju vijci, trup se ulubljuje, rebra se svijaju, no podmornica i dalje sluša zapovjedi kapetana koji je nemilosrdno dovodi u položaj za napad.

U smiraj se čini da će Siegmannov uporni progon napokon biti nagrađen uspjehom: skriveni od eskorta zakrivljenošću Zemljine površine, uspjeli smo se probiti na nekoliko milja ispred konvoja. Ali nas onda jedan od letećih đavola ponovno tjera pod površinu. I dok se konvoj ljulja i probija kroz valove, naši ljudi hitro zauzimaju borbena mjesta, s napetošću urezanom u lice. S oštrom odlučnošću pripremam torpeda i posadu za bitku na površini.

A onda me posve izdaje svaka nada. U metežu i halabuci konvoja što dolazi, tri su eskorta nekako uspjela doprijeti do naše točke izranjanja. Siegmann je iznenađeno kriknuo:

"Achtung! Roni na dvije stotine metara! Pripremi se za dubinske bombe!"

Nekoliko trenutaka kasnije, pratioci nas nešteditimice obasipaju osobitim darom. Debeli sloj dubinskih bombi prašti u golemoj erupciji koja zasjenjuje sve ranije baraže. Iza tog strašnog potresa

slijedi mrak. Podižem se pomoću čeličnih konopaca periskopa, usmjerujem snop baterijske svjetiljke na dubinomjer i s užasom opažam da mu se kazaljka brzo pomiče, vidim dva dubinska kormilara kako se smeteno zibaju na svojim kolima, slušam očajničke naredbe šefa stroja i čujem zgomlajući zvuk pljuskanja vode. I tako se diže zastor pred još jednom dugom opsadom, vjernom preslikom progona koji smo netom pregrmjeli. Dok se na lovce nad nama spušta sumrak, s danom jenjava i vjetar i more se smiruje; shodno tome, raste i žestina njihova bombardiranja. Od divljih salvi ocean urla i bruji. Drhtimo i znojimo se; i studeno nam je i vruće dok se primičemo granici ljudske izdržljivosti. Noć protječe, a iz akumulatora se dižu smrtonosne pare; napola smo otrovani i skoro u nesvijesti. A kad je za naše napadače izašlo Sunce, oni obnavljaju napade. Izbrojili smo preko 300 bombi. Ali im je sve uzalud. U-230 i dalje pluta na dubini od oko 280 metara.

Popodne se moramo suočiti s činjenicom da sad stvarno više nemamo kuda, da nemamo više ni zraka za disanje. I da moramo birati između samoubojstva i predaje. U posljednjem naporu da ukrade još jedan sat od smrti ili zatočeništva, Friedrich ispušta nešto komprimiranog zraka u srednji uzgonski tank ne bi li malo podigao podmornicu. To šištanje privlači pažnju naših napadača. Divljačka eksplozija poteže brod uvis. Zrak se u njezinim tankovima počinje sve više širiti i brod se sve brže diže. Ali u tom trenutku oglašava se plotun bombi i divlje nas udara u desni bok, te opet šalje podmornicu u dubinu koja će je napokon zdrobiti. Zapuzali smo kroz prolaz da jednoličnije rasporedimo težinu, ali smo sigurni da nam je to kraj. I tada se, sasvim blago, U-230 izravna blizu 300-metarske oznake i vibrira u zadnjim konvulzivnim trzajima. Ljudi grizu usnike svojih gumenih cijevi, sišu vrelu* zrak kroz patrone potaše i neprestance kašlju. Osam minuta poslije praska, iza krme zaprašti još šest dubinskih bombi. A onda se na sve spušta tišina i traje dobro od sata. Odozgo nema ni piska, ni pijuka, niti ikakva zvuka.

* Zrak se u patroni zagrijava zbog topline egzotermne kemijske reakcije vezanja vode i ugljikova dioksida te oslobađanja kisika. (Op. prev.)

Preživjevši i apsolutnu granicu zaliha zraka, pokušali smo izazvati Tommyje na akciju udarcima čekića o trup. Nema reakcije. U-230 se počinje polako uspinjati.

1955: Poklopac okna jednostavno izlijeće. Siegmanna i mene na most izbacuje silan protutlak što se stvorio u trupu. Blještavo sunce. Zraka u preobilju. Ali dokle seže pogled, nigdje neprijatelja. Poslije opreznog pretraživanja neba i mora, procjenjujemo pretrpljenu štetu. Krmeni je desni spremnik ulja razvaljen i širom rastvoren. Dizelsko se ulje ispralo, tako da nam u brazdi ostaje dugi, izdajnički trag svih duginih boja. Za neprijatelja je velika uljna mrlja bila nedvojbeni dokaz izravnog pogotka. Zato su Britanci i otišli.

Brod je, međutim, u jadnom stanju. Dva su mu tanka probijena, desna se osovina svinula, temelj je desnog dizela napukao, a dojavljena su još i bezbrojna sitnija oštećenja. Izgubljena je velika količina goriva. Nastaviti misiju više nije moguće, a vrlo je dvojbena postao čak i povratak u bazu.

U 21.05 Riedel odašilje poruku u Stožer, izvješćujući podmorničkog admirala o našem stanju i silnoj zračnoj zaštiti usred Atlantika. Dodao je kako su se dva konvoja izvukla a da nismo uspjeli ispaliti nijedno torpedo. Ali mnoge izgubljene prilike da na svom rovašu dodamo novu tonažu činile su nam se beznačajne u usporedbi s neočekivanim spasom. Samo nam je posebna providnost podarila život dok su toliki drugi izginuli na moru.

Uvečer 15. svibnja, na kraju četverodnevne bitke, bilo je potvrđeno da je U-456 izgubljena i da su za njom na dno otišle još dvije podmornice. U-266 i U-753 nisu se nikad odazvale pozivima Stožera da jave svoj položaj. Rezultat je boja bio šest potonulih podmornica i još sedma sva izubijana i nesposobna za nastavak plovidbe. Bila je to katastrofa najvećih razmjera, i to već druga u mjesecu svibnju. Saveznička se protuofenziva na moru pokazala užasno snažnom i preciznom.

* * *

U-230 se vukla na istok golemim prostranstvima Atlantika. Na svu sreću, u dva susljedna dana nismo opazili nijedan avion. Pa ipak je taj mir bio narušen cijelim nizom očajničkih poruka podmornica u nevolji. Dekodiranje se predsmrtnih poruka pretvorilo u normalni dio brodske rutine.

Poruke su se skupljale na kapetanovu stolu i dok sam ih čitao kao da sam napola očekivao da ću među njima naći i U-230.

AVION BOMBARDIRA. TONEMO. U-463

IZGUBILI KONTAKT. AVION NAPADA. U-640

NAPAD RAZARAČA. TONEMO. U-128

RAZARAČI. AVION. NE MOŽEMO ZARONITI. U-528

NAPAD AVIONA. TONEMO. U-656

O tim se podmornicama više nikad ništa nije čulo. Što smo više smrtnih krikova uhvatili, sve nas je više progonila misao o vlastitom uništenju. Proteći će samo sati, ili u najboljem slučaju dani, prije nego što nas ubojice sustignu i pošalju u smrt u našem željeznom lijesu.

18. svibnja. U zoru nam je naređeno da na pučini u mrežnom kvadratu BE 81 na dan 21. svibnja popunimo gorivo iz U-634.

19. svibnja. Britanci su postigli još dva pogotka. Bombama su zasuli U-954 i U-273 i obje su potonule skoro istodobno. Poruke su im bile identične; razlika je bila samo u mjestu pogibije.

21. svibnja. U-230 već satima kruži na mjestu sastanka. U 13.15 već počinjemo sumnjati da je U-634 još uopće na životu, no onda je opažaju Borchertove čudotvorne oči. Četrdeset smo minuta kasnije već doplovili i postavili se kraj nje. Otkrivam da joj je kapetan Dahlhaus, stari prijatelj iz minolovačkih dana u Nizozemskoj. Između naša dva broda napinjemo gumene cijevi, pa plovimo bok uz bok i niz vjetar, dok crpke u naše tankove prebacuju 15 tona dizelskog ulja. To krcanje goriva traje skoro dva sata - dva bespomoćna sata nervoznog čekanja da se na nas sunovrate avioni. Ne pojavljuje se nijedan. S velikim se olakšanjem odvajamo od U-634, pa obje podmornice uzimaju kurs prema Brestu.

23. svibnja. U-230 prelazi 15. stupanj zapadne duljine, vrata Biskajskog zaljeva - i čistilišta. Hvatamo još loših vijesti. Poruka s U-91 javlja da su vidjeli kako avion napada i uništava U-752; nitko nije preživio. U 10.40 brzo zaranjamo pred avionom tipa Sunderland. Nije bilo radarskih impulsa. Očito je napao vizualno. Bila je to najava šestodnevne noćne more.

Pod okriljem noći U-230 je pojurila jadnom maksimalnom brzinom od samo 12 uzlova. Hitro smo zaronili sedam puta i otresli se 28 napada avionskim i dubinskim bombama. Dok je Sunce izašlo, već snio bili ošamućeni, zaglušeni, sasvim iznemogli. Ostatak smo se dana, da predahnemo, izgubili u dubinama.

24. svibnja. Britanci su očito svjesni činjenice da se dvije podmornice nastoje domoći luke, jer se čini da nas njihovi zrakoplovi - među kojima i četveromotorni bombarderi iz baza na kopnu - upravo

traže. Te noći brzo zaranjamo devet puta i uspijevamo preživjeti ukupno 36 bombaških napada.

25. svibnja. Tri sata poslije osvita plutali smo u smrtonosnom dosegu lovačke grupe. Ploveci tako zaronjeni, u potpunoj tišini, uspijevamo se provući kraj beskonačnog, okrutnog, naše krvi žednog pijukanja Asdica. Sat prije ponoći izronili smo ususret neizbježnim zračnim napadima. Kod prvog napada, četiri su divlje detonacije potresle brod baš dok je srljao u dubinu. Najednom je u dnu komandnog centra nešto bljesnulo. Struja je iskara sunula kroz tijesni prostor i ovila nas zagušljivim dimom. Brod se zapalio. Činilo se nemogućim izvesti ga na površinu prije negoli svi izginemo. Tresnuli smo okruglim vratima dvaju nepropusnih pregrada i hermetički ih zatvorili. Sedmero se ljudi protupožarnim aparatima borilo protiv vatre. U-230 se počela naglo dizati prema površini gdje je avion pred samo nekoliko sekundi izbacio svoju dijaboličnu posjetnicu. Gusti nas je dim gušio. Vatra je skakutala od zida do zida. Pritisnuo sam rupčić na nos i pošao za kapetanom u toranj. Brod se izravnao, izbio na površinu. Požurili smo na most. Netko je na palubu izbacio okvire sa streljivom. Desni je dizel počeo zamuckivati. Iz okna su počeli izbijati crvena svjetlost i dim. Plovili smo kao zublja kroz najernju noć sve dok ljudi dolje nisu uspjeli ugasiti vatru.

Te smo noći manevrima osujetili sedam napada i nadživjeli 28 bombi.

26. svibnja. Bio je to već četvrti dan naše utrke za spas života i dolazak u luku. Plutali smo na 40 metara i osluškivali barazu dubinskih bombi mnogo milja na zapadu. Potrajala je cijeli dan. U 2230 smo izronili. Noć je bila veoma mračna. Prošao je čitav sat a da nismo otkrili radar. A onda smo vidjeli golemi reflektor kako visi s neba, pa suludom brzinom postaje sve veći i cijeli most

preplavljuje svjetlom, zasljepljujući nam oči. Četveromotorni se Liberator spuštao uz grmljavinu, sipajući vatru iz svih strojnica. Brod je zaokrenuo prema svjetlu što mu se približavalo. Orijaš je progrmio preko našeg mosta i odjezdio u noć, zasuvši nas iskrama i vrelinim zrakom. Eksplodirale su četiri bombe, divlje zaurlavši. Pri svakoj su mi se detonaciji noge vibracijama zabile u tijelo.

Nekoliko trenutaka kasnije odozdo se začuo povik:

"Brod nepropusan, spreman za zaranjanje."

Kad se U-230 uravnotežila na sigurnoj dubini, Siegmann je banuo u radio-kabinu i okomio se na radista koji nas nije upozorio da nas je otkrio radar.

"Koji je sad to vrug, Kastneru? Spavaš li? Zbog tebe su nas skoro sve pobili!"

"Gospodine, nije bilo nikakvog impulsa", usprotivio se časnik. "A uređaj je u savršenom redu."

"Daj, Kastner, ne pričaj mi priče," zaurlao je Siegmann, "čitava je posada u tvojim rukama.

Omani još jednom, i koža nam neće vrijetiti ni marijaša."

27. svibnja. Izronili smo, ostavši gotovo bez struje i zraka. Napetost je na vrhuncu. Živci mi se trzaju, a jezik mi je suh i vruć. Računao sam, ako bi sad odmah uslijedio još jedan napad, ne bismo imali baš nikakva izgleda za spas. Ali su kroz duge minute grmljavina dizela i srk usisnika zraka bili jedini zvukovi što smo ih čuli.

Poslije jednog sata milosti, vrijeme nam je opet isteklo. Najednom su most preplavili bijeli snopovi svjetla. Zraka je došla s krme desno. I opet se prema nama sunovratio divovski Liberator. Strojnice su mu izbacivale crvene plamenčiće a zrna mu promašivala naše glave za tek pokoji centimetar. A onda je avion odgrmio u noć, ugašenih farova. Eksplozije četiri bombe poslale su uvis prave gejzire. Brod se divlje zatresao, ali se izvukao bez daljnjih oštećenja. Smjesta smo zaronili.

Dok sam prolazio kraj kapetanove niše, baš je raskopčavao kožnu jaknu skorenu od soli.

Pogledao me je i rekao:

"Priznajem, prvi, da nije bilo radarskih impulsa. A čini se da nam je Metox u savršenom redu.

Britanci su očito izmislili nekakvu novu vrstu radara. To je jedino objašnjenje koje mi pada na pamet."

Skamenili smo se. Najprije nosač aviona. A sad i novi elektronički trik koji britanskim avionima omogućava da nas lociraju a da pritom ne otkriju vlastiti položaj. Više nije bilo razloga da danju plovimo uronjeni a noću na površini. Morali smo promijeniti taktiku pa površinski ploviti danju, kad neprijatelje možemo spaziti golim okom. Činilo se da je bolje da nas gađaju danju negoli da nas noću isjeckaju na komade.

Izronili smo u 07.20. Naši izgledi da ćemo svladati i posljednji sprint od 170 milja do luke nisu baš bili obećavajući. Opazili smo četiri Sunderlandsa i pet Liberatora. Devet smo se puta sunovratili u dubinu i primili krštenje od kojeg se ledila krv. Devet smo puta izronili i nastavili derati dalje. Tog smo popodneva dosegli kontinentalne klisure. Kad je pala noć izvijestili smo Stožer da ćemo se u 08.00 naći na mjestu gdje nas mogu pokupiti. I tada smo, ne želeći više riskirati u tom novom ratu na moru, ponovno zaronili.

12.

Na dan 28. svibnja, u 1240 sati, U-230 je uplovila u unutarnju luku Bresta. Krmena joj je paluba bila uglavnom utonula a nadgrade oštećeno, pa je svakome na gatu dala itekako naslutiti kroz što smo sve prošli. Nije bilo glazbe da svira vojničke koračnice; dočekale su nas samo djevojke sa stručcima cvijeća da nas podsjetu na slavnu prošlost. Zapovjednik 9. flotile i njegova pratnja pokazivali su znakove utučenosti. Žurno su nas i bez ceremonija otpremili u naše prostorije. Ali kad smo se jednom našli u prijemnoj dvorani, naši su žabarski domaćini dali sve od sebe da nam oslade povratak kući.

Poslije zabave sam se vratio u svoju sobu, onu istu iz koje sam prije pet tjedana krenuo u patrolu. Moje su stvari već bile dopremljene iz skladišta. Dok sam iz putne torbe vadio kuvertu sa svojom oporukom, posve me obuzeo osjećaj zahvalnosti: preživio sam. Među poštom sam našao samo dva Marianneina pisma. Kroz glavu mi je bljesnulo mnoštvo čudnih misli. A onda me rastresao paketić od kuće. Majka mi je poslala rođendansku tortu. Bila je stara već četiri tjedna, pa

se skrtnula i na mnogim mjestima ispucala. Ipak sam želio iskazati uvažavanje prema majčinoj vjeri u sinovljevu dugovječnost i potrudio sam se pojesti bar komadić.

Naporna rutina prva dva dana u luci - valjalo je iz broda povaditi stvari i otpraviti ga u suhi dok - spasila me od razmišljanja o našoj nesreći. Ali sam se na našu propalu misiju podsjetio dan kasnije: slučajno sam se našao na gatu baš kad je U-634 napokon, s tri dana zakašnjenja, uplovila u luku. Zahvalio sam Dahlhausu na pomoći i ovaj to put popratio rukovanjem.

Ipak sam uspio potisnuti morbidne misli i zaboraviti da mi je smrt u mjesecu svibnju bila stalna pratiteljica. Nošen žustrom sposobnošću obnavljanja svojstvenom mladosti, objeručke sam prihvatio vruć i brz lučki život. Pridružio sam se prijateljima - onima koji su se uspjeli vratiti s patrole u burnim noćima u Casino Baru. Slavili smo svačiji rođendan i plesali sa svim Madameinim ljepoticama. Madame je obnovila osoblje s nekoliko egzotičnih cvjetova, u boji od bijele do žute i kokosno smeđe. Janine je bila umiljata kao i uvijek. Nije važno što je svoju ljubav, dok mene nije bilo, davala i mojih prijateljima. To su im mogli biti posljednji sati i ljubavi i života.

Zapravo se podmornički rat za nas brzo pretvarao u jednu dugu pogrebnu povorku. Saveznička nas je ofenziva na moru udarila neočekivanom i neviđenom silinom. Britanci su i Amerikanci tiho i uporno prikupljali snage. Povećavali su svoju flotu brzih fregata, izgradili velik broj nosača aviona srednje veličine a usto su i mnoštvo teretnjaka pregradili u džepne nosače, skupili eskadrole malenih aviona za službu na nosaču, baš kao i golemu armadu bombardera velikog doleta i s bazama na kopnu. A onda su najednom udarili silnom snagom i, u 38 slučajeva, zastrašujuće točno. Toliko je, naime, podmornica bilo potopljeno tog kobnog svibnja 1943. U tim su podmornicama mnogi moji prijatelji i klasici dočekali smrt. Ukoliko naš Stožer ne iznađe nekakve koijenite protumjere, sve će se naše ponosne nove podmornice pretvoriti u jezivi višak željeznih ljesova.

Procijenili su da će remont U-230 potrajati bar četiri tjedna. Budući da sam već bio stekao pravo na poduže odsustvo, nakanio sam svratiti u Pariz, posjetiti rodnu kuću i provesti tjedan dana s Marianne na vrelom ljetnom suncu na plaži Wannseea u Berlinu. Da, moje je odsustvo bilo dugo, ali sam ipak bio svjestan da mi je vrijeme ograničeno.

Jedne večeri početkom lipnja, pošto sam svoje poslove predao Riedelu, sjeo sam na brzi vlak za Pariz. Dok je vlak jurio kroz francuski krajolik, pričinjalo mi se da slušam poznate zvukove: čekićanje dizela, eksplozije dubinskih bombi, detonacije avionskih bombi i torpeda, slamanje brodova i urlik oceana. Bila je to, međutim, tek buka željezničkih kotača, od koje sam se već bio odvikao, njihovo truckanje po spojnicaama tračnica.

Na pariški sam Gare de Montparnasse stigao dok je jutro još bilo svježije i novo. Taksu me odvezao do hotela kraj Place Vendôme što su ga bili rekvirirali za pomorske časnike. Bio sam odlučio da se za svog kratkog boravka u gradu ne vezujem, ali je preobilje napasnih djevojka ubrzo moju odlučnost stavilo na kušnju. Pohitao sam u hladne dvorane Louvrea i većinu dana proveo u šetnji kroz Galerie d'Appolon, Grand Galerie i Salle des Cariotides gdje su, prema legendi, na grede povješali mnoge hugenote. Uvečer sam pošao u kićeni restoran kraj Opère te večerao samotno i svečano. Potom sam šetao na Boulevard des Capucines, otklonio nekoliko komercijalnih ljubavnih ponuda i povukao se u blaženi mir hotelske sobe.

Sutradan je vrijeme za mene stalo. Ujutro sam šetao na Place de Pigalle, pojeo obilan doručak u malenu caféu na Montmartru, uspeo se dugim stubama do Sacré Coeura. Popodne sam i večer proveo u raskošnoj dokolici ulica i caféa Lijeve obale. Pariz, prekrasni Pariz - kako mi je mrsko bilo otići iz njega! Ali sam se u 22.00 ipak ukrao na vlak za Njemačku.

Kad je moj ekspres ušao na frankfurtski kolodvor, jutarnje je sunce već bilo visoko na nebu. Smjesta sam opazio da su golemi stakleni svodovi što premošćuju tračnice grdno oštećeni. Zračni su napadi porazbijali sva stakla, tako da je ostao samo goli čelični kostur. Taj je prizor bio mračan preludij mom posjetu.

Kao i uvijek i ovaj sam se put vratio kući bez najave, a kad se mati na moju zvonjavu pojavila, pogledala me je kao stranca. Pričekao sam trenutak i rekao:

"Zdravo, mama, mogla bi me i pustiti da uđem, lijepo je opet biti kod kuće."

Opazio sam da je majka neobično nervozna i da je podosta smršavila. A vjerujem da sam joj na

licu opazio navjetšaj tuge. No umjesto da je ispitujem, pokušao sam je oraspoločiti:

"Zaista mi je drago da mogu opet opružiti noge pod tvojim stolom."

Naravno da me je ispitivala imam li dosta za jesti, da je uporno tvrdila kako sam se previše stanjio te htjela znati baš sve o mom zdravlju.

"Reci, imaš li dosta donjeg rublja da ti ne bude zima? Možda ne znaš, ali smo svu odjeću koju smo mogli odvojiti poslali našim vojnicima na ruskoj fronti. Priložili smo i sve tvoje cipele i skijašku opremu, baš kao i skije. Reci mi, osim toga, kako ide rat na Atlantiku? Više se ništa ne čuje o podmornicama."

Rekao sam joj da će uskoro opet čuti o našim uspjesima, ali sam onda, jer sam bio odlučio ne raspravljati o ratu, promijenio temu:

"Kako su ostali? Kako je Trudy, viđa li se s mužem?"

"Trudy je dobro, baš dobro", odgovorila je majka. "Hans je bio tu za Uskrs. A bili su i njegovi roditelji. U Dusseldorfu su imali nekoliko baš gadnih bombardiranja, pa su otišli u Schwartzwald dok se stanje ne popravi. I mi smo imali nekoliko teških napada, ali ne onako gadnih kao drugdje."

A onda sam upitao:

"A kako tata?"

I tu je mati briznula u plač. Dok su joj se suze slijevale niz obraze, rekla mi je da su ga odveli - prije tri ga je mjeseca uhitio Gestapo. Još je u gradskom zatvoru u Hammelsgasseu. Mater je zajecala:

"Nisam ti to spomenula u pismima. Nisam htjela da znaš."

Razapet između nevjerice i zgražanja, uspio sam iz nje nekako izvući priču o tome kako se sve to dogodilo. Otac je održavao ne samo prijateljske i ne samo povremene odnose s jednom mladom ženom. Dama o kojoj je riječ radila je kod njega i on ju je dugo držao na plaći. A onda je jednog dana od majke zatražio razvod, kako bi se mogao oženiti tom djevojkom. Ali ga nisu uhitili zbog toga. Nevolja je bila u tome što je ta djevojka bila Židovka, pa je stoga to što je učinio, prema službenom nauku, bio zločin. Zatim je počinio još jedan zločin, sakrivši je pred progonom. No onda je to netko nažalost otkrio i dojavio Gestapou, i tako je Gestapo pokupio i oca i nju. Nju su poslali u logor, a oca u zatvor.

Očevo me uhićenje potreslo i razbjesnilo, ali me nije iznenadila nepravda svega toga. Otac je i prije trpio od ruke vlasti. Još zimi 1936. dekretom su mu zatvorili tvrtku (bavila se financijama), a isto su učinili i s 36 drugih, njoj sličnih. Samo zato što se takve tvrtke više nisu uklapale u politiku vođa Trećeg Reicha, oca su bez upozorenja, objašnjenja i mogućnosti žalbe lišili životnog djela, i tako je u četrdesetišestoj morao život početi iznova. Samo je zahvaljujući snalažljivosti i marljivom radu uspio stvoriti novu tvrtku, da bi mogao skrbiti za obitelj.

Nedugo zatim, državne su ideološke besmislice urodile još i daleko ružnijim plodom. I sam sam vlastitim očima vidio "Kristalnu noć" 1938. u Frankfurtu, kad je rulja bjesnila ulicama, pa Židovima razbijala izloge i pljačkala im trgovine dok je policija samo mirno stajala i promatrala. Rulja je kroz prozore bacala namještaj, gurala klavire preko ograda balkona, na ulicu bacala porculan, knjige, svjetiljke i kuhinjski pribor. A kad je pokradeno sve što je vrijedilo, ostatak su nabacali i spalili na velikim lomačama. Sjećam se kako me je otac proveo kroz zapaljenu ruševine, pošavši u pomoć prijatelju Židovu, samo da bi otkrio da mu je stan već poharan i napušten. Otac je pobjesnio, a u očima sam mu ugledao suze.

Za nas je "Kristalna noć" bila tragična i sramotna; ali moj otac nije bio buntovnik u potrazi za beznadnom idejom, a nisam to bio ni ja.

Znao sam da u voljenoj mi domovini nešto ozbiljno nije u redu, ali me rat zahvatio u devetnaestoj godini života, no nisam imao ni vremena, a niti me je politika toliko zanimala da to istražujem. Sad sam se, međutim, nerazmrsivo upleo u jednu priču zbog koje sam se osjetio gorljivim buntovnikom; i stoga sam to morao izvidjeti, pa makar time ugrozio i svoj položaj i svoju vojnu karijeru.

Smjesta sam se zaputio prema središnjici Gestapoa u Linden-strasse, nedaleko od nas. Moja odora i kolajne provele su me kraj čuvara bez ispitivanja. Kad sam ušao u veliku dvoranu, tajnica me na recepciji upitala može li mi čime pomoći.

"Trebao bi mi, molim lijepo, Obersturmbahnführer von Molitor." Stavio sam na lice najumilniji

smiješak i predao joj svoju posjetnicu, te dodao: "Volio bih iznenaditi Herr von Molitora." Pretpostavljao sam da je rijetko viđao podmorničare, a još rjede one kojima je otac iza rešetaka.

Morao sam pričekati taman koliko mi je trebalo da smislim što ću reći. Onda me djevojka uvela u lijepo namještenu sobu i predstavila me najvišem esesovcu u gradu. To je, dakle, taj strašni esesovac, koji može samo pucnuti prstima i tako odlučiti o nečijem životu. Taj sredovječni službenik u svijetlosivoj esesovskoj odori više je sličio na žovijalnog poslovnog čovjeka negoli na hladnokrvnog progonitelja.

Von Molitorov je pozdrav bio prijazan kao i njegova pojava:

"Pravo je zadovoljstvo za promjenu sresti nekoga iz mornarice. Znam da služite u podmorničkim snagama. Vrlo zanimljiv i uzbudljiv posao, zar ne? Čime vas mogu uslužiti, Herr Leutnant!"

Nastupio sam prema njemu s mirnom strogoćom:

"Gospodine, zatočili ste mi oca. To je nerazumno. Tražim da ga smjesta pustite."

Izraz se na njegovu mesnatom licu promijenio iz prijaznog smiješka u duboku zapanjenost. Pogledao je moju posjetnicu, još jednom pročitao moje ime, pa propentao:

"Nisu me obavijestili da smo uhitili oca jednog iznimnog vojnika. Jako mi je žao, Herr Leutnant. Očito je riječ o nekakvom nesporazumu, smjesta ću to istražiti." Napisao je nešto na komadić papira, pritisnuo dugme. Kroz druga je vrata ušla još jedna tajnica pa mu iz ruke uzela ceduljicu. "Shvatite, Herr Leutnant, da me ne izvješćuju o svakom pojedinom slučaju. Ali mi je jasno i to da ne biste bili tu da vam otac nije stvarno u zatvoru."

"Očito. A osim toga smatram da je i razlog za njegovo uhićenje i zatvaranje.. "Ali prije nego što sam uspio napraviti taj težak gaf, djevojka se vratila i predala von Molitoru drugu ceduljicu.

On ju je pročitao pažljivo i bez žurbe, pa rekao pomirljivim tonom:

"Herr Leutnant, sad sam se upoznao sa slučajem. Otac će vam se do večeri vratiti kući. Uvjeren sam da su ga tri mjeseca u samici naučila pameti. Jako mi je žao što je do toga došlo. Ali sije vaš gospodin otac za to zaista sam kriv. Jako mi je drago što sam vam mogao pomoći i učinio vam uslugu. Nadam se da ćete se lijepo provesti na dopustu. Zbogom vam i Heil Hitler!"

Brzo sam ustao i kratko mu zahvalio I ta nije mi učinio nikakvu uslugu, ionako mi je to teško mogao odbiti. Napustio sam ga s izazovnim vojničkim pozdravom. Kad sam se našao na ulici, sjetio sam se djevojke koju su deportirali, pa mi je bilo žao što nisam mogao pomoći i njoj. Tek sam poslije rata doznao da je nekako uspjela preživjeti.

Onda sam otišao u očev ured da po prvi put poslije vjenčanja vidim sestru Trudy. Kad sam joj rekao da će otac do ručka biti kod kuće, počela se topiti u suzama. I kroz jecaje mi govoriti:

"Pokušavali smo osloboditi tatu, ali je Gestapo na naše molbe ostao gluhi. Ne znaš kako mi je drago što si došao kući. Mamin se i tatin brak nasukao. To je strašna situacija. Otkako je on u Hammelsgasseu, uspijevala sam nekako sasvim sama voditi poslove."

Rekao sam joj da je dobra djevojka i da se njome veoma ponosim, pa joj predložio da za danas zatvori ured i da to odemo proslaviti. Ona je pak dala upute nadstojnici, pa smo se kratko prošetali do kuće.

Majka je bila jako nervozna i uznemirena, ali puna praštanja. Bila je spremna zaboraviti cijelu priču samo da je otac ne ostavi. A ta je mogućnost ionako bila bitno smanjena uklanjanjem predmeta očeve naklonosti.

Bilo je već skoro vrijeme za večeru kad se u ulaznim vratima okrenuo ključ i u predvorje stupio otac i ne znajući da sam ja tu. U trenutku kad me je ugledao, smjesta je shvatio da sam ja zaslužan što su ga pustili iz zatvora. Šutke smo se rukovali. Na licu je imao jednotjednu bradu. Gestapo nije bio čak ni toliko uljudan da ga obrije.

Večer se vukla nelagodno. Bilo nam se teško usredotočiti na neku temu i održavati razgovor. Ja sam im ispričao ponešto o atlantskoj fronti, ali im nisam rekao istinu. Epske nevolje naše vojske na ruskom bojištu i potpuni Rommelov poraz u sjevernoj Africi brinuli su oca mnogo više od toga što se bio malo zakačio s Gestapoom. Pričao mi je i o čestim zračnim napadima na Frankfurt te spomenuo kako bi volio maknuti ured iz grada. Pričali smo o mnogo čemu, ali se otac nije ni dotakao svoje romanse, niti ičim dao naslutiti kani li ostati s majkom. Što se pak mene tiče, ništa mi

nije bilo važno - samo da se otac vratio kući. A kad je riječ o braku I no, dobro, to je nešto što će on i majka morati riješiti između sebe.

Jedan sam dan i jednu noć kasnije stigao u Berlin. Izašavši s kolodvora Anhalter, skamenio sam se usred koraka pri pogledu na razaranja. Razbijeno staklo, žbuka i krš rasuti posvuda. A Marianne me po prvi put nije dočekala na kolodvoru.

Odlučio sam otići k njoj, u njezin ured, pa sam ušao u tramvaj što je vozio prema središtu grada. Vožnja je bila jeziva. Veliki su dijelovi grada bili gotovo srušeni tepisima bombi; iza njih su ostali krš, prašina i milijun tragedija. Osjećao sam se kao da se mom svijetu provalilo dno. Osjetio sam želju da pobjegnem i već sljedećim vlakom odem iz grada. Napokon sam stigao do mjesta gdje je Marianne radila i to jest do mjesta gdje je nekoć stajala njezina šesterokatnica. Od nje je ostalo tek nekoliko zidova. Opeke su bile nabacane u visini dva kata.

Okrenuo sam se od toga razaranja, potražio i našao najbližu postaju metroa, pa se brzim vlakom odveo u predgrađe gdje je Marianne živjela s roditeljima. Kad sam pješice krenuo s postaje, tu bih i tamo opazio obiteljsku kuću spaljenu do temelja ili srušenu stambenu zgradu. Činilo mi se kao da me smrt i uništenje prate u stopu. Kad sam se približio Marianneinoj kući, pripremio sam se za stvarnost koju sam već naslućivao. Stao sam pred hrpu drvenog ugljevlja koja je nekoć bila njezina kuća. Njezin je dimnjak upirao u nebo kao prst upozorenja. Uokolo su ležale razbacane opeke i blokovi, crni od čade; čelične su se grede svinule od jare požara; nabacani krš svake moguće vrste. A onda sam vidio natpis zataknut u ruševine. Netko je crvenim slovima napisao: SVI SU ČLANOVI OBITELJI HARDENBERG POGINULI.

Pročitao sam to dva-tri puta i onda se okrenuo. Nisam to mogao shvatiti. Nešto me je jetko zapeklo u grlu. Nekoliko sam puta progutao slinu. A onda mi se srce najednom skamenilo. U tom je trenutku sve u meni umrlo - izgorjelo poput svih tih kuća. Bio sam bez osjećaja.

Sljedeći me ekspres vratio kući u Frankfurt. Dok me je mučila Marianneina pogibija, proveo sam u tom gradu četiri besciljna dana. Osim toga sam proveo i jednu noć u podrumu naše stambene zgrade, pa slušao zavijanje sirena i urlik protuavionskih topova, tresao se s udarima eksplozija bombi i gledao u ozbiljna i skamenjena lica ljudi koji su to bombardiranje prihvaćali kao rutinski događaj. Kad je sve bilo gotovo, noć se ispunila prodornim smradom kordita, jaukom ranjenih i zvonjavom vatrogasaca. Eto na što se rat sveo: da je moja Marianne pala žrtvom zračnog napada, da su se moji u strahu za život već i navikli na život pod zemljom. Poslije te noći, u kući za mene nije više ostalo baš ništa. Morao sam se vratiti na svoj brod i boriti se u ratu na moru do njegovog pobjedonosnog kraja, a zbog svih onih koji su ostali kod kuće u strahu i tjeskobi.

* * *

Poslije noći provedene u zamračenom vlaku, stigao sam u Pariz. Grad je odisao mirom, a vrelo je lipanjsko sunce zlatilo krovove i krošnje. Od vrućine sam se u odori počeo osjećati neugodno, pa sam počeo razmišljati o prednostima građanske odjeće. Kako bi mi se bilo drago pretvarati da pripadam rafiniranom pariškom mnoštvu koje ne mari za rat ni u ovom ni u onom smislu. Tada sam spazio da najelegantnije Parižanke uopće ne mare za muškarce u odori. Shvatio sam koliko sam daleko od života sjaja, ljepote i šarma; koliko je dubok jaz između tog miroljubljivog mnoštva u gradu i nas na bojištu, kojima ne preostaje drugo nego ploviti, boriti se i ginuti.

U naš sam kompleks u Brestu stigao kasno navečer, pa Riedela i druge prijatelje zatekao dobro raspoložene u baru flotile. Pridružio sam se njihovoj veseloj družini. Bar je drhtao od naše grube pustopašnosti i odjekivao našim raspojasanim mornarskim pjesmicama. A svima nam je to trebalo da lakše zaboravimo kako će uskoro biti izvučen i naš broj, da nam je svima dana samo kratka pošteta za pjesmu i piće. To mi je trebalo i da suzbijem dva šoka izazvana Marianneinom pogibijom i očevim nevoljama s Gestapoom. Trebali su mi prijatelji, žestoko piće i uzbuđenja raspusnog života da mi donesu slatki zaborav. A trebali su mi i dužnost i težak rad. U danima što su uslijedili imao sam sve to, pa i više od toga, u izobilju.

Brzo sam se uklopio u staru rutinu, svakodnevno odlazio u škver, uveo posadi strogu stegu. U njoj mi je samo jedan uistinu stvarao probleme.

Taj bi mornar noću skakao preko zida da se provede u gradu. Imao je, međutim, zlu sreću da je

stalno upadao u tučnjave, obično zbog djevojaka, i zato sam ga odlučio udaljiti na osam dana - u samicu, mislim. Inače je to bio sjajan čovjek i vrlo pouzdan čim bi brod isplovio iz luke.

Za mog su kratkog izbjivanja pripadnici flotile dobili važan dodatak. Netko je otkrio važnost flotile u okvirima ratne mornarice, a s tim se pojavila i potreba da nam dodijele fotografa koji će za potomstvo zabilježiti zanimljive trenutke. Otkrilo se da je taj fotograf zapravo mlada i privlačna žena. Njezino ležerno "Dobro jutro", potaklo me je da je pozovem na piće. Čim smo sjeli za šank, rekoh:

"Imate vrlo mi poznat južnjački izgovor."

"Ni vaš baš nije sasvim berlinski", odvrtila mi je ona sa smiješkom.

"To priznajem. Odrastao sam na jezeru Constance, na sjevernoj obali."

"Kakva slučajnost!" rekla je ona. "Ja sam živjela s druge strane jezera, u Constanci. Ja sam Veronica, ali me svi zovu Vera."

Pozvao sam je na večeru, što je ona prihvatila bez razmišljanja. Kad sam obavio dnevni posao, okupao sam se u bazenu, koji je bio još jedan novi dodatak kompleksu, a onda je već bilo vrijeme za sastanak. Pokucalo sam na vrata bungalova što gaje Vera dobila umjesto stana.

Otišli smo iz kompleksa i, dok je popodneвно sunce blijedilo, prošetali kroz uske uličice Bresta. Večerali smo puževe pržene na maslacu i travama, škampe s tartar umakom, velikog jastoga i bocu Beaujolaisa. Potom smo otišli u malen i zaklonjen café gdje smo plesali uz svirku klavirista koji nas je poslužio svim melodijama koje smo zatražili. Uskoro smo se vratili u kompleks i oćutjeh nešto doista čudno: biti u ženskom društvu pripušten na strogo čuvani teritorij flotile.

Od te smo se večeri Vera i ja redovito vidali poslije posla. Večeri su bile naše. Jedne sam se večeri sjetio kako sam se bio zarekao da ću kupiti građansko odijelo, pa sam pozvao Veru da mi se pridruži u traganju za materijalom i krojačem. Unatoč svim nestašicama dugog rata, jedan mi je krojač ponudio zapanjujuće mnoštvo raznih štofova - i sve bez bonova. Izabrao sam pled, dao mu da me izmjeri, dogovorio cijenu i rok predaje gotovog odijela. Nije me ni najmanje brinula misao da ga možda nikad neću imati priliku nositi. Tom sam se kupovinom na neki način prisilio na optimizam.

U tih nekoliko preostalih dana u luci bilo je obilje razloga za pesimizam. Kad se prijatelj ne bi vratio s patrole, kad bi se još jednom potvrdila istina o svibanjskim gubicima, kad bi u luku upuzala žestoko izudarana podmornica, kad bi blagovaonicom zakružile vijesti o sve većim gubicima, u misli bi mi se vraćalo sjećanje na naš vodeni pakao, a predosjećaj bi se propasti uzdigao poput zida između dva života što sam ih vodio. Ali je najgore od svega bilo što naši dečki nisu svoj život mogli prodati skupo. Unatoč svim našim izgubljenim životima, u travnju smo potopili samo trećinu onog što smo potopili u ožujku, a u katastrofalnom smo svibnju potopili samo 50 protivničkih brodova s ukupno tek 265.000 tona. Sredinom je pak lipnja podmornički rat praktički stao. Za dva je tjedna izgubljeno još 16 podmornica, pa je admiral Donitz odredio trenutnu stanku u napadima na brodarske rute u sjevernom Atlantiku. Preživjele su podmornice dobile nov raspored, ali nisu bile povučene s bojišta. Baš naprotiv, da se nekako nadoknade ti zapanjujući gubici, u suhom smo doku ulagali velike napore da podmornice vratimo moru i dovršimo još nedovršene po brodogradilištima. Misao je vodilja bila da se sve raspoložive podmornice, pa čak i one nevaljale i zastarjele, ubace u borbu, da bismo saveznicima pokazali da nam nisu prebili kralježnicu. Donitz nas je pak, u govoru što ga je održao u Lorientu, uvjeravao da je taj preokret ratne sreće samo privremen, da će se, kad poduzmemo odgovarajuće protumjere, vjetar opet okrenuti, ali da u međuvremenu moramo nastaviti ploviti. Naši će napori, rekao nam je, vezivati savezničke pomorske snage u Atlantiku i udaljiti savezničke bombardere od naših gradova.

Koncem smo lipnja izvukli U-230 iz suhog doka i doveli je do gata, gdje smo i dovršili njezino opremanje. U tom je jednom odlučnom trenutku svim našim lučkim pustolovinama došao kraj. U svemu su stvarni bili samo naš brod, rat i neizbježni sukob s neprijateljem. To su bile činjenice. Sve su drugo bile tek puke sanje.

Popodne 29. lipnja, kad se kapetan vratio sa sastanka u Zapadnom stožeru viših podmorničkih časnika, pozvao me je u svoju sobu. Potom je dodao:

"Povedite i Friedricha i Riedela. Imam zanimljivih novosti."

Dvadeset minuta kasnije već smo bili kod njega. Kapetan je rekao:

"Sjednite, gospodo, trebat će mi vremena da vam sve ispričam. A to što sad čujete, mora u ovoj sobi i ostati."

Stožer nas je izabrao za posebnu misiju. Glavna će zadaća naše sljedeće patrole biti polaganje mina. Cilj nam je istočna obala Sjedinjenih Država. Ukrcat ćemo 24 magnetske mine najnovije konstrukcije i postaviti ih u zaljev Chesapeake - ili, točnije, pred američku mornaričku bazu u Norfolku. Ne moram vam isticati opasnosti tog pothvata i stoga odlučno tražim da naš cilj ostane tajna sve dok se ne nađemo na pučini. Ne bih volio stići u Sjedinjene Države i tamo već zateći odbor za doček.

I još nešto. Vode su zaljeva Chesapeake preplitke za podvodno djelovanje, pa ćemo svoju zadaću morati obaviti na površini. Vi ćete, prvi, nabaviti sve nužne karte tog područja i držati ih pod ključem."

Sva smo ga trojica pažljivo saslušali i pozdravili taj plan kao dobrodošli otklon od rutinske patrole. Zabrinut za našu obranu, upitao sam kapetana:

"Ako moramo ukrcati 24 mine, onda nećemo moći uzeti više od dva torpeda."

"Tako je, prvi. Ostatak će prostora zauzeti mine, za koje mi odgovarate vi." Nato je Friedrich upitao:

"Koliko ćemo goriva ukrcati?"

"Samo uobičajenu količinu. Sve je dobro organizirano. Negdje će nas oko Kariba, u našem budućem području djelovanja, opskrbiti neki od velikih podmorskih tankera. Tu ćemo primiti i obilje hrane, goriva i torpeda. Vi ćete se, Riedel, pobrinuti da posada dobije tropsku odjeću a i za posebnu tropsku prehranu." Na kraju je Siegmann zaključio: "Gospodo, očekujem da ćemo na moru ostati čitavo ljeto."

Na dan smo 1. srpnja ukrcali mine. Utovar neobičnih izduljenih kapsula smjesta je kod posade izazvao nagađanja. Neki su pouzdano znali da ćemo minirati neku englesku luku. Drugi su pak mislili da nam je cilj gibraltarska baza. Oni su najdomišljatiji, međutim, vjerovali da ćemo se zaputiti sve do važne zapadnoafričke luke Freetowna. Ja sam se na te zažarene rasprave samo smješkao i bio sam zadovoljan što posada jednako gorljivo kao i uvijek želi isploviti.

Ali što se više bližio dan isplovljenja, postajao sam sve skeptičniji glede neposrednog poboljšanja prilika na Atlantiku. Na U-230 nije bio instaliran nijedan predviđeni usavršeni dio opreme. Za Metox, naš uređaj za otkrivanje radara, i dalje su tvrdili da predstavlja vrhunac na tom području. Bili su nam obećali dodatne protuavionske strojnice, ali u luku ih nije stiglo dovoljno. Glasine o novim izumima, primjerice gumenomj presvlaci trupa i nadgrađa, a radi otežavanja radarske i sonarske detekcije, svele su se baš na to - na glasine iz blagovaonice. Jedino se pravo usavršenje

svodilo na postavljanje oklopnih ploča oko mosta umjesto krutog radara, koji je bio zastario, kao i skidanje 88 mm topa s pramčane palube. Kako su sad stajale stvari, sve je bilo protiv nas. Britanci su ubacivali nove avione u tako golemom broju da je kroz Biskajski zaljev neopažena teško mogla proći ijedna podmornica. U razdoblju od šest tjedana, saveznici su našu djelatnu podmorničku flotu srezali za 40 posto, a mnoge su se preživjele podmornice tek trebale probiti kroz blokadu da bi sigurno stigle u luku.

No bez obzira na silno trošenje naših snaga i dalje smo vjerovali da bismo, izdržimo li dovoljno dugo, mogli okrenuti tijek rata. Jednostavno smo morali izdržati.

Dva dana prije isplovljenja, ponovno sam otišao krojaču. Odijelo nije dovršio kako je bio obećao. Rekao sam mu neka ga pripremi za dva tjedna, a da bih ga potaknuo, platio sam mu i ostatak dogovorene cijene. Nisam želio, ako se ne vratim, da iza mene ostane dug.

Ponedjeljak, 5. srpnja. Isplovljenje je U-230 bilo određeno za navečer. Istog smo dana dobili još jednog putnika. Zbog predviđene duljine putovanja i nedavnog povećanja broja povreda topnika i izviđača uslijed djelovanja zrakoplova, Stožer je našoj posadi dodao liječnika. Stigao je na gat

pretrpan kovčezima, kao da kreće na turističko krstarenje.

"Dobar dan, Herr Leutnant", rekao je. "Ja sam doktor Reche. Trudit ću se da vašim ljudima pružim najbolju njegu. Moram priznati da još nikad nisam bio na brodu, tim manje na podmornici. Hoćete li mi, molim vas, pokazati moju kabinu?"

Naši dečki su, slušajući ga sa smiješkom od uha do uha, popratili njegove riječi s nekoliko neumjesnih komentara. Rukovao sam se s doktorovom mršavom rukom i objasnio mu glasom punim isprike:

"Doktore, na podmornicama nema nikakvih kabina. Osim toga, na njima nema ni mjesta za svu tu prtljagu. Molim vas ponesite samo ono što vam je stvarno potrebno, a to je otprilike četvrtina od ovog, pa pođite za mnom." Nakon što je srezao svoju prtljagu, uspio sam ga smjestiti u blagovaonicu časničkih namjesnika i dao mu ležaj iznad navigatorova.

U smiraj smo pošli na oproštajni prijem u kompleksu, pa onda u malim, šutljivim skupinama krenuli na brod. Baš nitko, od kapetana do posljednjeg mornara, nije rekao ni riječi o svojim mislima o skorom susretu sa smrtonosnim protivnikom. Unatoč svim pokušajima zataškavanja, postalo je već općepoznato da neprijatelj uspijeva potopiti tri od pet naših podmornica dok bi žurile Biskajskim zaljevom. Samo su 24. lipnja Tommyji u roku od 16 sati na dno poslali četiri naše podmornice.

Kad je U-230 isplovila, noć je bila posve mračna, bez mjesečine. Nikakva limena glazba, nikakva ceremonija, nikakvo klicanje mnoštva nije odalo naš potajni polazak ni francuskim partizanima ni engleskim uhadama. U te je dane britanska obavještajna služba već posvuda imala svoje oči i uši - u kompleksu, u brodogradilištu, u restoranima, pa čak i u etablissementima.

Na vršku Bretanje, gdje se obalne stijene ruše u ocean, dočeka nas je brod obalne straže pa nas uz obalu poveo na jug na sastanak s drugim podmornicama iz Lorienta. Noć je prošla bez događaja, a u zoru smo se pridružili U-506 i U-533. Naredili su nam da kroz Biskajski zaljev prodemo zajedno, te da združenom vatrenom moći odbijemo britanske zračne napade.

Kad su se podmornice okupile, oko njih su zakružila četiri prateća broda - bio je to čudan skup u stanju krajnje, napete spremnosti. Kapetani su tri podmornice razgovarali povicima kroz megafone, te raspravili o strategiji daljnjeg skupnog napredovanja. Danju smo trebali ploviti na površini punom brzinom od 18 čvorova, a noću zaranjati no ostati u tiješnoj vezi, i onda u zoru opet izranjati zajedno i na komandu. Ako bi na sigurnoj udaljenosti bio opažen avion, kapetan bi U-533 mahnuo žutom zastavicom, što bi značilo da sve tri podmornice trebaju hitro zaroniti. Ali ako bi mahnuo crvenom, to bi značilo da je avion već stigao preblizu da bismo mogli zaroniti bez opasnosti. U tom su ga slučaju sve tri podmornice trebale pokušati oboriti.

Taj plan, kojeg su u sigurnosti svojih kancelarija tako mudro smislili naši stožerni časnici, bio je krivo smišljen i praktički gotovo neizvediv. Boljeg, međutim, nije bilo i trojica su se kapetana suglasila da će okušati sreću.

U 08.10, tri su podmornice okrenule prema zapadu i krenule u pokušaj proboja teške neprijateljske obrane. Dok smo se mi žurno udaljavali, eskorti su zaplovili na istok, natrag u luku. Dan je bio vlažan i vruć - lijep dan za plažu. Oblaci su bili visoko, a sumaglica se vukla nisko. Metox je šutio. Prošla su tri napeta sata bez uznemiravanja i kontakta.

11.35: Na U-533 se podigla žuta zastavica. Isti smo čas s desnog boka spazili avion na 10.000 metara. Sve su se tri podmornice skrile. Trideset smo minuta kasnije čuli kako U-506, pomoću svog novog podvodnog zvučnog uređaja šalje signal da izronimo. Poput dresiranih tuljana, sve su tri podmornice u isti čas izronile. Prešle su na punu brzinu i nastavile brzu plovidbu na zapad, ostavljajući za sobom tri zapjenjene brazde.

13.10: Iz oblačnog je pokrova, na udaljenosti od 3000 metara, izletio Liberator. Prekasno je za zaranjanje. Smjesta je izletjela crvena zastavica i sve su strojnice na palubi smjesta dobile posadu. Velika se crna ptičurina sunovratila u napad. Ali prije nego što nam se našao na puškometu, avion se okrenuo i zakružio oko naše grupe.

13.18: Na nebu se pojavio još jedan Liberator - bila je to nova varijacija na poznatu temu. Oba su aviona nastavila kružiti na pristojnoj udaljenosti. Naredio sam da se na most iznese još streljiva te da se u tornju pripremi dodatno; zaranjanje u tom trenutku nije dolazilo u obzir. Uhvaćene u

klopu, tri su podmornice hladile želju Tommyja za napadom šaljući prema njima rafale. Zrak je ispunjavala grmljavina dizela, a odozgo je dopiralo brujanje avionskih motora.

13.25: Kroz oblake se sunovratio Sunderland i u kruženju se pridružio dvama Liberatorima. Njegova je pojava još više smanjila naše mršave izgleda da se izvučemo.

13.32: S dolaskom trećeg Liberatora, odnosno četvrtog zrakoplova, naši su izgledi spali na ništicu. Činilo se da je našoj patroli, staroj tek nekoliko sati, dosuden prerani kraj. Čekali smo na napad, a od sve samouvjerenosti s kojom smo isplovili, ostala je još samo sićušna iskra.

13.40: Jedan se Liberator bacio u napad. Strojnice su sve tri podmornice planule prema pilotu, očito poludjelom, kad je odlučio uletjeti u našu koncentriranu vatru. Ali se uskoro s druge strane na nas bacio drugi Liberator, te nas prisilio da razdjelimo paljbu. Sva su tri broda krenula u divlji cik-cak da napadačima ometu ciljanje. Jedan od aviona, što se sunovratio na U-230 rigajući vatru iz mitraljeskih cijevi, izbacio je bombe i progrio, promašivši naš most za samo tri metra. Četiri eksplozije -četiri divovska gejjira. Jedan je čovjek na donjoj strojnici klonuo i svalio se na palubu. Zamijenio gaje drugi. Nekoliko trenutaka kasnije uzdigla su se još tri vodoskoka, ovaj put oko tornja U-506, i kroz našu se vatrenu liniju probio i drugi avion.

Spustili smo ranjenog strijelca u brod i na most podigli novo streljivo. Najednom je U-506 zaronila. Četiri Tommyja u tome su vidjela svoju priliku i krenula u kombinirani napad. A onda se dogodilo nešto neočekivano. U-506 se smjesta vratila na površinu i nekoliko je ljudi smjesta priskočilo strojnicama. Brod je naglo skrenuo lijevo, i tako izbjegao bombe što ih je izbacio Sunderland. Eksplozije su prasnule sred krike našeg protuavionca, mucanja avionskih strojnica, urlanja dizela i grmljavine avionskih motora. More se maglilo od ispušnih plinova i pjenilo od eksplozija bombi. Zrak je škripao od gelera i zrna što su se odbijala od naših oklopnih ploča. Dok se dizao iz sunovrata, Sunderlanda je zahvatio rafal, pa se stresao i polako pao u more. Kad se Sunderland razbio, njegovi su se drugovi povukli. Istog smo trenutka stupili u akciju. Dok su im se motori utrkivali, tri su podmornice zaronile kljunom i u trenutku nestale pod morem. Još nismo bili na sasvim sigurnoj dubini kad nam je potres detonacija bombi javio da Britanci još nisu odustali.

Bio je to ujedno i kraj našeg plana da kroz Biskajski zaljev prodemo u skupini. Uskoro smo izgubili vezu s preostale dvije podmornice. Nijedna se od njih nije više vratila u luku. U-506 su potopili šest dana poslije ovog susreta, a U-533 je bila uništena dvanaest tjedana kasnije. Obje su pale žrtvom savezničkog zračnog napada.

Doktor, sav rastrojen strahom i morskom bolešću, uspio je pružiti pomoć našem jedinom ranjeniku, nastrijeljenom u gornji dio desnog bedra. Na svu sreću zrno je prošlo ne smrskavši mu kost. Reče je previo strijelca samo uz najveće teškoće, a kad je s tim bio gotov, otpuzao je na svoj ležaj, i sam i te kako potrebit pomoći.

Progonitelji su nas nastavili divlje bombardirati i obdan i obnoć. Lovili su nas, progonili i skoro doveli do ludila. Desetke smo se puta sunovratili u dubine s detonacijama za petama, pa ipak smo se iz dana u dan, i tako sedam dana zaredom, uspijevali izvući. A kad je U-230 napokon stigla na valovite prerije srednjeg Atlantika, gdje smo bili razmjerno sigurni, digli smo se iz dubina i sami zapanjeni time što smo se izvukli. Kao i obično, drugi nisu bili naše sreće. U istom tom razdoblju, U-514 i U-232 bile su isjeckane na komadiće 8. srpnja, a U-435 je bila potopljena dan kasnije. Na dan 12. srpnja neprijatelj je ubilježio dva pogotka, jer je uništio U-506 i U-406, a sutradan su Britanci bombama zatukli U-607. Sve su te podmornice bile izgubljene u Biskajskom zaljevu, opasno blizu našoj maršruti.

Kad smo izašli iz Zaljeva i dometa bombardera s kopna, sklanjali smo se samo dva-tri puta na dan i tako dobivali duge sate na površini. Brod je bio očišćen od plijesni i truleži, kaljuže su inu bile izribane, a otpad bačen u more - bila je to rutina što smo je bili preskočili u Zaljevu. Osim toga smo pripremili mine i torpeda za izbacivanje u slučaju potrebe. Sad smo na straži uživali u vedrim danima i na žarkom suncu pocrnjeli do tamno smeđe boje. Posadi se počeo vraćati tek, a poneki bi se strojar znao uspeti u toranj da zapučka lulu ili popuši cigaretu. Od svih na brodu sunca nikad ni je vidio sam naš doktor, on se pače nije ni dizao s ležaja. Reče se na svom ležaju polako raspadao od morske bolesti. Žut i tanak, nijemo je počivao u svojoj uskoj pregradi, ništa ne prihvaćajući i ništa ni ne tražeći. Samo kad bismo zaronili radi redovitog trimovanja, pa se na trenutak umirili na 60

metara, ustajao bi on sa svog kožnog kreveta, podsjećajući nas da je još na brodu.

U-230 je polako napredovala prema odredištu. Uglavnom bismo udaljenost do zaljeva Chesapeake dnevno smanjivali za približno 160 milja, ovisno o ozbiljnosti ometanja odozgo. Bujica poruka s podmornica u nevolji nije jenjavala. Nekako je u to doba U-509 javila da ju je avion teško oštetio i da joj hitno trebaju doknadni dijelovi, ali se kasnije više nikad nije javila. Radist nije samo dešifrirao nevoljne poruke, nego je i tipkao i šapirografirao biltene Oružanih snaga što ih je svakodnevno primao. Osupnule su nas vijesti o brzom savezničkom iskrcavanju na Siciliji i zgranule novosti o stalnim neuspjesima na ruskom bojištu. Svijet je gorio, a plamen je bio najjači gdje bismo to najmanje očekivali - u samoj Njemačkoj. Naša Luftwaffe, koju je Göring zapustio a Saveznici desetkovali, nije mogla spriječiti savezničke zračne flotile da naše gradove bombama pretvaraju u pepeo. Najednom mi je palo na um da katastrofa koja se nedavno sručila na naše podmorničke snage uznemirujuće sličić porazu Luftwaffe u zraku. Pa ipak, unatoč svom paležu i bombardiranju, povlačenju i porazima i neposrednoj opasnosti vlastitog uništenja, u svima je još živjela nada. Rekli su nam da ćemo dobiti rat i mi smo u to još vjerovali.

A naše su podmornice ipak nastavljale ginuti. Na dan 20. srpnja radio-poruka nam je javila da se brodski dnevnik jednog od naših prijatelja iz ljepših dana u Brestu zauvijek zatvorio. Primljena poruka - AVION. NAPADNUTI. TONEMO. ZAROBLJENIŠTVO. U-558 - bila je njegovo posljednje javljanje.

Sutradan smo ugledali Catalinu, dvomotorni leteći čamac. Brzo samo zaronili i dva sata ostali pod morem, prisilivši pilota da odustane od potjere- Kad smo kasno popodne izronili, nebo je bilo pretrpano tmastim, crnim oblačinama. Iskoristili smo olujnu frontu pa punom brzinom pojurili predvečerjem. Spustila se noć, ali se ubrzo pretvorila u dan. Čitavim su nebeskim svodom bljeskale munje, u jednom bi se trenutku znalo iz neba u ocean okomito zabosti i desetak gromova, ili se u uzbuđenom cik-caku dići iz površine uskomešanog oceana i probosti oblake. Iz sata u sat gromovi su sjekli sad amo sad tamo, prema gore i prema dolje, tako da je nebo gorjelo plamenom milijardu zublji, a silna je artiljerija grmljavine praštala i bubnjala i urlala. Zrak je vonjao na fosfor i od njega su nas pekle oči. Nakon punih pet sati munja i grmljavine, napokon je počela kiša. Dok su koplja bljeskova nastavljala probijati oblake i grmljavina odjekivala između neba i mora, bujice su kiše kao udarcima čekića izravnavale ocean. Kad se oluja napokon stišala, rodio se novi dan. Bio je jasniji, bistriji, sjajni. Taj smo dan dosegli kontinentalni šelf Sjeverne Amerike.

Očekujući gusto američko zračno izviđanje, u 09.45 smo zaronili i uputili U-230 zadanim kursom na dubini od 110 metara. Za dubokog urona što je potom uslijedio, razvijali smo svoju taktiku. Posada je počivala neuznemiravana i u potpunoj tišini. Kasnije smo je obavijestili o cilju naše misije. Kad je pala noć izronili smo na površinu. Bilo je 21.15 i Prager se bio spremio naciljati nekoliko zvijezda da nam točno odredi položaj. Dok je ugađao sekstant, rekao sam mu u šali:

"Pazi da dobro izmjeriš, da se ne zaglavimo u prevodnicama Panamskog kanala."

"A što bi rekao, prvi, da te dovedem u jezero Ontario?" odgovorio je Prager, našto smo se mi na straži od srca nasmijali i tako olakšali napetost. Nato je Prager dodao: "Dečki, nemojte se ništa smijati, na savršenom smo kursu."

U 01.40 smo opazili sjenu s desnog boka. Izrasla je u trgovački brod. Na njegovom mostu je uz kapetana bio i anđeo čuvar, jer nam je cilj bio izbjeći da nas otkriju, a ne potapati brodove. Ostatak je noći prošao bez događaja, samo što smo imali jednu lažnu uzbunu u trenutku kad se u svemu svom sjaju uzdigla Venera. Ni u zraku ni na površini nije bilo nikoga; nijedan avion, nijedan brod obalne straže nije nas došao omesti u našem prikradanju. U-230 je nastavila ploviti neopaženo brzinom od 18 uzlova, s Cape Charlesom ravno pred provom.

Te smo noći primili zbnjujuće vijesti. Na kratkom smo valu čuli da se u Italiji dogodio državni udar, da je Mussolini uhićen te da ga je na čelu države naslijedio maršal Badoglio. Da ta vijest nije došla preko njemačke radio-postaje, ismijali bismo je kao neprijateljsku laž. No čak je i ovako zvučala prilično nevjerovatno, iako ne baš i osobito važno.

Kad se Sunce počelo dizati, zaronili smo radi očuvanja tajnosti. Polako smo plovili prema zapadu na dubini od 40 metara i tako stigli na 30 milja od Cape Charlesa. Budući da o američkoj obrani nismo znali ništa, zauzeli smo borbena mjesta i pripremili krmenu cijev za slučaj iznenadnog

napada. Nedugo poslije podneva, prislušnik nam je javio da jača šum vijka. Šef stroja je podigao brod na periskopsku dubinu da kapetan može istražiti situaciju. Na Siegmannovo iznenađenje, našli smo se točno pred malenim konvojem - mnogo bliže no što su to govorili instrumenti. Četiri su razarača, poput ovčarskih pasa čuvala samo sedam teretnih brodova. Najednom je kapetan kriiknuo:

"Brod se diže, spuštaj ga dolje, most izbija na površinu, dolje s njim, šefe!"

Friedrich je primijenio sve izvanredne mjere - ali bez učinka.

"Koji je vrug toj šešuli, roni, roni brzo!" zaurlao je Siegmann.

Prolazile su dragocjene sekunde, a U-230 je visjela poput ribe na udici sasvim izložena pogledu pratećih brodova. A onda polako, izludujuće polako, naša se podmornica zabila u sloj mora veće gustoće. Baš kad joj je krma ušla u taj sloj veće specifične težine, u neposrednoj je blizini eksplodirao plotun od šest bombi. Eksplozije su potjerale brod ispod termokline, i njegovi su ga vijci, vrteći se na maksimalnom broju okretaja, pognali dolje sve dok nije dotakao pjeskovito dno. Pijukanje Asdica, što su ga ispuštali američki razarači, cvrkutalo je kroz plitko more, ali nije udaralo u trup uobičajenom silinom; zvučni su se valovi uglavnom lomili u gustom sloju teške vode nad nama. Lovci su skoro dva duga sata nervozno njuškali dubine, uzalud tražeći nešto što bi mogli napasti. A onda su otišli, ne utrošivši na nas više ni dubinske bombe.

Izronili smo kad je pala noć. U-230 je nastavila gurati dalje brzo i neumorno. Prošla su tri sata puna zabrinutosti i sve većeg uzbuđenja. A onda, naprijed lijevo, preko obzora je prepuzao mutni sjaj i bila su to svjetla Norfolka. Nekoliko je trenutaka kasnije Borchert viknuo:

"Amerika točno pred provom!"

Stigli smo na cilj. Vrijeme: 2325. Datum: 27. srpnja 1943.

Dok je iz mora izranjala tanka crta obale, iz mraka se komandnog centra do nas digao Pragerov glas:

"Brod je na četiri milje istočno od Cape Charlesa. Savjetujem promjenu kursa na dva-tri-pet."

"No dobro", složio se Siegmann. "Prvi, pripremite jaja za polaganje."

"Na službu, gospodine", rekoh ja. "Želite li ih na oko?"

Svi su se na mostu nasmijali. Kad smo se ni od koga ugroženi približili Fisherman's Islandu, svi smo bili u prpošnom raspoloženju. Netko je izveo indijanski ratni krik, a sebe smo zamislili kao Indijance, obojene ratnim bojama, dok napadaju u kanuu.

Naredio sam da se četiri pramčane cijevi naplave i otvore. U-230 je nastavila punom brzinom, ostavljajući Fisherman's Island s desnog boka.

Naš je dubinomjer radio neprestance. Prager je stalno mjerio azimut orijentira. Naša nazočnost još je bila tajna.

Kad smo stigli na pola puta između Cape Charlesa na sjeveru i Cape Henryja na jugu, Siegmann je skrenuo pramac svog broda u plitke vode zaljeva Chesapeake. Na naše iznenađenje, u njemu nije bilo nijednog neprijateljskog broda da nas zaustavi ni kad su svjetla Norfolka postala jasno vidljiva s lijevog boka. Američki su mornari te noći zacijelo bili na velikoj zabavi; sasvim sigurno ne i na moru. Dok smo prolazili kraj pomorske baze, digla se silhueta osvjetljenoga grada, jasno ocrтана na tamnom nebu. Dok smo prodirali sve dublje u Zaljev, posvuda se oko nas dizalo kopno.

Dva sata poslije ponoći, opazili smo nekoliko trgovačkih brodova na putu prema pučini. Njihova nam je nenadana pojava poremetila plan da još iste noći položimo mine. Nismo imali vremena zaroniti, niti se povući u tamu. Jednu je dugu minutu, dok je U-230 izvodila pun zaokret, naš bok ostao sasvim izložen pogledima, ali je ostao neopažen. Zatim smo požurili ispred brodova te izašli iz Zaljeva. Vidjeli smo kako jedan od njih skreće na sjever, dok tri zaokreću na jug, no onda su se svi rasplinuti u noći. Nastavili smo juriti na istok, pa u dva sata prevalili 30 milja, da bismo napokon U-230 nasukali na plitko dno i pričekali da stigne sljedeća večer.

28. srpnja. U 21.45, kad su utrnule posljednje zrake Sunca, izronili smo i pojurili na najvećem broju okretaja natrag u zaljev Chesapeake. Opet smo prešli liniju Cape Charles-Cape Henry. Lijevo je ležao Norfolk, a američka je mornarica opet nešto slavila u luci. U Zaljevu nije bilo nikoga; samo je U-230 stvarala zvukove koji su remetili noćni mir. Bila je već skoro ponoć kad je Borchert opazio sjenu kako se najednom izdiže iz mraka točno pred krmom. Smjesta smo usporili. Sjena je međutim

tako brzo izrasla u diva da je Siegmann morao zaustaviti oba stroja da se ne zabijemo u krmu trgovačkog broda. Očito je plovio prema Baltimoreu. Plovio je brzinom od samo osam čvorova, što je za naš dnevni plan rada bilo prilično sporo. Budući da, međutim, nismo mogli reći njegovu kapetanu da se malo požuri, morali smo prilagoditi brzinu i poći njegovom brazdom. Nekoliko smo minuta svojim moćnim dvogledima pretraživali američki seoski krajolik.

29. srpnja. U 02.10 Siegmann procjenjuje da smo već prodrli dovoljno duboko u Zaljev. Tad zaokreće brod u suprotni kurs, pa polazi prema žmirkavim svjetlima Norfolkka. Kad se U-230 ustalila na svom novom kursu, spustio sam se u zamračeni trup da aktiviram i ispustim mine. Pet minuta kasnije, iz cijevi je uz tihi pljusak ispalo prvo jaje. Tri minute potom uslijedilo je i jaje broj dva, pa broj tri - i tako se prva cijev ispraznila. Dok smo u redovitim razmacima izbacivali mine, brzo smo napunili cijevi. Nove su mine bile pomoću lanaca i tračnica podignute iz ležišta i pažljivo premještene na svoje mjesto. Vrući se pramčani odsjek zapario od znoja polugolih tijela te zvonio zveketom lanaca. Ispuštanje je proteklo glatko i potrajalo sat i 50 minuta. Kad je sve bilo gotovo, pohitao sam na most i izvjestio:

"Dvadeset četiri jaja izbačena pred kuću Ujaka Sama." Našto je Siegmann odgovorio:

"Budući da je do Uskrsa još dugo, hajde da ne čekamo da se jaja tucnu. Oba stroja punom snagom naprijed, uzmi kurs jedan-nula." Brod je brzo pridobio brzinu pa pohitao sa 17 čvorova, kraj Norfolkka, kraj Fisherman's Islanda, prema obzoru novog jutra. Do oko 0600, kad smo zaronili, nitko nas nije ometao, a onda smo zaplovili na pučinu duboko ispod površine.

* * *

Te se večeri, u 22.30, U-230 opet digla na površinu. Siegmann je izabrao jugozapadni kurs, pa potjerao strojeve, ostavljajući daleko za nama mjesto gdje smo ostavili svoj tajni dar. Sutradan smo se već vratili staroj rutini -svakodnevno bismo tri-četiri puta ronili pred avionima. Ushit zbog uspjeha nije nam smanjio budnost. Budući da nam Metox nije puno pomagao u otkrivanju neprijateljskih aviona, pouzdali smo se u vlastite oči kao jamce svog opstanka. Na dan 30. srpnja primili smo tri susljedne alarmne poruke, i sve su one kao mjesto napada navodile isti položaj u Biskajskom zaljevu. Riedel, vidljivo potresen, pružio mi je poruke:

NAPADNUTI. BOMBE. TONEMO NA 46N 10W. U-504

NAPAD AVIONA. TONEMO 46N 10W. U-461

AVIONI. BOMBE. TONEMO 46N 10W. U-462

Shvatili smo da su se te podmornice poslužile istom onom formacijom što su je tako ingeniozno smislili u Stožeru, no koje smo se mi brzo okanili. Znajući da je riječ o velikim podmornicama-tankerima, vrlo ograničenih manevarskih sposobnosti, mogli smo si lako predočiti neravnopravnu borbu. Nesposobne za brzu reakciju i međusobnu podršku, vjerojatno su izgubile bitku još prije nego što su prestale mahati zattavicama onako kako su to prije 3500 godina radili Feničani, Ali nije

bila riječ samo o pogibiji te tri podmornice, nego i o tome da nam je njihovo uništenje drastično smanjilo izgleda da ćemo na pučini moći nadopuniti gorivo.

Britanska je zračna pobjeda u Biskajskom zaljevu svog premca dobila u pobjedi na kopnu. Sad smo po treći put na kratkom valu čuli da je Hamburg bio u nekoliko navrata bombardiran. Izvještaj je glasio da se najteži napad dogodio sinoć i da je pola grada progutao plamen. Vidio sam kako je Siegmannu lice na te vijesti mrtvački probljedilo. Taj dan nije ni pipnuo hranu; ostao je zatvoren u svojoj niši iza zelene zavjese. Svima nam je bilo žao kapetana. Svi smo na brodu znali da mu u Hamburgu živi cijela obitelj - žena, djeca, a i roditelji. Kad se požar Hamburga napokon smirio, izbrojili su 41.000 poginulih, a preko 600.000 ljudi ostalo je bez krova nad glavom.

1. kolovoza. Pošto smo se 400 milja udaljili od obale zaljeva Chesapeake, odvažili smo se poslati poruku podmorničkom admiralu: SPECIJALNA ZADAĆA IZVRŠENA. ČEKAMO NOVE NAREDBE. NESTAJE NAM GORIVA NA 27N 68W.

Tri sata poslije odašiljanja poruke, najednom je iz neba na nas pao četveromotorac. Brzo smo zaronili u potpunoj zbrci. Oko nas su na sve strane praštale dubinske bombe. Tog smo dana zaronili još četiri puta i bilo je očito da je naš radiogram izazvao masovni američki zračni lov na podmornicu. Kad je pao mrak primili smo naredbu da nastavimo na jug kroz Karibe sve do voda

istočno od otočja Windward; tu ćemo obnoviti zalihe goriva uz pomoć U-459, jednog od naših podmorskih tankera.

Dva sata kasnije Riedel je dešifrirao osobnu poruku iz Stožera. U-230. SIEGMANN. OBITELJ NA SIGURNOM. SVI ŽIVI I ZDRAVI NA SELU. DONITZ. Ta je poruka i kapetanu i posadi značila više od odlikovanja za misiju miniranja.

Oprezno smo nastavili naš marš na jug. Nagla su se zaranjanja već pretvorila u rutinu, baš kao i bombe. A onda smo 3. kolovoza iz Stožera dobili poruku koja je na naš život utjecala više od ijedne što smo je primili od početka savezničke ofenzive. SVIM PODMORNICAMA. POZOR. SVIM PODMORNICAMA. SMJESTA ISKLJUČITE METOX. NEPRIJATELJ HVATA SIGNALE. OSTANITE U RADIO ŠUTNJI DO NOVE NAREDBE.

To je upozorenje do U-230 stiglo na vrijeme, ali prekasno za stotinjak podmornica potopljenih prije tog otkrića. Najednom smo shvatili da smo se u samom nastojanju da opstanemo, služili uređajem koji je odavao naš položaj kao božično drvce s upaljenim svijećama. Tjednima smo i mjesecima slali poziv na vlastiti sprovod. Ta je spoznaja bila izludujuća, a s obzirom na nju naš opstanak još nevjerojatniji.

S uzdahom smo olakšanja isključili Metox i nastavili kursom prema jugu. Međutim, naše nade da ćemo stići u luku su opet splasnule kad samo doznali da se naš tanker nije odazvao na ponovljene pozive Stožera.

U tim prvim danima kolovoza 1943. U-230 se triput premiještala radi ukrcaja goriva. I svaki put očekivani tanker nije došao na sastanak, pa smo ostali nasukani. Bez obzira na uzroke tog misterioznog zakazivanja podmorskih tankera, naša je situacija, kako su dani prolazili i zalihe se goriva smanjivale, postajala sve pogibelnija. Na dan 9. kolovoza naše je dugo, očajničko čekanje bilo prekinuto novom tragedijom, u kojoj su opet stradale tri naše podmornice. Sve je počelo porukom što ju je poslala podmornica koja je bespomoćno plutala nekih 400 milja istočno od Recifea u Brazilu: NAPAD AVIONA. OŠTEĆENI. NE MOŽEMO ZARONITI. U-604. U pokušaju da spasi posadu, Stožer je podmornicama U-172 i U-185, koji su se našle u blizini pogođenog broda, zapovjedio da mu priteknu u pomoć. Uslijedilo je 30 sati radiošutnje. A onda je 11. kolovoza preko Atlantika prešla poruka: NAPAD AVIONA. OŠTEĆENI. U-172. I samo nekoliko minuta kasnije: LIBERATOR. NAPADNUTI. TONEMO. U-604. Poslije otprilike sat vremena primili smo i treću poruku: SPASILI POSADU U-604. OBORILI AVION. OŠTEĆENI. U-185.

Kasnije su nam poruke otkrile da je i U-172 preuzela preživjele s U-604, te se uz pomoć U-185 uspjela na brzinu popraviti. Onda su preostali brodovi krenuli na svoj 3000 milja dugi put prema domicilnoj luci. U-185 nije nikada stigla. Izgubljena je 24. kolovoza, i sama žrtva zračnog napada.

Na dan 13. kolovoza U-230 je plutala i dalje sa samo dvije tone dizelskoga ulja. Naš položaj: 300 milja istočno od Barbadosa. Tog smo popodneva primili naredbu i za četvrti sastanak, ovaj put s novoodređenom podmornicom za opskrbu U-117 u mrežnom kvadratu DP 64. Sastanak je bio dogovoren za 17. kolovoza. U želji da uštedimo gorivo i ostanemo pritajeni, danju bismo zaranjali i vozili sporo, štedeći akumulatore, dok smo noću umjerenom brzinom plovili površinom te se sa svakom litrom goriva što bi otišla u dizelske strojeve rastajali kao s kapljom vlastite krvi. Ipak smo u označeni prostor stigli točno. Polako smo kružili i pretraživali sve dok nismo iscrpili gorivo. I tada smo, bespomoćno plutajući, nekoliko milja dalje ugledali crnu mrlju. Ona je pak oprezno krenula prema nama.

Ali umjesto da se nađemo s tankerom, mogli smo se samo pozdraviti sa starim prijateljem Dehlhausom s U-634, čiji je brod taj dan trebao također krcati gorivo iz U-117.

U-117 nije nikad stigla na sastanak. Poslije skoro dva dana napetog iščekivanja, Dahlhaus i Siegmann su odlučili da U-634, kojoj je preostalo još skoro 15 tona goriva, odjuri 150 milja na zapad i obavijesti Stožer o našoj nedoumici. Tako ćemo mi biti na sigurnom čak i ako savezničke snage uhvate signal i krenu prema njegovu izvoru.

U-634 nas je napustila. Ostali smo tako nepomično ležati satima, kao savršen cilj za svakog neprijatelja u prolazu. Poslije 10 sati napetosti, uhvatili smo Dahlhausov SOS upućen podmorničkom admiralu. Zatim smo još napetije čekali na Stožerov odgovor. Stigao je u zoru 20. kolovoza i u nama probudio novu nadu: U-634 NEKA PODIJELI GORIVO S U-230. OBJE NEKA

PRODUŽE U DF 91. KRCANJE GORIVA S U-847 27. KOLOVOZA. POVRATAK U BAZU NAJKRAĆOM RUTOM.

Dahlhaus se napokon vratio poslije 46-satnog izbjivanja. Umjesto da se upuste u rizik dnevnog prekrcavanja goriva, oba su broda zaronila i pričekala da Sunce opiše svoj nebeski luk. Poslije smiraja smo izronili, primili od U-634 svoj dio goriva, pa razradili plan susreta s Dahlhausom i podmornicom-tankerom za pet dana. Onda su se naši brodovi razdvojili.

Za našeg puta na istok noći su bile mirne. Danju smo pak plovili zaronjeni, i tako sve dok nismo stigli do sredine Atlantika, gdje je prestajao zračni promet. Noću 27. kolovoza ušli smo u kvadrat našeg novog sastanka te počeli pretraživati površinu u potrazi za poznatim silhuetama. Ipak je, dok smo u mirnom moru opazili tri tornjića, stiglo već i jutro. Dok smo se okupljali, iz oceana je izronilo nadgrade goleme opskrbe podmornice U-847, tako da nam se sad broj popeo na pet. Mahnuli smo U-634, pozdravili U-415 i poslali hvalu U-172, podmornici koja je spasila polovicu posade U-634.

Svaki skup od pet podmornica bio je iznimno opasan, pa smo se mogli samo nadati da neprijatelj nije doznao za naš sastanak. U-634 i U-415 nisu gubile vrijeme, nego su pristale uz opskrbni brod i počele sisati svoje sljedovanje goriva. Tri sata kasnije, Dahlhaus nani je prepustio crijeva, pa smo počeli srkati 15 tona dragocjene tekućine. Uskoro je i U-415 primila svoj dio pa prepustila mjesto U-172. Kad se U-415 okrenula, poželjeli smo joj sretan povratak u Brest. Da sam imao više proročkoga dara, tome bih bio dodao i molitvu, jer ću sedam mjeseci kasnije postati njezinim kapetanom.

Znajući da smo bespomoćni dok tako u tankove krcamo teško ulje. naši su dečki zauzeli mjesta za strojnicama i stajali spremni da u trenutku odvoje crijeva. Što nije bio slučaj i s posadom opskrbnog broda; ona je samo stajala na velikom nadgradu poput hrpe uličnih danguba. Ogorčen time, kroz megafon sam doviknuo Prvom U-847:

"Što je to s tvojim ljudima, zar nemate baš nimalo zazora od aviona?"

"Nismo ih vidjeli sve od Grenlanda", odviknuo mi je on.

"Bolje da promijenite mišljenje. Ali reci, kamo vi dečki plovite odavde?"

"U Japan", odgovorio je on nonšalantno. "Ali nakon što predamo 50 tona goriva, mislim da ćemo uspjeti stići samo do Surabaje."

U nevjerici sam mu poželio sreću. Ubrzo smo potom razdvojili cijevi, i U-230 se povukla s nezgodnog sastanka. Poslije kratkog trimskog ronjenja oprezno smo produžili po površini i krenuli brazdom naših prethodnika, ravnom crtom prema luci. Dva sata poslije našeg odlaska opskrbni je brod prekinuo radio-šutnju i javio da je dovršio prekrcaj goriva u naše četiri podmornice. Poslavši tu poruku U-847 nije samo ugrozila sigurnost četiri broda koja je opskrbila, nego je i zapečatila vlastitu sudbinu. Britanska je goniometarska služba već za nekoliko minuta točno odredila njen položaj. Tri sata kasnije napali su je američki avioni i poslali na dno, pretvorivši je u veliki željezni lijes za sve članove njezine posade. Tog sam popodneva čuo odjeke mnogih bombi nekih 60 milja za krmom i shvatio da je U-847 poginula sasvim nepotrebno.

Baš kao i preostale podmornice, ni U-230 nije imala dovoljno goriva za zapletene manevre izbjegavanja, pa smo bili prisiljeni poći prečicom kroz Azore. Kad smo popodne 30. kolovoza izlazili iz tog arhipelaga uhvatili smo poruku Dahlhausova koji je plovio pred nama: KONVOJ SJEVERNI KURS. LOVI NAS KORVETA. U-634. Samo nekoliko minuta po primitku te poruke, začuli smo strašnu baražu dubinskih bombi otprilike iz Dahlhausova smjera. Ta se lupa sa sve većom žestinom nastavila preko četiri sata. Poslije toga se U-634 nije više javila. Potonula je s čitavom posadom.

Nakon što je U-230 prešla 20. stupanj zapadne duljine, zračni su se napadi pojačali. Sad smo već prodirali u "Dolinu smrti". Odlučili smo noću ostajati zaronjeni a danju ploviti po površini, premda i to samo kad je nebo vedro. Ali su nebom vladali Britanci i Biskajski je zaljev drhtao od njihova stalnog bombardiranja. Probijali smo se kroz bombe što su padale i plamenu paljbu i uskipjelo more te pritom uspijevali dnevno prevaliti tek po nekoliko jadrnih milja. Noći su donosile nekakvo olakšanje, ali ne veliko. Provlačili smo se kroz kordone korveta i fregata, izbjegavali pijukanje njihovih dalekometnih Asdica, kao i njihove neiscrpane zalihe dubinskih bombi. Poslije

sedam strašnih dana, napokon smo ugledali litice Bretanje kako se uzdižu iz mora. Dogodilo se to osmog dana mjeseca rujna, skoro 10 tjedana pošto smo isplovili iz luke.

Pred ulazom smo se u luku Brest našli s minolovcem. Bio je to trenutak kad su se ljudi pod palubom presvukli u čiste radne odore, pa se oprezno probili na palubu da poslije više tjedana popuše prvu cigaretu. Bio je to i trenutak kad je naš doktor ustao sa svog ležaja i svoje posivjelo, ispaćeno lice pokazao svima koji su na nj već odavno bili i zaboravili. Siegmann je u svoju punu, crvenu vikinšku bradu utaknuo krupnu cigaru i počeo zadovoljno otpuhivati dimove. Ploveći pod svojim čarobnim kišobranom, još jednom smo prevladali ustrajna neprijateljska nastojanja da nas položi na dno oceana uz naše mrtve drugove.

Čim se U-230 vezala za jedan od betonskih gatova, Friedrich se uspeo na most, sa slamnatim šeširom nasadenim na dugu kosu i s crnom bradom koja mu je uokvirivala blijedo lice. U ruci mu je bila porculanska šalica.

Šef stroja je pozdravio po vojnički, pa Siegmannu pružio šalicu.

"Volio bih vam jasno pokazati, gospodine, da je to sve što sam uspio iscijediti iz tankova. Nekoliko kapi goriva, ništa više."

Siegmann je usta razvukao u osmijeh.

"Vidiš li, šefe, kako sam odnedavna učinkovit. Morate mi ipak nešto priznati: uvijek sačuvam sigurnosni minimum."

14.

Doček u Brestu bio je odraz napetosti i odvijao se u sjeni opće obeshrabrenosti beskonačnim nizom naših gubitaka. Na molu je velikog betonskog bunkera bilo raštrkano nekoliko ljudi u mornaričkomodrim odorama, a dvije su djevojke našle vremena da nas dočekaju sa cvijećem. Ceremonijalni je ručak u kompleksu bio dobro pripravljen, ali je raspoloženje na banketu bilo daleko od negdašnje srdačnosti. Uskoro sam se povukao u sobu i našao stvari uredno složene na podu. Izvukao sam oporuku iz kovčega od svinjske kože i poderao je na komadiće. Tako se završila moja najduža patrola.

A onda je uslijedio obred reinkarnacije: pod vrelin sam se tušem ponovno rodio, a dok sam se obrijao i ošišao već sam i nanovo odrastao. Kanio sam nazvati Veru, jer sam u dugim tjednima na moru imao vremena za kovanje velikih planova za tu večer i još većih za tjedne što slijede. Baš sam se prisjećao kako se veže kravata kad je u moju sobu nesiguran na nogama i s polupraznom bocom šampanjca ušao Fred Schreiber, moj saveznik u mnogoj kopnenoj bici.

"Vidi, vidi," rekao je razigrano, "pa to se netko priprema za povratak. Kako si dugo bio na moru? Deset tjedana, veliš? A možda bih se mogao u nešto okladiti?"

"No daj, Frede, što ti je na umu?"

"Kladim se da je pobjegla s nekim drugim tipom u plavom. Pa ne možeš curu ostaviti deset tjedana i očekivati da će te čekati. Daj dodi piti s nama koji utapamo tugu zbog nevjere svojih cura."

Odupro sam se napasti da mu kažem kako je kod mene drukčije, da me moja cura čeka tu u kompleksu. A Fred je produžio:

"Zašto nam se ne bi navečer pridružio? Napraviti ćemo veliki tulum u fotografskom atelijeru, s mnogo cura, šampanjcem, glazbom i još koječim. Burkova cura slavi rođendan i svi su pozvani."

Jesam li to dobro čuo?

"Fred, koja to cura pravi tulum?"

"Oh la la, ma nemaš nikakve šanse. To je Vera, naš fotograf. A ona i Burk su kao prst i nokat."

Bio je to kraj lijepih planova. Popio sam čašu Fredova šampanjca da u njemu utopim tugu. Rekao sam mu da već imam dogovoreno; a kad je otišao, zapalio sam cigaretu i pokušao otjerati razočaranje. Na koncu konca, ja na nju nemam nikakvo pravo, a lijepa je djevojka u luci cilj mnogih muškaraca koji imaju sreću da su se našli u blizini. Vera vjerojatno nije ni očekivala da ću se vratiti. Prosječni je vijek podmorničara na fronti bio šest do sedam mjeseci - ne više.

Umjesto da odem na Verinu zabavu, svoj sam povratak proslavio gala večerom s Riedelom i Friedrichom u "See Kommandantu", restoranu koji je nudio sve što gladni mornar može poželjeti.

Na našem su brodu na remontu trebale biti napravljene velike preinake. U-230 je trebalo opremiti dvama dvocjevnim i jednom četverocjevnom protuavionskom strojnicom, na što smo već dugo čekali. Vatrena moć tih osam cijevi svakako bi svakog pilota natjerala da dobro razmisli prije nego što se radi bacanja bombi sunovrati preblizu. Trebalo je postaviti i novi radarski prijamnik, takozvanu Bubu, te njime zamijeniti zastarjeli Metox. Rekli su mi da će Buba registrirati i valne duljine u centimetarskom dijapazonu. Ako je tako, upozoravat će nas dobrano prije potajnog napada, i to napose noću. Ta već je i naše uklanjanje Metoxa natjeralo neprijatelja da se vrati na primjenu radara uz pomoć koje smo ih otkrivali. Osim toga su bila razvijena i nova torpeda i bila su spremna za primjenu. Ona i neka druga oružja obećavala su da će nam se u podmorničkom ratu okrenuti sreća.

A bilo je već i krajnje vrijeme za promjenu. U srpnju smo izgubili 37 podmornica. Deset od 17 njih koje su pokušale prijeći Biskajski zaljev u drugoj polovici tog mjeseca nikad nisu dovršile svoj jurnjavu. A onda je u kolovozu bilo uništeno još 16 podmornica. U četveromjesečnom razdoblju potopljeno je preko 100 podmornica - skoro 60 posto čitave operativne flote. Zbog toga je naše uništavanje savezničkog brodovlja sa skoro milijun tona u ožujku spalo na samo 96.000 tona u kolovozu. Nestali su mnogi prijatelji i poznata lica; u blagovaonici je bilo mnogo praznih mjesta, a malo smijeha iz ranijih dana. Mi pak, koji smo dosad ostali pošteđeni, imali smo valjanog razloga vjerovati da bi uskoro mogla nestati i naša lica.

Lučka je rutina brzo zamijenila stres i napetost. Naši su ljudi imali pune ruka posla, jer su se s jednakim marom posvećivali svom brodu i svojim djevojkama. Kapetan je otišao podnijeti Donitzu obvezatno izvješće, a na brzinu je odslušao i nekoliko predavanja, kako bi održao korak s brzim razvitkom ratne tehnike. Našeg su doktora oslobodili podmorničke dužnosti, pa ga poslali u austrijske Alpe da se oporavi od te skoro smrtonosne pustolovine. Stožer se napokon okanio zamisli da posadi podmornica dodaje liječnike. Većina je tih podvodnih liječnika utaman nestala skupa s podmornicama, a njihovo je liječničko iskustvo bilo očajnički potrebno na drugom mjestu.

Zbog obećanih sam novih torpeda, koja ćemo ukrcati za sljedeću patrolu, morao proći kratki kurs u Gotenhafenu na Baltiku. Taj sam neočekivani interludij dočekao s olakšanjem. Prije odlaska sam našao vremena da obiđem krojača. On se iznenadio što me opet vidi, jer naši jadi Francuzima nisu bili nikakva tajna. Moje je odijelo visjelo na vješalici. Bilo je savršeno. Da upotpunim garderobu, kupio sam kaput od gabardena, svilene košulje i pristale sportske cipele. Bila je već četvrta ratna godina, ali su Francuzi još mogli nabaviti sve - dakako uz odgovorajuću cijenu. Ja sam si pak sve to mogao priuštiti, jer na moru nije bilo ni cura, ni barova, ni tuluma na koje bih trošio novac.

Pet dana pošto se U-230 vratila iz misije, već sam bio na ekspresu za Pariz, s građanskim odijelom pažljivo složenim u kovčegu od svinjske kože. Kad sam stigao, vratio sam se u hotel kraj Place de Vendome i preobrazio se u civila. Bilo je to prvi put u četiri godine da sam odložio modru mornaričku odoru.

Sad mi je Pariz ležao pred nogama. Pulsirao je životom, i to onakvim kakav je, kako sam oduvijek smatrao, život i trebao biti. Sto se rat duže vukao sve je više rasla moja želja da uronim u to ozračje mira. Želio sam se pridružiti sretnicima koji nisu morali brinuti o sutrašnjici ispunjenoj grmljavinom dizela i eksplozijama dubinskih bombi i smrću u željeznom lijesu. Želio sam zaboraviti da sam samo zubac u ratnoj mašineriji koja je na sve strane sijala užas; želio sam život ponovno gledati ne kao ratnik već kao nedužni prolaznik i okušati osjećaj potpune neovisnosti o dužnosti pa makar to trajalo i samo jedan dan između dva vlaka. A činilo mi se da taj nadvladavajući osjećaj slobode i spokoja za kojim sam težio zrači samo iz jednog mjesta - a to je mjesto bio Pariz.

Pariz me nije razočarao; bio je, kao i uvijek, čaroban. Osjetio sam čaroliju toga grada onako kako su je osjetili ljudi mnogih naroda i razdoblja. Slobodan od ograničenja što ih nameće odora, zadovoljno sam šetkao ulicama i avenijama, a da sam se savršeno prerušio shvatio sam kad sam spazio kradomične poglede pariških ljepotica koje se nikad ne bi udostojile pogledati muškarca u odori. I tako sam 12 punih sati proveo potpuno odijeljen od rata.

* * *

U Frankfurt sam stigao u odori, pa proveo večer s roditeljima i sestrom. Unatoč onoj romansi i potom nevolji s Gesatapoom, u odnosima oca i majke nisam zapažao nikakvu napetost. Ali zato u Frankfurtu nije bilo baš sve kako treba. Od mog posljednjeg, srpanjskog posjeta razaranje je grada poprimilo groteskne razmjere. Veliki su dijelovi bili oštećeni kao i u Berlinu. U nedavnim je zračnim napadima oštećena i očeva tvornica, nakon čega je bila samo na brzinu popravljena. Rekli su mi da je samo dvije noći ranije bio ugašen i šesti požar na tavanu njegova skladišta, a da je manji požar bio zahvatio i našu stambenu kuću. Zbog svih sam tih otkrića bio potišten i osjećao sam neodređenu odgovornost jer nisam uspio spriječiti dopremu američkih bombardera koji su sad u prah mljeli njemačke gradove.

Potajno mi je bilo drago što mi je raspored dopuštao da kod kuće provedem tek nekoliko sati. Otišao sam još iste večeri, u vlaku bez svjetala. Nekoliko smo se puta zaustavili u šumi i na otvorenu polju, čime sam stekao nemilu priliku da slušam duboki, dugi bruj stotina savezničkih bombardera što su prelazili preko noćnog neba. Put se u Berlin pretvorio u dugu, razvučenu priču, pa sam stigao s osam sati zakašnjenja. Provezao sam se ispod grada podzemnom željeznicom, razmišljajući o sretnijim danima s Marianne. Poslije njezine pogibije, Berlin je za mene izgubio svaku privlačnost. Zatim sam krenuo iz grada na već poznati mi put do obale Baltika, no tek poslije još jednog šestosatnog kašnjenja.

Još jedna jadna noć u željezničkom vagonu. Jedino su svjetlo davali kresanje šibica i užareni vršci cigara i grozno smrdljivih cigareta. Pretrpani su vagoni bili prepuni dima i smrada. Posvuda su tinjale rasprave o ratu, pa i civile i vojnike održavale u budnom stanju. Pažljivo sam motrio stanje duha naših ljudi kad kuće, a napose stav naših vojnika s ruske fronte kad bi pričali o svom ratovanju. Moja je vjera u pobjedu bila poduprta dijelom i uvjerenjem da mi koji se borimo na Atlantiku možemo računati na njih da će održati istočnu frontu. Savezničko iskrcavanje na jugu Italije, koje se i moglo sasvim očekivati poslije sloma fronta na Cirenaici u južnoj Africi, kao da nije poljuljalo našu opću vjeru u ratnu pobjedu.

Ekspres je na danziški kolodvor stigao s 10 sati zakašnjenja. Presjeo sam na drugi vlak, te napokon u mornarički kompleks u Gotenhafenu stigao s čitavim danom zakašnjenja. Među podmorničarima koji su se bili skupili tu da prouče prvu temeljnu promjenu podmorničkog ratovanja poslije uvođenja radara, vladala je prilična napetost. Morska je demonstracija novog oružja bila upriličena već navečer.

Zaljev je bio crn, a noć mlačna. Ukrcao sam se na osrednje veliki motorni brod koji je vidio i bolje dane kao predratni prijevoznik između njemačkih i švedskih luka. Kad je stigao na sredinu Danziškog zaljeva, zapovjednik se torpednog arsenala obratio gostima:

"Sad ćemo prikazati djelovanje dvaju novih vrsta torpeda koja će preobraziti podmornički rat. Najprije ćemo vam pokazati T-5, ubojicu razarača, akustično torpeda velikog potencijala. A zatim ćemo vam demonstrirati novo torpeda LUT s raznim područjima primjene. Oba su torpeda na akumulatorski pogon. Za potrebe demonstracije, sva su opremljena svijetlećim lažnim glavama, tako da noću možemo slijediti njihov trag."

Sad je motorni brod naglo povećao brzinu. Nekoliko trenutaka kasnije u mračnim sam vodama opazio zelenkasto, iridescentno svjetlo; brzo nam je prilazilo. Brod je skrenuo lijevo i ali je skrenulo i svjetlo. Zatim smo skrenuli desno - svjetlo je pojurilo za nama. Svijetleće se torpeda sve više primicalo. Brod je zatim krenuo u divlji cik-cak, pokušavajući manevrom pobjeći samonavođenom oružju. Ali nas je svjetlo u moru progonilo uporno, pa smanjilo udaljenost i najednom projurilo ispod krme. U tom bi trenutku bojeva glava trebala detonirati. U našem je slučaju vježbovno torpeda nastavilo svojom putanjom, prestigio cilj, okrenulo se u krugu, pa i po drugi put napalo brod, prošlo mu ispod kobilice, izvelo elegantnu petlju, ponovilo zmijolike pokrete i prošlo još jednom prije nego je iscrpilo akumulatore. A onda je izronilo kao mrtva riba, blistajući u mračnoj vodi svojim sjajnim čeonim svjetlom.

Bila je to zapanjujuća predstava. Eto oružja, shvatio sam, koje bi borbu protiv brzih razarača i korveta moglo pretvoriti u čisti užitak. A onda je uslijedila podjednako dojmjljiva predstava. More su križala mnogobrojna svijetleća torpeda, pa presijecala put i opisivala petlje. Mračnim su vodama na neki tajnoviti način jurila mnogobrojna svjetla, presijecajući srednji put broda - odlazila, vraćala

se, ponovno prilazila i ponavljala krug sve dok ne bi istrošila akumulatore.

Ushićen tom demonstracijom, pratio sam trodnevni tečaj kao mače koje jedva čeka da iskuša novoizrasle pandžice. Torpedo za uništavanje pratećih brodova bilo je opremljeno uređajem za navođenje koji ga je vodio prema vijku cilja ili, ako bi brod stajao nepomično, prema njegovim pomoćnim strojevima. Bilo je dovoljno torpedo odoka ispaliti prema cilju; uređaj bi za navođenje sam pronašao put, pa ma koliko ga se divlje brod pokušavao otarasiti. Drugi je dodatak našem arsenalu imao drukčiju svrhu. Postajalo je, naime, sve teže primaknuti se ciljevima onako blizu kao prethodnih godina, a novo je torpedo LUT bilo projektirano tako da kompenzira našu nemogućnost ciljanja iz blizine. Ono se moglo ispustiti i jako daleko od konvoja, pa usmjeriti tako da slijedi cilj po nekakvom srednjem kursu, te pritom opisuje velik broj unaprijed određenih petlji, svake željene veličine i na svakoj odabranoj dubini. Nekoliko takvih torpeda, ispuštenih kao baraža, moglo je stvoriti učinkovitu prepreku pred konvojem, a da se zbog toga ne moramo probijati kroz gustu obranu.

Iz Gotenhafena sam otišao ushićen tim novim oružjem kao i vijestima o drugima. Čuo sam da se po svim slobodnim brodogradilištima grade čudotvorne podmornice. One su navodno mogle pod vodom ostati praktički neograničeno dugo i zaronjene ploviti vrlo velikom brzinom -bliskom onoj kojom sadašnje operiraju na površini. Te su nove podmornice imale uvlačiv jarbol, zapravo cijev s plovkom, takozvani šnorkel (Schnorkel), pomoću kojeg su i zaronjene mogle uzimati zrak i tako puniti akumulatore. Taj mi se uređaj učinio toliko bitnim za uspjeh, pa i sam opstanak, da sam bio odlučio, čim se vratim u bazu, otkriti bi li se on mogao ugraditi i na konvencionalnu podmornicu. Naši su se problemi mogli riješiti samo stalnom zaronjenošću. Po prvi sam put nakon više mjeseci povjerovao da ćemo dobiti oružje koje će nam omogućiti da opstanemo i razborito život stavljamo na kocku. Možda doživimo i okretanje vjetra.

* * *

Kad sam stigao u Berlin, urlale su sirene, a kad sam sišao s vlaka, u zraku je bio smrad izgorjelog kordita i tinjanja požarišta. Noćni je brzi za Pariz i opet bio neosvijetljen i opet pretrpan ljudima koji su bježali od svega toga. Europa je bila u plamenu - Europa se trzala grozničavim pokretima. Fronta je bila posvuda: po velegradovima i u gradićima, u srcima prestravljenih ljudi što su se vozili vlakom.

Kad smo bili na pet sati istočno od Pariza, upoznao sam Margueritte. Ukrcala se bila u Chalons-sur-Marneu. Budući da je odjeljak bio u mraku, slabo sam joj vidio lice, ali sam zato nanjušio parfem što se prodavao po skoro svim dućanima na Boulevard'Hausmann u Parizu. Isprva sam joj se samo iz čiste pristojnosti ponudio da ću joj staviti prtljagu. A onda sam, za onih nekoliko kratkih sekundi kad su joj na lice bljesnula svjetla neke usputne stanice, opazio da je prilično zgodna. Upustili smo se u neobvezan razgovor, koji je doveo do ne baš sasvim neobvezne ponude da će mi pokazati St. Denis, svoje predgrađe sjeverno od Pariza.

"Pariz bez St. Denisa," rekla je, "to je kao vino bez alkohola."

Margueritte mi je pokazala St. Denis - i još koješta. U Parizu smo zajedno proveli dva prekrasna dana. Nosio sam građansko odijelo i Margueritte mi je rekla da je zadovoljna mojim francuskim izgledom. Šetali smo šarenim ulicama, parkovima prožetim sumornim mirisom jesenjeg lišća. I onda još jedna noć - možda zadnja u Parizu uopće.

Dogovorio sam se s Margueritte da se, kad sljedeći put dođem u Pariz, opet nađemo. Rastali smo se, a ja sam se vratio u rat.

Kad sam stigao u Brest, naš je kompleks bio u stanju šoka. Radio je baš bio javio o predaji Italije i ona je bila predmetom zažarenih rasprava u blagovaonici i baru flotile. Nakon što su britansko-američke snage u Salernu uspostavila mostobran, nova je vlada maršala Badoglia zapovjedila talijanskim vojnicima da polože oružje, tako da su se sad naše trupe morale same odupirati neprijatelju. Na svu sreću, izgleda da su se naše borbene linije čvrsto držale pred neprijateljem što je nadirao na sjever. Ipak je bilo očito da se čelični obruč oko europske tvrđave stegnuo još jače.

Na dan mog povratka, u brodogradilištu su po planu bili dovršeni radovi na U-230, pa smo je počeli opreмати za patrolu na koju smo smjesta trebali poći. Međutim, isporuka torpeda nove vrste

bila je spora, tako da smo dobili samo jednog ubojicu pratećih brodova, osam kružećih i tri konvencionalna. Propitao sam se bismo li mogli dobiti šnorkel, ali su me dočekala samo zaprepaštena lica; nitko za tako nešto nije nikad ni čuo. Ratnički izgled našeg broda i teško naoružanje od osam cijevi nadahnulo nas je, međutim, novim samopouzdanjem. Te brze strojnice, ta čudotvorna torpeda i novoinstalirani detektor radara, davali su nam pristojne izgleda za povratak staroj slavi - i u luku.

15.

Ponedjeljak, 4. listopada. U-230 se u smiraj dana otiskuje na pučinu. Iskorištavamo noć bez mjesečine pa se odvajamo od pratećeg broda čim su klisure utonuile u mrak. Zaplovili smo jugozapadnim kursom, po ravnoj crti u "Dolinu smrti".

Već nekoliko minuta poslije odvajanja od pratnje, naš je novi detektor radara zabilježio prvi kontakt s neprijateljem. Umjesto da smjesta zaronimo, nastavili smo punom brzinom voziti na površini, s pripremljenim novim protuavionskim oružjem, te primijenili novu taktiku zbunjivanja neprijatelja, taktiku koja bi, kako su nam rekli, morala biti vrlo djelotvorna. Za to je bio zadužen Riedel. On je helijem iz boca pričvršćenih za ogradu napunio balon. Onda je za balon pričvrstio jedan kraj niske aluminijskih folija, dok joj je drugi kraj vezao za plovak, pa onda sve to bacio preko razme. Plovak se umirio na površini, dok se balon digao pa razvukao uzicu s folijom tako da je sad izgledala kao božično stabalce pune veličine. Ta je varalica brzo nestala u zloslutnom mraku iza krme. Pet je minuta kasnije Riedel ponovio postupak, pa je i drugo stabalce zaplivalo okomito nad vodama Zaljeva. Ta su aluminijska stabalca trebala na neprijateljevom radarskom zaslonu stvoriti sliku jaču od slike podmorničkog tornja, te nam tako omogućiti da pobjegnemo u šumu što smo je sami stvorili. Na nesreću, dva su se balona zaplela za ogradu, dok je tri druga odnio vjetar još dok smo ih punili plinom; a u svoj je toj pometnji zbog zapletenih folija naš položaj postao itekako vidljiv na neprijateljskom radarskom zaslonu. Ali nas sreća nije napustila. Dok se Riedel borio s folijama i balonima, uvukli smo se u veliku francusku ribarsku flotu, i ona nas je zaštitila bolje od svih strojnica i varalica. Zapravo smo sva ta aluminijska stabalca pobacali i nikad se više nismo njima poslužili. Više su nas ugrožavala nego nam pomagala.

Veći smo dio noći plovili u cik-caku između raštrkanih brodica i sjajno uznapredovali. A onda smo opet ostali prepušteni samima sebi, dok nas je Smrt čekala sa svojim golemim harpunom. Buba je, međutim, radila savršeno. Nekoliko je puta registrirala primicanje aviona i tako nam dala obilje vremena za hitro zaranjanje. I svaki su put Tommyji ostali smeteno visjeti u zraku.

Čim su Britanci shvatili da smo se opremili novim uređajem koji nas upozorava na radar i koji nam stvarno najavljuje njihov dolazak, ugodili su svoje letove duž naše projektirane staze tako da nas prisile da zaranjamo u sve kraćim razmacima. Zbog toga su nam na kraju prve noći akumulatori bili istrošeni do 70 posto kapaciteta. Sad smo, međutim, znajući da je Buba pouzdan instrument koji nam daje dobre izgleda da izbjegnemo bombardere, preokrenuli ljetošnju taktiku pa svoj brod nismo više nikad izlagali dnevnoj svjetlosti.

Kad smo sljedeće noći izronili, Britanci su odmah žustro reagirali. Uključujući radar tek povremeno, iznenadili su nas dobro proračunatim udarcima. Iz sata u sat ponavljali smo igru zaranjanja i izranjanja, pa smo iz noći u noć izmicali njihovom lukavom progonu i divljim napadima. Sedme su noći napadi jenjali, a osme smo opet mogli disati. U-230 se probila kroz blokadu i sad je sjekla fosforescentno more na svom putu na zapad. Devete smo noći primili naredbu da krenemo u AK 64 i zauzmemo položaj u isturenoj patroli te da ostanemo zaronjeni sve dok koja od sudionica ne čuje primicanje konvoja. Izranjanje je bilo dopušteno samo nakratko, jer se pod svaku cijenu morala sačuvati tajnost pothvata. Ona je bila ključ uspjeha.

U 20.35, na dan 15. listopada, svojom smo novom antenom, koja je mogla hvatati radio-valove i na dubini od 30 metara, uhvatili poruku: KONVOJ AK 61 ZAPADNI KURS. IZRANJAM I NAPADAM. U-844. Jedan je od naših vukova stupio u kontakt s protivnikom. Stupica se zatvorila.

21.00: U-230 je izronila da uhvati posljednje slabašno svjetlucanje umirućeg dana kojeg nismo ni vidjeli. Negdje se na tamnom sjeveru ljuljao konvoj već obilježen za koncentrirani napad. Kao i

uvijek, u boj smo ulazili s velikim nadama. Napad u noći, kad su svi avioni na palubi nosača, obećavao je obnovu starih obrazaca progonjenja i uništavanja. Noć je bila bez mjesečine i tmasta. More je bilo srednje nemirno, a vjetar je puhao sa zapada. O nas bi se na mostu znao očesati povremeni pljusak.

22.30: Ne obaziremo se na slabašne impulse koji se pale i gase, da ponekad nestanu i na po nekoliko minuta. Obliznji eskorti pretražuju površinu.

22.50: Raste i snaga i broj radarskih impulsa. Buba nam ide na živce, a izvještaji odozdo ometaju me u davanju uputa za paljbu. Zapovjedio sam da se uređaj isključi. Sad je već očito da su nas eskorti otkrili, ali opasnost od napada nije ništa veća no u svakoj drugoj bici za konvoj. Prema Pragerovim dijagramima, već smo se trebali susresti s neprijateljem, ali nigdje ni sjene eskorta, nigdje ni traga konvoju. Dok dizeli bruje, jurimo dijagonalno preko dugih valova što se valjaju pučinom, pa osluškujemo i njuškamo zrak u nadi da ćemo nanjušiti dim konvoja prije no što opazimo i same brodove. Kao da su se vratila dobra stara vremena I kao da nije bilo razornog svibnja, srpanjskog desetkovanja, bespomoćnog kolovoza. Još sam jednom uživao u uzbuđenju jurnjave u sukob s neprijateljem u zloslutnoj tami, u osjećaju stapanja s oceanom i prirodnim silama, drami prkošenja opasnosti i smrti.

23.50: Borchert opaža prvu sjenu:

"Eskort, pramac desno, tri tisuće metara."

Korveta nam je izložila bok, no onda brzo nestala u noćnoj sumaglici. Najednom se začuo noštromov uzdrhtali glas:

"Korveta, dvije tisuće, pramac nula!"

Siegmann je povikao:

"Oba dizela trostrukom naprijed!" I tada: "Šefe, sjedni na sve lonce!" - Bila je to naredba Friedrichu da iz prenapregnutih strojeva iscijedi i zadnju kap snage. Nijedne riječi o ispaljivanju u korvetu našeg torpeda-ubojice. U takvim smo se tijesnim situacijama našli već toliko puta.

Iz mračne je pozadine izronila još jedna sjena, azimut 100. Korveta pramac lijevo. Polako se postavila između našeg broda i progonitelja. Siegmann je smjesta iskoristio prigodu i okrenuo U-230 ulijevo, tako da smo pobjegli na sjever brzinom od skoro 20 čvorova, dok su se dva eskorta upustila u divlje manevre radi izbjegavanja sudara. Ta nas je taktika oslobodila dovoljno dugo da stupimo u kontakt s teretnim brodovima, bilo je 00.15 sati, 16. listopada.

Dva-tri ugađanja prema brzini, udaljenosti i kutu cilja. Siegmann je poveo brod u sudarni kurs prema desnoj koloni mračne čelične falange, uzdajući se u noštromovu sposobnost da procijeni situaciju u našoj brazdi, ja sam pak naciljao, korigirao vrijednosti, ponovno naciljao, pa pomaknuo končanicu UZO-a u samo središte najvećeg broda - i pričekao. Deset sekundi, 20 sekundi, 30 i dva plotuna u lepezi. Četiri torpeda napuštaju svoje cijevi. Siegmann je zaokrenuo brod i pojurio paralelno s konvojem, i tako maknuo eskorte s traga.

Jedno je torpedo onu veću sjenu pogodilo točno po sredini. U nebo je šiknuo silan plamen. Slijedi glasan, oštar prasak. Nekoliko nam se sekundi kasnije o zaliske očesao udarni val. Bio je to znak za početak bitke. U zrak su se digle svijetleće granate, a svijetleće su se rakete uzdigle u luku i osvijetlile cijelu armadu. Čekao sam da se brod raspadne. Čekao sam i da druga torpeda pogode cilj. Ali u trenutku udarca, konvoj je izveo svoj uobičajeni okret. A onda je uslijedio bljesak - noć je proparao i drugi prasak. Otvorio se vulkan. Novo komešanje među brodovima. Nebo je porumenilo i pozlatilo se od plamena i svijetlećih raketa što su se polako spuštale na padobranima. Bio je to pomor neprijateljskih brodova kakav već i predugo nismo iskusili. Zamolio sam kapetana za dopuštenje da ispalim torpedo-ubojicu. To je značilo lišiti se obrane za krajnji slučaj, ali ciljevi se ne pojavljuju baš tako često.

"Dobro, prvi, ali samo brzo!" Potom je Siegmann poslao čitavu stražu pod palubu.

Ja sam pak izdao odlučnu naredbu:

"Pripremi cijev pet. Kut desno devedeset. Priprema, pali!"

"Uzbunaaaa!"

U-230 je zaronila u dubinu da izbjegne pogodak vlastitim samonavodećim torpedom. Dok se uravnoteživala na dubini od 120 metara, začula se još jedna eksplozija. Otvorio se pakao. Fijuk

hitrih vijaka križao je uzburkanu, zadimljenu površinu dok su eskorti pokušavali uhvatiti napadača. U blizini je detonirao niz dubinskih bombi. Kroz dubine se valovilo pijukanje Asdica. Mlatnjava je mnoštva vijaka na teretnjacima, kao i bubanje njihovih strojeva, prikrilo naš bijeg i stvorilo glazbenu pratnju za naš ushit. Dok se čitav taj metež polako slijegao, mehaničari su se torpeda i mornari grozničavo trudili što prije opet napuniti cijevi.

03.10: Izronili smo i napunili cijevi. Noć je bila nepronična, a valovi su stalno jačali. U-230 je oštro poskakivala u pokušaju da ponovno uspostavi dodir s odbjeglih konvojem. Najednom se zdesna pojavilo svjetlo, tri milje pred nama. Okrenuli smo se i zapuzali prema njemu. Kad smo mu se oprezno primakli, shvatili smo da je to bijeli snop reflektora uperen na brod koji tone. Opazio sam korvetu postavljenu uz osuđeni brod; ukrcavala je preživjele. Malom smo se brzinom prikrati poprištu i stali promatrati sa zanimanjem. Taj je nepomični eskort bio najlakši cilj što sam ga ikad dobio pred cijevi; ležao je pred nama, samo 800 metara daleko, izlažući čitav bok smrtonosnom udarcu. Siegmann se, međutim, pokorio milosrdnom impulsu i nepisanom pravilu, pa dreknuo:

"Pusti k vragu te limene kante; daj idemo na teretnjake. Kormilo sasvim lijevo, oba četvrt snage naprijed."

U-230 se polako okrenula da ne otkrije svoju nazočnost. Opazio sam crveno svjetlo, maleno i savršeno okruglo. Izašlo je iza pogođenog broda, pa zaplovilo oko njega. Točka je brzo izrasla u usijani crveni balon. Najednom smo shvatili da nas je to drugi razarač nanjušio i da nas progoni svom brzinom, kao i da nas prati pomoću infracrvenog reflektora. Smjesta smo digli broj okretaja dizela i zasjekli ravno u valove. Eskort je pak snažno pljeskao po sve nemirnijem moru. Iako se nagingao i žestoko poskakivao, ipak je s izludujućom upornošću smanjivao udaljenost među nama. Siegmann je, međutim, imao malenu prednost, budući da je određivao kurs, pa je izvodio cik-cak u nepravilnoj šari, tjerajući brod kroz vodene zidove što su jurišali na nas. S vremena na vrijeme zaurlao bi u sve jaču oluju:

"Prvi, što radi eskort?"

"Uporno nas slijedi", dreknuo sam preko ramena, nespreman priznati da nismo trebali ispaliti torpedo-ubojicu. Razarač nas je, međutim, sustizao i već je bio toliko narastao, da nam je izgledao kao čitav bojni brod. Ali dok se jurnjava nastavljala, rasla je i žestina vjetra, pa su sve viši valovi žestoko bičevali razarač, usporavajući ga više nego nas. Poslije 90 minuta očajničkog manevriranja, napokon smo ga izgubili u crnom, podivljalom oceanu.

04.45: Dva sata prije svitanja, u krmeni nam je sektor srnula nova sjena. Pojurili smo naprijed punom brzinom, sjevernim kursom i i naletjeli na konvoj. Sjene su bile točno pred pramcem - tri - četiri - deset; zavrteo sam se i izabrao ciljeve i bez dvogleda. A dalje je sve išlo vrlo brzo. Naredio sam da se cijevi pripreme za paljbu, naciljao na jedan Liberty,* potegao

* Riječ je o najmasovnije proizvedenom brodu u povijesti (2770 jedinica s ukupno 29 milijuna tona nosivosti), kojim su se trebali pokriti baš veliki gubici izazvani podmorničkim ratom. Bili su to američki brodovi nešto većeg kapaciteta (10.500 tona nosivosti) jednostavne grade (prema osnovnom konceptu iz 1879. godine!) i zastarjele konstrukcije. Naime, budući da su kapaciteti za proizvodnju turbinskih i dizelskih strojeva zbog rata bili zauzeti, u njih je ugrađivan jednostavni parni stroj s trostrukom ekspanzijom, koji je omogućavao skromnu brzinu od 11 čvorova. S druge pak strane, zbog ubrzanja proizvodnje, skraćivanja rokova te uštede rada i materijala, kod njih je prvi put u brodogradnji bio masovno primijenjen postupak zavarivanja. Novost je bila i prefabrikacija, to jest proizvodnja segmenata diljem zemlje, tako da je preopterećenim brodogradilištima preostao još samo posao završne montaže i opremanja. Zanimljivo je da su se za sličnom organizacijskom shemom kasnije povelili i Nijemci pri izgradnji podmornica. (Op. prev.)

polugu, prebacio UZO na drugu sjenu, opet povukao polugu...

Samo sam dotle i stigao. Iza jednog je teretnog broda izmigoljila korveta i naglavce jurnula na nas. U-230 je naglo skrenula i srnula u valove na jedinom mogućem putu bijega. Bili smo već skoro opisali svoj luk kad je u noći bljesnuo plameni stup. Udarni val i prasak udarili su nas istodobno. Nebo se najednom obojilo rumeno. Drugo torpeda nije pogodilo.

Počela je nova trka. Razarač iza nas jurio je za nama, očito u bodrom pokušaju da nas, ako sve drugo zakaže, udari kljunom. Opet sam požalio što sam bio prerano ispalio samonavodeće torpedo. Sad smo i po drugi put te noći izveli manevre izbjegavanja, te se poslije skoro cijelog sata zamalo smrtonosne plovidbe napokon otresli opasnosti. Kad je Siegmann neustrašivo okrenuo brod da krene u novi napad, naredio sam da se napune cijevi; borba još nije bila gotova. Ali kad se istočnim nebom napokon proširilo sivkasto svjetlucanje i novi dan odvojio more od oblaka, shvatili smo da smo sasvim sami.

U tim ranim jutarnjim satima u operaciji je došlo do naglog zaokreta. Naše su noćasne pobjede alarmirale Britance. Kako se i moglo predvidjeti, sad su poslali sve što je moglo letjeti - od jednomotoraca do dalekometnih bombardera - u potjeru za napadačima. Spremao se težak napad iz zraka.

08.25: Ugledao sam četveromotorca kako u bljesku izlijeće iz praga oblaka pa digao uzbunu. Brod se oštro nagnuo i kliznuo u dubinu. U trenucima neizvjesnosti što su potom uslijedili, četiri su divlje detonacije zaokrenule brod i podsjetile nas da smo, u žaru borbe, zaboravili uključiti Bubu. Ipak smo uspjeli nadmudriti avion, pa smo poslije 40 minuta izronili. Zaplovili smo prema izgubljenim ciljevima, pogleda prikovana za nebo i obzor.

09.15: Uхватili smo poruku: NAPAD RAZARAČA. 57N 24W. TONEMO. U-844. U tom pobješnjelom moru nitko nije mogao pomoći našim prijateljima, ali nam je U-844, javivši mjesto tragedije, dala naslutiti položaj konvoja.

09.23: Hitno zaranjanje pred Liberatorom. Trup je brzo reagirao na žurne zahtjeve dubinskog i smjernog kormila. Četiri dubinske bombe eksplodiraju lijevo.

09.45: Izranjamo; na nebu nikoga.

10.20: Uzbuna zbog Liberatora. Još četiri demonske eksplozije prate nas u dubinu.

10.50: Opet izliječemo na površinu i trudimo se ostati u blizini konvoja.

11.12: Uхватili smo posljednji poziv još jedne naše podmornice: NAPAD AVIONA. TONEMO. U-964. Moju je sućut za njezinu posadu zamijenila svijest o uzbuni kad je naš uređaj za upozoravanje registrirao avion; Smandrljali smo se u dubinu, podronili pod vrlo bliske eksplozije, pa se opet digli na površinu i pojurili u potragu za konvojem. Ista se priča neprestance ponavljala, sve dok se uzbune nisu pretvorile u sumaglicu bezbrojnih detonacija i eksplozija bombi. Koncem popodneva još je jedna podmornica poslala vijest o svom preminuću: AVION. BOMBE. TONEMO. U-470.

Kad se nad bojište spustila noć, tri su podmornice bile uništene po cijeni četiri broda što smo ih sinoć potopili. Bila je to napeta borba I oko za oko i zub za zub. Ironično je, međutim, da su Britanci pobili nedužne. A mi, krivci, nastavili smo i dalje žustro loviti u trenutku kad je oluja natjerala avione na povlačenje. Skoro tri sata poslije ponoći uхватili smo novu poruku jednog našeg vuka što je zagrizao u bok armade: NAPAD RAZARAČA. TONEMO. U-631. Ta je mučna noć završila s po četiri žrtve sa svake strane.

Kad je osvanuo 17. listopada, saveznici su obnovili svoje ogorčene napade na lovce konvoja. Bitka je bjesnila od zore do mraka i odvijala se sasvim jednostrano. Izronili bismo i pojurili naprijed u očajničkom pokušaju da dobijemo nekoliko milja, samo da bi nas svako malo potjerali u okrilje dubina. Do kraja drugog dana operacije još su dvije podmornice potonule pod bombama. U-540 i U-841 su javile da ih je napao avion, pa otišle na dno. Lov je bio gotov, a danak velik. Sve u svemu, izgubili smo šest podmornica po cijenu četiri potopljena neprijateljska broda. U cijeloj je skupini preživio samo naš brod. To je zapravo i bio opći prosjek u omjeru života i smrti podmornica ujesen 1943.: od sedam se samo jedna vraćala iz patrole.

Budući da smo, izbjegavajući zračne napade, izgubili konvoj, Stožer nam je naredio da otplovimo u BD 62 i pričekamo daljnje naredbe. Dok smo plovili prema toj južnijoj poziciji, vrijeme se prilično popravilo. Putovali smo s najvećim oprezom, te ostajali zaronjeni dok je bilo i traga dnevnom svjetlu, a izranjali samo u potpunoj tami. Ujutro 22. listopada napokon smo i stigli do doznačenog nam kvadrata. U protekla se 24 sata temperatura digla za skoro 20 stupnjeva, a noć je bila neobično mirna. Taj je mir bio varljiv, ali ne i za nas. Naučili smo njušiti opasnost kao stari medvjed koji je već preživio metak mnogog lovca. Već smo naučili da jedan trenutak nehaja može

donijeti smrt, da su i opasnost i neprijatelj posvuda oko nas.

Nekoliko je dana naša strpljivost bila na velikoj kušnji. Skriveni pod plastom tame, plovili smo u cik-caku po površini i pregledavali akvatorij dovoljno velik da primi tri konvoja; a kad bi nas dan potjerao u dubinu, sakrili bismo se na 40 metara, pa osluškivali, prisluškivali i vrebali. A onda se uvečer 26. listopada dogodio preokret: prislušnik je detektirao tonove kakve može stvarati samo konvoj. Kad smo izronili bilo je 21.40. Mjesečev je srp blistao i presjajno na nebu bez oblaka. Nije bilo vjetra. Naš je brod lako letio glatkom srebrnkastom površinom, grmeći dizelima.

Ravno pred nama, udaljen ni 6000 metara, ljuljao se konvoj. Obzor je bio posijan crnim točkama koje su se u strogo pravilnim razmacima gibale na zapad. S lijeve su strane krstarile tri korvete; silhueta nam je jedne bila s desna, a jedna je klizila krmnim sektorima. Udaljenosti su uvelike varirale. Zvuči nevjerojatno, no izronili smo baš unutar zaštitnog kordona. Nekoliko trenutaka kasnije, eskorti su se okrenuli sve jedan po jedan - dimeći iz dimnjaka i vukući za sobom stjegove iskri - te nam pokušali onemogućiti napad. Siegmann je potjerao svoj brod naprijed na najvećem broju okretaja u smionom pokušaju da dosegne rub konvoja prije nego što razarači, u divljem krivudanju, uspiju objediniti snage. Naše je nepravilno lijetanje sad na jednu, sad na drugu stranu, usporilo progonitelje, ali su se tri neprijateljske sjene polako sve više primicale, dižući velike pramčane valove. Uskoro se učinilo da su nas opkolili, no linija je paljbe i dalje bila otvorena, nezagrađena, pa je U-230 iskočila naprijed i počela brzo smanjivati razmak do crnih čudovišta.

Najednom začuh kapetanov uzvik:

"Prvi, dajem vam samo četrdeset sekundi za ispaljenje!"

Bilo je to malo vremena, ali već sam bio spreman. Korigirao sam udaljenost, naciljao, odbrojao, pa u kratkim razmacima ispustio četiri pramčana torpeda. Kad smo naglo skrenuli u suprotni kurs, naš se brod oštro nagnuo, a trenutak kasnije sam i po peti put spustio polugu, ispalivši i posljednje torpeda. Bio je to najbrži napad što smo ga ikad izveli.

Dok je pet torpeda vrtjelo propelere na svom putu na zapad. U-230 je pojurio na istok s tri eskorta u divljoj potjeri. Njihova su siva nadgrada blistala bjelinom u sjaju mjesečine. Poslije nekoliko stotina gromoglasnih otkucaja srca, duž zapadnog se obzora pojavio niz bljeskova. Bila su pogođena dva broda, a možda i tri. Bilo je 2225 sati. U tom su času, na naše zaprepaštenje, eskorti - tako blizu u našoj brazdi - naglo zaokrenuli i zaplovili prema pogođenom konvoju.

U-230 je još jedan sat produžila punom brzinom i tek je tada Siegmann naredio posadi da napusti borbena mjesta. Tri sata pošto su nam Britanci darovali još jednu odgodu smaknuća, Riedel je izvijestio Stožer o našoj situaciji: KONVOJ BD 64 KURS TOČNO NA ZAPAD. TRI POGOTKA. POTONUĆE NISMO VIDJELI. ČETIRI POTOPLJENA RANIJE UKUPNO 26.000 TONA. SVA TORPEDA POTROŠENA. VRAČAMO SE U BAZU.

Poslije tog smo radiograma uzeli kurs prema Biskajskom zaljevu. Prije nego što bi nas prve zrake sunca mogle razotkriti, U-230 se povukla s površine.

Plovidbu smo nastavili u potpunosti u tami. Dok smo plovili na površini prema nevidljivoj barijeri što su je saveznici položili zaljevom, zračni su se napadi iz sata u sat pojačavali. Plovili smo poplavljeni palube, jer smo i pramčane i krmene uzgonske tankove već bili napola naplavili kako bismo mogli u trenutku zaroniti, a srce nam je bilo u ustima. Svaki sat što smo ga kao u kakvoj noćnoj mori proveli prolazeći tim vodama, činio nam se kao posljednji.

Treće noći poslije našeg sukoba s konvojem, izbjegli smo ukupno 16 bombi. Četvrte smo noći zaronili šest puta i izbjegli 24 dobro naciljana paketa uništenja. Pete nas je noći tuklo i mučilo 28 bombi. Šeste smo noći zaronili pet puta i 20 je bombi promašilo. Sedme su noći napadi jenjali, ali smo naglavce uletjeli u lovačku skupinu - i to s praznim cijevima. Tu smo opasnost zaobišli, gibajući se sasvim polako, nečujno, s motorima što su jedvice šaptali. A onda smo, ostavivši opasnost za sobom, bučno kroz noć zagrmjeli na istok. Potkraj smo noći mogli samo javiti da smo na svega 10 sati od našeg označenog sastajališta s pratnjom.

Na dan 5. studenog u 0930 U-230 je izronila i sad smo, prvi put poslije 18 dana, ugledali sunce. Na valovitom moru kraj bretonskih litica na nas su čekala dva minolovca. Jedan nam je od njih bljeskovima svjetiljke poslao poruku: ZRAČNA UZBUNA. POSADA NA TOPOVE.

Smjesta smo poslušali savjet. Očito naša misija još nije bila gotova. Onaj nas je pakao gore dopratio sve do same luke.

16.

U-230 je napokon otpočinula u betonskom skloništu u Brestu. Tek smo tada, sa sedam metara armiranog betona nad glavom, bili sigurni. Kad sam prešao preko mostića i napravio nekoliko prvih, nesigurnih koraka po čvrstom tlu, s betonskog se nogostupa kroz potplate, zapečene solju, sve do kostiju pronio osjećaj sigurnosti.

Duboko sam udahnuo zrak. Bio je to dubok uzdah očaja. Bilo je to ujedno i sve što sam mogao učiniti glede naših potonulih nada u podmorničkom ratu. Za nas više ništa nije išlo kako treba; čak se i naše toliko hvaljeno lutajuće torpeda u boju nije pokazalo onako valjanim kao u idealnim uvjetima. Bili smo stjerani gotovo do zida. Prije dvije godine naša je bojišnica bila daleko na pučini. Lanjskog se proljeća povukla na istok sve do izbočenih litica Kontineta. Sad se, međutim, fronta ustalila na samoj obali Francuske. Mnoga podmornica koja je kroz sve tjedne svoje patrole ipak nekako uspjela ostati na površini, sad je bila potopljena nadohvat obale, tek nekoliko trenutaka prije nego što joj je posada trebala stupiti na betonski gat.

Razlika između onda i sada u Brestu je bila i te kako očita. U bunkeru sam opazio mnogo praznih vezova. Sproljeća su u svakoj pregradi bile nabijene po tri podmornice, a još su i druge morale čekati na red vani, na otvorenom molu. Opazio sam i neuobičajenu tišinu koja je ovijala škver. Ne tako davno, to je brodogradilište vrvjelo od posla jer su se naše mnogobrojne podmornice servisirale 24 sata na dan. No nije to bilo zato što su podmornice lovile konvoje; tek su malobrojne ostale na Atlantiku, i sve su one vodile svoje samome prepadne operacije samo zato da protivnika prisile da i dalje održava svoj golemi obrambeni sustav. U listopadu su bile potopljene 24 podmornice, većinom pod tučom avio-bombi, a ostale pod udarcima novih i smrtonosnijih dubinskih bombi. Rezultat je naše patrole predstavljao začudno velik prilog malenom ukupnom zbroju neprijateljskog brodovlja što su ga uništile naše podmornice. Ali mnoga prazna mjesta što smo ih zatekli u našim blagovaonicama potisnula su sav ponos što smo ga osjećali zbog obavljene zadaće. Posvuda se osjećao miris smrti.

Na mom prvom objedu u luci dočekalo me ne samo prvo svježe povrće poslije više tjedana, nego i nove žalosne vijesti. Strohmeyer, jedan od stožernih časnika, rekao mi je da su na moru poginula trojica mojih klasića i bliskih prijatelja. Još je jedan stradao na svom brodu kad je eksplozija rasporela prednji akumulatorski odsjek. Podmornica se uspjela vratiti u luku, ali su prijatelja sahranili u Atlantik. A onda me je Strohmeyer presjekao viješću da su Gerloff i Goebel, moji partneri na U-557, u ljetnim mjesecima otišli na dno skupa sa svojim brodovima. Osjetio sam kako se o mene očevala smrt, pa sam Strohmeyeru poželio ugodnu večer i otišao u susjednu prostoriju.

Za šankom je sjedilo poveće društvanje naših neuništivih. Večer je bila tek počela, no njihovo je raspoloženje već bilo na visini. Tu je bio i Riedel, gizdeći se brkom kojeg je zadržao u spomen naših mnogih neobrijanih patrola. Bili su tu i von Stromberg, Burk i još ponetko. Pridružio sam im se, pa smo pili i pjevali. Izredali smo cijeli repertoar pjesmica, od kojih smo neke oblikovali po uzoru na melodije iz Linkeove "Krijesnice". A onda smo, dok je Burk lupao melodiju po glasoviru, zatulili refren vlastite verzije popularne pjesmice:

"... Potonemo li u vale,
Pješke ćemo do obale,
K tebi - Lilly Marleen,
K tebi-Lilly Marleen..."

Kao što nam se dogadalo tako često kad bismo ostali bez pjenušca, strpljenja ili domišljatosti, odlučili smo posjetiti Madame i djevojke u Casino Baru. Niti se ne presvukavši iz bojne odore, ugurao sam se u pretrpani auto, pa samo se odvezli u zamračeni bar.

Casino Bar je bio bučan, zadimljen i veselo osvjetljen. U njemu je već bilo nekoliko prijatelja iz 1. flotile; zaurali su pozdrave i dosjetke na račun našeg bučnog dolaska. Madame je, kao i

uvijek, bila šarmantna, a njezina je roba i dalje posjedovala onu posebnu kakvoću po kojoj se njezina kuća već odavno razlikovala od ostalih. Madame me dočekala ljubazno, ali i pomalo prijekorno:

"Monsieur, nismo vas vidjeli već i predugo. Nadam se da to nije zato što su se moje djevojke prema vama loše ponijele."

"Ne, nisu tu one ništa krive, nego..." Zastao sam pa se prisjetio da je njezina kuća moguće savezničko obavještajno središte. "Madame, odnijela me plima."

Pokušala me navesti da izaberem neku, ali za tu noć nisam imao nikakvih posebnih planova. Sjedio sam za šankom, pijuckao piće, slušao glasnu glazbu s gramofona i gledao kako prijatelji biraju partnerice. Mnoštvo djevojaka i taj slatki pjenušac i sve me to nije ni najmanje poticalo, premda sam za tih nesretnih dana više od svega želio baš neki poticaj. Shvatio sam da je Casino Bar za mene izgubio svaku draž.

Kad je ura odzvonila ponoćni sat, zavrištale su sirene protuzračne uzbune, pa su moji prijatelji pohitali iz Casino Bara. Nisu se bojali bombi; samo nisu željeli ostati zatečeni ondje, jer bi ih to iznijelo na ne baš jako poželjan glas. Kad je naša družina krenula mračnim ulicama Bresta, sve osluškujući kako teški protuzrakoplovni top urla krajinom negdje od Quessanta, sirene su još jako zavijale.

Kako se nismo imali vremena vratiti u kompleks, većina se prijatelja sklonila prije no što su se nad gradom pojavili bombarderi. Ja sam pak gledao eksplozije granata na nebu te opazio da je glavčina savezničkog napada usmjerena na južni dio Bresta. U sljedećih sam nekoliko minuta vidio kako šest-sedam avion zahvaća plamen, kako ispadaju iz formacije i spuštaju se u blještavim piruetama, ostavljajući za sobom trag iskri. Obrana oko Bresta, dobro pojačana teškim protuzračnim topovima, upriličila je tako sjajnu predstavu da sam tek tada najednom shvatio da sam zaboravio potražiti zaklon. Ali za njim više i nije bilo potrebe: ostaci su se zračne annade već bili izgubili.

Bili smo tako uzbuđeni da nitko nije ni pomišljao o odlasku na počinak. Pridružili smo se grupi prijatelja u točionici, pa se opet prihvatili li pjenušca. Ali kad sam se posadio na visoki stolac, vrata su se širom otvorila i netko je povikao:

"Dolaze Amerikanci!"

Svi smo u nevjerici poskakali sa stolica, iako je poslije savezničkog iskrcavanja na Siciliji i u Italiji, baš sve bilo moguće. Mladi stožerni časnik koji nam je donio tu vijest, požurio se, međutim, dodati:

"Samo bez nervoze, ljudi. Htio sam samo reći da dovode srušene američke zrakoplovce. Većina je ranjena. Želite li ih pogledati?"

Noć je postajala sve zanimljivijom. Pohitao sam u obližnju mornaričku bolnicu da vidim te prekomorske strance. Bolničko se dvorište kupalo u svjetlu mnogobrojnih lučnih svjetiljki. Na parkiralište su stizali kamioni i bolnička kola, sve po dva i tri odjednom. Bolničari, sestre i prolaznici gurali su se oko vozila na ulazu. Na nosilima su stizale žrtve našeg protuavionca, mnoge grdno ispečene. Kad sam se našao u bolnici, liječnik koga sam poznao dopustio mi je da uđem u čekaonicu. Čim bi kojeg Amerikanca odvezli na hitnu operaciju, već bi u čekaonicu dovezli novog. Jedan Jenki, i dalje u kožnoj letačkoj jakni, kao da je bio u boljem stanju od svojih drugova, no ipak je prevrtao očima i vrtio glavom od bola. Kad sam mu prišao, spazio sam da ima ružnu no površinsku ranu od čela pa sve do šije, koja mu točno popola dijeli skalp. Kosa mu je bila vrlo kratka, ošišana na pruski vojnički način. Sad kad sam prvi put izbliza ugledao neprijatelja, nisam se mogao suzdržati a da mu ne postavim nekoliko pitanja. Obratio sam mu se na engleskom:

"Vidite što vam se događa kad gađate naše podmorničke baze."

Amerikanac je na ovo radije odšutio.

Pokušao sam ponovno:

"Boli li vas?" Kad i opet nisam dočekao odgovor, nastavio sam: "Recite mi, molim vas, kako ste zadobili takvu ranu?"

Sad je on lagano pomaknuo glavu, kao da se čudi da neprijatelja može zanimati njegovo stanje. A onda je rekao:

"Dakle, to mi se dogodilo kad sam iskakao iz pilotske kabine. Moj je avion bio pogoden, pa se zapalio. Posada je već bila iskočila. Ali ja nisam mogao izaći iz kabine, kupola se bila zaglavila. Zato sam u nju udarao glavom sve dok nije pukla i odletjela. Tako sam se zacijelo i posjekao. A kako sam stigao na tlo, toga se ni ne sjećam."

Zaintrigirao me njegov izraziti američki izgovor, jer sam ja bio naučio "engleski" engleski.

"I tako," rekoh, "za vas je rat gotov. Nije vam zbog toga drago?"

"No da, možda za mene i jest gotov, ali će vrlo brzo biti gotov i za sve vas Nijemce."

"Kako to mislite?"

"Dobro ste me čuli. Samljet ćemo vam u prah sve baze i industriju i za nekoliko mjeseci... ali nije važno..."

"Da," nastavio sam gdje je on stao, "i za nekoliko ćemo vam mjeseci sve vratiti. Čujte, ja ne znam što su vama napričali o nama i našem ratnom potencijalu. Ali vas u jedno uvjeravam, jednog će dana svi vaši avioni popadati s neba, i to će biti kraj tog vašeg rata." Pritom sam mislio na novo oružje o kojem se toliko govorilo, a među kojim su bile i zrake smrti i atomske bombe, no koje je sad još bilo na razvojnom stupnju.

"O, naravno", rekao je Amerikanac sarkastično. "A što se dogodilo s vašim podmornicama? Za šest smo ih mjeseci skoro sve uništili. I sve će tako otići na isti način. Ne možete vi još dugo."

Dojmilo me se njegovo znanje, ali i razljutila njegova umišljenost.

"To što ste rekli čista je glupost. Tko vam je rekao da više nemamo podmornica?"

"A zar to nije istina?"

"Ne, nije. Ja sam vam živi dokaz. Baš sam se vratio iz patrole i uvjeravam vas da na pučini imamo još mnogo podmornica i da ćemo ih uskoro dobiti još na stotine, i to i brže i moćnije od onih što su sada na bojišnici. One će s oceana zbrisati vaše mornare." Nekako mi je bilo lakše kad sam mu to rekao.

Jenki je, međutim, na lice navukao smiješak nevjerice i kazao:

"Sad slušajte dobro što ću vam reći. Jednog ćete se dana toga sjetiti, a taj dan nije ni tako daleko. Štoga da vi Nijemci učinili, sve će stići prekasno. Vrijeme radi za nas - i samo za nas."

Uvjeren da je on tek tipična žrtva savezničke promičbe, pljesnuo sam ga po ramenu i rekao:

"Vidjet ćete da mi Nijemci nismo tako loši kao što pišu vaše novine. Želim vam brz oporavak, a jednog ćete dana morati priznati da sam bio u pravu."

Nasmiješili smo se jedan drugom, a onda sam otišao. Jenkijeva je sljedeća postaja bila operacijski stol, a od tada pa nadalje, dug odmor iza bodljikave žice.

* * *

Kad sam se vratio u kompleks, već je bilo svanulo i bilo je prekasno za krevet. Umjesto toga sam ispraznio kovčege, objesio u ormar odoru i građansko odijelo te složio knjige na pisaćem stolu. Izabrao sam jednu i pokušao čitati. Trud nije urodio plodom. Neprestance sam slušao glas onog američkog pilota kako mi govori da vrijeme radi za njih i samo za njih. Postao sam nemiran. Dohvatio sam pisma što sam ih primio od kuće i ponovno ih pročitao. Ali je glas onog Amerikanca govorio i iz samih redaka na listu. Zračni su se napadi - pisali su mi roditelji - uvelike pojačali i jedan je od očevih poslovnih prijatelja u napadu i poginuo. Pisma su mi također otkrila i da se Trudyn muž vratio kući na dopust i da su njih dvoje proveli tjedan dana u Schwartzwald, gdje su noći još mirne i slobodne od bombardiranja. Ta su pisma odražavala čitavu istinu, gorku činjenicu da se prilike čak i kod kuće naglo pogoršavaju. I onda bih začuo Amerikanca kako govori da vrijeme radi za njih, i samo za njih.

Rano sam tog istog jutra radi raznih testiranja s U-230 isplovio u Brestski zaljev. Glavni inženjer flotile brzo je i utvrđivao i određivao krajnji minimum popravaka što ih je valjalo obaviti na brodu, zato što je stanje na fronti zahtijevalo brz obrt ono malo brodova što su još plovili. Našu je staru ragu u roku od dva tjedna valjalo očistiti, cijanizirati, obojiti i popraviti, što je značilo da nije bilo vremena da se ikog pošalje na dopust. Po drugi sam se put raspitao bi li se gdje mogao nabaviti šnorkel, ali u čitavoj mi bazi nitko nije mogao dati suvisli odgovor. Umjesto toga su me obavijestili da ćemo dobiti dva usavršena radarska prijemnika koji će detektirati valne duljine u donjem centimetarskom rasponu, tako da održimo korak s neprijateljskim brzim napretkom u

elektroničkom ratu. U našem okrutnom ogledu na moru toliko smo bili prisiljeni na defenzivu, da su saveznici nametali i uvjete borbe i oružje.

Na svom prvom vikendu na obali, okrenuo sam leđa i luci i brodu pa se u petak kasno uvečer ukrcao na brzi vlak na liniji Brest-Pariz. Noću sam otišao u nužnik i kliznuo u građansko odijelo. Prema ranijem dogovoru, našao sam se s Margueritte pod Eiffelovim tornjem. Bila je u haljini od modre svile izvezenoj cvijećem. Zagrlio sam je, a onda sreo pogled njemačkih vojnika ljubomornih na tog indiskretnog Francuza. Pariz je bio topao i bujno mirisan. Jak vonj jesenjeg lišća, miris Seineinih voda, tragovi parfema dopuhnuti vjetrom - sve se to miješalo u mlačnom zraku. A iznad mene je blistalo Sunce, ono isto kojeg sam se na moru tako često morao kloniti. Bili su to sati kad sam zamišljao da je već gotovo sa svim tim bombardiranjima i ubijanjima i da sam ostao pošteđen svog neizbježnog puta na dno Atlantika.

* * *

Ubrzo po mom povratku u Brest - opet sam bio u mornaričkoj modroj odori i ništa nije upućivalo na to da sam bio na kratkom putovanju u drugi svijet - kapetanu je bilo neočekivano naređeno da se javi zapovjedniku zapadnog bojišta. Pretpostavili smo da taj put ima nekakve veze s našom sljedećom misijom. Poslije jednog dana izbivanja, Siegmann se vratio i smjesta u svoju sobu pozvao Friedricha, Riedela i mene. Nije otezao:

"Gospodo, bit ću kratak. Naređeno nam je da se kroz Gibraltarski tjesnac probijemo u Sredozemlje."

Siegmann je zastao da vidi našu reakciju. Ja sam se nasilu nasmiješio; moji su kolege ostali smrknuti. Bilo je općepoznato da svaki pokušaj proboja kroz taj tjesnac ima samo mršave izgleda na uspjeh. No kao da je važno kamo plovimo? Sve je i tako posvuda bilo isto - bijesno nastojanje da nas se uništi u kombinaciji s očajničkim pokušajima izbjegavanja bombi, sakaćenja, potonuća. Sve je bilo kao nekakvo usporeno samoubojstvo. Kraj je uvijek bio isti, mijenjalo se samo ime mora.

Pa ipak je u svemu tome bila i jedna utjeha: ako budemo imali sreće pa se probijemo kroz tjesnac, djelovat ćemo u mirnim vodama Sredozemlja. Da smanjim napetost, rekao sam:

"To me podsjetilo na neka mjesta koja bih volio vidjeti. Problem je samo kako stići do njih."

Kapetan je smjesta prihvatio mig:

"Ako, gospodo, uspijete apsolutno sačuvati tajnost misije, imamo dobre izgleda da se u siječnju izležavamo na talijanskim plažama."

Led je bio probijen, pa je razgovor živnuo. Ali nam je onda Siegmann ispuhao jedra. Otkrio nam je da su dvije naše podmornice, U-732 i U-340, Britanci početkom studenog presreli u Tjesnacu i potopili. Druge podmornice poslone da se probiju kroz blokadu bile su izgubljene i ne stigavši do Gibraltara. U-566 je 24. listopada uz španjolsku obalu potopio avion, a ista je sudbina 10. studenog snašla i U-966. U-134 i U-535 se više ništa nije čulo, pa su vjerojatno potopljene ne stigavši poslati poruku. Ti su nam nedavni gubici pružali jasnu sliku o tome što nas čeka.

Dok smo se spremali isploviti, izgledi su protiv nas nastavljali rasti. Naši su gubici u studenom opet skočili. Do 25. studenog bilo je uništeno još čak 15 podmornica, čime je naša nekoć tako silna i ponosna atlantska flota gotovo prestala postojati. A nasuprot anglo-američkih postignuća u studenome, mogli smo staviti samo 67.000 tona sav ezničkog brodovlja što su ga naša torpeda otela malim konvojima.

17.

Uvečer 26. studenoga U-230 je po zadnji put šmugnula iz luke u Brestu. Krenula je za brazdom pratećeg broda, pa prošla kroz protupodmorničke mreže i tjesnac te zatim punom brzinom produžila prema pučini. Znali smo da je naš odlazak bio čuvan u najstrožoj tajnosti, zato što sveznajuća britanska radio-postaja "Calais", koja je uživala prenositi za Nijemce nepovoljne vijesti, za nas pri isplovljenju nije imala nikakvih posebnih želja.

Kad smo promijenili kurs i krenuli ravno na jug, slijedeći francusku obalu duž 200-metarske linije kontinentalnog šelfa, bila je već skoro ponoć. Umjesto da uplovimo u "Dolinu smrti", požurili smo na jug prema sjevernoj obali neutralne Španjolske. Te smo noći morali triput zaroniti, ali smo

ipak uspjeli ugledati prve zrake sunca ne pretrpjevši težih udaraca. Nedugo nakon što smo na cijeli dan zaronili, Siegmann je preko broskog razglasa izvijestio posadu o našoj pogibeljnoj misiji. Ona je na to reagirala mješavinom iznenađenja i opreznog prihvaćanja. Već je i predugo prolazila paklom a da ne bi znala pravila igre.

Bilo je i drugih predvidljivih reakcija. Mnogi članovi posade koji su u Brestu ostavili draganu najednom su shvatili da je više neće vidjeti. Razočaranje radi prisilnog razdvajanja izražavalo se zabavnim očitovanjima. Kad sam za jednog od redovitih inspeksijskih obilazaka ušao u pramčani torpedni odsjek, spazio sam mornara kako sjedi na svom ležaju, okružen skupljenim prijateljima. Podizao je grudnjak i gaćice, što ih je od svoje djevojke isprosio, posudio ili ukrao. Njegovi su se drugovi besramno smješkali i dobacivali aluzije. Upao sam u njihov krug i pridružio se smijehu. Ljudi s takvim smislom za humor u pravilu su dobri mornari.

Na našem opreznom putovanju prema španjolskoj obali, za prvog smo dugog urona prošli kraj grdno oštećenog Lorienta, a druge nam je noći slijeva bio La Rochelle. Kad smo ugledali svjetla San Sebastiana, probili smo površinu, okrenuli na zapad, pa pošli za crnim konturama visokih planina ploveći četiri milje od obale. Naš je put uz španjolsku obalu ostao nezamijećen, a bili smo počašćeni pogledom na blistave gradove Santander i Gijon. Pete smo noći obišli opasne litice rta Ortigala, a dvadeset smo sati kasnije prošli i rt Finisterre, područje u kojem smo nedavno izgubili četiri podmornice. Sljedeće smo noći na nebu ugledali odraz svjetlucanja milijuna svjetala - Lisabon. Dok su njegovi građani išli za svojim noćnim zabavama ili mirno spavali pod poplunima, mi smo presjekli Lisabonski zaljev. Za osmog dana naše misije često smo se dizali na periskopsku dubinu i mjerili azimut rta St. Vincent. Malo prije ponoći 5. prosinca, dok smo se po površini primicali Cadiskom zaljevu, Riedel je stupio na most i nehajno rekao:

"Na stolu te čeka radiogram. Još je kodiran. A da ga dešifriraš? Sigurno je nešto važno."

Riedel me je zamijenio, a ja sam se spustio u uski valjak, dohvatio knjigu šifara i prihvatio se posla. Ali je poruka već bila dešifrirana. Pročitao sam čestitke Stožera Werneru i Riedelu na promaknuću u Oberleutnante.

Uskoro smo ostavili Cadiz za krmom i privukli se još bliže koncentriranoj britanskoj obrani Tjesnaca. Dva sata poslije ponoći, na dan 6. prosinca, prodrli smo u zaljev Barbate - granicu našeg napredovanja s europske strane. Zaronili smo i spustili U-230 na pjeskovito dno. Tog su nas dana česte eksplozije dubinskih bombi samo nekoliko kratkih milja istočnije podsjećale da su Tommyji bili čvrsto odlučili spriječiti prolaz kroz tjesnac. Dok se dio posade odmarao, a drugi se samo pretvarao da to čini, ja sam sjedio s kapetanom u njegovu kutku, gdje smo kovali plan prodora. Poslije više sati odvagivanja raznih pristupa, Siegmann je napokon odlučio presjeći preko trokuta i udariti prema sjevernoafričkoj luci Tanger, pa odatle produžiti u krvnikovu omču.

Uvečer 6. prosinca posadu smo poslali na borbena mjesta gdje je, kako joj je bilo rečeno, trebala ostati tri sljedeća dana. U 21.00 U-230 se probila kroz glatku površinu mora, pa zalupala objema dizelima prema afričkoj obali. Nad nama se širilo mračno jasno nebo puno blistavih zvijezda. Čim smo izašli iz zaštitničkog štita španjolske obale, u brzom su nas slijedu udarili radarski impulsi. Uzdajući se u čovjeka na radarskom prijemniku, nastavili smo jurnjavu - dok su nam ludo udarala srca.

"Detekcija - glasnoća triiii!" Krik se prosjekao kroz noć poput pucanja stakla. Upali smo u toranj i brod se jednim pokretom svalio u dubinu. Kad se stišala halabuka te krizne procedure, čula se samo tišina. Ohrabreni time, polako smo izronili. Ali poslije dionice od osam milja, neumoljivi nas je impuls opet stjerao pod površinu.

U 23.00 smo izronili ponovno, pa kad se nisu pojavili avioni, produžili dalje. Za te smo vožnje napunili akumulatore dovoljno da možemo tri dana ostati zaronjeni. Presjekli smo široki akvatorij, ostavljajući za sobom pjenušave fontane koje su nam se pjenile oko broda i još miljama za nama ostavljale izdajničke mjehuriće. Pa ipak smo, što je upravo nevjerojatno, ostali neopaženi. Jurili smo naprijed sve dok nismo ugledali svjetla Tangera, pa onda promijenili kurs prema istoku i uskom procjepu između dva kontinenta.

Uskoro smo uletjeli u flotilu afričkih ribarica i u smionom cik-caku promigoljili između njih. Stalno smo skretali brod sve bliže tjesnacu. Poslije 40 smo minuta već prošli te ribare koji nisu ništa

ni slutili, pa se opasno približili tjesnacu, gdje su radarski impulsi vrištali nepodnošljivo glasno. Nije bilo potrebe da forsiramo našu nevjerojatnu sreću. Zaronili smo.

7. prosinca. U 0045 U-230 je krenula na svoj tihi put kroz dubine. Brod je bio savršeno izbalansiran na 40 metara i sad je nečujno plutao uz malen silazni kut, ali uz sklonost dizanju. Brzinu smo mu podesili na samo jedan i pol čvor, taman koliko je potrebno za lebdenje; međutim vodena struja, koju smo u točki zaranjanja procijenili na tri čvora, povećat će našu brzinu u odnosu na kopno na četiri i pol čvora. Očekivali smo da će struja s primicanjem tjesnacu sve više jačati te da će taj utok u Sredozemlje na svom vrhuncu doseći osam milja na sat.

Ja sam se pak bio smjestio u komandnom centru u očekivanju dana akcije. Kästner, naš najbolji prislušnik, uskoro je točno pred provom detektirao slab šum propelera i pijukanje Asdica. A pojavili su se i nekakvi čudni impulsi kakve još nikad nije čuo. Prepustivši Friedrichu upravljanje brodom, odšuljao sam se u radio-kabinu da proučim tu novu pojavu. Stavio sam na glavu drugi par slušalica i oslušnuo. Jasno sam razlučivao poznato i drsko Asdicovo pijukanje od tog novog zvuka koji je, prema Kästnerovu mišljenju, dolazio od novog detekcijskog uređaja. Impulsi su podsjećali na pištanje i cicanje pri stiskanju gumenih igračkaka. Najednom sam shvatio:

"Kästneru, pa to nije nikakva nova britanska čudesna sprava, nego su to dupinski razgovori! Daj poslušaj malo pažljivije, razabrat ćeš im glasove."

Zadivljeno smo i napeto slušali razgovore mnogih dupina što su se prevrtali i zabavljali u podmorskoj struji. Neki su bili daleko, drugi su nam gurali trup, no svima kao da se svidjela divovska čelična riba koja im se došla pridružiti u igri. Što smo dublje ulazili u tjesnac, njihovo je brbljanje postajalo sve glasnije, a isto tako i pijukanje Asdica. Kad su u daljini zapraštale prve dubinske bombe, naši su se civilni sputnici brzo vratili u Atlantik.

Iznad nas su mnogobrojni britanski razarači marljivo sjekli površinu u traganju za uljezima. Njihova je aktivnost oko 1000 dosegla vrhunac. Pijukanje Asdica zasipalo nas je poput grada, ali su slojevi vode u brzom gibanju i različite gustoće nad naš brod položili zaštitnički pokrov. Budući da nisu mogli ostvariti kontakt, razarači su se prihvatili stare igre i nasumičnog bacanja dubinskih bombi. U podne, kad sam preuzeo stražu u komandnom centru, pijukanje se ponešto smanjilo i odlutalo nekamo iza krme. Bilo je očito da smo prošli kroz blokadu i najuži dio tjesnaca. Vrtloženje je polako slabilo, a onda je u 16.00 Siegmanna izdalo strpljenje. Zato je naredio:

"Šefe, digni brod na periskopsku dubinu da vidimo koliko smo uspjeli. Bilo bi zanimljivo jednim pogledom vidjeti Europu i Afriku. Prvi, hoćete pogledati?"

Kapetan se ubacio u sjedalo periskopa. Brzo se zaokrenuo oko njegove osi, pa pregledao neposredni okoliš. A onda je periskop na trenutak usmjerio u jednu točku lijevo, pa se zaokrenuo prema desnom boku i onda opet prema lijevom. Napokon je rekao:

"Mislim da nam je Stijena već daleko za krmom. Dajte da vidim priručnik."

Pružio sam mu teški svezak Pomorskog priručnika za španjolsku obalu, u kojem je bila i Gibraltarska stijena gledana s mora.

"Da, prošli smo ga. Išli smo dosta brže nego smo predvidjeli. Zovite mi Pragera, volio bih uzeti nekoliko azimuta."

Navigator nam je uskoro dao točne podatke. Ishod nas je Pragerova crtanja iznenadio. Gibraltar smo ostavili sedam i pol milja za krmom i za toliko smo već bili prodrli u Sredozemlje. Brzi je proračun otkrio da nam je podvodna brzina, u odnosu na kopno iznosila 14 uzlova, od čega je struja bila zaslužna za 12 i pol.

Siegmann mi je prepustio sjedalo, pa sam usmjerio periskop na Stijenu, koja se prelijevala bojama, iz zelenog se mora dižući u ažurno modro nebo. Kroz nisku sam sumaglicu izbrojao bar šest britanskih ratnih brodova što su čuvali ulaz u Sredozemlje. Usmjerio sam periskop udesno i opazio sjevernoafričku obalu kako se skoro okomito diže iz oceana. Na vrhu visokih litica kraj španjolske Ceute, spomenik građanskom ratu dizao se još više, a obala se s obje strane spomenika rasplinjavala u popodnevoj sumagiici. Pogled me toliko zaokupio da sam avion opazio skoro prekasno da viknem:

"Roni brzo, na šezdeset metara, avion!"

Uvukao sam dugu cijev periskopa, pa zatim glavu u ramena i pričekao. Ali je U-230 stigla na

određenu dubinu bez ometanja odozgo. Oslobodio sam šefa stroja njegove dužnosti za komandama i preuzeo njegov posao bilježenja eksplozija dubinskih bombi, što je u tom trenutku bila već čisto akademska zadaća. Brod je naime bio utonuo u prekrasnu tišinu. Šanse da će nas razotkriti smanjivale su se sa svakom prevaljenom miljom. U 22.00, žaruljica se nad kapetanovim ležajem ugasila po prvi put poslije 12 dana, a tamnozeleno se zavjesa koja ga je okruživala zatvorila.

Gotovo 24 sata kasnije, u 21.30 sljedeće noći, U-230 je izišla na površinu - sa svjetlima Malage točno pred provom. Kad sam izišao iz okna ugledao sam mračne planine nadvijene nad osvijetljeni grad, a sve na pozadini blijedog neba. Noć je bila tako blaga da sam skinuo kožnu jaknu. Onda su dizeli opet divlje zalupali i U-230 je pošla slijedom mračnog planinskog lanca. Prozračili smo brod i ponosno poslali svoju prvu poruku podmorničkom admiralu: SPECIJALNA MISIJA ZAVRŠENA. ČEKAMO DALJNJE NAREDBE. U-230.

Očekivali smo da će naša vitalna poruka u roku od jednog sata izazvati neprijateljsku reakciju, ali nije. Malo pred osvit dana primili smo poruku iz Stožera: DOBRO OBAVLJENO. UĐITE U TOULONSKU LUKU. SLIJEDITE SVOJ PUT VRLO OBAZRIVO. POSEBAN OPREZ PRED LUKOM. OČEKUJTE NEPRIJATELJSKE PODMORNICE.

Bili smo spremni na žustar susret sa saveznicima, koji su otvorili bujan opskrbeni posao između sjevernoafričkih luka i okupirane talijanske obale. Osnovni je cilj naše misije bio prekinuti taj promet i osloboditi našu frontu u Italiji od anglo-američkog pritiska. Zato i nisam shvaćao Stožerovu odluku da nas pošalje u luku - dakako ukoliko nismo bili određeni za specijalnu misiju koja je zahtijevala posebne upute.

Trebale su nam tri noći brze površinske vožnje, kao i mnoštvo hitrih uranjanja radi izbjegavanja zračnog bombardiranja, dok nismo doplitali u Lionski zaljev kraj Marseillea. U 0100, na dan 15 prosinca, izvijestili smo Podmornički stožer jug da smo upravo stigli. Kad je osvanuo dan, zaronili smo, a Siegmann je uskoro kroz periskop opazio naš eskort kako puzi preko obzora. Jedan sat i 20 minuta poslije, izronili smo 30 metara od lijevog boka te naoružane kočice što je nervozno kružila. Njezin je kapetan od nas zatražio da pođemo za njim, a signalizacija zastavicama rekla nam je da budemo krajnje budni, jer su britanske podmornice prije dva tjedna bile potopile jedan naš brod i podmornicu. Eskort je jurio u cik-caku, a mi za njim sa cijelom posadom na palubi i s prslucima za spašavanje. Na ulazu u luku propustio nas je tegljač, pa onda zatvorio ulaz povukavši uronjenu protupodmorničku mrežu između vrha dva mola.

Uplovili smo i pred nama se otvorio pogled na Toulon. Žarko je sunce blistalo na zelenim planinama, po krovovima od crvenog i zelenog crijepa na obijeljenim kućama, kao i po zahrđalom nadgrađu nekoliko oštećenih i nasukanih francuskih ratnih brodova. U-230 je pažljivo promanevirala lučkim bazenom, prošla kraj dva potopljena francuska razarača i pored tri podmornice što su nezaštićene ležale uz gat. Naš je kapetan opazio malu skupinu ljudi u modrim odorama, pa skrenuo brod prema praznom mjestu na gatu te se U-230 umirila usporedo s kopnom. Ono što smo smatrali samoubilačkom misijom, pretvorilo se u glatku plovidbu. Naša nas je nevjerovatna sreća još služila.

* * *

Predstavnici su se 29. podmorničke flotile prema nama odnosili dobro. Iz Bresta je stigla naša prtljaga, a k nama su skrenuli čak i poštu. Nisu zaboravili ništa što bi nam pomoglo da se dobro osjećamo. Baš sam htio isprazniti kovčege, kad me kapetan pozvao u svoju sobu.

"Sjednite i zapalite, prvi", rekao je Siegmann opušteno. "Iz Stožera sam primio teleks koji govori da je našem druženju došao kraj. Naređeno vam je da odete u Neustadt gdje ćete početi obuku za zapovjednika. Dopustite da vam čestitam." Prije nego što sam to mogao do kraja shvatiti, Siegmann je ustao i pružio mi ruku te izrazio žaljenje što će me izgubiti. Poželio mi je na moru, i to na nekoj od modernih podmornica, bolju budućnost od one koja čeka njega na staroj U-230.

I dalje iznenađen, promrmljao sam zahvalu za dvadeset mjeseci služenja pod njegovim zapovjedništvom, pa i ja njemu poželio i sreću i novi brod. Onda smo kratko pretresli neposredne probleme što ih je postavljala promijenjena situacija. Veći je dio posade trebao krenuti na poduži dopust, u što su bili uključeni i Riedel i Friedrich. Budući da moja obuka nije trebala početi prije 10. siječnja 1944., bio sam više no voljan preuzeti brigu o brodu i posadi kao zadnje zaduženje, a osim

toga i provesti dva tjedna u luci koja je upravo mamila na istraživanje.

Vratio sam se u svoju sobu kao drugi čovjek. Zahvalio sam Svevišnjem što mi je poštedio život do ovoga časa. Razmišljao sam o svom dvostrukom promaknuću i o tome što bi ono moglo značiti te se zarekao da ću kao zapovjednik učiniti sve što je u mojoj moći radi ostvarenja pobjede.

Na dan 18. prosinca, dva dana po završetku patrole, admiral je, zapovjednik flotile, izvršio smotru posade pa nas obasuo hvalom i kolajnama. Dok mije na prsa stavljao drugi Željezni križ, podsjetio me je na sve moje prijatelje u njihovim željeznim lijesovima. Do toga sunčanog dana u prosincu 1943., bila je već eliminirana skoro čitava stara garda na atlantskoj fronti, a mnogi pridošlice iz njemačkih luka bili su sasječani u komadiće u Norveškom moru još prije no što su i mogli ostvariti svoje operativne ciljeve. A i Sredozemno je more bilo smrtonosno bojište. Posljednji brod koji je pao žrtvom bila je U-593 pod zapovjedništvom Kelblinga, svojedobnog "gosta zapovjednika" na U-557. Njegova se uspješna karijera završila neposredno pošto je uz sjevernoameričku obalu torpedirao britanski eskort. Američki su razarači dostigli njegov brod i poslali ga na dno.

Ono što naše podmornice nisu postigle za četiri godine - riječ je o prevlasti na moru - saveznici su ostvarili za sedam mjeseci. Njihov sveopći nalet s ciljem pometanja oceana od podmornica bio je već skoro svršen čin. Poslije krvavog pokolja ljeti i ujesen, na površini su ostale još samo malene podmorničke snage. Do tog su prosinca saveznici bili uništili 386 naših podmornica, a od njih je samo u 1943. bilo potopljeno 237.

Siegmann i većina posade otišli su još istog dana poslije podjele kolajni. Upoznao sam se s časnicima u kompleksu, ljudima koji su sa mnom dijelili i način života i dvojbenu budućnost. Moji su me novi prijatelji upoznali s gradom i vlastitim grozničavim aktivnostima u toj egzotičnoj luci. Družili smo se na svim tulumima koji bi naišli; a dolazili su u brzom slijedu i mi smo ih pozdravljali s potpunim prepuštanjem što ga je donosio očaj. Jedne sam večeri sudjelovao u iscrpljujućoj fešti na kojoj su se dečki i djevojke kupali u golemoj zdjeli za punč punoj vina i šampanjca. U jednoj drugoj divljoj zabavi, mlada nam je Talijanka priredila spektakularnu scenu kad se, odbačena od svog ljubavnika iz mornarice, gola bacila u naručje Leutnanta kopnene vojske.

Baš kad me blago podneblje Azurne obale uvjerilo da dolazi proljeće, stigao je i Božić. Mršavi uvozni zimzelen, urešen šljokicama i vilinskom kosom, čudno je odudarao od palmi, zbog čega se i blagdan doimao nekako nestvarno. U tjednu poslije Božića, autobus što ga je pribavila flotila, povezo je nas nekolicinu sjevernjaka na turneju po južnoj francuskoj obali. Na putu između ljetovališnih gradova Lavardona, Saint Tropeza i Saint Maximea imali smo što i vidjeti, jer ga je resilo obilje suprotropskog cvijeća, baš kao što su ga kitili i visoki čempresi i raskošni borovi.

Staru su godinu istaknule kazališna predstava i divlja proslava u blagovaonici flotile. Cijelu sam noć plesao s mladim djevojkama iz baleta i pritom sasvim zaboravio da oceani odzvanjaju tisućama dubinskih bombi, a naši se gradovi drobe pod savezničkim napadima.

Moji su dani u Toulonu završili kad se Riedel vratio sa svog kratkog dopusta. U svojim putovanjima baš nije imao osobite sreće. Poslije velikih savezničkih zračnih napada, koji su poremetili život u zemlji, nije ni uspio doći kući, probiti se sve do Čehoslovačke, pa je većinu dopusta proveo po vlakovima i u Munchenu. Predao sam poslove prijatelju, koji me je zamijenio kao prvog časnika na U-230. Kad smo se posljednji put pozdravili, podsjetio sam ga:

"Širom otvori oči i dobro načuli uši, stara lijo."

Bio je to moj posljednji oproštaj s Riedelom. Godinu je dana kasnije poginuo na svojoj prvoj i jedinoj misiji u svojstvu kapetana. Dogodilo se to na U-242, u posljednjem boju oko Engleske.

Moj je put do zapovjedničke škole u Neustadtu počeo uvečer 5. siječnja 1944. Iz Toulona me u Marseille odveo jedan od mojih novih prijatelja. Vozio je samoubilačkom brzinom po krivudavoj cesti usječenju u liticu. U ponoć sam se prijavio u maleni hotel u Canebiereu, pa odspavao do podneva, a onda izjurio u građanskom odijelu na brzinu pogledati jedan od najzloglasnijih gradova

na kontinentu. Mornari, prosjaci, bivši francuski vojnici još uvijek u starim odorama, lopovi, prostitutke, Arapi, Kinezi, crnci i bijelci - sve je to miljelo na sve strane u skrivenu suglasju. Koraćao sam kroz vijugave kale starog dijela grada, po smrdljivim gatovima, kraj ribarskih brodice i starih, natrulih brodova iz davnih vremena. Ukrcao sam se u mali motorin što je vozio preko zaljeva do drevnog Chateau d'Ifa, najpoznatijeg po tome što je u njemu tamnovao izmišljeni grof od Monte Crista. Obnoć sam šetao otmjenom četvrti i proveo tihu večer u ugodnu restoranu u kojem su me poslužili sjajnom večerom sred staromodnog sjaja.

U 08.00 sati na dan 6. siječnja uspeo sam se širokim stubama do kolodvora Saint Charles i popeo se na vlak za Strassbourg. Dok me je tako vlak spokojno nosio kroz naizgled ljetna brda i doline južne Francuske, u Rusiji su sovjetske divizije tukle po njemačkim linijama, što je bi uvod u zimsku ofenzivu; u Italiji pak, na Monte Cassinu, Amerikanci su bombardirali našu frontu u nastojanju da se probiju do Rima, dok su se na Britanskom otočju motori tisuća bombardera spremali za noćni napad na kontinent. Moj je ekspres stigao u Strassbourg u 2230 i oko ponoći prešao Rajnu kod Kehla.

U Mannheimu smo međutim stali - i ostali stajati. U želji da istražim razloge zastoja, izašao nam na ljutu studen perona. Mračna mi je sjena željezničara rekla da je Frankfurt pod teškim zračnim napadom.

"Kažu da je to dosad najgori. Morat ćemo tu ostati još neko vrijeme."

Osjetio sam nagli poriv da potrčim ispred vlaka. Kroz glavu su mi proletjele divlje misli o tome što mi je s roditeljima kod kuće. Ekspres je iz Mannheima ispužio tek poslije dugog odlaganja i propuzao kroz njegov široki teretni kolodvor; i tek je tada iscrpljujućom sporošću zapuzao prema gorućem Frankfurtu. Prije no što se vlak oprezno uvukao u teško oštećeni frankfurtski glavni kolodvor, mučnu je noć već zamijenilo sivo, magleno jutro.

Zgrabio sam kovčege i potrčao kroz smrad požara i kordita, kroz oblake prašine i hrpe razbijenog stakla na ulici. Veliki je trg pred kolodvorom bio sav u ruševinama. Ljupka je rotonda dostojanstvenih zgrada bila svedena na još zadimljeno zgarište. Nad gradom se još vukla golema mrlja tmastog dima. Vatrogasni automobili, vojni kamioni, protuavionske brigade, bolnički automobili i tisuće ljudi bili su ispunili ulice u masovnom naporu da suzbiju požar i pročiste prometnice od ruševina. Spoticao sam se o krš i obilazio krater bombi te žurno prešao preko trga, pa skrenuo u Mainzer Landstrasse, skrenuo lijevo u Savignystrasse, obišao golem krater od bombe iskopan posred ulice, opazio tisuće aluminijskih folija što su ih napadači ispustili da nam ometu radare i zatim pojurio još 50 metara.

I tada otkrio nešto što mi je ublažilo strah. Naša je kuća još stajala. Otvorio sam teška željezna vrata, ušao u stubište i pozvonio. Bez odgovora. Pretpostavio sam da se zvono pokvarilo, pa sam otišao straga da im doviknem. Ali tu, gdje je nekad bio vrt, sad je ležala golema hrpa opeka, žbuke, željeznih ograda, prozorskih okvira, stakala, radijatora i cijevi. Bomba je raznijela cijeli stražnji zid kuće i otvorila svih pet katova. Od njih su četiri već bila iseljena; iznimka je bio samo prvi kat - naš stan. Prepoznao sam roditeljsku spavaonicu u kojoj je još bio namještaj i još nedirnute kreveti, uredno složeni no prekriveni debelim slojem prašine. Bila je tu i soba za šivanje, sa strojem okrenutim zidu kojeg više nije bilo, zatim sestrina soba dekorirana u tirkiznoj boji. Iz jednog je kuta stana napola u zraku visjela kada. Nigdje ni traga ni sestri ni roditeljima.

U prizemlju se pojavila neka žena i doviknula mi:

"Drago mi je da ste došli. Pitali smo se hoće li itko doći po namještaj. Pa mogli biste to i vi."

Prepoznao sam u njoj pazikućinu ženu, pa rekao:

"Možete li mi otvoriti stan? Ja nemam ključeve."

"Moglo bi se urediti. A dovest ću i susjede da vam pomognu kod spremanja."

Olako sam pretpostavio da su mi roditelji otišli u nekakav rutinski posjet. Kad mi je žena dala ključ, ušao sam i pregledao štetu.

Vrata su se stražnjih soba rascijepila i izletjela iz šarki. Sve su slike popadale sa zida. Pod je bio posut stvarima otpuhnutim sa stolova i komoda. Razmjerno je malo toga bilo uništeno - samo staklenina i nešto porculanskih vaza - ali je namještaj, postelje i podove pokrivaio debeli sloj prašine. U namjeri da se prihvatim spremanja, presvukao sam se u staru odjeću i pronašao svoju

sobu i onda se javio na kucanje na ulaznim vratima. Očekivao sam da ću ugledati nekoliko stamernih muškaraca, no umjesto njih me iznenadio pogled na četiri sredovječne žene, a sve su bile odjevene u svijetlosivu radnu odjeću profesionalnih špeditera. Ušle su u naš stan kao da je njihov, pa smo počeli zajedno gurati namještaj, čistiti ga i seliti u predvorje i ulične sobe. Kad su žene odjurile - ne primivši ni zahvalu - bilo je već predvečerje.

Pošto sam se opet presvukao u mornaričko modro, otišao sam u vojni centar za informacije, preuzeo bonove za hranu, poslao brzog u novu komandu u kojem sam pojasnio razloge kašnjenja, a zatim još nekoliko brzog na razne adrese kojima sam javljao roditeljima da se vrate, pa ma gdje bili. Potom sam potražio lokal u kojem bih mogao nešto pojesti. Za četiri sam restorana koji su prije rata bili puni sjaja otkrio da su se pretvorili u bombama razorene ruševine. U petom, poznatom sastajalištu na Kaiserstrasseu, fino je stolno rublje bilo zamijeneno kartonskim podlošcima, a otmjeni konobari mrzovoljnim matronama. Neukusna je večera došla kao grubo otrježnjenje poslije svih onih finih jestvina kojima su me bili poslužili u Marseilleu. Bila je to očita ironija: Francuzi, koji su izgubili rat, jeli su kao kraljevi dok smo mi, pobjednici, živjeli na krumpiru i ersatzu.

* * *

Kad je noć zakrila tragični grad i njegovi stanovnici opet zadrhtali u strahu od napada, vratio sam se u svoj razrušeni dom i preko radija slušao upozorenja o zračnim napadima, i tako sve dok nije minula opasnost od još jednog napada.

Probudio sam se okupan svjetlom i osvrnuo se po svom neobičnom no ipak poznatom okolišu. Na zidu nasuprot mom krevetu visio je ženski akt, crtež što sam ga napravio s osamnaest godina. Mati se uvijek pitala koja mi je to tako mladom htjela pozirati. Kraj njega je visjela reprodukcija Rembrandtova "Muškarca s kacigom", a kraj nje gipsana maska "inconnue de la Seine", nepoznate ljepotice koju su pronašli kako tom rijekom pluta kroz Pariz, licem prema dolje. Na zidu nasuprot prozorima bio sam učvstio svoje mornaričke trofeje - ambleme, zastavice i lente što sam ih bio zaslužio na misijama - a na policama i zidovima bile su knjige što sam ih kupio po knjižarama razbacanim diljem pola Europe. Bila je to moja soba. skoro ista kao i onda kad sam 1939. iz nje otišao u rat koji ćemo, kamo mi rekoše, dobiti za nekoliko mjeseci. Pa ipak, četiri godine stalnih borbi digle su me do vrhunaca u mom izabranom zvanju. Potisnuo sam osjećaj pesimizma koji me u zadnje doba sve više kinjio. Vrlo brzo, vrlo brzo, privest ćemo taj ružni rat njegovu pobjedonosnom završetku...

Već je bio i mrak kad se u ulaznim vratima okrenuo ključ. Roditelji su se vratili. Majka i Trudy su bile izvan sebe, ali je otac uzdahnuo i rekao:

"Tja, morat ćemo se priviknuti na malo suženje stambenog prostora. Moglo nas je pogoditi i gore. Glavno da smo opet zajedno, i u to ime popijmo koju."

Otac je otvorio dvije boce mosellskog vina. Nazdravili smo mom dvostrukom promaknuću, tome što su se oni za dlaku izvukli, te našoj vjeri da bi saveznici, da bi nas izbacili iz ravnoteže, morali udariti još mnogo gore. Ostali smo skupa u kabinetu do tri ujutro, što pričajući što slušajući preko radija upozorenja o ubacivanju neprijateljskih aviona. A onda smo se, budući da nijedan saveznički bombarder nije krenuo prema Frankfurtu, odvažili poći u postelju.

Sutradan sam kasno navečer izišao iz lijenog vlaka u baltičkoj luci Neustadt, gdje su bili ustanovili napredni centar za podmorničarsku obuku. Pronašao sam slobodan ležaj u jednoj od čistih drvenih vojničkih baraka i bacio se na slamaricu.

Sutradan ujutro u 0800 zatekao sam malenu skupinu budućih zapovjednika kako već vježba na simulatoru. Taj složeni mehanizam, koji je podsjećao na unutrašnjost podmorničkog tornja, bio je postavljen nad veliki bazen, pa se mogao micati na sve strane iznad smanjenih modela teretnih brodova, tankera i razarača. Simulator je omogućavao budućem zapovjedniku da se navikne na tehnike i tajne podvodnog napada, tako da mu izbor taktike prijede u rutinu. Budući da sam imao mnogo frontovskog iskustva, to sam svladao vrlo lako. Poslije dva tjedna intenzivnog vježbanja i dosadnog života u kompleksu kraj maloga grada, razveselio me je premještaj u Danzig radi stvarnog gađanja.

Jednog sam se dana koncem siječnja ukrcao na vlak za Danzig. Kolodvorski su peroni vrvjeli tisućama pješaka svih činova, i svi su oni nasrnuli na ekspres, pokušavajući u zadnji tren naći

mjesto za dug put na rusku frontu. Ja sam se pak smjestio u zadimljeni odjeljak s nekoliko časnika kopnene vojske. Otpuhivali su dimove iz cigareta od ruske mahorke, duhana što su ga se navikli pušiti u nedostatku boljeg. Uskoro sam ih ponudio svojim aromatičnim turskim cigaretama, do kojih smo mi iz mornarice još mogli doći. Taj je dar prilično popravio odnose između pješaštva i podmorničkih snaga-baš kao i zrak u odjeljku. Dok je ekspres hitao na istok, razgovarali smo o ratu općenito i ruskoj bojišnici posebno. Ti su ljudi s fronte bili jednoglasni u uvjerenju da će se njihove linije održati protiv silnih i neumornih sovjetskih naleta. Jedan je časnik rekao:

"Ako im tu i tamo pustimo koji metar, to su samo taktičke prilagodbe."

"Sovjeti nemaju naše industrijske kapacitete", ustvrdio je drugi stari lisac iz pješaštva. "Oni ne raspolažu materijalnim sredstvima za održavanje svojih napada i zaustavljanje naših." Treći je pak dodao:

"Njihova se nezgrapna oprema ne može mjeriti s našim novim oružjem. Čekajte samo dok dođe ljeto."

Popričao sam i s nekoliko boraca i svi su oni samo potvrdili opće mišljenje da će do proljeća naše novo oružje i nova strategija drastično izmijeniti ponešto nezgodne prilike na raznim frontama. Kad smo se približili Danzigu, poželio sam im sreću na ruskim stepama.

U Danzigu me tramvaj doveo do gata gdje su godinama bili vezani veliki oceanski linijaši Hamburg-America Linea. Parobrod koji je udomio 23. podmorničku flotilu zatekao sam u stanju ruševne otmjenosti. Moj stan: luksuzna i stara kabina sva u plišu i baršunu. Iako je brod zaudarao po cigarama i naftalinu, smjesta sam prema njemu osjetio jaku naklonost.

Svog zapovjednika, Kapitana Leutha, zatekao sam u baru s mladim časnicima koji su tvorili moju grupu budućih zapovjednika. Leuth je pak bio bivši zapovjednik podmornice s preko 230.000 tona na rovašu. Dočekao me neformalno i predstavio svojim ljudima. Doznao sam da smo od svih koji smo učili za buduće zapovjednike samo dvojica-došli iz podmorničkih snaga te da od svih ostalih baš nitko još nije sudjelovao ni u jednoj ratnoj patroli, kao što je to ranijih godina bilo uobičajeno. Unovačili su ih s razarača, minolovaca, kapitalnih brodova i pisaćih stolova, ne bi li njima pokrili naše strašne gubitke. Te su novajlije dobile godinu dana obuke da nauče lekcije za čije su svladavanje meni trebale tri godine aktivne službe na podmornici. Svima je njima nedostajalo ono bitno, što je mogla dati samo borba: sposobnost reagiranja u djeliću sekunde, predosjećaj za protivnikov sljedeći potez, iskustvo koje govori kad treba naglo zaroniti, a kad ostati na površini i pucati, što raditi s brodom kad zapljušte dubinske i avio-bombe, kako se snaći u tisuću opasnih situacija. A ti sirovi novaci, kojima će za samo koji tjedan biti povjerene podmornice, skoro da i nisu imali izgleda preživjeti, baš kao ni njihove posade.

Vježbe su gađanja počele pred zoru sutrašnjega dana isplavljenjem sedam podmornica i kontingenta površinskih brodova. Naša je torpeda pokretao komprimirani zrak, pa su danju za sobom ostavljala jasan trag radi ocjenjivanja naše uspješnosti, a bila su opremljena i svijetlećom lažnom glavom koja je noću otkrivala pogotke. Naši su nas učitelji mučili dugim, iscrpljujućim programima manevara od kojih nam se dizala kosa na glavi i koji su nas tjerali da brzo razmišljamo i u kriznim prilikama djelujemo trenutno i razborito. Ta je ubitačna rutina trajala po šest dana tjedno i tako četiri tjedna, ostavljajući nam vrlo malo vremena za san i opuštanje. Na kraju tog mučenja, sudionici su se skupili u blagovaonici, odjeveni u modre odore, bijele košulje i crne kravate, gdje su trebali doznati svoje ocjene na tečaju. Doznao sam da sam ga završio s najvišom ocjenom. Za to sam želio samo jednu nagradu - dobiti zapovjedništvo nad jednom od novih, čudotvornih podmornica.

Dvije večeri kasnije primio sam naredbu koja je okrunila moju mornaričku karijeru. Skupili smo se na oproštajnu zabavu u zadimljenom baru linijaša. Nakon što je zapovjednik svoj govor zaključio pohvalama i dobrim željama, posegnuo je za snopom teleksa podmorničkog admirala.

"Meine Herren, tu su naredbe o vašem budućem razmještaju po podmornicama. Počet ću s jedinim borbenim zapovjedništvom koje vam noćas mogu ponuditi. A ono pripada sretnom dobitniku premije, Oberleutantu Werneru."

Ustao sam na noge. Njegov glas kao daje najednom postao jako dalek, kao da dopire kroz debeli zid magle. Čuo sam Leutha kako govori:

"Javit ćete se u 1. podmorničku flotilu u Brestu i prvog travnja preuzeti zapovjedništvo nad U-415"

Prišao sam mu i preuzeo naredbu. Bila je to smrtna osuda, jer se prosječni životni vijek smanjio na četiri mjeseca borbene dužnosti, pa i manje, a zastarjela je U-415 već preživjela i premnogo patrola. Ta čast, to sjajno novo zapovjedništvo, svodila se samo na promjenu vozila koje će me prerano otpremiti na dno. Vratio sam se svom stolu s teleksom u ruci i sleđenim smiješkom na licu, smiješkom kojim sam skrivao svoj jad.

Kao da mi želi ublažiti razočaranje, podmornički mi je stožer prije preuzimanja novog zapovjedništva odobrio dvotjedni dopust. Ožujak je bio dobar mjesec za moj omiljeni sport, skijanje, pa sam krenuo prema Alpama očekujući mnogo snijega i strme padine. Dok sam u Berlinu mijenjao vlak, zatvorio sam oči pred silnim razaranjima i nastavio brzim vlakom kroz zadimljene gradove i netaknuta sela. Drugog sam dana svog putovanja, oko 14.00 sati, stigao u bavorski gradić Immenstadt. Sišao sam s vlaka i ukrcao se na lokalni za Oberstdorf, poznato skijaško odmaralište. U maloj se stanici baš bio zaustavio drugi vlak i s njega su već počeli silaziti deseci putnika, kad sam začuo kako me netko zove. Okrenuo sam se i ugledao lice djevojke što sam je nekad volio. Spustio sam kovčeg, a ona mi se bez krzmanja bacila u naručje.

"Kakvo ugodno iznenađenje, Marika. Što ti tu radiš?"

"Samo sam u prolazu", rekla je a oči su joj zablistale suzama radosnicama.

"I ja. A kamo ćeš odavde?"

"Idem kući. Nisam već dugo bila kod roditelja." Upitao sam se zašto joj je bilo toliko do tog wiedersehena. Mogla me je isto tako i pustiti da prođem, baš kako je učinila i prije osam godina. Prije no što sam uspio pronaći odgovor, Marika je već bila odlučila za oboje:

"Daj pustimo sad vlak. Ne možemo tek tako otići nakon što smo se vidjeli na nekoliko sekundi."

Pogledali smo vozni red i otkrili da imamo još skoro tri sata prije no što se opet budemo morali rastati. Ostavili smo kovčege u garderobi, pa izašli na zasniježenu ulicu. Marika mi se objesila na ruku pa veselo lupetala i pitanja i odgovore. Imala je krasnu plavu kosu, a njezino je lijepo lice dobro podnosilo zrelost. Dvije smo ulice od kolodvora pronašli prazan kafić, pa sjeli uz prozor s kojeg se pružao veličanstven pogled na snježene vrhunce.

Osam je godina zamaglilo uspomene na našu mladenačku vezu. Upoznali smo se bili u javnom ružičnjaku srednjovjekovnog gradića na sjevernoj obali jezera Constance, gdje ruže cvatu sve do prosinca. Tada smo se oboje bili zaljubili po prvi put u svom mladom životu i nismo /nali sto početi s tim svojim novim otkrićem. Nije bilo ničeg osim obećanja, poljubaca i opreznih zagrljaja. Kad sam odlazio s jezera, bili smo se zarekli da ćemo čuvati našu ljubav i često si pisati. Ali osam mjeseci kasnije njezina su pisma prestala dolaziti; 12 je mjeseci razdvojenosti bilo dovoljno da se iz nedužnog djeteta pretvori u nevjestu. Ulogu što ju je igrala u mojim snovima prekinula je šarena obavijest o njezinu vjenčanju. Od tada sam je bio skoro sasvim zaboravio - sve do sada kad su nam se putov i ponovno sreli.

Marika mi je bolno objasnila zašto je tako davno prekinula našu ljubav. Bila je to klasična priča. Negdje u ožujku 1938. bila je upoznala mladog studenta prava koji ju je zaveo za najveselije i najbućnije noći karnevalske sezone. Uskoro je doznala da je u drugom stanju. Posljedica: vjenčanje i rođenje djeteta koje nikad nije željela. Uslijedila su poniženja. Bračna silovanja, kako ih je nazvala, ispunila su joj godine. Slučaj je htio da me ponovno sretne s novim životom pod srcem. I to je bilo dovoljno da požali zbog svih onih ranijih godina. Počela me preklinjati:

"Molim te, ne ostavljaj me opet. Nemoj otići sada kad smo se opet našli. Daj da to iskoristimo. Daj provedi sa mnom svoj dopust."

U prvi sam se čas protivio, ali nije bilo teško popustiti pred njezinim izjavama ljubavi i nakon što su se pokrenuli moji stari osjećaji prema njoj. Predložio sam joj da krene sa mnom u Oberstdorf, gdje nas nitko ne poznaje i gdje ćemo se moći upisati kao muž i žena. Kupio sam još jednu kartu i podigao našu prtljagu; zatim smo se ukricali na staromodni vlak za Oberstdorf.

Hotelski nas je službenik odveo do naše sobe. Kad je jezičak brave pao na svoje mjesto, nestalo je i onih osam godina i beskonačnog rata.

Za našim mršavim, ratnim doručkom, načio sam temu skijanja. Marika nije bila samo ljupka nego i vrlo susretljiva. Unajmio sam potpunu skijašku opremu, a ona me dopratila do malene postaje odakle je vodila žičara sve do vrha Nebelhorna, najviše planine u tom kraju. Dok me je žičara nosila preko strmih padina i vododerina, Marika mi se izgubila iz vida.

Na najgornjem sam terminalu stao na skije i uspeo se na vrh. Dan je bio izvanredno vedar. Oko mene se širila očaravajuća panorama švicarskih, austrijskih i njemačkih Alpa. Te su planine u mene udahnjivale isti onaj osjećaj goleme moći što sam ga uvijek ćutio dok bih plovio Atlantikom na vrhuncu uragana; i sad sam im želio prkositi kao što sam prkosio planinama valova. Bacio sam se u strmoglav spust, niz najveću strminu, kraj najopasnijih litica, sve dok me granica šume nije natjerala da smanjim brzinu. Tek sam se nakon jednog sata i nekoliko jezivih spustova mogao zadovoljno vratiti Mariki i našoj hotelskoj sobi.

Rat još nije bio dotakao taj gradić u brdima. Mirni su dani slijedili jedan za drugim. U jutarnje bih se sate redovito odvezao na vrh Nebelhorna i spuštao se niz obronke sve dok ne bi došao čas da se opet nađem s Marikom. Uvečer smo pak uživali u večeri i piću, plesu i filmovima. Izuzmemo li moje divlje vježbanje, dani su nam i noći prolazili u savršenom miru. Pa ipak je tu, kao i posvuda, rat bio mračna stvarnost: bilo je dovoljno otvoriti radio. Iz dana u dan i iz noći u noć, emisije su nam govorile o ubacivanju savezničkih bombarderskih flota, te upozoravale građane Reicha gdje mogu očekivati napad, a gdje napadi već traju. Ta buka izvještaja u stalnom ponavljanju uskoro je na to čarobno selo bacila svoju sjenu smrti; i kako je tjedan odmicao i bližio se trenutak mog preuzimanja zapovjedništva, osjećao sam se sve nelagodnije. Planine, snijeg, skijanje, pa i sama Marika - sve je to postupno gubilo privlačnost.

Tri dana prije planiranog polaska, jutarnje su vijesti otkrile da je Frankfurt sinoć opet bio teško bombardiran, da je to bio najteži nalet od početka zračnih napada. Budući da su sve veze s Frankfurtom bile presječene, nisam mogao potražiti roditelje. Sad me više ništa nije moglo zadržati u odmaralištu.

Marika i ja smo iz hotela i grada otišli zajedno, ali smo se u Immenstadtu rastali, ondje gdje smo se i sreli. Njezin je vlak zapučkao prema istoku. Ja sam pak ušao u zapadni ekspres, prema jezeru Constance, Schwartzwald, Frankfurtu.

Moj se vlak penjao preko planina i vijugao kroz šume i doline. U smiraj je stigao u Lindau, otok na jezeru, da bi se jedan sat kasnije, kroz mrak i maglu, uvezao u Ubelingen. Tu mi je živjela rodbina, daleko od zavijanja sirena. Njihove su se dnevne brige vrtjele oko sitnih problema. Oni o ratu na moru nisu znali ništa, bili su već vjerojatno i zaboravili da postojim, i to zato sto su fanfare što su ječale o našim uspjesima već odavno bile utihnule.

Dok je vlak stajao na mjestu i s lokomotivom pod parom, u blijedom sam svjetlu slabašna fenjera opazio kako se neki putnik sprema ući u moj ekspres. Na sebi je imao odoru kopnene vojske. U onoj sekundi što mu je trebala da prođe kraj prozora mog zamračenog odjeljka, u njemu sam prepoznao strica. Kad je stupio u vagon, rekao sam mu iskrivljenim glasom:

"Tu kraj prozora ima jedno slobodno mjesto, Herr Major."

Stric je zapalio šibicu, prinio mi je licu i rekao:

"Ma kog ti to vraga radiš u tom dijelu svijeta?"

"Između dva sam zadatka dobio nekoliko dana dopusta", odgovorio sam. "I sad se preko Frankfurta vraćam na frontu."

Usljedila je stanka, taman dovoljno dugačka da naslutim nevolju kod kuće. Brzo sam upitao:

"Jesi li čuo što je s roditeljima?"

"Živi su. Ali se ne vraćaj u Frankfurt, jer su ostali bez ičega. Roditelji su ti se sklonili u Kolodvorski hotel u Karlsruheu. Sad sam ti pred nekoliko sati razgovarao s majkom..."

Stisnuo sam usne i zadržao naglo nadošli val bijesa. Na svu sreću, bilo je i odviše mračno da mi stric vidi izraz na licu. Zacijelo se bilo iskrivilo od ogorčenja i tuge pri pomisli na sav propali trud roditelja, na sav jad i umiranje što ga trpi domovina.

Nakratko je zavladao muk. A onda je stric počeo pričati o svojoj novoj karijeri u svojstvu zapovjednika zarobljeničkog logora. Ispričao mi je priče o jednom drukčijem ratu, u kojem je

suludo nasilje zamijenila suluda nemarnost. Stričev je premještaj uslijedio poslije dugog razdoblja zle sreće. On je s režimom bio na nož sve od siječnja 1933. Zbog njegove oporbe Partiji, koju je pretvorio u politiku lista kojemu je bio vlasnik, vlasti su mu zabranile izlaženje. Potom je mnoge godine proveo u progonstvu na ladanju, a za to vrijeme ga je uzdržavala rodbina. S ratom su, međutim, ljudi postali potrebni. Kao bivšem časniku Kaiserove vojske, stricu je bio vraćen čin, nakon čega je još bio i promaknut da bi mu napokon bio povjeren i zarobljenički logor.

Jedan sat prije ponoći pozdravili smo se u najcrnjem dijelu Schwartzwalda, u hladnoj kolodvorskoj zgradi gdje je nekoliko dragovoljki kuhalo kavu i juhu za vojnike u prolazu; tako sam pijuckao topli bujon sve dok nije nastupio čas da se ukrcam na lokalni vlak koji je vozio u ravnice i prema Rajni. I onda se, napokon, poslije beskonačne šestosatne vožnje, vlak zaustavio pred kolodvorom u Karlsruheu. Pojurio sam preko trga do hotela, a službenik me je odveo do njihove sobe.

"Tko je?" odazvao se na moje kucanje očev glas.

"Ja sam", bilo je sve što sam mogao reći.

Otac je bio blijed, a kosa mu je bila naglo osijedila. Mati i Trudy su se rasplakale čim su me ugledale. Da ublažimo šok zbog tuge i ponovnog susreta, otac je predložio da siđemo na doručak.

"Tako se bolje razgovara", rekao je.

No za doručkom se, međutim, razgovor nije nikad i stvarno pokrenuo. Trudy, i dalje uznemirena, bila je vrlo šutljiva. Majka, mnogo odlučnija, ubrzo je povratila ravnotežu. Otac mi je ispričao kako su bombardiranje preživjeli u podrumu, u kojem su ostali zarobljeni mnogo sati, i kako im je tamo ostalo nekoliko kovčega koje su svakako željeli spasiti. Već je bio nabavio i kamion da to obavi, kao i da preveze nekoliko stvari u novu tvornicu.

Potom smo smjesta krenuli vlakom u Darmstadt, gdje smo se sastali s vozačem i kamionom, pa seoskom cestom produžili za Frankfurt. U grad smo ušli s juga i prošli kraj mnogo razrušenih, zadimljenih zgrada. Vatrogasci su i dalje iskapali mrtve, pa smo ugledali redove trupala uredno poslagane po pločniku i pokrivene plahnama.

Kamion je prešao preko mosta na rijeci Maini, zabrujao kroz krš i kraj pocrnjelih fasada srušenih zgrada. Prevezli smo se preko Kolodvorskog trga, obišli nekoliko kratera od bombi, pa se uvezli u poharanu Savignystrasse. Od mnogih su dostojanstvenih stanova ostale još samo velike hrpe krša i ostaci zidova. Kamion se zaustavio pred brdom žbuke i čelika gdje je nekad bio naš dom. Prizemlje je susjedne zgrade još stajalo, natrpano do vrha hrpama krša viših katova. Samo zahvaljujući tome što je pod izdržao, spasitelji su uspjeli prokopati put od podruma, prosjeci prolaz do naše zgrade, pa moju obitelj a i druge izvući na sigurno. Samo me je ta tanka nit sreće poštedjela toga da postanem siročić.

Pošao sam za ocem u podrum susjedne zgrade. Njegova je baterijska svjetiljka otkrila rupu u zidu taman toliku da se provučemo. Obuzeo me strašan osjećaj da će se na nas survati strop.

Iz podruma je do mene doplovio očev mukli glas:

"Dođi ovamo, eto gdje smo to prosjedili."

Upuzao sam i u snopu naših svjetiljaka ugledao klupe i kartonske kutije prekrivene debelim slojem prašine. Rekoh:

"Vjerujem da ste se prepali, dok ste tu tako sjedili. Vjeruj mi, ja jako dobro /nam kako je to sjediti u takvom lijesu."

"Nije to bio piknik, sine. Bilo je kao u Flandriji 1916., kad sam ostao zakopan u podzemnom bunkeru."

Iznijeli smo naš zadnji imetak na površinu, a kršni ga je vozač podigao na kamion. Mati je opet bila sva u suzama. Pogriješila je pa se, u potrazi za svojim stvarima, popela na brdo krša, i pronašla neke krhotine svog bivšeg svijeta. Dok ju je otac vodio od ruševina, iskazao je optimizam:

"Kupit ćemo mi novi namještaj, ništa ti ne brini. A račun će platiti Tommyji i Yankeeji."

Izlaz iz Frankfurta, iz toga grada na umoru koji nam više nije bio dom, usporili su nam vojni kamioni i bolnička kola. Kad smo se izvukli iz gustog prometa i skrenuli na jug prema Autobahnu, okončao se život jedne generacije ispunjen udobnošću i srećom.

Niti sat kasnije, kamion je skrenuo s autoputa i uvezao se u gradić Pflugstadt, gdje je otac bio

utemeljio svoju novu tvornicu. Zaskakutali smo po starim, kockama popločanim cestama i uvezli se u dvorište mljekarstva, koje je otac bio unajmio zbog proizvodnje svog patentiranog prehrambenog pripravka. Kutije smo i kovčege pohranili u njegovom novom uredu, a onda nas je otac ponosno poveo u obilazak svog novog pogona, u kojem su po podovima i zidovima blistale bijele keramičke pločice.

Moj se polazak za Brest više nije mogao odlagati, pa smo svi požurili kamionom natrag do Karlsruškog kolodvora. Kad smo stigli već se bilo i smračilo, a vlak je stigao na vrijeme. Na brzinu sam se izgrlio s roditeljima i sestrom. Bio sam uvjeren da je njihovim mukama došao kraj i da će ostatak rata provesti na sigurnom. Dok je vlak izlazio iz stanice, gledao sam ih kako stoje na peronu i mašu. Dugo sam ih tako gledao - sve dok ih nije progutao mrak.

Treći dio KATASTROFA I PORAZ

19.

Kad me je vlak iskrcao u stari, očaravajući i ponešto ruševni grad Brest, bio je 4. travnja 1944. Stari me autobus provezao gradom, pa prešao pokretni most preko kanala, zakašljao uzbrdo i nastavio na zapad već poznatim prilazom 1. podmorničkoj flotili. Opazio sam mnoge baražne balone kako na ranom jutarnjem vjetru nježno lebde nad lukom. Oni su bili nova obrambena mjera postavljena radi zaštite podmorničkog bunkera od napada niskoletjećih aviona.

Sišao sam kod kompleksa i otkrio da je ured zatvoren, ali me stjuard poveo na terasu za sunčanje okrenutu zaljevu. Kad sam stupio kroz francuska vrata, zaslijepio me bljesak sunca. Za bijelim je vrtnim stolovima sjedilo desetak ljudi u modrim mornaričkim odorama. Ne znajući zapovjednika po viđenju, zaokružio sam pogledom po rukavima u potrazi za oznakom najvišeg čina. Jedan me iz društva upitao:

"Vi ste novi kapetan U-415".

"Da, ja sam."

"Drago mi je što vas vidim", rekao je stameno građeni muškarac s tri zlatne pruge i Viteškim križem pod ovratnikom. "Ja sam Korvetten-Kapitän Winter, rukujte se s mojom ekipom." Upoznao me je s društvom na doručku, pa rekao stjuardu da postavi za još jednog. Sam se Winter, međutim, nije trebao predstavljati; njegova je reputacija bila dobro poznata svima nama iz Podmorničkih snaga. On je u prvim danima rata bio stekao velike zasluge, potopivši preko 150.000 tona britanskog brodovlja. Bio je jedan od naših posljednjih preživjelih asova.

Dok sam doručkovao, Winter i ostali ispričali su mi najnovije vijesti. Ono pozitivno: u brodogradilište su stigli kompleti šnorkela i sad ih je trebalo postaviti na tri podmornice radi probne vožnje. Ali je zato sve ostalo bilo tek osuvremenjena verzija dobro nam poznatih nedavnih nevolja. Britanski su avioni sada često dolijetali pod okriljem mraka te u luku i u plovne kanale što su vodili do grada bacali magnetske mine. Podmornički je rat i dalje tapkao u mjestu dok smo mi čekali na dugo obećavana pojačanja u obliku novog oružja i modernih podmornica. Oko Britanskog se otočja skrivalo još nekoliko naših starih strojeva za ronjenje, izloženih masovnom zračnom i morskom lovu. Čak su i područjem "Crne jame" u sredini Atlantika, koje je dugo bilo slobodno od savezničkog nadzora, patrolirali avioni s američkih nosača aviona kao i brzi prateći brodovi. Trenutno stanje: od pet se naših podmornica s patrole ne vrate četiri - što je stopa gubitaka koja daleko prelazi mršavi danak što ga ubiremo u savezničkom brodovlju.

Kad je razgovor skrenuo na rat u globalu, opazio sam da časnike malo brine naša bojna linija kraj Monte Cassina, pa čak i ruska kampanja, koja baš nije išla onako kako je to kopnena vojska bila predvidjela. Razgovor se uglavnom vodio o opasnosti savezničke invazije na kontinent. Nitko nije znao ni kad će se ni gdje će se odigrati, no kao da nitko nije ni dvojio da nam se primiče. Spominjali su naše nedavne napore da još više pojačamo obalnu obranu, nastojanja da napad odbijemo na samom rubu mora. Naše su vode stalno ponavljale kako je naš atlantski bedem neprobojan i nitko nije sumnjao u njihovu riječ. Poraz je bio nemoguć; i sama nam se takva misao

činila izdajničkom.

Najednom je Winter ustao u namjeri da ode.

"Oberleutnant Werner," rekao je, "u četrnaest ćete se sati upoznati s posadom svog broda. U međuvremenu se raskomotite i pripremite što ćete reći svojim ljudima."

Poslušao sam savjet tog dojmiljivog, susretljivog časnika. Preselio sam se u veliku prostoriju u kutu jugoistočnog krila kompleksa i uskoro sam se pljuskao pod svojim privatnim tušem i pokušavao smisliti govor. Međutim, ništa pametno nije mi padalo na um, pa sam napokon sjeo za pisači stol da napišem nekakvu skicu. Ali ni to nije urodilo plodom, tako da sam popustio porivu da pregledam kompleks i bunker.

U 14.00 u dvorištu sam se flotile našao s Kapitanom Winterom i posadom svog broda. U improviziranom sam govoru ljudima rekao da smo U-415 i ja stari prijatelji, da smo se lani susreli pri punjenju gorivom nasred Atlantika. Rekao sam im kako se ponosim njihovim zaslugama i kako mi je čast biti im kapetanom, da se neće mijenjati ništa što bi moglo poremetiti njihovu rutinu i da U-415, dok sam ja na njoj, neće biti poražena. Rukovao sam se sa svakim ponaosob i u 14.20 preuzeo i brod i posadu.

U 14.25 sam izdao svoju prvu naredbu, rekavši Prvom da u roku od 30 minuta pripremi brod za vježbe u zaljevu. Bio sam čvrsto odlučio da izvježbam ljude u skladu s vlastitim shvaćanjem podmorničkog rata. Prvi je časnik poveo posadu dolje prema luci. Ja sam pak krenuo za njima sa šefom stroja i časnikom druge straže, pa ih upitao za njihovu prošlost. Ispostavilo se da je časnik stroja bio na U-415 od njezina preuzimanja, no da prvi i drugi časnik raspolažu samo vrlo oskudnim borbenim iskustvom. Bilo je očito da ću u prvo vrijeme ja morati preuzeti dobar dio njihovih dužnosti.

U-415 je ležala na svom vezu. Spustio sam se u toranj kroz okno na mostu i doživio neugodno iznenađenje. Periskop u tornju bio je jedan od najstarijih modela. Ja sam se već bio navikao na potpuno automatizirani periskop opremljen zakretnim sjedalom, električnim pogonom, mnoštvom spravica i integriranim računalnim sustavom. A pri gledanju je kroz okular ovog prapovijesnog periskopa čovjek morao čučnuti, a slijeđenje uzlaznog i silaznog gibanja njegove duge cijevi bilo je nalik akrobatskoj vježbi. Temeljit pregled broda nije otkrio nikakve druge velike mane izuzmemo li samu starost: bila je to stara raga. Pa ipak, veliki novi arsenal uređaja za detekciju radara, kao i dvije 20 mm dvocjevne strojnice i sofisticirani automatski top od 37 mm nadoknađivali su nedostatak suvremenog periskopa.

Čitavo to popodne i sljedeća tri dana plovio sam podmornicom kroz Brestski zaljev, uvježbavao ljude u manevrima zaranjanja i puštao ih da bojevim streljivom vježbaju na protuavionskim topovima. Svemu sam tome dodao i nekoliko inovacija koje sam nalazio izvanredno dragocjenima i koje su ljudi prihvatili zahvaljujući dobro razvijenom instinktu preživljavanja zajedničkom svim lovljenim stvorenjima. Tjerao sam ih nemilice i tako ih doveo do vrhunske uvježbanosti, a osim toga i produbio naš odnos. Četvrtog sam dana već imao toliko povjerenja i u brod i u posadu, da sam izvijestio Wintera da smo spremni za patrolu. Od toga je trenutka sve pošlo rutinski. Dužnosti koje su godinama bile moje sad su preuzeli moji časnici, a ja sam imao dovoljno vremena da očeličim živce i ojačam duh za misiju.

Trećeg dana našeg opremanja U-415, kad sam se ubrzo poslije doručka našao pred Winterom u njegovu uredu, primio sam i svoju prvu operativnu naredbu. Dok me je obavještavao o mojoj zadaći, držao se nemarno:

"Privremeno smo obustavili duge patrole po Atlantiku, a u korist kraćih operacija u područjima konvergiranja konvojskih ruta. Pogledajte."

Razmotao je veliku žutu pomorsku kartu, pa pokazao na područje što ga je Stožer bio izabrao za moje prve bitke u svojstvu kapetana. "Vidjet ćete da je vaš kvadrat na strateškoj lokaciji te da vlada zapadnim prilazom Engleskom kanalu."

Proučio sam kartu i shvatio da se dno nalazi prosječno na dubini od 150 metara ispod srednje visine mora. Djelovanje je u takvom plićaku imalo i prednosti i mana. A shvatio sam i da su se neprijateljski izviđači i lovačke grupe skoncentrirali baš u tom području, pa će biti malo prilike za izranjanje radi uzimanja zraka i punjenja akumulatora. Pod takvim se okolnostima podmornica bez

šnokela teško mogla nadati da će preživjeti masovnu hajku avionskih eskadrila i razaračkih flotila. Zdrav mi je razum govorio da je U-415 osuđena na propast, pa ipak nisam mogao vjerovati da sam uspio toliko toga preživjeti samo zato da napokon padnem žrtvom zastarjele opreme.

Prihvatio sam naredbu, preklopio papir i gurnuo ga u džep radne uniforme. Onda sam svog nadređenog vojnički pozdravio i povukao se.

* * *

Napokon je nastupio dugo očekivani trenutak: 21.30 11. travnja 1944. Moja se posada skupila na krmenoj palubi. Na obali nije bilo nikoga da nam poželi sretan put, nije bilo ni glazbe ni cvijeća. Moje su naredbe muklo odjekivale u betonskom bunkeru. U-415 je tiho i krmom zaplovila u plitku unutrašnju luku, a onda se okrenula i za nemirnim minolovcem krenula u dugi, mračni kanal što je vodio na atlantsku pučinu. Tim sam putom bio prošao već toliko puta. Pa ipak je nešto bilo bitno drukčije. Sad sam brodom zapovijedao sam, a život je svih tih 58 ljudi bio u mojim rukama, i to u trenutku kad su naši izgledi za uspjeh i preživljavanje dosegli najnižu točku.

U 22.45 naš se pratilac bez najave okrenuo i zaplovio u suprotnom smjeru. Kad se okrenuo, njegov nam je kapetan zaželio "dobar lov" - bio je to pozdrav koji je odavno izgubio svako značenje. Njegov me pozdrav podsjetio na to da naše isplavljenje nije moglo ostati tajnom, zato što je rastuća opasnost od savezničke invazije kod francuskog stanovništva budila nadu u skoro oslobođenje, pa je svaki radnik u doku, svaka pipničarka ili djevojka u etebliementu žudila za tim da špijunira za Britance.

Kad se cskort udaljio, pojurio sam naprijed; zbog hitrog smo zaranjanja morali imati brzinu, a nisam imao ni najmanju želju da se s neprijateljem natpucavam na površini. Ali sad se, osim s prijeljnom odozgo, valjalo nositi i s britanskim minskim zaprekama. Iako sam osjećao silnu želju da zaronim, ipak sam morao nastaviti voziti površinom sve dok se ne nađemo u moru dovoljno dubokom da prijedemo mine i uzmogremo podnijeti bombe s obiju strana. A svo su to vrijeme oko nas neprestance ključali radarski impulsi.

"Novi impuls azimut jedan-četrdeset, sve glasniji!" doviknuo je operater kroz doglasnu cijev.

"Mjeri dubinu i stalno dojavljuj", viknuo sam s mosta u komandni centar.

"... trideset jedan... trideset dva... trideset dva..."

To još nije bilo dovoljno duboko da bismo mogli uroniti, a ipak bez opasnosti prijeći mine.

"Radarski impulsi naglo jačaju", kroz cijev se začu opominjući glas.

"... trideset sedam... trideset osam... četrdeset metara..."

"Impulsi glasnoća četiri!" kriknuo je glas odozdo.

"Uzbunaaaa!" Pričekao sam još nekoliko sekundi, napola iščekujući da ću ugledati reflektore aviona u napadu, pa uskočio u rupu. Brod je zauralao u poznatom mi krešendu na silaznoj krivulji ulijevo, ali se u plićaku spuštao jako usporeno. Potrudio sam se zapamtiti tu činjenicu -jer još nikad nisam bio prisiljen zaroniti tako blizu obali | a onda je ocean eksplodirao. Jedna-dvije-tri-četiri eksplozije probile su more i poput malja udarale u lijevu stranu trupa te svaki put bacile brod ustranu. A onda je, uz krut i nenadan udarac, brod na dubini od 46 metara lupio o dno - ne aktiviravši pritom minu. Dvojio sam da na tolikoj udaljenosti od luke uopće i ima mina, pa se odlučio ubuduće oglušiti na trajnu zapovijed da ne zaranjam unutar 80-metarske izobate.

U ponoć se U-415 opet našla na površini, sama protiv elemenata i britanskih aviona-tragača. Pogledao sam na fosforescentni brojčanik sata da ustanovim interval između posljednjeg i sljedećeg naglog zaranjanja. Trideset minuta i devet milja kasnije, tri su nas tvrdoglava impulsa opet natjerala na zaranjanje. Brod je već bio propao na 55 metara kad je eksplodiralo 12 bombi u grozdovima po 4. Protivnički bombarderi nisu škrtarili na bombama: bili su nas čvrsto udlučili uništiti.

Opet smo izronili pa opet naglo zaronili u toj igri ponavljanja napada i obrane. Kad je napokon svanulo, zaronili smo i po osmi put, a u tom se napadu broj na nas bačenih bombi popeo na 40.

U-415 je lebdjela, zaronjena i nečujna, primičući se ulazu u Engleski kanal. Uskoro su naši prislušni uređaji uhvatili tihi šum propelera i pijukanje Asdica daleko na zapadu. Lovačka je grupa brzo reagirala, grubo navedena prema nama nizom praskova što su ih stvorili udari aviona. Ležao sam na svom ležaju; oči su mi bile zatvorene, ali su mi misli letjele. Zvuk se vijaka razarača uskoro mogao u trupu čuti i bez slušalica. Nekoliko se dugih trenutaka činilo da su progonitelji ostvarili

kontakt; njihovo je pijukanje bušilo čelik poput svrdla. Ali je vrijeme prolazilo i svakog bismo sata otplutali još dvije milje dalje na sjever-sjeverozapad. Koncem smo popodneva brodove napokon ostavili za sobom. Trenutak se izranjanja sve više primicao. Bio je to trenutak kad smo najviše prkosili zračnom izviđanju, kad su i naši strahovi i naš puls dosežali vrhunac. Pa ipak je to bio i trenutak kad bismo dobili i zrak i priliku da nabijemo akumulatore, o čemu nam je ovisio opstanak.

U 22.15 U-415 je izronila u vedru noć. Hladni me zrak zasjekao u pluća. Sa zapada je došla pljuska vjetra. Plahte raspršenih kapi očešale su nam se o lica. Ono što je potom uslijedilo bilo je čista preslika protekle noći. Kad bi impulsi dosegli nepodnošljivu jačinu, kad bi se zrak ispunio dolutalim avionima, sunovratili bismo se u dubinu. Brod bi se izvijao pod bezbrojnim detonacijama, pa bi se smandrljao, nagnuo se, otimao se vlasti, no onda bi se izravnao, uravnotežio i nečujno zaplovio sve dok ne bismo ponovno izronili u vrele ispušne plinove zaostale iza napadača. Čitavu smo noć igrali tu smrtonosnu igru, sve dok nismo do kraja nabili akumulatore. A onda bi nas zaranjanje danju oslobodilo tog izlaganja napadima koji su kidali živce.

Pet dana i pet noći U-415 je prkosila barazama avionskih i dubinskih bombi. A kad je napokon osvanulo jutro šetoga dana, stigli smo na odredište - gdje su nas dočekala nova bombardiranja.

* * *

Trećeg dana našeg krstarenja u mrežnom kvadratu BF 15, prislušnik je samo došapnuo o svom otkriću: "Zvučna vrpca naprijed lijevo." Bio je to zvuk što sam ga želio čuti - duboki bruj mlatnjave vijaka trgovačkih brodova, ritmička lupa stapnih strojeva. Bilo je 09.15 sati.

Širina je vrpce govorila da je konvoj još prilično daleko. U svoj sam prvi napad krenuo naredbom:

"Oba s pola snage naprijed. Na periskopsku dubinu. Na borbena mjeta. Pripremi sve cijevi."

Najednom su mornari, strojari i mehaničari pojurili kroz trup u tenisicama i samo u čarapama, odjeveni tek u modro pleteno donje rublje. Uskočio sam u radio-kabinu pa na uši pritisnuo par slušalica. Uši mi je pozdravila mehanička simfonija i brzi i spori vijci, turbinski, dizelski i parni strojevi. Preplavila me želja da zaustavim te proklete propelere. Prekinuo sam slušanje i jurnuo u toranj. Tu je posada već iščekivala što ću poduzeti.

"Diži periskop - stoj! Dobro je." Povio sam koljena pred starim instrumentom na koji se još nisam bio navikao. Zirnuo sam kroz okular no ugledao sam samo svijetlozelenu vodu. A onda mi je sasvim iznenada u oko prodrlo sunce - periskop je probio površinu. "Spusti periskop -previše. Diži-diži-diži-spusti. Dobro je..."

U vidno su mi polje ušla crna nadgrada, ocrtavajući se na svijetloplavom nebu poput likova u kazalištu sjena. Ljuljala su se i valjala prema istoku, u savršenoj formaciji, posve bezbrižno. Što nije ni čudo -ta put su preko Atlantika prevalile u potpunoj sigurnosti. Zaokrenuo sam se da pretražim i pučinu s leda pa nabrojao sedam korveta što su gorljivo kružile na raznim udaljenostima. To je očitovanje snage značilo da moram brzo djelovati. Spustio sam periskop, naredio da se četiri pramčane cijevi pripreme za plotun u lepezi, pa opet pretražio površinu. U-415 je nastavljala ploviti svojom skrivenom stazom prema teškim masama brodova. Udaljenost se smanjivala postupno, ali vidljivo. Crne su silhete izrasle u brodove, a onda se pretvorile u posve odrasla čudovišta. U našoj su neposrednoj blizini jurila četiri razarača. Tada sam shvatio da neću imati dovoljno vremena da se približim koliko sam nakanio:

"Ispravak. Nova udaljenost dvije tisuće. Diži periskop-diži-diži-spusti-dobro je..."

"Nova udaljenost dvije tisuće ostaje. Pokrivam-pokrivam-pokrivam..."

"Plotun u lepezu-priprema-pozor-pali!"

Sad su torpeda jedno za drugim iskočila iz cijevi, pa šiknula prema imponantnom skupu teretnih brodova, korveta i naoružanih kočarica. Pedeset je i osam ljudi brojalo prema ritmu vlastitog srca. Prošle su dvije minute - bez pogotka. Usmjerio sam periskop na kolone daleko pred sobom, skoro hipnotiziran panoramom. I onda jedan-dva-tri praska u bizoni slijedu. U krdu su se digle tri crne oblačne gljive. Zatim mi je pogled naglo presjekla golema siva prova.

"Uzbunaaaa! Roni na sto pedeset."

Kormilar je triput gore pa dolje povukao ručicu strojnog telegrafa. Pripremili smo se za udarac. U-415 je padala, žurno grabeći dubinu i divlje mlateći vijcima. Samo sam ja znao što se dogodilo na

površini | da nas je eskort pronašao zato što sam predugo izložio periskop. Plotun je odozgo eksplodirao tik uz toranj. Šest puta u brzom slijedu brod je bio izudaran i divlje protresen. Zatim se nekoliko trenutaka osjećao samo potisak naših propelera, no onda je o trup tresnula nova serija, pa potjerala brod u još veću dubinu. Šef stroja nas je poravnao nekoliko sekundi prije no što bismo se zabili u pijesak. Taj je bučni manevar privukao nov plotun. Čuli smo kako bombe pljuskaju u more, a kad su zaplovile u dubinu, izgledi da im izbjegnemo bili su mali. Tucet detonacija - razorni urlik. Negdje je prsnuo ventil, i preko srednjeg je prolaza briznuo vodoskok, debeo kao ruka. Eskorti iznad nas - čuli smo ih golim uhom - skupili su se da nam zadaju smrtni udarac. Treća je baraža urakljiva naš uzdrhtali brod. A onda je dijabolična meljava propelera najavila još jedan plotun.

Iako je sunce potonulo u ocean i noć prekrila napadače, oni su i nadalje bacali svoje kante, a detonacije su u beskonačnom slijedu ponavljanja zabijale naš brod u pjeskovito dno i onda ga opet s njega otpirivale. Do 06.00 ujutro bili smo već 18 sati izloženi stalnim batinama. Šef stroja je uspijevao održavati brod u plovnom stanju unatoč bezbrojnim prodorima vode, nestancima struje, gubitku komprimiranog zraka i pogona. Napadi nisu oslabili ni do podneva. Britanski su se napadači sasvim očito smjenjivali; čuli smo kako novi eskorti dolaze i s novim zalihama preuzimaju lov. Stigla je i večer, a bombardiranje se nastavljalo s divljom snagom. Već smo se odavna bili navikli na čekićanje Asdicovih impulsa i mlatnjavu vijaka što su dolazili i odlazili, zastajali, pa bi se onda približili, pa opet stali, prebacili u stražnji hod, pa opet prišli i onda prebacili na visok broj okretaja. Bile su to sekunde kad bi se bombe rušile u dubinu, kad bi nas eksplozije mlatile o zidove našeg lijesa, kad bi nam srca stala, a iskre bljeskale i voda pljuskala. Bile su to i sekunde kad bi nas eksplozije zabijale u tlo i zakapale u mulj, ali bismo onda otkrivali da smo ipak nekako uspjeti preživjeti.

Još jednom ponoć. Britanci mlate po nama već preko 37 sati i pritom su izbacili više od 300 bombi, no i dalje nisu spremni prekinuti potjeru. U 02.15, međutim, kaotično gibanje ubojica navodi me na pomisao da su izgubili strpljenje ili ostali bez bombi. Vijci su im se zaustavili, opet se pokrenuli, povećali broj okretaja i polako stišali. Poslije beskonačnih minuta taj je jezivi zvuk zgasnuo na istočnom obzoni. Od naglo nadošle tišine zaboljele su nas uši. Kao da se sve pojačavalo u gromoglasne udarce: graške vlage što su padale na palubnu ploču, kapi što su pljuskale u kaljuži, kašljanje ljudi što su već disali s naporom, kuckanje ručnog sata. A onda je polako, sasvim postupno, napetost popustila, a posada shvatila da je s baražom gotovo.

Jedan je sat kasnije U-415 poletjela uvis u uzdušastu slobodu. Ja sam se izvukao na most, dizeli su zagrmjeli a ventilatori zapjevali i onda je brod dobio brzinu i pojurio na zapad, u mrak. Pred zoru smo opet zaronili. Šef stroja je vozio brod na 25 metara i tako nam omogućio da nakon više od dva dana primimo prve radio-poruke. Poruke su se samo slijevale. Bilteni su Oružanih snaga otkrivali da su Berlin, Hamburg i Hanover ponovno pretrpjeli teška bombardiranja; da je fronta u Italiji probijena i da su Sovjeti na jugu Rusije pokrenuli široku ofenzivu. Od Stožera smo doznali da su, dok smo mi visjeli u omči, bile izgubljene tri podmornice. U-342 su zasuli bombama pa je potonula; U-448 i U-515 se ne odazivaju već danima, pa se pretpostavlja da su uništene. Uхватili smo i nekoliko radiograma poslanih drugim brodovima, za koje se pretpostavljalo da još plove, kao i jednu izričito za nas: U-415. PREKINITE SVAKO DJELOVANJE, JAVITE SVOJ POLOŽAJ. SMJESTA SE VRATITE U BAZU.

Poslušno smo izronili te u bazu poslali svoj položaj i ishod napada. Znajući da će Britanci uhvatiti naš signal, pripremili smo se za napad njihovih dalekometnih bombardera. Dobili smo samo nekoliko minuta da nadopunimo akumulatore. U-415 je od betonskog bunkera u Brestu dijelilo nekih 300 milja; mogla ga je doseći za 30 sati, ploveći najvećom brzinom na površini. Umjesto toga je, međutim, bila prisiljena ponovno se prihvatiti svojih zaobilaznih zarona u dubinu.

Četiri smo dana i četiri noći što podranjali njihove napade, što migoljili pred njima i tako osujetili zdušne napore Britanaca da potope našu podmornicu. Napokon smo ipak stigli do sprudova Bretanje, izronili u noć osvijetljenu Mjesečevim srpom, pa držeći se čvrsto brazde pratećega broda, uplovili u sigurnost tjesnaca pred Brestom. Pred samu ponoć, naša je stara raga od broda pronašla svoju pregradu u bunkeru. Mol je bio škrto osvijetljen. Samo je nekolicina flotilinih glavešina našla vremena da nas pozdravi. Dok je Winter prihvaćao moj vojnički pozdrav, posada je stajala u

skamenjenoj šutnji.

Uskoro sam već u blagovaonici sjedio do zapovjednika, pa sam iskoristio priliku da mu postavim pitanje koje me mučilo već pet dana:

"Gospodine, zašto nam je Stožer naredio da se vratimo? Hoćemo li napokon dobiti šnorkel?"

"U svezi s time dodite sutra u moj ured", odgovorio je Winter. "A zasad samo večerajte u miru i ispričajte mi nešto zanimljivo o svojim doživljajima."

"Uvijek je to ista rutina. Digni se na površinu i uhvati puna pluća zraka. Ukradi trenutak kad Tommyji ne gledaju, sakrij se čim se počnu motati i onda opet izroni čim povjeruješ da su ti okrenuli leđa. Svo je umijeće u nalaženju pravog trenutka da se iskoristi prilika." Između zalogaja hladne svinjetine i gutljaja hladnog piva, ispričao sam mu o dugom britanskom progonu zbog kojeg je ova večera zamalo postala izlišnom.

Dugo nakon što se Winter povukao, posada je nastavila slaviti svoj sretni i pobjedonosni povratak. Ja sam proveo još možda jedan sat u baru sa svojim časnicima, a onda se povukao u samoću svoje sobe. Poslije dugog i vrućeg namakanja u kadi, udobno sam utonuo u namirisanu posteljinu.

20.

Sutradan sam popodne u 15.30 ušao u Winterov ured. On je smjesta iskazao brigu za moje ljude. Kazao sam mu da su dobro zbrinuti.

"Odlično", rekao je. "A sad o razlogu vašeg opoziva iz patrole. Kao što ste vjerojatno već čuli, Vrhovna komanda u bliskoj budućnosti očekuje savezničku invaziju. Sve indicije upućuju na to da će do iskrcavanja na kontinent doći u svibnju."

"Svatko ima svoju teoriju o tome gdje će udariti", pokušao sam ispipkati istinu. "Zna li to netko?"

"Ja ne. Jedna je mogućnost Norveška. Neki pak misle da bi se mogli iskrcati na obali Biskajskog zaljeva. Ipak je najvjerojatnije da će na tlo stupiti kraj Le Havrea, na najmanjoj udaljenosti od britanskih luka. U svakom slučaju, moramo biti budni - i spremni. Vaš brod smjesta dajemo u remont. Bit će dopušteni samo najhitniji popravci. Pobrinite se da za deset dana bude spreman za borbu. Tada će vaši ljudi morati biti spremni da isplove u roku od šest sati. Upute o vašem operativnom i taktičkom rasporedu u svom će vam uredu dati zapovjednik zapada, i to netom se ovdje zbog protuofenzive skupe svi u nju uključeni zapovjednici."

Prisjetivši se njegove brige za brod i posadu, odlučio sam ga ispipati:

"Meni se čini, gospodine, da bi za takvu izvanrednu misiju bio potreban šnorkel. Je li što već uređeno da se on postavi i na U-415T"

"Ne, bar koliko je meni poznato", odgovorio je pomalo izvrdavajući. "Jednostavno više nema raspoloživih. Jako mi je žao, ali morat ćete djelovati bez njega, baš kao i većina ostalih kapetana. Morat ćemo se boriti protiv invazije s onim što imamo."

"Gospodine, valjda Stožer ne pretpostavlja da bismo svoje operativne ciljeve mogli ostvariti bez šnorkela?"

"Potpuno su mi jasni vaši razlozi. Ja, međutim, nisam u položaju da mogu promijeniti situaciju. Volio bih da vam mogu pomoći, ali postoji granica onoga što ja mogu učiniti,"

Otišao sam iz Winterova ureda odlučan da negdje iskopam šnorkel i dadem ga, prije no što udare Saveznici, postaviti na U-415. Na temelju silnih neprijateljskih snaga što smo ih vidjeli na moru, stekao sam uvjerenje da će invazijska sila biti tako divovska da bez šnorkela neće biti izgleda da nam preživi ijedna podmornica. Uznemiravala je i spoznaja o tome koliko Stožer malo zna o snazi saveznika i koliko su malo ljudi u Berlinu naučili iz naših strašnih gubitaka.

Dovezao sam U-415 u suhi dok i dogovorio remont. Onda sam nazvao brodogradilišta u Lorientu i Saint Nazareu i raspitao se imaju li koji šnorkel viška, ali bez uspjeha. Oskudica je tih uređaja za podvodno disanje bila tolika da je šnorkelima bilo opremljeno samo sedam podmornica što su djelovale iz Bresta. Na trenutak sam ipak ugledao tračak nade: neki mi je inženjer iz brodogradilišta rekao da je vidio kompletne šnorkela kako leže na teretnom kolodvoru Gare de

Montparnasse u Parizu. Moja su se nastojanja, međutim, da rekviriram i transportiram tu tako očajnički potrebnu opremu, utopila u moru birokratske zbrke. Na kraju sam se morao pomiriti s gorkom činjenicom da ću opet morati isploviti bez šnorkela.

Sad su iz dana u dan u luku što doplovljavale što jedva se dovlačile pojedine podmornice. Sve su zajedno činile tek djelić onih kojima je bilo naređeno da se vrate radi odbijanja savezničke invazije. U prva četiri mjeseca 1944. bilo je uništeno više od 55 podmornica - oko 80 posto poslanih na more. Mršava tonaža potopljena u tom razdoblju nije opravdavala žrtvovanje tolikih plovila. Najveći je prioritet trebalo dati baš njihovu opstanku, tako da ih imamo kad i sam opstanak Reicha postane upitan.

S povratkom U-821, sitno se dokapavanje podmornica sasvim prekinulo. U-311 je bila potopljena pri povratku u luku, U-392 nije došla na sastanak s eskortom kraj grebena. U-625 i U-653 su nestale u Biskajskom zaljevu, dok su U-744 i U-603 nestale bez glasa. Uz ove podmornice, koje su bile isplovile iz Bresta, pa se očekivalo da će se vratiti i pojačati protuinvazijsku skupinu, još ih je 20 bilo upućeno iz norveških baza. Nijedna od tih pridošlica nije bila opremljena šnorkelom, a nisu imale ni iskustva potrebnog za izbjegavanje britanskih smrtonosnih stupica. Od tih su 20 podmornica na cilj stigle samo dvije. I tako je u Brestu ležalo svega 15 podmornica - od toga 7 sa šnorkelom - da obrani Tisućljetni Reich od milijuna napadača.

* * *

Mjesec je svibanj došao uz miomirisno rascvjetavanje magnolija i jorgovana. Te je mirise novog života preko širokih pašnjaka Bretanje prenosio nježni lahor s oceana, u kojem je prevladavala smrt. Kad sam početkom travnja krenuo s obale, u zraku se tek slutilo proljeće: topli vjetar s juga, tek tu i tamo pokoji otvoreni pupoljak. Za mog su se izbivanja stabla posve razlistala, trava je još jače ozelenjela, cvijeće se rascvalo i čitavo je ladanje utonulo u vruće, već gotovo ljetno vrijeme.

Pod zajedničkim betonskim krovom radnici su brodogradilišta radili 24 sata na dan kako bi tih 15 podmornica popravili, opremili i uredili za najvitalnije zadaće. Istodobno su se, da se skрати vrijeme ukrcaja, podmornice opremale torpedima, gorivom i hranom, a naši su strojari vlastitim snagama izveli desetke popravaka, pomažući da se podmornice do zadanog roka dovedu u upotrebljivo stanje.

Dok je aktivnost u brodogradilištu polako jenjavala, a u kompleksu rasla invazijska nervoza, s druge je strane Engleskog kanala neprijatelj dovršavao svoje opsežne pripreme. Osim toga je i pojačao zračne napade na biskajske luke, uznemiravajući nas u svako doba dana i noći, te posade naših protuavionaca držao prikovane za topove. Iz noći u noć, preko naših su podmorničkih baza prelijetali saveznički avioni, pa zasijavali i luke i plovne putove magnetskim minama. Iz dana u dan, naši su minolovci tražili te skrivene prijetnje, a praskovi bi eksplozija povremeno odjekivali od litica Brestskog zaljeva. Angloameričke su bombarderske flotile prodirale u Francusku, pa sustavno tukle po cestama, prugama, kolodvorima, spremištima, aerodromima, vojarnama, mostovima, selima i gradovima-brisali ih s lica zemlje, prekidalu promet i uništavali prelijepu zemlju Francusku, dotad skoro netaknutu ratom.

U jedan od tih sunčanih i zloslutnih svibanjskih dana, u kompleksu se 1. podmorničke flotile neočekivano pojavio zapovjednik zapadnih podmorničkih snaga Kapitän zur See Rösing, kako bi nas upoznao s planovima Stožera o potapanju savezničke invazijske flote. Domaćin je visokom gostu bio Korvetten Kapitän Winter, baš kao što je to bio i zapovjednicima 9. flotile s drugog kraja grada. Kad smo posjedali oko konferencijskog stola, promotrio sam svoje kolege u toj izvanrednoj operaciji. Slijeva mije sjedio prijatelj Hein Sieder, zapovjednik U-984, a zdesna Dieter Sachse, kapetan U-413. Bili su tu i Teddy Lehsten, kapetan U-373, Heinz Marbach s U-953, Boddenberg s U-256, Uhl s U-269, Hartmann s U-441, Stark s U-740, Bugs s U-629, Knackfuss s U-821, Matchulat s U-247, Stahmer s U-354, Becker s U-218, Cortes s U-763 i napokon ja s U-415. Svi smo bili mladi, vjerni i odlučni da pobijedimo u boju u kojem smo već toliko propatili. Osmorica nas, među kojima sam bio i ja, bili smo skeptični glede predstojeće misije i kasnijeg angažiranja. Admiral Dönitz se, međutim, nije potrudio zapitati za mišljenje one koji su trebali obaviti nemoguće - navaliti na invazijsku flotu i zaustaviti je bez pomoći šnorkela.

Cijelo je društvo utihnulo. Kapitan Rösing je gladio svoju srebrnu kosu, kao da mu smeta pri razmišljanju. I tek kad ju je milovanjem prisilio na poslušnost, bio nam je spreman odgovoriti.

"Gospodo, kao što vam je poznato, svaki se čas očekuje saveznička invazija. Zbog toga morate u svakom trenutku biti spremni isploviti. Budući da naša obavještajna služba nije uspjela otkriti ni točan datum ni mjesto iskrcavanja, mogu vam dati samo općenite naputke. Bit ćemo spremni odvratiti na udarac pa ma gdje pao. U Norveškoj imamo 22 broda u stanju visoke spremnosti. Biskajske luke Lorient, Saint Nazaire, La Pallice i Bordeaux providene su s još 21 podmornicom. Invazijska će flota, međutim, najvjerojatnije jednostavno prijeći preko Kanala i pokušati se iskrcati na dvadeset do pedeset milja od Engleske. Tu sad vi, gospodo, ulazite u igru. Naredba je Stožera kratka i precizna: **NAPASTI I POTOPITI INVAZIJSKU FLOTU S KONAČNIM CILJEM UNIŠTAVANJA NEPRIJATELJSKIH BRODOVA UDARCEM PRAMCA.**"

Na sobu se spustila grobna tišina. Petnaest kapetana, sve iskusnih podmorničara, nije moglo povjerovati vlastitim ušima. Bila je to čista ludost. Svi smo se mi kroz mjesece poraza i sve većih gubitaka žestoko borili da sačuvamo i svoj život i brod. A sad, kad nas je ostala još samo šačica, Stožer je naredio žrtvovanje svih preživjelih, ni ne razmišljajući o nastavku rata. Bilo je izvan pameti pomoću podmornice činiti ono što može obaviti i torpeda. Je li samoubojstvo bilo onaj cilj za koji smo se tako dugo obučavali? Zar je ta jalova gesta najveća slava i zadovoljstvo što ih smijemo ponijeti sa sobom u svoj vodeni grob?

Sabrao sam se i upitao našeg krvnika:

"Gospodine, znači li to da se moramo svojom podmornicom zaletjeti u protivnički brod čak i ako se možemo vratiti u luku po nova torpeda?"

"Kao što piše u naredbi, riječ je o udarcu pramcem. To je direktiva koju sam primio da vam je svima prenesem. Gospodo, moram biti iskren.

Možda nećete imati prilike ponoviti napad. I zato je i naređen taj totalni napad, unatoč tome što podrazumijeva namjerno samouništenje."

To je bilo sasvim jasno. U tumačenju je naredbe bio sasvim precizan, i tako nam nije preostalo drugo nego da odigramo njemačku verziju žrtvovanja japanskih kamikaza. Najednom mi je palo na um da ta naredba zapravo predstavlja priznanje Stožera da je rat već beznadno izgubljen. Ipak se nisam usudio u skladu s tim razmišljati dalje.

Hein Sieder, čiji je brod bio opremljen šnorkelom, odvažio se izreći:

"Uz dužno bih poštovanje predložio, gospodine, da se brodovi sa šnorkelom odmah pošalju u Kanal. Bilo bi korisno udariti ih što prije, i to prije nego što oni udare, a po mogućnosti već nekoliko sati poslije isplovljenja."

"Ne možemo si dopustiti da naše podmornice izložimo savezničkoj obrani prije početka invazije", odvratio mu je naš gost. "A naredbu ćete za isplovljenje dobiti sasvim na vrijeme. Duž cijele obale imamo sustav uzbunjivanja koji sjajno funkcionira. Detaljne će naredbe biti izdane kad isplovite iz luke. Ako, meine Herren, ima još koje pitanje, sad je trenutak da ga postavite."

Što se tu imalo pitati? Svi smo bili odgojeni da naredbe izvršavamo bez pitanja. Neko smo se vrijeme, međutim, mi kapetani prihvatili prilično jednostrane rasprave o točkama koje nisu bile izriječkom spomenute u Stožerovoj direktivi. Naš je zaključak bio da pri taktičkom manevriranju uživamo punu slobodu, ali kad jednom pred cijevi dobijemo invazijske snage, tada moramo potrošiti torpeda I pa udariti pramcem.

Zatim smo se razišli. Svatko se od nas vratio u svoju sobu, boreći se da odagna crne misli. I ja sam se vratio u svoju sobu, upalio radio i pokušao se opustiti u naslonjaču. Računao sam da će, kad počne invazija, sve podmornice neopremljene šnorkelom, saveznički stražari u zraku i na moru spriječiti da dosegnu ijednu točku u Engleskom kanalu. A znao sam i da će sedmorica mojih kolega doći do istog zaključka. Tako nam ostaje ukupno sedam podmornica opremljenih šnorkelom, koje imaju bar nekakve izgleda da se i stvarno sukobe sa savezničkom invazijskom flotom. U najboljem slučaju sedam podmornica je sve što je Stožer uspio skupiti radi odbijanja invazije u Kanalu, a pred njima će se naći - ako moje iskustvo sa savezničkim pomorskim snagama može poslužiti kao ikakvo mjerilo - invazijska flota od više tisuća teretnih, ratnih i desantnih brodova, a da i ne spominjemo bezbrojne avione koji će natkriliti poprište. Razumije se da sedam podmornica ne

može zadržati tako golemu armadu. Čak je i sama ideja da bismo joj mogli nanijeti osjetniju štetu bila tek djetinja tlapnja. Ako naše kopnene snage i Luftwaffe ne uspiju zaustaviti tu silnu navalu na naše plaže i ne odgurnu saveznike natrag u more, neka se onda i našoj duši i Njemačkoj smiluje sam dobar Bog.

Ustanovljenje šestosatne spremnosti uskratilo je našim posadama, a bilo ih je 15, svaki izlazak u grad. Propusnice za kopno bile su poništene. Posebno sam se brinuo za svoje ljude, trudio ih se navesti da zaborave da će im uskoro zazvoniti smrtno zvono. Vožnje autobusom, duge šetnje, društvene i sportske igre stalno su ih održavali u pokretu i natjecateljskom stanju duha. Održavala su se i predavanja radi unapređivanja njihove naobrazbe. Kapitan je davao sve od sebe da nam ti zadnji vikendi budu što sretniji i veseliji. Mi smo kapetani sunčane sate provodili u flotilinu odmaralištu Le Treshier, kupali se u oceanu, sunčali se i igrali šah i bridž s djevojkama iz vojnopomorske uprave, koje o našoj kobnoj zadaći nisu imale ni pojma. Nikad nismo razgovarali o invaziji, pa ipak smo stalno o njoj razmišljali - baš kao i o vlastitoj smrti.

Sve nas je podsjećalo na smrt, a napose jedno sredstvo za očuvanje života. U radne bismo dane gledali kako se podmornice opremljene šnorkelom vježbaju u modrim vodama Brestskog zaljeva. Mi bezšnorkelaši, kako mornari tako i časnici, pratili smo njihove podvodne manevre sa silnom zavišću. Dok smo gledali kako malene glave šnorkela deru površinu, ostavljajući za sobom samo kratku, bijelu prugu pjene, činilo nam se da nam one jamče život i da ćemo bez njih sigurno poginuti.

U nedjelju 28. svibnja nas je 15 zapovjednika jedna SS divizija bila pozvala da sami pogledamo obrambene mjere poduzete duž njihova dijela Atlantskog bedema. Dovezli smo se kamionom do obale kanala, gdje su nam pokazali najsavršenije oružje, oklopljene bunkere, pokretna pojačanja. Grupa je vojnika izvela dojmrljive manevre i prikazala različite postupke za odbijanje osvajača. Divizija je bila sastavljena od jako mladih vojnika, "momci" su bili dječaci od nepunih 18 godina, a i časnici su im bili tek nešto stariji. Pa ipak se činilo da su kopnena vojska, Luftwaffe i SS sposobni iskrcavanje osujetiti još u povojima, pa smo se u Brest vratili ponešto olakšana srca.

Te smo noći zabilježili sedam ubacivanja pojedinih protivničkih aviona na riebnu iznad Zaljeva. Sutradan ujutro, 29. svibnja, Adjudant me izvijestio da sve podmornice do daljnjeg ostaju na vezu.

"Tommyji su jednu svoju minu posadili pred samim bunkerom", pojasnio je. "Topnik ju je na krovu vidio kako pada. Ali to će brzo srediti naši minolovci. Do noći će bazen biti očišćen."

"Ti Tommyju", rekao sam ogorčeno. "Još malo pa će nam u krevetima nesti jaja." Adjudant 'je jako dobro znao što time mislim reći.

Preostali su dio dana dva minolovca kružila unutarnjim dijelom luke, usredotočivši se najviše na prilaz našem bunkeni, gdje je čekalo 15 zarobljenih podmornica. Međutim, nisu uspjeli pronaći minu. Uvečer se traganje završilo, a luka otvorila za promet. Time je ta priča bila zaključena: topnik je bio žrtva napetosti koja je rasla u svima nama.

Dani napetog iščekivanja smjenjivali su se s besanim noćima. Sve jači zračni napadi, sporadično djelovanje francuskog pokreta otpora, sve veća odbojnost što smo je osjećali u odnosima s francuskim stanovništvom, agresivna promičba na njemačkom jeziku što ju je emitirala britanska radio-postaja "Calais", činjenica da ćemo uskoro imati pun mjesec u perigeju i proljetnu plimu početkom lipnja - sve je to upućivalo na veliku vjerojatnost skorog iskrcavanja. A 4. lipnja, kad se iz podnevnog sunca na naš betonski bunker sručila flotila britanskih četveromotornih Liberatora, u dosad neviđeno smionom pokušaju uništenja naših podmornica, shvatio sam da se čas našeg posljednjeg nastupa već sasvim primakao.

Došao je i 5. lipnja. U rane jutarnje sate, prije nego što su se rascvrkutale ptice ulijenile i utihnule u sve većoj vrelini dana, poveo sam svoje ljude još jednom na put. Stupali smo kroz predgrađa i veselo pjevali, budeći Francuze. Tih su sedam kilometara pješaćanja ljudi rado primili kao odstupanje od rutine.

Popodne sam posadu prepustio svojim časnicima pa s Heinom Siederom, kapetanom U-984, pošao u grad. Oko 18.00 svratili smo u ured da čujemo ima li kakvih vijesti o savezničkoj invaziji. Budući da nije bilo nikakvih, odlučili smo otmjeno večerati u gradu umjesto da se zadovoljimo

sićušnim sendvičima što su ih posluživali u kompleksu. Ušli smo u jedan od najdražih nam restorana, izabrali dva velika živa jastoga, a za predjelo uzeli pečene puževe. Uživali smo u klasičnoj večeri, ali su nam nedostajale bretonske ljepotice koje su odnedavna postale jako bojažljive i povučene. Pomislio sam na Margueritte u St. Denisu i požalio pri pomisli da vjerojatno više nikad neću vidjeti ni nju ni Pariz.

Kad smo se vratili, kompleks je bio utonuo u tamu i tišinu. Sva su svjetla bila zamračena i kao da su svi već bili pozaspali. Na dužnosti su bili samo noćna straža i nekoliko operatera u radio-sobi.

Usred noći me probudila lupa šakama po mojim vratima. Stjuard je sumanuto vikao:

"Uzbuna, dolaze saveznici, uzbuna!"

U sekundi sam već bio na vratima.

"Gdje su se iskricali?"

"U Normandiji, invazija je već u punom zamahu." I zatim je odjurio probuditi i moje prijatelje.

Upalio sam svjetlo i pogledao na sat. Bilo je 0347 - a datum je bio 6. lipnja 1944. Ogorčeno sam pomislio: dok su se saveznici ukrcavali na svoje brodove i desantne čamce, dok su zagrijavali motore svojih lovaca i bombardera, dok su se šuljali preko Kanala da iznenada udare na nas, mi smo spavali u bijeloj posteljini 200 milja od mjesta gdje smo trebali biti.

Bio sam na čudan način napet no ipak miran, pa sam i ne obrijavši se kliznuo u bojnu odoru. Malo je još toga trebalo učiniti. Metodički sam skupio svoje stvari, pa ih smotao i spremio u ormar. Zatim sam u džep na prsima zelene bluze stavio četkicu i malu tubu paste za zube. Navukao sam jaknu od janjeće kože i zaključao sobu. Sišao sam stubama, izišao iz zgrade, spustio se u bunker. Došao je red i na mene. Više se neću vratiti.

Kad sam prešao preko mostića, moja se posada već bila skupila za prozivku na palubi. Prvi me časnik pozdravio po vojnički:

"Svi ljudi na brodu, gospodine. Brod spreman za patrolu."

Dotakao sam štitnik kape i okrenuo se vrsti.

"Na mjestu odmor. Mornari, svi znate da se neprijatelj iskrcao ili se upravo iskrcava. To više ne možemo spriječiti. Ali mu zato možemo prekinuti opskrbu i spriječiti da preko Kanala prijeđe još vojske. Dat ćemo sve od sebe. Pripremite se za trenutno isplovljenje, zauzmite svoja borbena mjesta." Nije bilo potrebe da im kažem cijelu kobnu istinu. Za moje će to ljude biti samo još jedna normalna misija.

Ushodao sam se palubom iščekujući znak za pokret. Kraj mene je ležala U-629 pod komandom Bugsa, čovjeka s kojim sam u Le Treshieru ispraznio mnogu bocu vina u trenucima kad je naglasak bio na životu i rekreaciji, lako smo osjećali da nas od naše posljednje bitke dijeli još svega nekoliko sati, ipak smo uspjeli razmijeniti smiješak i dobre želje. Zatim sam nastavio koračati palubom. Otkucavale su minute. Prošao je čitav sat bez akcije. Pa još jedan. A onda je ta odlučna noć polako minula.

Nad obalom je Normandije, na kojoj se upravo odvijala najveća invazija svih vremena, kao da se nećka, svanuo novi dan. Pregolema flota - s preko 4000 desantnih brodova i 30 divizija savezničke vojske, s 800 razarača, krstarica, bojnih i ratnih brodova svih vrsta i klasa - stizala je na obalu kontinenta, koju je već samljelo bombardiranje preko 10.000 protivničkih aviona. U međuvremenu su iza naših linija obalne obrane pljuštale divizije padobranaca, baš kao i bezbrojne jedrilice krcate ljudima, tenkovima, topovima i potrepštinama.

Dok se francusko tlo ljuljalo pod eksplozijama milijuna bombi i granata, dok su prvi valovi uljeza bili desetkovani koncentriranom paljbom naših branitelja, dok se samo nekoliko stotina naših aviona uspjelo popeti u nebo, dok se otpor naših tenkova i topova i ljudskih zidova polako mrvio pod teškim napadom iz zraka i s mora - dok se sve to zbivalo, 15 je podmornica čekalo pod zaštitničkim pokrovom betonskog bunkera u Brestu, a još je 21 ležala u biskajskim lukama, dok su 22 ostale na sigurnom u norveškim fjordovima.

Već je 10.00, a još nema naredbe o isplovljenju. Do nas iz zapovjedništva nije stigla ni jedna jedina riječ. Naši su ljudi na brod donijeli radio-aparate da mogu slušati vijesti. Naši su programi preplavili Reich izvješćima o savezničkom iskrcavanju. Govorili su o herojskom otporu naše vojske i o tome kako je u more bacila čitave valove uljeza. Sve je to bilo protkano fanfarama i vojnim

koračnicama, kao potvrda da će najveća bitka naše nacije zacijelo završiti pobjedom. Posade 15 podmornica u stanju najviše spremnosti klicanjem su dočekale te vijesti i zatoptale nogama u ritmu borbenih pjesama.

Sad su se naredbe izdavale i opozivale u roku od nekoliko minuta. S vremenom je zbrka sve više rasla. U podne su podmornice još bile na vezu. Glasine i lažne uzbune utrkivale su se i pretjecale kao jeleni u stampedu.

U 14.40 nama je kapetanima bilo rečeno da se javimo u Winterov ured. Dok je Winter svakome od nas davao zapečaćene naredbe, vladala je potpuna tišina. Otvorio sam plavu kuvertu i razmotao crveni papir s Donitzovim dugo očekivanim naredbama. Zagledao sam se u teleks i sledio. Velika su se slova stapala jedno s drugim. Ipak sam uspio pročitati: U-415 ĆE OTPLOVITI U PONOĆ I PUNOM BRZINOM POVRŠINSKI ZAPLOVITI DO ENGLJSKE OBALE IZMEĐU LIZARD HEADA I HARTLAND POINTA. NAPADATI I UNIŠTAVATI SAVEZNIČKO BRODOVLJE.

Ta je poruka bila još sumanutija od važeće stalne zapovjedi iz Stožera. Ona je od mene i sedmorice mojih kolega, odnosno od nas koji smo bili bez šnorkela, tražila da ostanemo na površini i nezaštićeni pojurimo prema južnoengleskoj obali u trenutku kad se nebo crnilo od tisuća aviona a morem se rojile stotine razarača i korveta. Očito je da nećemo preživjeti dovoljno dugo da izvršimo samoubojstvo zalijetanjem u teretne brodove u engleskim lukama.

Sedam podmornica opremljenih šnorkelima imalo je više sreće. Njima je bilo naređeno da produže uronjene u područje gdje se upravo odvijala invazija. To će polagano podvodno putovanje donekle odgoditi njihovo neizbježno iščeznuće.

Kapitän Winter je bio blijed i smrknut. Stisnuo je ruku kapetanima s kojima se već bio i prijateljio. Učinio je sve što je mogao da nam uljepša zadnje dane. I ništa više od toga nije mogao učiniti prije nego što ludost pobijedi.

21.

Kad sam se vratio u bunker, bilo je već prošlo 1700. Radio-aparati su utihnuli. Umjesto njih golema je građevina, nalik na podrum, odzvanjala pjesmom 800 naših mornara, koji su i dalje jedva čekali da isplove ususret neprijatelju, pa makar to značilo plovidbu ravno u smrt. U 2100, kad se nad normandijsko bojište spustila noć, 15 se podmornica iskralo u zaljev. Noć je bila bistra. Na svijetlom su nebu slabašno treperile zvijezde. Uskoro će se dići pun mjesec i osvijetliti nam put do Atlantika.

21.30: Sedam je podmornica sa šnorkelom počelo zaranjati u Brestski zaljev i nestajati sve jedna po jedna u razmacima od po pet do deset minuta. Njihov odlazak nisu uspjeli zapaziti protivnički avioni što su se skrivali uz obalu, spremni udariti na sve što puže površinom. Dok su one u vrsti po jedna kroz tjesnac zaronjene otplovile sve do Kanala, mi, nepovlašteni, ležali smo u mračnom zaljevu kraj pratećih brodova, iščekajući da se digne golema crvena lopta Mjeseca u perigeju i pokaže nam put.

22.30: Prema izlazu iz luke zaplovili su brodovi obalne straže. Kad su ušli u plovne vode, naši su se dizeli nakašljali i oživjeli, pa su crne silhete osam podmornica skrenule u jednored iza krme vodećeg minolovca. Prva je bila U-441 pod kapetanom Hartmannom; on je, kao najstariji među nama, stao na čelo. Odmah je za njom išla Sachseova U-413. U liniju je sa svojom U-373 ušao i Teddy Lehsten. Onda je došla U-740 sa Starkom, U-629 s Bugsom, U-821 s Knackfussom i U-415 sa mnom na kormilu. Dugi je lanac završavala U-256 s Boddenbergom. Na jugoistoku se nad obzorom sasvim uzdigao Mjesec. Stajao je na nebu poput divovskog ferala, pa osvijetljavao dugi niz podmornica i oštro se odražavao u mirnomu moru. Nasuprot uobičajenoj proceduri, svi su ljudi stavili žute prsluke za spašavanje. Most je bio pretrpan hrpama streljiva, toranj se pretvorio u barutanu. Topnici su stezali svoje strojnice | napetom očekivanju prvog protivničkog aviona. Ja sam pak stajao u svojoj niši i trudio se držati brod ravno u brazdi U-821, držeći se na unaprijed dogovorenoj udaljenosti od 300 metara.

23.10: Dok se obala gubi u daljini, naši Buba i Muha hvataju prve radarske impulse. Prvo izvješće odozdo - "Šest radarskih impulsa, svi iz prednjeg sektora, brzo jačaju!" - alarmirao je sve

ljude na mostu. Sve su se uši okrenule u vjetar, sve oči počele pretraživati prostor ispred pramca. Moj je pak pogled stalno kružio iznad oklopljenog nadgrada, ali jaka mjesečina nije otkrila nijedno krilato crno čudovište.

23.20: Čelo je naše povorke izašlo na otvoreno more. S pratećim brodovima još u liniji, osam je podmornica sjeklo srebrnastu površinu i zadiralo sve dublje u protivničku obranu. Kričanje glasnih radarskih impulsa i struja kriznih poruka odozgo ne prestaju ni na trenutak.

23.40: Najednom, u prednjem lijevom kvadrantu, pet milja pred nama, bukne vatromet. Bili su nas upozorili da je nekoliko naših razarača na putu od Lorienta prema Brestu, te da ih ne bismo smjeli pobrkati s britanskim. Izoštrio sam dvogled na tu gužvu i razabrao sedam razarača postavljenih bok uz bok, kako odbijaju britanski zračni napad. Razmjenjuju se tisuće svijetlećih metaka, a blještave svijetleće bombe, bačene na padobranima na naše brodove, dodaju svoju bijelu svjetlost žutoj mjesečini. Što se više primičemo snagama u boju, sve više jačaju i pucnjava i urlanje avionskih motora. Tommyji opažaju da dolazimo, pa prekidaju napad da izbjegnu stupicu ukrižene vatre podmornica i razarača. Razarači sad jure na istok kraj naše izdužene linije, a naše kočarice grabe mogućnost za zaštićeni povratak kući, pa skreću iz formacije i žurno staju u brazdu razarača. Taj nenadani manevar ostavlja osam podmornica na milost i nemilost Britancima. U tomu trenutku svih osam podmornica djeluje usklađeno, pa naređujem:

"Oba stroja trostrukom snagom naprijed. Pucaj čim se pojave."

7. lipnja. U 00.15 naš dugi lanac podmornica juri punom brzinom prema Atlantiku. Dizeli hriplju, ispušnici se dime, impulsi nas progone cijelim putem. Otkrivam da stalno pogledavam na sat kao da mi on može reći kad će pasti kobni udarac.

00.30: Radarski impulsi cvrkuću s čitavog horizonta, a njihova se glasnoća brzo penje od slabašnog jecanja do prodornog krika. Tommyji očito lete na različitim udaljenostima oko naše besmislene povorke. Zacijelo misle da smo sisi i s uma. Ponekad uspijevam razabrati zvuk avionskog motora na prilično maloj udaljenosti, ali ne uspijevam opaziti avion. Kazaljke mog sata polako pužu naprijed, dok Britanci čekaju na pojačanje; pogled nam se izoštrava, a srca nam snažno tuku u prsima.

01.12: Počinje bitka. Najednom napadaju naše vodeće podmornice. Svijetleći meci brizgaju u svim smjerovima, a onda nam u uši udara pucnjava. Vodokoci se dižu do neba.

01.17: Jedan se protivnički avion zapalio. Bljesnuo je poput kometa prema čelu naše kolone, prešao jednu podmornicu, izbacio četiri bombe i pljusnuo u ocean. Bombe su iz borbe izbacile Sachseovu U-413. Kormilo joj se zaglavilo u lijevom položaju po sredini, pa je skrenula iz kolone. Brzo je izgubila brzinu i potonula ispod površine.

01.25: Avioni su krenuli u nov napad usmjeren na podmornice na čelu. Tri od njih, blistavo obasjane svijetlećim bombama, koncentriraju paljbu i drže avione na udaljenosti. Buknuo je spektakularni vatromet, pa guta i brodove i avione. Radarski impulsi navode na zaključak da sad kruže oko naše tvrdoglave povorke i pregrupiraju se za novi napad. Podižem se preko ruba mosta i napinjem se da očima i ušima razaberem avione što kruže oko nas.

01.45: Brod za našom krmom, posljednji u koloni, postaje ciljem nove britanske taktike. U pokušaju da odostrag razmota vatreni tepih, četveromotorni se Liberator uz grmljavinu spušta zdesna, pa se sunovraćuje prema krmu U-256. Boddenbergovi ljudi otvaraju paljbu. Ali avion skreće ispred broda, tako da njegovi topovi postaju neefikasni. U tome vidim našu prigodu.

"Otvori paljbu!" kriknuh.

Pet cijevi, sve čime raspoložemo, riga vatru na Liberatora, dok ovaj baca dubinske bombe ispred U-256 i urla mimo nas. Iza prorešetanog aviona, dok pokušava izbjeći našu paljbu, u nebo skaču četiri divovska vodena stupa. Ipak nekoliko granata našeg 37 mm topa pogađa avion u bok. Rasprsnuo se u zraku i srušio se u more.

U-256, izubijana i osakaćena dubinskim bombama, ostaje ležati zaustavljena i bespomoćna u našoj brazdi, pa polako ispadati iz linije. Tada smo je zadnji put vidjeli. Shvaćajući da zbog njezine propasti postajemo prvim ciljem u svakom novom napadu s leđa, zatražio sam još streljiva. Radarski su impulsi naglo oslabili. Britanci su na trenutak ustuknuli.

02.20: Impulsi sad dolaze s desnog boka. Pretpostavio sam da nam se približava nekoliko

aviona. Najednom, iz noći, sprijeda desno, izlijeće Sunderland. Kriknuo sam: "Avion - četrdeset desno - paljba!"

Nalet aviona prate kratki rafali naša dva sparena 20 mm topa. Lukavo je doletio ravno u pratilac, da nam onemogući topove, pa pred provu izbacio četiri kante. Istodobno nas je i s desna, azimut 90, napao Liberator. pucajući iz svih cijevi. Trenutak kasnije, četiri detonacije po sredini broda. Četiri su divlje erupcije izdigle U-415 iz mora i rasprostrte ljude po palubnoj ploči. A onda je podmornica opet pala i četiri su se gejjzira srušila i zapljusnula nas tonama vode te kroz okno poslala cijele vodopade. I to je kraj. Oba su dizela stala, kormilo se zaglavilo sasvim desno. U-415 je skrenula u luku, postupno gubeći brzinu. Iznad desnog je boka zalebdjela svijetleća bomba i njezin je izdajnički sjaj obuhvatio čitav naš brod na umoru. U-415 je ležala osakaćena, krvareći ulje iz probi jenog tanka, da bi se napokon sasvim zaustavila - i pretvorila u cilj kojeg je lako dotući.

Potpuno smeten, pogledao sam kroz okno tornja u mrak trupa. Dolje kao da je prestao svaki život. Pobojavao sam se da bi brod mogao svakog časa potonuti, pa naredio:

"Svi na palubu! Pripremi čamce i pojaseve."

Odozdo ni zvuka. Ljudi su se zacijelo onesvijestili od udaraca. Prošle su beskrajne sekunde. Iz daljine se začuo bruj aviona što su se pregrupiravali za novi napad. Koji je trebao biti koban. Najednom se ljestvama uspelo nekoliko ljudi. Bili su uzdrmani, izmrcvareni, ošamućeni; hvatali su zrak i na most izbacivali gumene čamce na napuhivanje. Dok su iskakivali na palubu i pripremali čamce, topnici su podizali cijevi prema nevidljivim avionima što su kružili oko onemoćala plijena. Brzina napada i njime nanesena šteta, nisu nam dali da pošaljemo alarmnu poruku. Tako su, pomislio sam mračno, poginuli mnogi moji prijatelji - nijemo, ne ostavivši za sobom ni riječi.

U-415 je, beznadno oštećena, ležala i čekala završni udarac. Budući da se učinilo da brod ipak ne tone, rekao sam ljudima da ne spuštaju čamce u more, nego da se sklone iza tornja. Bio sam odlučio ostati na brodu sve dok se još može održati na površini i pucati dokle god bude streljiva i posade za topove. Ispalo je, međutim, da ipak nećemo izginuti bez glasa: radio-operater je uspio nekako osposobiti havarijski odašiljač i poslati Stožeru vijest o našem uništenju.

02.28: Pojačana je buka motora najavila nov napad, novo približavanje Sunderlanda: doletio je sprijeda zdesna, rigajući vatru iz topova. Zviznuo je preko našeg mosta i izbacio četiri kante. Četiri su zaglušujuće eksplozije podigle brod iz vode. U tom nas je trenutku napao Liberator na maloj visini i to sprijeda slijeva. Naši su ljudi na 20 mm topovima smjesta otvorili vatru i ispraznili okvire u pilotsku kabinu. Crno je čudovište u brišućem letu šibnulo preko našeg mosta, izbacilo četiri dubinske bombe, pa jurnulo od nas, zapuhnuvši nas u lice vrućim ispušnim plinovima. Kad je brod četiri puta divlje poskočio na lijevu stranu, a kraj desnih se bočnih tankova podigle četiri bijele gljive, topnik je na 37 mm automatiku bombarderu u trup poslao cijeli rafal eksplozivnih granata. Zapaljeni se avion srušio u more. U daljini je u međuvremenu zamro zvuk Sunderlandovih motora.

Zatim je najednom sve postalo veoma tiho. Kraj našeg je broda, na površini mora, još pucketala svijetleća bomba. U-415 je bila na rubu smrti, ali je još plovila. Muha i Buba bile su raznesene; ostali smo bez uređaja za upozoravanje. Most je bio sav izbušen sitnim zrnima. Topnik se opružio, jer mu je granata odnijela skalp. Drugi su pak bili pogođeni čeličnim krhotinama. Prvi časnik je stenjavao od bola, jer mu je leđa grdno isjeklo mnoštvo gelera. Poslije bitke, najednom sam osjetio vrućinu. Pretpostavio sam da sam se oznojio, pa sam otro oči koje su me jako pekle. Ruka mi je, međutim, ostala crvena. Shvatio sam da mi se niz lice slijeva krv. Bijela mi je kapa bila izbušena poput sita, a sićušne su mi krhotine oderale skalp.

A onda sam odozdo začuo glas šefa stroja:

"Brod se kroz kuhinjski i pramčani kapak brzo puni vodom. Jak prodor u radio-kabini. Pokušat ću ga zadržati na površini, samo ako vi uspijete otjerati pčele."

"Možeš li je popraviti toliko da može zaroniti?" odviknuo sam mu.

"Ne mogu obećati. Nemamo struje, nemamo svjetla. Učinit ćemo što možemo."

Spustio sam se na sklisku palubu. Na nekoliko je mjesta bila raskoljena od udarca dubinskih bombi koje su, prije no što su pale u more i eksplodirale, lupile u daske. Jedna je kanta odskočila od desnog bočnog tanka i ostavila duboko udubljenje. Mnogo je ozbiljnije bilo to što se desni krmeni balastni tank raspurio. Iz njega je u debelom mlazu curilo dizelsko ulje i brzo se širilo površinom.

Sa svakim je trenutkom primirja ubrzano rasla opasnost od novog napada. Brod se lagano njihaao na uzbibanom oceanu, paraliziran i naoko mrtav. U sljedećih će 20 do 30 sekundi nastupiti finale. Sa svakim smo otkucajem srca očekivali da će nastupiti sljedeći napad, odnosno da će nam brod propasti ispod nogu.

Najednom se iz trupa izvio napukli glas šefa stroja:

"Brod spreman za ograničeni zaron. Dvadeset metara - ne više. Samo jedan motor sposoban za osamdeset okretaja."

"Možete li ga zadržati na dvadeset metara, ili će otići na dno?"

"Ne mogu reći, moramo pokušati."

I pokušao sam. Ljudi su se brzo uspjeli na most pa kroz okrugli otvor jedan po jedan upali u svoj željezni lijes. Gledao sam kako paluba postupno tone ispod površine. Kad je more uspuzalo do mosta, s treskom sam spustio poklopac. Trenutak kasnije brod je progutala poplava.

Unutra je izgledalo kao da nas je zahvatio tornado. U svjetlucanju havarijskih svjetala opazio sam da je palubna ploča posuta cijevima, vodovima, kablovima, staklom, ručnim kolima, ležajevima, stolovima. Iz proboja u radio-kabini navirala je voda i ulijevala se kroz okna pramčanog i kuhinjskog odsjeka. Obje su se propellerske osovine svinule, desna čak toliko da se nije dala ni okrenuti. Prednji su akumulatori napukli i odjeljak je preplavila kiselina. Radio-kabina je bila u rasulu, a giro-kompas nije radio. Dubinomjer je bio smrskan, električni i dizelski kompresori demolirani, oba su se periskopa pokvarila, desni je dizel bio izbačen iz temelja, a glavna je centrifugalna crpka bila uništena. Budući da su se oba kormila, i smjerno i dubinsko, zaglavila, naredio sam da se prijeđe na ručno upravljanje.

Blaga i nečujna vožnja. Čuju se samo sitan bruj jednog električnog motora i prigušeni zvek alata. Stres, to silno naprezanje tijela i uma, polako zamire. I tako satima klizimo, dok ja upravljam bodom, a šef stroja nadzire popravke. Plovimo skoro naslijepo, kormilareći samo prema netočnom magnetskom kompasu, stalno svjesni da bi brod mogao najednom propasti.

10.27: Nagli je udarac zatresao brodom na dubini od 27 metara. Uslijedila su još dva. Podmornica je udarila u grebenje uz bretonsku obalu. Situacija je bila strašna, jer nismo imali periskop da se orijentiramo.

"Kormilo do kraja desno. Piri uzgonski tank tri. Kurs dva-sedamdeset."

Još jedan udarac, pa još jedan, i onda zvuk paranja. Naš se valjak divlje trgnuo i poskočio na 15 metara. Jedan-dva-tri oštra zveka, pa nezcmaljsko struganje - i onda se brod zatresao od još jednog sudara. Silina ga je udarca skoro izbacila na površinu, gdje ne bismo opstali ni nekoliko minuta. A onda je brod lijeno skrenuo u zapadni kurs za koji sam vjerovao da bi ga mogao odmaknuti od smrtonosnih grebena.

10.45: Šef stroja je ispao iz tornja i javio da je gornji periskop popravljen. Zauzeo sam njegovo mjesto u tornju. Kad je oko periskopske cijevi napokon izišlo iz vode, zaprepastio sam se otkrivši kako se svuda oko nas uzdižu crne stijene. Na vrhu jednog golemog vrhunca na sjeveroistoku stajao je svjetionik u Quessant. Bila nas je zahvatila struja koja će nas uskoro razbiti o oštro stijenje. Ustuknuo sam pred tom strašnom vizijom i viknuo:

"Šefe, koliki je najveći broj okretaja lijeve osovine?"

"Sto i dvadeset."

"Dignite na sto i pedeset, ili ćemo se razbiti o litice." Kroz periskop sam opazio eskadrilu niskoletjećih aviona, pa ga onda usmjerio na svjetionik da vidim kako napredujemo protiv struje. Nisam opazio da se krećemo. Zaurloao sam:

"Šefe, daj mi još pedeset okretaja."

"Ne mogu preuzeti tu odgovornost, motor će se raspasti", odviknuo mi je.

"Dovraga i s odgovornošću. Daj mi dvije stotine i to brzo." Uskoro sam osjetio jačanje vibracija. Usmjerio sam periskop prema jednoj prijetećoj stijeni. Brod je uspio nešto uznapredovati na zapad; mučno i sporo je puzao prema izlazu iz stupice. Četrdeset minuta kasnije već smo prešli najzapadnije grebenje i tek tada sam s olakšanjem obrisao oznojeni vrat. Kad se plimna struja okrenula, zaokrenuo sam U-415 na njen prijašnji južni kurs i smanjio broj okretaja osovine na sigurnijih 100 u minuti.

13.00: Šef stroja mije donio poražavajuće vijesti da ćemo za manje od dva sata ostati bez energije. Dođe li do toga, morat ćemo sami potopiti brod. Ali ja nisam bio spreman dići ruke od broda; nadao sam se da ću do uobičajenog sastajališta stići smionom površinskom jurnjavom.

13.30: Periskopska dubina. Nebo je oživjelo od aviona što lete u četveročlanim i šesteročlanim formacijama. Kopna nigdje na vidiku.

13.45: Periskopska dubina. Eskadrila dvomotoraca briše tik uz površinu milju prema sjeveru.

13.58: S istoka su doletjela dva Liberatora. Uvukao sam periskop i pričekao.

14.10: Dižem periskop. Grbavost južnog horizonta uvjerila me da se primičemo najizbočenijim liticama Bresta. Brza provjera - tri su se dvomotorca prikrala s krme. Spustio sam periskop najbrže što mi je motor dopustio.

14.18: Modro nebo ne nagrđuje nijedna crna točka. Sad je prilika da pojurimo na mjesto sastanka i radijem pozovemo pomoć.

14.20: Brod izbija na površinu. Pri izlasku na most zasljepljuje me bljesak sunca. Jedan je dizel zakašljao i tromi je brod polako dobio brzinu. Dok nervozno pretražujem nebo, radist prtlja dugmetima havarijskog predajnika i pokušava poslati poruku bitnu za zračnu zaštitu. Slijede minute samoće na mostu. Brod šepa kroz neprijateljsko more i za sobom vuče zastavu teškog ulja. Nekoliko neobjašnjivih minuta na nebu nema ničega; nakon tog nevjerojatnog razdoblja stižemo na proračunato sjecište s kursom pratećih brodova. Okrećem brod na istok da smanjim udaljenost od kopna. Ali nam tada istječe rok: nad obzorjem se poviše krme pojavljuje pet dvomotoraca. Smjesta smo zaronili.

Katastrofa. Brod se, iscrpivši svu struju, otima vlasti i zabija krmom u dno, a onda se uz žestok udarac smiruje na dubini od četrdeset dva metra. Nekoliko dugih sekundi poslije, iznad nas urla plotun eksplozija. U brod nadire voda i pljuska po palubnoj ploči, pa puni kaljužu i prijeti da će poplaviti električni odsjek u krmi. Ta voda silno povećava težinu broda i ako nas neprijatelj predugo zadrži pod morem, U-415 možda nikad ne uspije odići svoju težinu s dna.

19.35: Prodrla voda je izazvala kratki spoj i prekinula dovod struje u našu još jedinu upotrebljivu crpku. Izgledi da ćemo podići brod naglo blijeđe. Trup je nijem kao grob. Čuje se samo tiho curkanje vode. Zatvorio sam se na svom ležaju zelenom zavjesom i razmotrio još nekoliko preostalih alternativa.

23.00: Svaki tren očekujem nekakvo djelovanje iz baze - ako je itko čuo naš poziv. Naredio sam da se uključe prislušni uređaji, ali svi šumovi što ih prislušnik uspijeva razabrati potječu od nas.

01.00: I dalje ni traga zvuku s istoka gdje se i luka i spas čine tako blizu. Odlučio sam riskirati još dva sata čekanja, pa onda pokušati sam izvršiti proboj.

01.50: "Slabi šum propelera ravno naprijed." Prislušnikov me glas naelektrizirao. Pridružio sam mu se, pa stavio dodatni par slušalica. Zvuk se pratećih brodova nije pojačao. Uskoro je i sasvim zamro. Osjećao sam kako mi na tijelu fizički počiva čitava težina vodenih masa nad brodom. Jesu li eskorti stali? Jesmo li im dali točne koordinate? Jesu li ih napali avioni i natjerali u bijeg u luku?

03.07: Zvuk se opet pojavio i brzo pojačao. Jasno su se izdvojili šumovi mlatnjave dva propelera. Morao sam djelovati brzo dok se brodovi ne maknu s prazne površine.

03.08: "Piri sve tankove." Zrak je zazviždao i potekao u njih, ali je U-415 i dalje ostala nepomično ležati.

03.09: "Prestani piriti jedan i tri - sva posada straga." Brod se nije ni maknuo.

03.10: "Svi u pramac - piri sve tankove!" viknuo sam.

03.11: "Svi u krmu..." Oblio me studeni znoj.

03.12: "Svi u pramac - trčite, momci, trčite!" Komprimirani je zrak prestao teći.

03.13: "Svi opet u krmu." I onda se brod vrlo lagano zaljuljao. Nagnuo se, stresao i počeo dizati - i dizati. U-415 se uspjela osloboditi. Sasvim smo jasno osjetili potres kad je izbila na površinu i onda se najednom umirila.

Naglo sam otvorio poklopac pa iskočio u mrak. Dvije sjene tik uz provu nato su zaokrenule. Javio sam im svjetiljkom da smo onesposobljeni i sposobni za samo pet čvorova. Potom se jedan od pratećih brodova okrenuo i ubacio u našu brazdu. I tako je, kao da je zarobljena između dva broda,

U-415 počela svoj spori hod u luku.

04.45: S mukom manevrirajući na onom jedinom šepavom dizelu, usmjerio sam brod prema osvjetljenom kvadratu u bunkeru, gdje sam opazio kako nas na molu čeka nekoliko prilika. Pramac je odskočio od betonskog zida u dnu bunkera, ali su cime, već pričvršćene za bitve na kopnu, čvrsto držale brod.

U trenutku kad se spustio mostić, Kapitan Winter je poletio na palubu i stisnuo mi ruku. Bio je vidljivo ganut:

"Kako mi je drago što opet vidim i vas i vaše ljude. Ali se radije umijte - izgledate kao gusar. Pošaljite dečke u vojarnu i dajte im da se odmore. Kasnije dodite k meni, kad budete spremni za razgovor." Okrenuo se mojim ljudima, pozdravio ih po vojnički i vratio se na molo.

Kad sam prešao preko mostića svečano su me pozdravili Sachse i Boddenberg, koji su se sinoć uspjeli vratiti. Njihove su podmornice u luku dotegli prateći brodovi koji su pobjegli za razaračima kad je naša kolona bila napadnuta.

Odvukao sam se uzbrdo sve do svoje sobe. S dubokim sam se poštovanjem zahvalio svojoj sretnoj zvijezdi. Bio sam uvjeren da je U-415 obavila svoju zadnju patrolu. Bila je tako gadno oštećena da nisam očekivao da će je popraviti. Sad će mi Stožer morati dati novi brod sa šnorkelom. Utješeni tim uvjerenjem, istuširao sam se, isprao krv i znoj, pa se umotao u meke bijele plahte i zaspao kao zaklan.

* * *

Gadna me bol u leđima o podne opet izvukla iza sna i vratila u svijet. Glava me boljela od rana zadobivenih gelerima, bol mi se utiskivala u meso ritmom otkucaja srca. Blještavo sunce bolo mi je oči. U mukama sam se obukao i jedva se dovukao do stacionara našeg kompleksa dva bloka dalje.

Mladi mi je liječnik pregledao rane i rekao:

"Da bih dopro do korijena vaših nevolja, morat ću vam obrijati glavu."

Prepirao sam se s njim sve dok nije pristao da mi ukloni samo krpicu kose. Stavio mi je led na tjeme i zatim skoro čitav sat pipkao i sjeckao i šivao, pa me tek onda pustio. Ublažio mi je bol te sam posjetio svog ranjenog Prvog i topnika. O obojici su se dobro skrbili i oporavit će se bez teškoća. Bili su u dobrom raspoloženju, pa su me zamolili da im ne tražim zamjenu.

Uskoro sam doznao da saveznička invazija na Normandiju još visi o niti. Još se moglo zbrisati američke mostobrane na poluotoku Cotentin i Britance što su se iskrcali kod Bayeuxa. Naše su linije pretrpjele teške udarce, ali još nisu bile probijene. U međuvremenu su, međutim, i oni jadni ostaci podmorničkih snaga bili još jednom desetkovani. U mjesecu što je prethodio tom kobnom šestom danu lipnja, bilo je potopljeno 25 podmornica, što je naše ukupne gubitke povećalo na nevjerovatnih 440 jedinica i ostavilo nas s niti 60 operativnih podmornica da se njima odupremo invaziji. Većina se tih snaga čuvala u norveškim i južnobiskajskim lukama; borbu je okusilo samo onih 15 što su isplovile iz Bresta. Od osam podmornica koje su bile poslone u samoubojstvo, pet se nije nikad vratilo u bazu, a tri su se preživjele - U-415, U-413 i U-256 izvukle samo igrom slučaja. Uslijed tih teških gubitaka podmornički je admiral povukao suludu naredbu da plovimo površinom i zabijamo se u neprijateljske brodove, te time odgodio konačno uništenje podmorničke flote. Što se tiče sedam podmornica sa šnorkelom, koje su 6. lipnja isplovile nama, njihova sudbina još nije bila poznata. Međutim je radi popune gubitaka iz Atlantika u Kanal već bilo poslano pet podmornica sa šnorkelima, ali su stigle samo dvije. Tako smo već u prvoj fazi invazije izgubili 12 jedinica.

U-415 su bili stavili u suhi dok. Praktički je sve na njoj trebalo što popraviti, što zamijeniti, od grdno ulubljenog trupa, pa sve do dvije beskorisne pogonske osovine. Moj je šef stroja nabrojao 500 važnih popravaka, ali je taj popis, zbog nedostatka i vremena i dijelova, bio srezan na 55. Svaki je raspoloživi brod trebalo što prije vratiti na more, makar bio jedva spreman za borbu. U-415 je, unatoč svim njezinim jadima, trebalo u dva tjedna nekako skrpati za još jednu patrolu.

Dok su radovi napredovali, stalno sam tražio šnorkel, što su mi svaki put odbili. Objašnjenje je bilo da naše vlakove s potrepštinama na putu stalno sabotira francuski pokret otpora. U očaju sam pokušao unajmiti kamion pa sam krenuti u potragu, ali su mi zabranili da se upustim u rizik putovanja pokrajinom. Čak je vladala takva nestašica obične opreme i dijelova da su odlučili žrtvovati U-256 radi opremanja U-413 i U-415. Boddenberg je, kao zapovjednik U-256, prežalio

svoj postradali brod i s posadom krenuo kući, preuzeti novu podmornicu.

Kad je Boddenberg otišao, Sachse i ja smo postali zadnji podmornički kapetani u Brestu. Shvatili smo da su ljudi koji izdaju naredbe izgubili svaki osjećaj za stvarnost, pa čak i sam zdravi razum. Svi smo mi, međutim, bili odgojeni da izvršavamo naredbe, kako one izdane pri zdravoj pameti, tako i one druge te smo bili spremni poginuti u U-415 i U-413. Nikad nismo izrazili svoje sumnje, nikad se međusobno uznemiravali spominjanjem skorašnje besmislene pogibije. Trudili smo se usredotočiti na svoje dužnosti i sa sve većom zebnjom slušali vijesti iz Normandije, kako službene biltene Wehrmachta, tako i mnogo točnija izvješća neposredno s bojišta na sjeveru.

U drugom i trećem tjednu invazije Angloamerikanci su postupno učvrstili prevlast na poluotoku Cotentin, a onda na dva mjesta probili frontu i počeli napredovati na zapad. U bitku su, međutim, bile smjesta ubačene nove njemačke divizije te smo se još nadali da će naše linije izdržati. U istom je razdoblju podmornički rat padao na sve niže grane. Podmornicu sa šnorkelom U-247 razarači su tako divlje izubijali, da se morala vratiti u luku i prije no što je uspjela ući u Kanal. U-269, još jedna podmornica sa šnorkelom pod Uhlovim zapovjedništvom, bila je potopljena kraj južne engleske obale. Pet jedinica bez šnorkela napokon je isplovilo iz norveških luka i bilo potopljeno u brzom slijedu. Do 30. lipnja podmorničke su se protu invazijske operacije pretvorile u čisti užas. Uspjeli smo potopiti samo pet savezničkih teretnih brodova i dva razarača, a pritom izgubili 22 podmornice.

Osim toga, Stožer mi je krajem lipnja pripremio neugodno iznenađenje. Stigla su tri mlada i vrlo neiskusna časnika kao zamjena za moje veterane; došli su da po prvi, a vjerojatno i posljednji, kobni put, osjete okus podmorničkog ratovanja. Moja ih je posada gledala s očitom nevjericom, a gubitak je iskusnih časnika ostavio golemu prazninu koju sam samo ja mogao popuniti. Dok sam posrtao pod tim dodatnim bremenom, U-415 je na dan 30. lipnja bila proglašena plovno sposobnom i spremnom za borbu.

Uoči te nove patrole primio sam pismo od kuće. Pisalo je da su se roditelji i sestra preselili u stan u centru Darmstadta, glavnog grada Hessena. i da Trudy ujesen očekuje bebu. Vijest o bebi me razveselila, ali nisam nikako mogao odobriti očev povratak u grad, u stalnu opasnost od zračnih napada. To sam mu u svom zadnjem pismu kući i napisao. Nisam pisao i kako mi se smrt sve više primiče. S humorom osuđenika na smrt, završio sam pismo veselom željom za što skorijim wiedersehenom.

22.

Bio je 2. srpnja, bilo je već kasno i vrlo mračno. Posada se na brod došetala i malim grupama, što je moguće nenapadnije, da se francuski lučki radnici u noćnoj smjeni ne bi domislili da isplovjavamo. U ponoć smo zbacili cime s bitvi. Izveo sam brod iz bunkera, pa ga poveo u zid noći. Malo prije 02.00, 3. srpnja, U-415 je - i dalje bez šnorkela - krenula na svoje posljednje putovanje.

Čim smo pod kobilicom osjetili sigurnu dubinu, U-415 je zaronila. Štedeći energiju, zaplovili smo na minimalnom broju okretaja i pustili da nas na zapad nosi dolazeća oseka. Naredbe su glasile da operiram u akvatoriju od otprilike 200 četvornih milja, približno 80 milja zapadno od obale, te da štitim ulaz u brestsku luku od neprijateljskih razarača i mogućeg iskrcavanja. U-415 je sad bila još samo sjena od broda. Kretanje joj je bilo sputano, njezina borbena spremnost dvojbena, a osnovne su joj potrebe za izranjanjem i obnavljanjem zraka i električne energije stalno uskraćivali britanski avioni, tako da se pretvorila u ploveći lijes, koji je još samo čekao na napad koji će ga poslati u grob.

Kad je oseka jenjala i svanuo novi dan, spustio sam U-415 na dno da tu pričekamo podnevnu plimu. Pramčanom je statvom dotakla pjeskovito tlo kao konj njuškom kad pase. Dao sam isključiti sve motore i pomoćne uređaje, pa svu posadu poslao da prilegne. Kad se opet s obale pojavila plimna struja, podigao sam brod s dna, otplutao dalje na pučinu, pa ga opet nasukao. Tu sam operaciju ponavljao u pravilnim razmacima. Druge smo se noći odvažili provesti na površini pet beskrajnih minuta i obnoviti zrak. Zaronili smo sred halabuke radarskih impulsa i nastavili svoju nečujnu vožnju tik uz dno. Povremene detonacije što su dopirale iz Engleskog kanala, podsjećale su nas da Englezi i prečesto uspijevaju ščepati cilj.

Poslije 40 sati U-415 je napokon stigla u doznačeno područje. S najmanjim smo brojem okretaja produžili na sjever na dubini od 30 metara. Naši prislušni uređaji nisu otkrili ni naga šumu propelera. Dok se dan bližio kraju, a time i trenutak za izranjanje, srca su nam zakucala brže i jače. Onda smo izronili u tihu noć.

Tommyji nas nisu uzeli na zub malo više od 20 minuta. A onda su se pojavili u velikom broju. Brzo samo zaronili. Tek što je more nad nas položilo svoj pokrov, uz grmljavinu se sručila čitava tuča avionskih i dubinskih bombi. Taj je nagli udar bio i previše za mog novog šefa stroja. Izgubivši vlast nad brodom, poveo nas je u vožnju toboganom, u kojoj nas je čas skoro zabijao u dno, a čas nas skoro izbacivao na površinu da dobijemo konačni udarac. Izvikujući naredbe, skočio sam na njegovo mjesto, ukrotio divlje gibanje broda i trimovao ga dok nije zaplovio u horizontali. A onda sam, uz duboki uzdah, rekao svom zgromljenom šefu stroja:

"Sad ti preuzmi, Selde, i drži je ovako."

Još uzdrman eksplozijama, preuzeo je komande. Bilo je to njegovo prvo bombardiranje, prvi susret sa smrću. Znao sam da moram imati razumijevanja prema njegovom neiskustvu i da bih mu trebao dati još mnogo priliku da se prilagodi.

S tom je uvodnom baražom počeo mrtvački ples. Cijele smo se noći zagriženo borili za površinu, energiju i zrak. Jedan sat pred zoru, na svom zadnjem izletu na površinu te noći, gotovo smo do kraja napunili baterije. Poslije zadnjeg zaglušujućeg plotuna, ostali smo u zaštitničkoj dubini, umorni, iznemogli, slomljeni.

Treći dan na pučini, baš kao ni četvrti, nisu donijeli savezničke razarače radi čijeg su nas uništavanja bili poslani. U noći sam između ta dva dana položio brod na dno, pa se čulo samo tiho disanje posade i blago struganje pramca što se vrtio po pijesku. Ali sljedeće nam je noći potreba za zrakom i energijom nametnula još jedan niz mučnih uspinjanja na površinu i brzih zaranjanja pred zubima eksplozija dubinskih mina. Za svo je to vrijeme U-415 uzalud čekala ratne brodove koje bi mogla napasti. Dok Royal Air Force nije štedjela snage u pokušaju da potopi i nas i druge samotne morske vukove, britanska nas je mornarica sasvim ignorirala. U naše područje nije ušao ni jedan jedini brod. Čitav sam se tjedan u tom kvadratu igrao glavom, a da nisam čuo ni razarač ni saveznički desantni brod. Devete noći te jalove operacije, javio sam u bazu, premda sam znao da time izazivam britanske avione: U AREALU NEMA PROMETA. ŠALJITE NOVE NAREDBE.

Odmah po odašiljanju poruke, zaronili smo i zaplutali na jedva 25 metara, sve očekujući Stožerov odgovor. Priopćili su nam da se vratimo u Brest. Taj je put u luku potrajao samo 42 sata, jer smo skočili na nadošlu plimu pa s njom doplutali u tjesnac pred Brestom. Kad smo 13. srpnja stigli na sastajalište bila je već noć. Brzo dizanje, hitar odgovor na eskortov upit i U-415 zadnji je put pojurila u luku.

U 22.35 umanevrirao sam brodom u bunker, pod zaštitu sedam metara debele stropne ploče. Strojevi su stali. Kad je Kapitan Winter preko mostića stupio na brod, sablasno je svjetlo bacalo crne sjene po žutim licima mojih ljudi. Primio je moj prijavak i sa smiješkom pozdravio posadu, no ipak nije uspio prikriti svoju duboku zabrinutost. Kad je prošao kraj vrste, okrenuo se prema meni i rekao prigušenim glasom:

"Pozvali su vas da se vratite zbog specijalne zadaće. Nađite se s mojim glavnim inženjerom da utvrdite glavne probleme, one za koje se treba smjesta pobrinuti, a dadu se brzo srediti. Za tri se dana morate opremiti za patrolu. To je najviše vremena što vam možemo dati."

Odsalutirao sam i popeo se na most. Tu je inženjer flotile već razgovarao s mojim šefom stroja, pa sam ga čuo kako veli:

"... i predlažem vam da s brodom isplovite iz Zaljeva već u sedam. Ima li prigovora?"

Prigovorio sam ja. Nisam spavao već 10 dana, a i posada se trebala odmoriti i vidjeti bar malo sunca. Smrknuto sam rekao prvom časniku:

"Pripremite brod za manevar točno u devet, i neka me kuhar probudi u sedam. Ima li pitanja?"

"Nikakvih, gospodine."

"Dobro, dajte ljudima slobodno. I pobrinite se da noćas ne bude nikavog pijanog slavlja ili ću morati ukinuti neke posebne povlastice."

* * *

Kroz magleni veo sporog buđenja čuo sam praskove mnoštva dubinskih bombi. Posljednji su me natjerali da otvorim oči. Shvatio sam da nisam na moru, nego u svom stanu u luci, i da mi netko lupa po vanjskim vratima. Još ošamućen, zašepao sam kroz sobu, otvorio unutarnja vrata i viknuo u međuprostor:

"No dosta, čujem, čujem!"

Kroz vanjska je vrata dopro stjuardov glas:

"Gospodine, trebali ste isploviti u devet, a već je deset. Od sedam vas pokušavam dići iz kreveta."

"Hvala. Molim nazovite bunker i recite Prvom da ću za deset minuta biti dolje."

Ljut što sam zakazao, brzo sam se obukao, poletio niza stube, sve ih preskačući pet po pet, pa izletio u bljesak sunca i zatim niz serpentinski puteljak potekao do bunkera. Kad sam skrenuo kroz velika vrata, opazio sam svoj brod. Upravo je isplovljavao krmom u unutarnji bazen, dimeći iz dizela. Planuo sam. Prvi časnik nije imao prava izvesti brod bez moje izričite naredbe. Baš kad sam pomislio kako ću ga dovesti u red, gromovita je eksplozija potresla zrak. Iz točke u kojoj je maločas bio moj brod, u zrak je briznuo golem vodoskok. I tada B bilo je to zacijelo priviđenje -krma.se U-415 digla iz mora poput balvana i hitnula dvojicu mojih ljudi u zrak. Gejzir se srušio i zapljusnuo brod. U-415 je udarila u minu. Skrenula je desno i dospjela uz dugi, kameni molo što je zatvarao unutarnju luku.

Na trenutak sam bio samo paralizirani svjedok ubojstva svojega broda. Došao sam k sebi i uskočio u motorin pa pojurio za U-415. Ona je zaplutala prema glavi mola, pa se čelimice zabila u kameni zid. U tom sam joj trenutku prišao. Iz okna tornja prokuljali su strojari i mornari, krvavi, blijedi, uzdrmani. Neki su šepali, drugi puzali i vukli noge. Brod se počeo naginjati na lijevi bok. Pojurio sam kroz struju ranjenika što se izlivala iz broda, popeo se na most i počeo kroz usko okno potezati ljude koji su se izvlačili na sve mile načine.

"Ima ih još u krmenom odjeljku, što mrtvih, što u nesvijesti", rekao je jedan strojar.

"Prebacite ih u komandni centar", zapovjedio sam. Nije mi odgovorio - jer se onesvijestio.

Aluminijskim se ljestvama nastavila uspinjati povorka ranjenika. Nekima su bile slomljene ruke, drugima noge. Kad je dotok odozdo presahnuo, upao sam u komandni centar u pratnji dvojice neozlijeđenih dočasnika. Brod je bio ruševina. Pristropne cijevi, vodovi, kablovi, sklopke, ručna kola i razna oprema, sad su ležali razbacani po palubnoj ploči i kaljužama. Prljava je, smrdljiva voda brizgala kroz veliku pukotinu u trupu i slijevala se u krmeni torpedni odsjek, brzo plaveći brod. Troje je ljudi ležala skoro mrtvo na palubnoj ploči u dizelskoj strojarnici. Još su dvojica ležala prostrta bez svijesti, zabijena između motora u krmenom odjeljku. Dok se brod punio nauljenom vodom i polako se slijegao ulijevo, nas smo trojica izvukla teške strojare u pramčani odjeljak. Netko je otvorio prednji kapak, koji je još bio iznad razine mora. Uz pomoć mnogih ruku, podigli smo strojare iz valjka i položili ih na jedan od mnogih čamaca koji su nam prišli.

U-415 se bila opasno nagnula, a krmu joj je već bilo progutalo more. Kad sam prešao na čamac, dobra je stara raga kliznula po kamenju i okrenula se lijevo. Onda joj je u mutnim vodama nestala paluba. I tada se još jednom grčevito podigla, pa su se toranj i most izvrnuli i čitav je brod nestao pod površinom. U-415 je skončala.

Još sam zurio u točku nad njezinim grobom kad je motori n dotakao ponton, a prvi mi časnik prišao. Bio je vidljivo potresen i šepao je. Opet je u meni buknuo bijes zbog tog manevra protiv pravila i bez odobrenja, pa sam se ljutito obrecnuo:

"Prvi, za ovo ću vam očitati bukvicu."

"Gospodine, glavni mi je inženjer flotile naredio da maknem brod s veza. Čekao vas je cijeli sat. I izgubio strpljenje."

"Glavni inženjer nije vaš zapovjednik. On vama ne može narediti ništa u svezi s brodom. To ste mogli znati. A sad skupite sve neozlijeđene i prebrojite ih. A ja ću otpratiti ranjenike u bolnicu."

"Gospodine, mislim da smo izgubili dvojicu."

"Da, vidio sam ih kako lete zrakom. Uzmite čamac i prokrstarite. Pobrinite se za njihova tijela i smjesta me izvijestite."

Silna je eksplozija privukla ljude s drugih podmornica baš kao i lučke radnike, osoblje

brodogradilišta i stožerne časnike u modrim odorama. U pomoć su priskočile mnoge ruke. Dok smo prenosili teške slučajeve u nekoliko bolničkih kola koja su već čekala, imao sam priliku pogledati im povrede. Svi su imali slomljene noge; stopala su im visjela unatrag, prsti pokazivali u krivom smjeru. Neki su očito pretrpjeli unutarnje povrede i sad su stenjali od bola. Drugi su pak bili u nesvijesti i krvarili iz glave; čini se da su zadobili frakturu lubanje.

Smjestio sam se u bolnička kola kraj teško ranjenog glavnog električara, pa smo zavijajući sirenama pojurili ulicama Bresta. Najednom mi je sinulo da je danas 14. srpnja, dan pada Bastille, i da je pogibija U-415 bila britanski dar francuskom narodu. Moj je brod pao žrtvom mine bačene 28. svibnja; lupa je njegovih dizela aktivirala akustične tempirne uređaje na mini. Pa ipak sam shvatio da mu je sudbina bila milostiva. U-415 nije bila potopljena na pučini, gdje bismo svi ostali živi zakopani; propala je u luci, gdje su naši izgledi za spas bili najveći. Zašto se ja nisam probudio na vrijeme? Zašto je prvi časnik popustio glavnom inženjeru i zašto je krenuo dizelima, a ne tihim električnim motorima? Sva su mi se ta pitanja bolno rojila po glavi. I zašto sam ja preživio tisuće udaraca na moru, dok su drugi morali poginuti? činilo se da sa mnom ne žele imati posla ni raj ni pakao.

Kad sam stigao u bolnicu, neki su moji ljudi već bili na operacijskom stolu. Petorica što smo ih spasili iz krmenih odjeljaka još su bila u nesvijesti. Lomovi ruku i nogu nisu bili ništa ozbiljno, ali su liječnici kazali da je dvojici napukla kralježnica. Drugi su zadobili frakturu lubanje, nagnječena, razne posjekotine po glavi - ozljede što su ih zadobili kad ih je udarac bacio na palubnu ploču. Kad sam otišao, iza sebe sam ostavio 14 članova posade.

Vrativši se u kompleks, zatekao sam Kapitäna Wintera svog na mukama. Glavni mu je inženjer rekao da je baš on izdao kobnu zapovijed. Budući da je inženjer flotile bio drugi čovjek u zapovjedništvu baze, Winter se našao u nezgodnom položaju. Meni pak, s obzirom na okolnosti, nije bilo do optuživanja svojih pretpostavljenih; time bih samo mogao ishoditi otpuštanje svog Prvog. Ja sam mu, međutim, već bio oprostio, razmišljajući da nije imao dovoljno samopouzdanja da se suprotstavi glavnom inženjeru, te samog sebe uvjeravajući da je on samo izvršavao naloge više vlasti.

Gubitak je U-415 uskoro postao samo još jedan statistički podatak u jezivom istrebljenju naših podmorničkih snaga. U prva smo dva tjedna srpnja - u razdoblju moje posljednje patrole - izgubili 11 podmornica bez šnorkela, odnosno gotovo sve koje su tada plovile. U Kanalu su bile potopljene još i dvije podmornice sa šnorkelom, pa je njihova protuinvazijska skupina bila svedena na pukih pet jedinica. Poslije potonuća U-415, U-413 je ostala još jedina preživjela od osam podmornica koje su isplovile uvečer 6. lipnja. Još je ležala u škveru čekajući kraj popravaka.

U međuvremenu je pet preostalih podmornica sa šnorkelom zahvaljujući svojim jarbolima za disanje ostalo uronjeno i tako izbjeglo uništenje iz zraka. One su nastavile djelovati u Kanalu, pa su čak i poznjele neke uspjehe. U-953 je potopila tri razarača; U-984 je pak na dno poslala tri teretnjaka i jednu fregatu, dok je U-763 potopila tri teretna broda i jednu korvetu.

* * *

U ta katastrofalna dva tjedna, konvoje što su prenosili invazijske potrepštine između južnoengleskih luka i normandijskih plaža, nikad nije istodobno napadalo više od tri do četiri podmornice. Da nisu bile tako bezumno žrtvovane, mogli smo imati još gotovo 100 podmornica. Budući da je uz »lom podmornica iznevjerio i Luftwaffe, Saveznici su na moru gubili jako mali dio opskrbe, pa su se nove savezničke divizije, potpuno opremljene i » tisućama tenkova i drugih vozila, izlile na obalu preko golemih pontonskih gatova dotegljenih do francuske obale. Uskoro su saveznici zauzeli i Cherbourg i tako osigurali jedno od ključnih uporišta svoje divovske operacije. Naša kopnena vojska nije uspjela spriječiti angloameričke snage da kroz njezine linije probiju duboke klinove sve do unutrašnjosti Francuske. Pao je Avranches i sad su američke postrojbe napredovale sjevernom obalom Bretanje, sve se više primičući Brestu.

Dan poslije uništenja U-415, otišao sam u prvi od mnogih posjeta svojim ranjenicima u bolnici. Većinu sam zatekao u dobru stanju, s rukama i nogama u gipsu. Petorica su najtežih ranjenika bili posve obavijeni sadrom; dvojica su još bila u nesvijesti i 32 sata poslije eksplozije. Podijelio sam velike količine cigareta i duhana. Bilo je to sve što sam mogao učiniti za te nedužne žrtve pogreške

učinjene iz neznanja.

Kad sam stigao do kompleksa, jedan mi je od mojih dočasnika rekao da je britanska postaja "Calais" tog jutra javila i o nama.

"Gospodine, spiker je rekao da ste U-415 potopili sami, da više ne morate ploviti u zastarjeloj podmornici." Ja sam se pak nasmiješio i rekao:

"Sad vidite kako Englezi brzo dolaze do informacija i kako ih odmah iskrive. To bi vam svima trebala biti opomena."

Provodio sam dane u nesrpljivom iščekivanju nove zapovijedi, te pripremao ostatak posade da možemo smjesta krenuti vlakom u Njemačku. Dok se Stožer mučio što će sa mnom, vidio sam Heina Siedera kako se vraća s misije, pozdravio Marbacha na gatu, poslušao Cordesovo izvješće o povratku kući. U četvero smo proslavili njihov uspjeh i pokušali vratiti nešto od dobrih starih dana uz mnogo šampanjca i raskošan ručak od morskih specijaliteta. Ako se itko od nas slavljénika i bojao da bi rat mogao završiti porazno, nikome to nije priznavao, pa ni samome sebi. U tom smo trenutku bili i nadalje puni nade i uvjereni u konačnu pobjedu. Ja sam, pak, bio čvrsto uvjeren da će rat doživjeti dramatični preokret u trenutku kad se pojavi veliko mnoštvo naših čudotvornih podmornica, a vjerovao sam i da ću uskoro na jednoj od njih zaploviti i sam.

A onda je došao 20. srpnja. Toga popodneva, poslije mog povratka iz posjeta ljudima u bolnici, stjuard mi je rekao da u časničkoj blagovaonici potražim Kapitana Wintera. Na svoje sam čuđenje ondje zatekao sve flotiline časnike i časničke namjesnike. Svi smo shvatili da je takav sastanak mogao izazvati samo nekakav događaj s dalekosežnim posljedicama. Nagađanja je bilo mnogo, baš kao što je velika bila i napetost kad je u blagovaonicu sa svojim stožerom ušao Winter. Kad je od nas zatražio pozornost, lice mu je bilo kameno:

"Meine Herren, dužnost mi je upoznati vas sa sadržajem teleksa što sam ga primio od podmorničkog admirala. Jutros je izvršen napad na Fuhrerov život. On je, međutim, prošao bez povreda. Nesuđeni atentator, časnik kopnene vojske, već je uhićen. Uvjeravam vas da ratna mornarica nije bila umiješana u zavjeru. Gospodo, ništa se neće promijeniti. Rat će se nastaviti do konačne pobjede."

To nas je otkriće osupnulo. Već sama činjenica da je netko pokušao ubiti idola cijele nacije nadilazila je sposobnost shvaćanja. Naša je reakcija sezala od nevjerice do duboke zabrinutosti. Razišli smo se smeteni i bijesni. Vijest je uskoro odjeknula cijelim kompleksom: posadama smo odmah kazali sve, prije nego što ih stigne zaskočiti promičba britanske radiopostaje "Calais".

Ja sam se posve smeten povukao u sobu. Dakako, znao sam da kod kuće ima stanovitog nezadovoljstva; to je bilo nešto sasvim prirodno u dugom i teškom ratu s mnogo žrtava i golemim opsegom razaranja. Pa ipak, nisam ni pomišljao da bi mogla postojati nekakva organizirana oporba koja bi snovala izdaju i čak pokušavala izvesti otvorenu pobunu. Iako sam se bojao da bi od tog pokušaja atentata mogao trpjeti njemački moral, ipak smo se uskoro uvjerali da je on u životu mornarice izazvao tek malene promjene. Bio je ukinut vojnički pozdrav, a partijski je način pozdravljanja postao obvezatan za sve rodove oružanih snaga. Zbog toga su često nastajale nezgodne i smiješne situacije, jer se na pozdrav u novom stilu često odzdravljalo uvriježenim salutiranjem. Što se tiče ostaloga, rat se nastavljao kao i do sada - stanje se neprestance pogoršavalo.

Onda je došao trenutak tužnog rastanka. Na dan 21. srpnja dva su remorkera povukla U-415 dnom luke do suhog doka. Dobio sam naredbu osigurati njezine dragocjene instrumente i povjerljive materijale. Pozvao sam časnike i raspoložive mornare, pa pošao u dok. Zatekli smo brod položen na desni bok. Stražnji je dio trupa bio rasporen, rebra su ispucala, krmeni su tankovi bili razderani, osovine svinute, a smjerna i dubinska kormila odsječena od trupa. Od U-415 je ostala tek hrpa željeza. Prepustio sam nadzor posla svojim ovlaštenicima i podmornici okrenuo leđa.

Dva dana poslije more je izbacilo tijela dvojice naših mornara ubijenih eksplozijom. U luku ih je dovezao minolovac na stalnoj dužnosti čišćenja. Na dan 25. srpnja pokopali smo svoje mrtve na malenom groblju u obližnjem predgrađu. Moja je izmučena posada došla u mornarički modrim odorama, neki i s rukom u gipsu, da odaju posljednju počast toj dvojici koja su poginula baš nizašto. Winter je položio svoj vijenac. A onda su, uz plotun iz 24 puške, polako u zemlju spustili

drvene lijesove.

Još prije svršetka dana, prihvatio sam se teške zadaće pisanja roditeljima poginulih. Što sam mogao reći roditeljima koji su, ako im već sin mora poginuti, željeli da to učini junački, u boju? Razmotao sam fini listovni papir s tankom, crnom crtom oko ruba i crnim Željeznim križem u gornjem lijevom kutu i prihvatio se pisanja. Još sam se dugo poslije ponoći mučio s rečenicama.

23.

Kad sam vidio da se srpanj primiče kraju, nisam se ražalostio. Kao što se to posljednjih mjeseci već bilo uobičajilo, uvjeti su se sve brže pogoršavali. Jake savezničke snage, koje su nadirale iz Normandije protiv našeg slabog otpora, prijetile su da će odsjeći Bretanju od ostatka Francuske i tako nam onemogućiti pristup Njemačkoj. Naše najvažnije podmorničke baze na atlantskoj obali iz dana su se u dan nalazile u sve većoj opasnosti. Te baze - nekoć živahne luke Bresta, Lorienta i St. Nazairea - već su bile praktički mrtve, skupa sa svojim podmorničkim flotilama. Samo je u srpnju bilo potopljeno još 18 podmornica, većinom u zračnim napadima. Među njima su bile i zastarjele U-212 i U-214 bez šnorkela, koje su bile isplovile iz Bresta da nam ispred praga maknu savezničke pomorske jedinice. Britanski su, međutim, razarači, koji su počeli stezati obruč oko naše luke, taj par poslali na dno.

U srpnju sam se, osim toga, oprostio i s prijateljima Sachseom s U-413 i Siederom s U-984. Njihove su patrole bile zadaća vukova samotnjaka, ali su oba broda - sa svom posadom i bila uništena u jedan jedini i isti dan.

S odlaskom najboljih prijatelja, sve sam se više osjećao suvišnim. Stožer još nije bio odlučio što će sa mnom i mojom posadom; uzalud je Kapitan Winter za nas intervenirao. Kako nisam imao drugog posla, pripremio sam se za rat na kopnu. Približavala se opsada Bresta. Dok su se američki tenkovi preko bretonskih gora valjali na jug, naše su se trupe počele povlačiti u Brest, koji je bio proglašen tvrđavom. Posvuda su se odvijali grozničavi radovi na pripremi obrane grada. Moji su ljudi dobili puške i strojnice, a meni je bilo rečeno da ih uvježbam za kopneno ratovanje. Izgledi da budemo stjerani u klopku Tvrđave Brest i zarobljeni, činili su se vrlo stvarnima.

Jednog sam se dana početkom kolovoza baš bio vratio s vježbi na poligonu sa svojim ljudima, kad su mi poručili da se javim zapovjedniku. Winter me dočekao s inače rijetkim smiješkom na licu:

"Vi ste sretnik, postavljeni ste za kapetana na U-953. Čestitam."

Ostadoh i osupnut i ushićen. Marbach, kapetan te podmornice, bio se zaputio u Stožer u Berlinu da primi Viteški križ - toliko mi je bilo poznato. Saznao sam da mu je povratak spriječilo savezničko napredovanje.

"Za jedan ćete sat preuzeti njezinu posadu", nastavio je Winter. "Taj je brod, kao što vam je već poznato, opremljen šnorkelom, a popravci će biti gotovi za desetak dana. Pripremite se za uzbudljiv posao."

"Gospodine, neobično mi je drago." Ta je nova naredba potpuno preokrenula sve moje perspektive u bliskoj budućnosti. Umjesto da ostanem zarobljen u Tvrđavi Brest, umjesto da poginem ili doživim poniženje zarobljeničtva u savezničkom logoru, bit će mi bar moguće boriti se i poginuti na moru. A to znam raditi i tu pripadam.

U naznačeni sat preuzeo kormilo Marbachova broda. Većina me je posada već znala ili je bar za mene čula; a to je, skupa sa sve većom opasnošću od saveznika, natjeralo ljude da novog kapetana prihvate s nadom i olakšanjem. S obzirom na to da je dio posade bio otišao na dopust, te se pretpostavljalo da se neće moći vratiti, upotpunio sam redove strojarima i mornarima s U-415, ljudima koji su prema mom novom brodu pokazali upravo zavidno zanimanje. Svi bi oni, samo da se ne moraju boriti na kopnu, rado otišli i u čunčiću u boj protiv britanskih razarača.

Sad su dani prolazili brzo u pripremanju za isplavljenje. Moja je mješovita posada radila iz petnih žila, utrkujući se s vremenom i u želji da ublaži sve veći nedostatak pouzdanih i iskusnih brodograđevnih radnika. Sve je više i više naših francuskih radnika bilo spremno poslušati savjet saveznika da se okane svojih osvajača. Neki su doslovce pobjegli u pauzi za ručak. A da sve bude

još i gore, oni koji su ostali bili su više nastrojani neprijateljski negoli vrijedni povjerenja, pa ih je trebalo stalno držati na oku. Povrh svega, ostatak je moje posade s U-415 bio poslan u vanjske rovove oko Bresta, a one koji su mi ostali na raspolaganju stalno su salijetali njemački civilni namještenici, nudeći im veliki mito samo da ih, kad jurnemo iz klopke, prošvercaju na podmornici. U takvim grozničavim okolnostima bilo nam je nemoguće ispoštovati rok isplovljenja.

Brest je čekao neprijatelja. Dok su se brze savezničke postrojbe u lepezi širile iz Normandije, pa zaprijetile Parizu, opkolile Lorient te stigle do St. Nazairea, u grad se slijevalo sve više vojske. Građani su Bresta sad ostajali kod kuće i s mješavinom straha, željkovanja i strpljivosti čekali što će dalje biti. Onda je Stožer naredio, ali prekasno, da podmornice evakuiraju Brest, Lorient i St. Nazaire. Do tada su, međutim, Britanci već bili predvidjeli Dönitzovu naredbu i zgradili nam sve putove bijega. Jake su razaračke snage zaplovile na jug, pa okružile i opsjele sve tri luke. Iz noći u noć, saveznički su avioni bacali mine u plovne vode, pa zaustavili sav površinski promet, a dolazak i odlazak podmornica pretvorili u beznadni pothvat. No osim što nas je lovio po moru, Royal Air Force je stalno napadao sve baze, i to s velikim snagama. Tragični su ostaci naše nekad slavne flote, što je brojila nekoliko stotina podmornica, sad odgađali uništenje skrivajući se po bunkerima, pokriveni sa sedam metara betona.

Na dan 13. kolovoza, u 10.45, našim su kompleksom u Brestu zatulile sirene zračne uzbune. Sklonio sam se u tunele izdubene u brdu. Skoro je istog časa odjeknula divlja pucnjava. S ulaza sam u tunel provirio van i zapiljio se u roj od dvadesetak četveromotornih Liberatora. Na srednjoj su visini uletjeli u koncentriranu paljbu naših teških protuavionaca. Primicali su se sve bliže, ne obazirući se na crne gljive što su praštale oko njih, tvrdoglavo držeći i kurs i visinu. Najednom se s aviona otparalo krilo i zaplovilo zrakom. Avion je pošao za njim, vrteći se i premećući na putu prema Zaljevu. Trenutak prije nego što je obogaljeni avion udario u more, na nebu su se razmotale bijele točke četiri padobrana. Britanski su zrakoplovi nastavili letjeti ravno prema našem podmorničkom bunkeru, pažljivo ciljajući. Sad se zapalio i drugi Liberator, pa skrenuo iz formacije. Treći je pak eksplodirao u zraku. U tom su trenutku svi preostali avioni ispustili po samo jednu, golemu bombu. Te su bombe, koje sam jasno vidio u trenutku kad sam se počeo povlačiti dublje u tunel, kosom putanjom poletjele prema bunkeru. Vulkanske su eksplozije zaljuljale brdo, od njih je zadrhtao zrak. Kruti su nas udarni valovi skoro bacili s nogu i oduzeli nam dah. Prema baražnim su se balonima digli visoki vodoskoci prašine i krša, pa zaklonili čitavu panoramu. Još nekoliko pucnjeva iz naših protuavionskih topova, tiha grmljavina na sjevernom nebu - pa tišina.

Pojurio sam nizbrdo, zabrinut za svoj novi brod. Uspentrao sam se uz mase kamena i smrvljenog betona, pa uletio u mračnu studen bunkera i U-415 zatekao sasvim nedirnutu, kako se lagano ziba na vezu. Krenuo sam dugim nogostupom, kraj mnogih praznih pregradaka, i tako sve do .kupine radnika. Oni su pak zurili u vis, i tada sam u stropu ugledao malenu pukotinu iz koje je virilo armaturno željezo. U-247, jedina preostala podmornica u bunkeru, bila je prekrivena tankim slojem betonske prašine. Bomba od test tona, najteža s kojom su Saveznici raspolagali, svoj je bijes istutnjala utaman. Budući da je to bio jedini pogodak u naše instalacije, protivnikov je silni napor da iskorijeni i dvije preostale podmornice u luci urodio potpunim neuspjehom.

Vratio sam se svom brodu da vidim kako napreduje posao, koji je po mom sudu trebao biti gotov za četiri dana. Kad sam stupio na U-953, šef stroja, koji je služio pod Marbachom, pozvao me u pramčani torpedni odsjek. Spustio sam se u valjak - i zagledao u zjapeći tunel torpedne cijevi. Unutrašnja su vrata bila odvaljena. Okrugli kapak, uz vanjska vrata jedina sigurnosna pregrada, ležao je na palubnoj ploči. To me zbunilo i zabrinulo.

"To je", rekao je šef stroja, "od udarnog vala bombe što je eksplodirala u bazenu pedeset metara odavde. Uvjeren sam da smo tako izgubili bar nekoliko podmornica. Kad su vanjska vrata cijevi otvorena, a unutrašnja pokvarena, dovoljna je i jedna dubinska bomba. Ali nitko nije preživio, pa nam nije ni imao tko ispričati."

"Čujte," rekoh, "da vanjska vrata nisu bila nepropusna, naš bi brod sad ležao na dnu - pa bismo i vi i ja morali krenuti na dugu šetnju kući. Provjerite sva vrata, a ta razvaljena dajte zamijeniti. I učinite to brzo. Ne želim više nikakvo odgađanje isplovljenja."

* * *

Baš kao i u Brestu, saveznički su zračni napadi na podmorničke bunkere u Lorientu, St. Nazaireu, La Palliceu i Bordeauxu urodili mršavim ili nikakvim plodom. Savezničko je napredovanje na kopnu, međutim, širilo užasnutost. Svi koji su mogli pobjeći, iz naših su ugroženih sjevernih baza srljali prema La Palliceu i La Rochelleu. Te luke, što su imale zajednički ulaz između dvaju otoka, Ile de Re i Ile d'Oleron, još nisu bile opsjele britanske pomorske jedinice i nudile su put bijega kroz Francusku za one tisuće Nijemaca kojima je bilo naređeno povlačenje. Stožer je bio izabrao baš taj par luka kao pribježište podmornica sa sjevera. Tu su naše podmornice trebale - u potrepštinama i u popravcima - dobiti sve potrebno za sljedeću misiju.

Sad je, međutim, britanska mornarica vladala vodama pred sjevernim lukama, pa su naše posade, koje su napuštale bazu u šepavim, tek napola popravljenim podmornicama, imale slabe izgleda da u te dvije luke stignu žive i zdrave. Podmornice koje nisu potopili razarači koji su držali blokadu, uništili su avioni ili ih raznijele mine. U-736, koja je isplovila iz Lorienta, bila je potopljena 6. kolovoza. U-608, koja je pošla za njom, bila je potopljena skoro na istome mjestu 10. kolovoza. Sutradan je U-385 raznijela baraža dubinskih bombi. Na dan 12. kolovoza kraj Lorienta je bila potopljena U-270, dok je U-981 udarila u minu pri pokušaju prodora u luku La Rochelle. Na dan 14. kolovoza U-618 je obogaljio zračni napad, a potom su je potopili razarači. Na dan 18. kolovoza U-107 je podlegla bombama, dok je U-621 pala žrtvom jedne od najiskusnijih lovačkih grupa što su plovile Biskajskim zaljevom.

U tim danima njemačkog pada, slomu su naše obrane na Atlantiku bili skoro ravni porazi na drugim bojištima. Sovjetske su armije oslobodile Przemysl, Bialystok, Kovno i Prešov, te svojom moćnom ofenzivom prodirale sve dublje u negdašnji ruski teritorij. U Grčkoj su pak naše snage doživjele velike neuspjehe, dok je Rumunjska prešla u saveznički tabor. U Italiji su se naše postrojbe povukle iz Rima i sad su se borile da održe novu bojišnicu dalje na sjeveru. A na kraju svih tih poraza i susljednog meteža, još su se i na sredozmenoj obali između Nice i Toulona 15. kolovoza iskrcale jake američko-francusko-britanske invazijske snage i sad su savezničke oklopne jedinice, što su s te nove fronte hitale na sjever, prijetile odsijecanjem naših divizija u zapadnoj Francuskoj. Podmornička je baza u Toulonu bila eliminirana bombardiranjem i potapanjem osam podmornica, među kojima i moje stare U-230. Posljedica je toga bila da je podmornički rat na Sredozemlju sasvim prestao. Tu je očajnu sliku zaokružio gubitak svih naših razarača, brodova obalne straže i minolovaca u francuskim vodama.

Sa svim je tim povlačenjima stigao nered, pa čak i panika, a ozračje se u Tvrđavi Brest bližilo eksploziji. Grad je bio proglašen zabranjenom zonom za našu vojsku. Stanovništvu je pak bio nametnut strogi policijski sat. Brodogradilište je osiguravalo pomorsko pješništvo. Svi su protuavionski topovi, radi očuvanja obrambenog perimetra, bili premješteni na strateške položaje. Ulice grada i njegovih predgrađa obilazile su do zuba naoružane mornaričke ophodnje. Vojnopomorski koledž, dom nekoć sjajne 1. podmorničke flotile, sad je bio odabran za središnju točku obrane Bresta, i to zbog golema sustava podzemnih tunela. Deveta je podmornička flotila bila raspuštena, a njezinu je zapovjedniku bilo naređeno da krene u Norvešku. Zadnja mu je gesta bila uspješno izvršenje skoro nemoguće zadaće: ponovnog osposobljavanja Boddenbergove U-256. Ta stara podmornica, dovedena u plovno stanje, pa čak i opremljena šnorkelom, napokon je uspjela kliznuti iz luke i uz grebenje se probiti kroz britansku blokadu.

Sad se Kapitan Winter našao pred završnim činom. Vitalne je jedinice 1. flotile prebacio u podzemne špilje te majstorski uspio onemogućiti invaziju njemačke kopnene vojske. Brojni njezini osorni časnici, koji su se izvukli od borbi za opstanak Reicha te nekim čudom lagodno živjeli u Francuskoj, sad su stizali u luku sa svojim francuskim prilježnicama i hrpama privatne prtljage, vina i šampanjca. Neki su od tih časnika tražili da im se podmornicom prebaci sav njihov imetak te bi se i te kako zgranuli kad bi ih Winter odbio. Ta je situacija poprimila dimenzije rasula kad su na frontovsku liniju bili ispaljeni prvi meci, a pred vanjskim se rovovima uz bruj motora pokazali prvi američki tenkovi tipa Sherman.

U tim kaotičnim danima, kad je mornarica ostala kao jedini branitelj Bresta, a nitko nije ni znao gdje prolazi bojišnica, kao ni kad će saveznici napasti, u opsjednutoj su luci ostale još samo dvije podmornice, to jest U-953 i U-247. Popravci koji bi im omogućili da se pokušaju domoći slobode

bližili su se kraju. U-247 su prvu dovršili, pa se pokušala probiti. Izgubljena je sa svom posadom. Ostao je, dakle, samo moj brod.

Na dan 19. kolovoza U-953 je napokon proglašena plovno sposobnom - uz neka ograničenja. Dizeli su joj bili u najjadnijem stanju. Akumulatore joj je već ranije trebalo zamijeniti, ali nije bilo materijala, doknadnih dijelova ni vremena a ni prilike za ikakve veće popravke. A izvjesno je bilo i da nećemo imati mogućnosti za trimska uranjanja, baš kao ni za vježbanja sa šnorkelom. Zahvaljujući neumornom naporu svih ljudi na brodu, otvorili smo četvere oči da spriječimo svaki pokušaj francuskog pokreta otpora da na našem brodu, dok je na vezu, izvrši sabotažu, a uspjeli smo se opremiti i s ponešto hrane i goriva. Meni je pak, na moj užas, bilo naređeno da na brod ne uzimam toipeda, već da i brod i cijevi napunimo svom inženjerijskom opremom i vrijednim instrumentima, baš kao i ključnim osobljem koje možemo ponijeti, te da se pokušamo izvući iz stupice. Taj smo dragocjeni teret trebali prebaciti južnije od La Rochelle, gdje bi civili onda još mogli preko Francuske pobjeći kući i u sigurnost.

Kritički sam razmotrio situaciju pa zaključio da je ono što je dobro za civile još bolje za ostatak posade U-415. Pošto sam od Wintera ishodio dopuštenje da ih uzmem na brod, svoje sam vjerne mornare pokupio po rovovima, odvezao ih do zuba naoružane do bolnice da se pozdravimo s onim članovima posade koje su teške rane silile na prepuštanje dugoj opsadi. Onda sam svojim dvjema posadama naredio da ostave sve što im nije nužno i nadzirao njihov egzodus iz kompleksa. Kad sam stigao na molo, našao sam se pred velikim mnoštvom uplakanih civila. Živo su gestikulirali, i Francuzi i Nijemci, pa se pokušavali silom probiti na brod. Moji su ljudi tu izbezumljenu svjetinu gurali i bacali natrag na molo. Neki su tako očajnički željeli pobjeći, da smo ih od broda morali odbijati uperenim oružjem.

Posada se brzo na krmenoj palubi postrojila za prozivku. Na mostu su stajala šestorica civila, napeta i naizgled izgubljena. Moj je prvi časnik pripremio prekomjernu posadu za smotru. Brojeći i onu šestoricu civila i mene, bilo nas je 99 duša - 45 više od uobičajenog broja. U nadi da ću time obeshrabriti ljude na molu, jakim sam glasom izgovorio svoju tmurnu riječ posadi:

"Želio bih istaknuti da će nam ova patrola biti jedna od najtežih. Plovit ćemo od mola do mola sa svom posadom na borbenim mjestima. Redovna će posada upravljati brodom, dok će posada U-415 obavljati njihove uobičajene poslove. Radit ćete, jesti i spavati na borbenim mjestima. Neće biti hodanja ni suvišnih razgovora. Na prikladna će mjesta biti postavljene limenke za fiziološke potrebe. Želio bih da vam svima bude jasno da priobalne vode vrve neprijateljskim brodovljem te da su naši izgledi da sve to preživimo veoma mršavi. Šanse su deset prema jedan da se nećemo probiti kroz tri britanske blokade i stići do La Rochellea, stoga ne gajite nikakve iluzije. Morate biti spremni na trenutno isplavlavanje. Nitko ni zbog kojeg razloga ne silazi s broda."

Otpustio sam posadu i okrenuo se onoj šestorici civila. Sad su oni po prvi put s užasom shvatili opasnost pred kojom su se našli, pa su dvojica zgrabila kovčege i pohitala s broda. Dok sam ih gledao kako odlaze, bilo mi je i drago i smiješno: tako smo dobili malo više mjesta za disanje. Preostala su četiri hrabra civila pošla za mnom pod palubu. Središnji prolaz i svi odsjeci osim komandnog centra bili su pretrpani visokim hrpama velike, glomazne opreme, drvenim sanducima, kovčezima i kartonskim kutijama. U prednjem je tropednom odsjeku materijal bio složen u kaljuži, po policama za rezervna torpeda i torpednim cijevima. Rekao sam četvorici gostiju da im je tu mjesto, i ostavio ih tako zabezegnute.

Onda sam pošao javiti Winteru da smo spremni za isplavljenje. Dok sam se serpentinskom stazom uspinjao prema kompleksu, zapuh mi je vjetra donio štekatanje strojnica sa sjevera, a onda sam ugledao Winterova Adjudanta kako juri nizbrdo. On mi je bez daha rekao da na brod moram uzeti još četiri tehničara iz luke - ljude koje Reich ne može prepustiti Amerikancima. Budući da nam se ti nenadomjestivi ljudi ne mogu pridružiti prije jutra, naš se odlazak odgaga za 24 sata. Vratio sam se do broda ojađen do srži, jer što duže ostanem u luci, to ću se teže kroz blokadu probiti do La Rochellea.

Uskoro se brodom proširio miris gulaša. Ljudi su sjedili na sanducima i kovčezima, cijevima i ležajevima, pa jeli ručak za koji su vjerovali da im je zadnji u luci. Naš je radio svirao tihu i ugodnu glazbu. Baš sam sjedio za pisaćim stolićem u svojoj niši i planirao bijeg, kad se glazba stižala a

spiker počeo čitati vijesti:

"Ovo je emisija za naše prijatelje podmorničare u Brestu. Došlo je vrijeme da vas oslobodimo od borbe. Ako isplovite iz luke s bijelom zastavom na periskopu, prema vama ćemo postupati s uvažavanjem. Ali ako se odlučite za borbu, onda je pred vama samo brzo iščeznuće. Obraćam se izričito vama, posadi U-953, koja mora još jednom isploviti. Mogu vam reći da na vas već čeka tucet britanskih razarača, te da će vas oni, ako odlučite i dalje ratovati, potopiti. Upozoravam vas, to će vam biti posljednja..."

Čuo sam i previše pa sam ljutito dreknuo u radio-kabinu:

"Skidaj tu budalu i pusti malo glazbe!"

"Ali, gospodine," rekao je radist, "to je jedina stanica koju hvatamo u bunkeru."

"Onda je isključio i stavi neku ploču."

* * *

Popodne 21. kolovoza stigla su i naša zadnja četvorica turista, i to sa svom silom prtljage i instrumenata. Nisam im dao da ponesu više privatnih stvari od mojih ljudi, pa su se pridošlice, poslije žučljive rasprave, ipak rastali s dijelom privatne imovine. Smjestio sam ih u krmeni torpedni prostor - tu će jesti, spavati, a vjerojatno i umrijeti. Onda sam naredio da se trup hermetički zatvori, radio isključio a akumulatori napune do kraja. Kad sam silazio s broda, oba su se dizela dimila i odzvanjala u šupljem prostoru veza.

Izišao sam iz hladnog i mračnog bunkera na zasljepljujuće sunce i ljetnu jaru, pa produžio uzbrdo na zadnji prijavak. Golema je kamena gromada vrvjela ljudima u odori kopnene vojske. Mnogi su časnici bili u paradnim odorama prikladnim za gala večer u Pariškoj operi, ali ne i za obranu Tvrđave Brest. Posvuda nered i živčana prenadraženaost. Pred podzemnim se tunelima zaustavljaju bolnička kola - dopremaju prve žrtve bitke za Brest. U vanjskim se rovovima vode ogorčene borbe, a nekoliko se američkih tenkova probilo u blizinu našeg kompleksa. Pojurio sam kroz tunele u potrazi za Winterom, ali su mi rekli da je otišao u kompleks. Slijedeći detonacije teških protuavionskih topova, stigao sam u napuštenu bazu baš u trenutku kad se na jedva 700 metara sjevernije digla velika crna gljiva dima. Na ravnom sam krovu jugoistočnog krila opazio ljude iz mornarice, dvogleda uperenih na sjever, prema poprištu bitke. Pojurio sam uza stube i pronašao Wintera; on i ljudi iz njegova stožera bili su ushićeni uspjehom naših topova. Jedan je američki tenk bio demoliran kad je pojurio prema koledžu. Winter se već bio pomirio s tim da su i obrana Bresta i njegova flotila od jednog broda prešli u ruke vremesnog i nervoznog generala s monoklom. Prišao sam zapovjedniku i javio mu da je U-953 sposobna za plovidbu.

"Trenutak isplavljanja odredite po vlastitom nahođenju", odgovorio je Winter. "Kad biste isploviti?"

"Poslije zalaska sunca, gospodine, u dvadeset jedan i trideset."

"Doći ću vas ispratiti. Ali bez suvišna komešanja, molim vas. Ne bih želio da među lučkim radnicima pobudimo sumnje."

Kad smo krenuli nizbrdo, zavrištale su sirene za zračnu uzbunu. Potrčali smo prema ulazu u podzemne instalacije. Nekoliko trenutaka kasnije brdo se počelo tresti od beskrajnog niza strahovitih eksplozija. Pošao sam za Winterom u golemu mrežu tunela, kraj mnogih poljskih ležajeva na kojima su već ležali prvi ranjeni u boju. Preletio sam pogledom preko blijedih njemačkih bolničarki, pred kojima je bila mračna budućnost; preko raščupanih mladih Francuskinja koje su uznemireno čekale strašnu sudbinu kolaboratora; preko oholih kavalira, što su uznosito koračali u visokim čizmama i sjajnim odorama, u hlačama s crvenom prugom; preko smetenih mornara i pripadnika pješaštva, što su jurcali na sve strane i izvršavali grozničave naredbe. Bombardiranje se neumorno nastavljalo. Sve je u tim katakombama - od tla i postelja, pa sve do ljudi u trku - bilo preplavljeno divljim urlanjem protuavionskog topa te se treslo od stalnih vibracija teških eksplozija. Bio je to početak kraja Tvrđave Brest.

A onda je poslije 30 minuta divlji napad prestao. Pošto je neko vrijeme sve bilo mirno, sirene su najavile odlazak napadača, a ja sam se s Winterom vratio u kompleks. I tu smo zanijemili od prepasti. Gdje je maločas stajao dostojanstveni kompleks granitnih zgrada, sad su bile skoro potpune ruševine. S padom je Koledža bila zapečaćena i sudbina 1. podmorničke flotile. Winter je

stajao sred ruševina svojega djela. Preostalo mu je tek da i svoj posljednji brod pošalje na more. Shvatio sam da želi biti sam, pa sam polako krenuo prema svojem brodu.

24.

Vrijeme: 21.20 sati, 22. kolovoza 1944. Na palubi je bilo tek nekoliko mornara koji su se pozabavili cimama. Ja sam pak stajao na mostu u očekivanju Winterova oproštaja.

On je u 21.29 prešao preko mostića. Odzdravivši po vojnički, kazao je:

"Pripazite dobro na dečke i brod - i sretno."

"I vama, gospodine. Nadam se da ćemo se uskoro sresti u sretnijim okolnostima."

"Ma pustite to, nego se mičite odavde dok još nije prekasno."

Nekoliko naredbi i cime se skidaju s bitvi i mostić gura natrag na molo. U-953 nečujno klizi iz svoje pregrade. Zatim je kliznula prema sredini zaljeva, oprezno, nečujno, kao da ne želi aktivirati akustičke mine. Sasvim sam zaustavio brod, spustio se u trup, a onda ga je šef stroja rutinski spustio radi trimskog zarona.

Uvjeti koji su vladali u tom uskom valjku bile su čista sprdnja s mornarskim umijećem i podmorničkim pravilima sigurnosti. Središnji je prolaz bio zakrčen dragocjenom opremom naših turista. Komunikacija je između pojedinih odsjeka bila ozbiljno otežana. Velika težina dodatnog tereta, a osim toga i posada dvostruko brojnija od uobičajene, stvarali su izvanredne poteškoće šefu stroja koji ih je morao rješavati. Trebalo mu je preko sat vremena da uspostavi uzgon i ravnotežu potrebnu za prevladavanje svake krize.

U-953 je izronila pa upuzala u sjenu pratećeg broda, vjerojatno još jedinog na površini. Noć je bila bez mjesečine; bilo je mračno kao u rogu. Eskort se pokrenuo; U-953 je pošla za njim. Prošavši uronjenu mrežu prebacio sam se na dizele. Kad su litice nestale u daljini a prema nama ravno iz prove zaiskrili radarski impulsi, shvatio sam da su nas već uočili. Najednom je 200 metara ispred nas u noć uzletjela svijetleća raketa. Istog nam je trena eskort zasignalizirao malenom svjetiljkom: UPOZORENJE. ENGLJSKI TORPEDNI ČAMCI U POLOŽAJU ZA NAPAD. PRIPREMITE TOPOVE.

Nisam mislio da ću se s Britancima sastati na takav način. To mi je najednom pomrsilo sve račune, pa sam upozorio ljude za topovima:

"Tražite mala plovila - pucajte čim ih ugledate."

Svijetleća je raketa zgasnula i more je opet bilo crno. Eskort se zaustavio, zbog čega sam i ja morao učiniti isto. Sad smo bili izloženi opasnosti koju nismo mogli vidjeti i na koju nismo mogli ni pucati zato što su naši topovi bili beskorisni pri napadu ravno iz prove. Da prihvatim borbu, morao bih okrenuti U-953, usmjeriti joj provu prema Brestu a topove prema sićušnim čamcima. No kako da na pučinu isplovim krmom?

Signalizirao sam eskortu da polako produži naprijed i stalno izbacuje svijetleće rakete ne bi li torpedne čamce odvuкао u dublju vodu. Ali čim smo krenuli, opazio sam desetak sjena kako s udaljenosti od oko 800 metara kreću u brzi napad. Viknuo sam:

"Oba dizela punom naprijed i kormilo oštro lijevo!"

U-953 je nevoljko skrenula, pa na nekoliko beskonačnih sekundi neprijateljskom napadu izložila cijeli bok. Čim je moj brod završio zaokret, planuli su topovi. Punom smo se brzinom vratili u luku te tako torpednim čamcima uskratili prvu priliku da izbace svoj eksplozivni tovar. Maleni britanski čamci, daleko nam nadmoćni brzinom, brzo su nam se primakli u sjaju svijetlećih raketa. Ali onda, jednako brzo kao što su se i pojavili, ti su se maleni vragovi okrenuli i udarili prema pučini.

Taj mi je incident razorio nadu da ću isploviti te, a možda i bilo koje druge noći. Ti maleni torpedni čamci ne samo da su bili smrtonosni već i sami po sebi, nego je i njihovo neočekivano pojavljivanje upućivalo na podršku jake razaračke flote. Činilo se da je naš povratak u Brest nepovratan te da smo osuđeni svoj brod dići u zrak i podijeliti sudbinu s opsjednutim garnizonom.

Kad se U-953 ušuljala nazad u luku, bila je već skoro zora. Rekao sam posadi da se drži podalje od lučkih radnika i šuti o noćšnjoj pustolovini. I onda sam, i po drugi put, zatvorio zelenu zavjesu

oko svoje niše i pokušao smisliti nekakav izlaz. Ostajala je još samo jedna mogućnost: odvažiti se na odlazak u zaronjenom stanju. Taj je manevar bio silno opasan zbog plićina, mina i jake struje, i još ga nitko nije iskušao. Ali sam računao da bismo, ako isplovimo za plime i bez izdajničkog pratećeg broda, možda mogli do tjesnaca doplutati neopaženi, pa onda zaroniti čim more bude dovoljno duboko da nam pokrije most. Tada bismo stekli nekakve mršave izgleda da s dolaskom oseke isplutamo iz stupice.

Tiho sam ustao s ležaja, dok je stotinjak ljudi spavalo dubokim snom i s potpunim povjerenjem u moju sposobnost da ih odvedem u slobodu. Na svom putu na prijavak Winteru, prošao sam kroz posve napušten bunker i dvorište. Zatekao sam ga, skupa s njegovim stožerom, u podzemnom labirintu. Dok sam mu podnosio izvješće o incidentu s torpednim čamcima i opisivao mu kako kanim nadmudriti Tommyje, Winter se držao zabrinuto, vrlo ozbiljno i umorno. Poželio mi je mnogo sreće, pa upitao:

"Hoćete li mi se pridružiti u inspekcijском obilasku rovova?"

"Bilo bi mi jako drago, gospodine, ali se moram pripremiti za noćas. Ne spavam već danima." Našto mi je Winter odgovorio smrknuo:

"Možda propustite nešto što nitko živ neće moći prenijeti potomstvu." A onda je, prikrivši osjećaje opuštenom grubosti, dodao: "Ali nije važno, samo načulite uši i visoko podignite čelo. Ne mogu vas doći ispratiti. Moja me dužnost zadržava ovdje."

Opet smo se rukovali. Okrenuo sam se sa sasvim jasnim osjećajem da se više nikad nećemo vidjeti.

* * *

U 02.55, na dan 23. kolovoza, u stranu sam odgurnuo zelenu zavjesu, navukao kožnu jaknu, stupio u sumračno osvijetljeni komandni centar te podsjetio šefa stroja da, kad mu naredim, zaroni vrlo oprezno. Potom sam zauzeo svoje mjesto na mostu.

U 03.05 sam izvezao U-953 iz bunkera na put bez povratka. Dok je ona nečujno klizila u noć i prema uskom kanalu što vodi ravno neprijatelju u ralje, bacio sam posljednji pogled na grad za krmom. Luka sa svojim golemim dokovima i brodogradilištima sad je bila tek puka sjena. Koledž na vrhu brda, izbombardiran i devastiran, ocrtavao se na noćnom nebu svojim neobičnim obrisima. A iznad svega su bile mutne konture Bresta, grada prikovana za okrutnu povijest rata, koji je čekao razaranja i predaju. I sad sam potpuno osjetio, možda po prvi put, da je sve nepovratno izgubljeno - i slava, i uspjeh, i pobjede. Prošlost se više ne može obnoviti.

U-953 je proplutala kraj napuštene podvodne mreže i poput utvare zaplovila u tjesnac. Naš je bijeg prikrija mračna pozadina brda i litica. U 03.45, na vrhuncu plime, kliznuti smo plitkim plovnom putom. Plovio sam po sjećanju i uspijevao zadržati brod u plovnom kanalu. Kad su se na istočnom nebu pojavile prve pruge svjetla, pred sobom smo opazili neprijateljske čamce. Ležali su nepokretni, tek crne točke na purpurnom moru - a more još nije bilo dovoljno duboko da uronimo. Nastavio sam ploviti na malom broju okretaja, izbjegavajući stvaranje šuma, pa neprijatelju izložio najmanji obris. Dok smo s nestajanjem plime klizili prema blokadi, meka je slutnja boje na nebu najavila zoru. A onda sam u krutoj formaciji čamaca zamijetio iznenadno komešanje. Jurnuli su mirnom površinom, pa krenuli prema grebenju s obje strane prolaza. U tom smo trenutku dosegli granicu našeg površinskog napredovanja.

U 04.23 smo zaronili - i ispustili dug uzdah. Naš je pramac polako tonuo u more. Nekoliko sam dugih sekundi pratio gibanje tih malenih brodića, a onda je u potkovicu mosta navrlo more. Spustio sam poklopac i poslušao grgorenje vode koja je zahvaćala brod. Dok su kroz bonacu na sve strane jurcali mnogobrojni torpedni čamci, površinu su mlatiti glasni vijci visokog tona. U trenutku kad je šef stroja dovršio trimovanje U-953, izveo sam unaprijed proračunate poteze: spustio sam je na 15 metara i prebacio na nečujnu vožnju. U daljini su bezazleno prasnule tri dubinske bombe.

04.40: U-953 tone na 20 metara. Preko našeg pretovarenog valjka križaju se putanje mnogih jurećih čamaca, iz kojih, da nas uplaše, bacaju ručne bombe.

05.08: Naprijed desno eksplodira šest dubinskih bombi. Površinom klizi mnoštvo vijaka prodorno se oglašavajući i tjera nas da se u svom vlažnom lijesu preznojavamo i nagađamo.

05.20: Prema pučini detonira plotun od dvanaest kanti. Kroz plićak počinje proskakivati

pijukanje Asdica. Nova serija eruptira sprijeda desno, grmi kroz priobalne vode i još dugo odjekuje.

06.45: Brod lebdi na 40 metara. Torpedni čamci odlučno krstare daleko za krmom te i dalje bacaju ručne bombe. Kroz čitavu prednju sekciju, od Quessanta do najjužnijih klisura Bresta, ocean titra od nasumce bačenih dubinskih bombi.

07.30: Mijenjam kurs na jugo-jugozapadni i spuštam brod na 50 metara.

08.10: Proplutali smo 20 milja neposredno iznad dna i nekoliko puta udarili u pijesak, ali nam je struja uvijek nježno odigla brod s neravnog dna. Nekoliko milja sprijeda četiri razarača plove u cik-caku srednjom brzinom. S desne strane još jedna lovačka grupa pretražuje dubine tražeći bjegunca. Sad naši civili već umiru polaganom smrću od straha i prenapetosti.

09.00: Skrećemo na novi kurs na 200 stupnjeva. Ništa ne vidim, a ne mogu se orijentirati ni prema instrumentima, pa se zato povodim za intuicijom. Isključujem oba motora i puštam brod da pluta i kliže iznad dna na zračnom jastuku južne struje. Kako se akcija na površini pojačava, jača i Asdicovo pijukanje što udara u čeličnu ljusku.

09.40: Stigla je plima. Šef stroja spušta nos broda u pjeskovito dno. 85 metara ispod lovaca. Posvuda oko nas mlate more nervozni vijci tuceta razarača. Oni stalno opisuju krugove, pa zastaju, pretražuju, bacaju bombe, pregrupiraju se, jure naprijed, opet zastaju, pipkaju, bacaju bombe koje nas pritišću na grebenje i pretvaraju nam trup u mučilište.

Podne: U-953, pramca okrenuta u struju, ziba se lagano poput njihala. Eksplozije i šum propelera održavaju sve ljude u napetom stanju, no kao da voda - siva, muljevita, topla, puna algi i oceanskog otpada - ipak naš brod štiti od razotkrivanja.

16.30: Plima počinje opadati, struja se okreće i otječe u more. U-953 podiže nos i nastavlja kretanje poviše dna. Umotan u čegrtavu, pijukavu, praskavu koprenu zvuka, brod polako klizi u Biskajski zaljev. Dok šumovi polako zamiru, postaje očito da smo se promigoljili između britanskih brodova te isključili iz klopke. Sad smo slobodni - no uznici vlastitog smrada. Uzani je čelični valjak ispunjen groznim vonjem što se diže s mnoštva oznojenih tijela, iz dizelskog ulja i maziva, kao i prepunjenih limenki za sanitarne potrebe. Neki inženjeri iz brodogradilišta povraćaju.

24. Kolovoza, 03.00: Krajnji je čas da pomoću šnorkela prozračim odsjeke. Taj proces traži da ploveći uronjeni uključimo dizele - a to je novost koja me je dugo gicala. Šef stroja diže brod na 14 metara, daje podići jarbol i iz njega ispustiti vodu, kao i otvoriti ventile. Uz dugi uzdah, u uznojenu se valjak ulijeva struja zraka. Jedan dizel počinje mrmljati i u trup uvlačiti dodatne količine hladnog morskog zraka. Brod pridobiva brzinu, pa se stabilizira i kruto plovi kroz dubine. Kakav osjećaj! Njegovo me dojmljivo držanje uvjerava da je rođena totalna podmornica. Nema vite potrebe izlagati se istrebljenju na površini. Život je u njemačkoj cijevi za ronjenje opet postao podnošljiv.

Napunili smo akumulatore i neopazice zaplovili istočnim rubom Biskajskog zaljeva koji vrvi neprijateljskim plovilima. Zaustavili smo strojeve pa stali u nepravilnim razmacima osluškiivati šumove, tako da nam nijedan progonitelj ne može ucrtati kurs i presjeći nas smrtonosnom baražom. Kad je svanuo novi dan, prekinuo sam naše podvodne vježbe disanja. Uvukli smo i periskop i šnorkel, pa izbalansirali U-953 na dubini od 40 metara.

Dok je Sunce nastavljalo svoj dnevni ciklus, U-953 je naslijepo nastavljala zaronjenu plovidbu na jugoistok. To krstarenje bez ikakvih navigacijskih podataka postajalo je to škakljivije što smo duže bili ispod površine. Kad je opet stigla ponoć, gurnuli smo u zrak plovak šnorkela i periskop. Nijedan od aviona što su patrolirali Zaljevom nije opazio ni glavu jarbola za zrak niti vršak periskopa, premda su letjeli tako nisko da su doticali valove.

U zoru 26. kolovoza uspjeli smo dosegnuti najjužniju točku svoje rute; otuda sam odlučio zaploviti na istok, put obale i luke. Pet je sati kasnije U-953 nježno dotaknula dno na dubini od 48 metara. Zatim sam je dao dignuti na periskopsku dubinu i na istoku razabrao tanku crtu -kopno. Pažljivo sam pretražio obzor, pa ulovio jarbole i dimnjake razarača što su vrebali na sjeveru. Sasvim smo slučajno zaobišli klopku.

13.20: Kad je sljedeći put oko periskopa probilo sluzavu površinu, pred nama se poput zida pružala obala. Bili smo izvanredno blizu, i preblizu za sigurnu plovidbu. Djelovao sam brzo da nas more na izbaci na obalu:

"Kormilo oštro lijevo - kurs tri četrdeset."

Uskoro sam gotovo mogao ispružiti ruku i dotaknuti vitki svjetionik na sjevernom rtu Ile d'Olerona. Na malenoj je visini u vidno polje uletjela formacija od šest dvomotoraca; spustio sam periskop i pustio ih da prođu. Tri sam minute kasnije ustanovio da je more čisto, pa sam nekoliko puta izmjerio azimut svjetionika, našto je moj navigator Hennecke obavio crtanja. Detektirali smo snažnu sjevernu struju, pa sam shvatio da ne bih mogao održavati brod na mjestu sve do dolaska noći, kada bih se napokon mogao odvažiti da izronim i krenem u luku. Morao sam spustiti brod na dno u području gdje je prije samo nekoliko dana bilo masakri rano nekoliko mojih prijatelja, pa sam se spustio u nestvarno svjetlo komandnog centra i proučio kartu sa svim pojedinostima priobalnih voda oko ta dva otoka. Ile de Re je bio na sjeveru, u središtu mu je bio gradić St. Martin, a sam je otok stekao sumnjivu slavu. Drevna tvrđava što je vladala krajolikom bila je prolazna postaja iz koje su Francuzi svoje okorjele zločince i političke krivce slali na Vražji otok.

Izronili smo dva sata poslije zalaska Sunca. Svjetionik je nestao. Pretpostavio sam da nam je struja zaniжела brod na sjever, pa sam krenuo protiv struje prema tornju na jugu. Vozio sam tiho, s električnim motorima, da ne privučem zanimanje razarača i ne aktiviram akustičnu minu. Sedam je minuta kasnije moj dvogled uhvatio visok, vitak toranj. Prepoznao sam u njemu svjetionik i poslao navigatoru obilje informacija, pa se u pokušaju provođenja broda kroz plovni put do sidrišta La Rochelle oslonio na njegovo umijeće.

"Sad je vrijeme za skretanje na istok, novi kurs jedan-jedan-pet", posavjetovao me je Hennecke.

"Kormilo oštro lijevo - kurs jedan-jedan-pet", zapovjedio sam.

Kad se U-953 nečujno okrenula prema obali, izgledalo je kao da će zaploviti ravno u kopno. Najednom su struganje i lagani udarac javili da je brod zaista udario o tlo. Kliznuo je po mekom mulju i smjesta se zaustavio.

"Piri sve tankove - svi motori natrag, forsirano!" kriknuo sam.

Brod se digao, a vijci što su divlje mlatili izvukli su se iz mulja i vratili u duboku vodu. Ne obazirući se na razarače, zapovjedio sam da se uključi dubinomjer, otkrio brazdu u uskom kanalu, pa oprezno nastavio na istok, povremeno udarajući o dno. Nešto tu očito nije bilo u redu. Dok smo mi četiri sata pipkali pred sobom, ne uspijevajući opaziti nikakvu prepoznatljivu točku, svjetionik se postupno rasplinjavao za krmom; a kad nam se dno opet počelo stalno sve više primicati kobilici, moje su se sumnje još više pojačale. A onda je nastupio trenutak kad više jednostavno nije ostao nikakav razmak. Pošto sam okrenuo brod u krug i nekoliko puta udario o dno, morao sam priznati da smo se našli u stupici. U tom je trenutku osvanuo dan i dovaljala se magla. Spustio sam sidro da je pregrmim i pričekam da sunce spali paperjastu bijelu masu.

U 07.40 se magla slegla i otkrila povišene dijelove obližnje obale. A onda je taj pokrov najednom ispario i kopno je ostalo posve izloženo. Baš kao i mi. Žurno sam podigao sidro i baš sam uspoređivao karte i priručnik, kad je zrak zatresla eksplozija, jedva 100 metara lijevo. Zatim je uslijedila tiha rika topa. Napala nas je vlastita artiljerija.

"Poziv s kopna, gospodine, traže da se identificiramo."

Dajte im naš broj svjetiljkom, prvi, i recite da obavijeste bazu da stižemo za dvadeset tri sata."

Kad sam shvatio da smo uplovili u krivi zaljev, zapovjedio sam šefu stroja da smjesta zaroni. U-953 se uz lagani trzaj ugnijezdila u mekom mulju; rub je mosta sad pokrivalo jedva tri metra sivkaste, pjeskovite vode - a upravo je bio prošao vrhunac plime. Moje obećanje da ću u luku stići prije ponoći bilo je preoptimistično.

Sad je bilo sasvim jasno da sam svjetionik na sjevernom kraju Ile de Re pobrkao sa svjetionik na Ile d'Oleron. Budući da sam dan ranije bio nedvojbeno identificirao pravi svjetionik, zaključio sam da me je jaka struja odvušla na sjever za nevjerojatnih 17 milja, te da sam i ne znajući prošao kroz minama zasijan ulaz u luku gdje su proteklog tjedna bile uništene već tri podmornice. S obzirom da su svi svjetionici noću isti, nisam imao razloga pretpostaviti da sam se orijentirao prema krivom tornju. Osim toga, zaljev u koji sam pokušao ući fizički je bio gotovo istovjetan plovnom putu što vodi u luku La Rochelle.

Sad sam, prikovan za periskop, morao gledati kako voda opada i pitati se koliko će nam još biti

dopušteno živjeti. Iza svjetionika tri su britanska aviona stalno pretraživala površinu - dok se iz blatnog jezera sve više i više dizao naš most. Dva je sata kasnije prestala oseka, ali sam bio tako hipnotiziran avionima i njihovim oholim letom, da sve dok zaljev nije progutao most nisam ni shvatio da se voda diže. Tada sam, sa silnim olakšanjem, skočio u komandni centar pa se sve do dolaska noći kartao sa šefom stroja i nekoliko dočasnika.

21.30: U-953 se digla na površinu, uz grmljavinu dizela pohitala iz neprijaznog zaljeva, prošla kraj svjetionika, projurila pola milje do mora, okrenula na sjever i uz obalu Ile de Re pohitala prema luci. Vidjeli smo kako nas slijede sjene britanskih razarača, kao da ih zbunjuje naše drsko izlaganje, i onda smo, poslije beskonačnog sata slušanja prodornih radarskih impulsa, stigli u kanal što vodi u La Rochelle. Tu sam zaustavio bučne dizele i prebacio na nečujni električni pogon.

Nedugo smo zatim opazili obrise malog minolovca što su ga poslali da nas izvuče. Pošto smo mu odgovorili na poziv, brod se žurno vratio u luku, glasno čegrtajući uređajem za čišćenje od mina. U luku je ispred kočarice, na raznim udaljenostima, prasnulo šest mina. Ti su praskovi iz trupa izvukli cijelu posadu.

U ponedjeljak 28. kolovoza u 0230 sati, U-953 je napokon uklizila u svoju pregradu betonskog bunkera u La Palliceu. Bila je jedina podmornica koja je preživjela premještaj iz sjevernih luka.

* * *

Kad su moji ljudi prošli kroz središnji prolaz s mirisnom jutarnjom kavom, odgurnuo sam zelenu zavjesu i upalio svjetlo. Nedugo sam se zatim, okrijepljen jakim napitkom, iskrcao da prijavim svoj dolazak zapovjedniku 3. podmorničke flotile. Uočio sam samo dvije podmornice - i to stare, s izubijanim tornjevima i s mrljama hrđe. Posvuda znakovi utučenosti. Stigao sam do kraja hladnog i mračnog bunkera, pa izišao na vlažan jutarnji zrak. Kratka me vožnja Citroenom dovela u stari zidinama opasani grad La Rochelle. Automobil se zaustavio pred dvokatnicom, a naoružani su me stražari uputili u zapovjednikov ured.

Od pisaćeg je stola ustao kratak i nabijen časnik, stariji od mene dobrano više od 15 godina i odjeven u ispranu kaki-odoru.

"Već sam čuo za vaš dolazak", kazao je. "Radimo i vikendom, pa niste morali čekati do sutra da uđete u luku. Imate sreću da su naši topnici razumjeli vaš signal. Što se obično ne događa. Imaju naredbu da pucaju na sve što prilazi kopnu. U prvi su čas mislili da ste britanska podmornica i da iskrcavate sabotere. Kao što vidite, svi smo dobro pripremljeni za iskrcavanje."

"Mislite li, gospodine, da predstoji neposredni napad?"

"Da. Sasvim bi lako mogli prodrijeti i s morske strane, ali će ih naši topovi zadržati na udaljenosti. Imamo neke prednosti pred Brestom i Lorientom." Ukratko me izvijestio o naporima svih rodova vojske na učvršćenju obrane grada. Njemačka se fronta duž biskajске obale polako povlačila, pa su mornarički branitelji La Rochelle očekivali velik pritek teškog topništva, tenkova i pješništva, koji bi ih oslobodio od kopnenih, toliko im stranih dužnosti. Zapovjednik me je potom požurio da svoj dodatni teret - pridodane nam ljude s U-415 i balast u obliku tehničara - pošaljem admiralu koji će ih smjestiti u Njemačku. Sva oprema oteta u Brestu iz savezničkih šaka ukreat će se na kamione i otpremiti u njemačke luke. Napokon je zapovjednik zaključio:

"Vaš brod mora za vikenda biti osposobljen za plovidbu. Četiri dana u luci, to je najviše što vam mogu dopustiti."

"Ali, gospodine, meni to nije dovoljno. Moje akumulatore i dizele trebalo je zamijeniti još prije nekoliko mjeseci. Rekli su mi da ovdje mogu dobiti nove akumulatore, a to je, uostalom, bio i glavni razlog mog puta."

"Zacijelo su vas krivo informirali", odgovorio je odlučnim glasom. "Ovdje nemamo baš nikakvih zaliha. Jako mi je žao, no na te ćete zamjene morati pričekati do dolaska u Norvešku."

Progutao sam bijes, pozdravio ga po vojnički i izmarširao. Za četiri radna dana nismo mogli obaviti čak ni poslove bitne za sigurnost broda, a kamoli ga pripremiti za dugu patrolu. Već je i kratki put iz Bresta otkrio bezbrojne manjkavosti, a one će, ne budemo li ih otklonili, ubrzo postajati sve opasnije.

Kad sam se vratio u La Pallice, naredio sam dvojici bivših časnika s U-415 da iskrcaju posadu i pripreme njezin povratak u Njemačku. Onda sam svojim časnicima na U-953 rekao za naš rok u

stilu munjevitog rata. Uskoro smo na svoju prepast ustanovili da je njemačko osoblje brodogradilišta već krenulo u bijeg kući da izbjegne još jednoj dolazećoj katastrofi. Zato sam svim svojim strojarima rekao da se prihvate posla i U-953 osposobe za borbu. Najednom se duž čitavog mola i oko pregratka u kojem je naš brod našao privremeni zaklon razvila grozničava aktivnost. Nezgrapni teret koji je na brodu ometao djelovanje sad je bio iznesen na sunce i natovaren u kamione. Šoferi su se nestrpljivo vrpeljili, jedva čekajući da pobjegnu na istok.

To stanje je donekle odražavalo zbrku što se širila cijelim francuskim seoskim područjem. Saveznici su snažnim oklopnim kolonama napadali u svim smjerovima i za ono nekoliko dana dok smo bili na pučini ostvarili zamjetan napredak. U Bretanji su američke snage pregazile Nantes i sad su velikom brzinom nastavljale duž obale. Pariz je u savezničke ruke pao 24. kolovoza, što je bilo popraćeno bezumnim veseljem francuskog življa. Na Cote d'Azur saveznički su zavojevači zauzeli Toulon i Mar-seille i tako dokrajčili našu izgubljenu bitku u južnoj Francuskoj. Posvuda na području što smo ga još držali ekipe su sabotera francuskog pokreta otpora zadobile silni polet; saveznici su ih opskrbili iz zraka, pa su nam prekidale komunikacije i linije opskrbe i još nas i uznemiravale na putovima uzduž francuskom pozadinom. Ciljem su savezničkih bombardera bile i ceste i pruge, dok su lovački avioni mitraljirali duge kolone što su izvirale iz zapadnih luka. Tisuće ljudi neobučeni za kopneno ratovanje - civili, tehničari, garnizonski činovnici, mornari, brodograđevni radnici, djelatnici intendanture, automehaničari - nisu znali uzvratiti na zasjedu i napad iz zraka, pa su bili naveliko masakrirani. Neke su kolone bile svedene na jednu šačicu bjegunaca koja se pješke i živeći od pljačke probijala natrag prema Njemačkoj.

U tim danima općeg povlačenja koncem kolovoza 1944. iz La Rochellea je i obližnjih luka izbjeglo dvadeset pet tisuća ljudi. Među njima su bili i članovi posade moje bivše U-415, skupa sa stotinama mornara s drugih podmornica koje nisu uspjeli osposobiti za plovidbu. U Bordeauxu su posade U-123, U-129, U-178 i U-188 morale, prije nego su pošle, raznijeti svoje podmornice-veterane. Bijeg je preko neprijateljski nastrojene Francuske te ljude proveo kroz pakao odricanja i poniženja. Tek su malobrojni stigli do njemačke granice. Ostatak je završio što mrtav u grabama, što u zarobljeništvu iza ograde od bodljikave žice.

U La Rochelleu je tragedija podmornica potrajala malo duže. Jedan je brod, podmornica U-260, koncem kolovoza zaplovio put Norveške. Bila je to jedna od rijetkih podmornica koje su se uspjele probiti kroz blokadu, ali je kasnije stradala na minskom polju uz južnu obalu Irske. S odlaskom U-260, u golemoj je betonskoj građevini koja je u vršnoj godini naše pomorske moći udomljavala preko 40 podmornica, sad ostala još samo moja. U-953 je, osim toga, bila i posljednja naša podmornica u ijednoj francuskoj luci. Od dana početka invazije bilo je uništeno 66 podmornica, nasuprot samo 170.000 tona protivničkog brodovlja što smo ga potopili u istom razdoblju. Saveznička je obrana bila tako učinkovita da se iz napada na invazijske konvoje nije vraćalo preko tri četvrtine podmornica opremljenih šnorkelom. Očekivalo se da će u ključnim danima kolovoza na konvojskim rutama kroz Irsko more i Sjeverni kanal britanska obrana biti slaba, ali je preživjela tek šačica podmornica koje su tu slabost znale i iskoristiti.

S istrebljenjem najmanje 90 posto naše operativne flote na moru, baš kao i sa zatvaranjem svih biskajskih luka u njihovu svojstvu podmorničkih baza, Stožer je bio prisiljen obustaviti podmornički rat u Engleskom kanalu. Posljednji će se čin tragedije odigrati na sjeveru - a moj je brod ležao nasukan u La Rochelleu.

Shvativši da je Francuska nepovratno izgubljena i da nam je preostalo tek nekoliko dana da potrošimo zadnju plaću, u subotu sam popodne odobrio posadi trosatni šoping u središtu grada. Džepovi su mi bili puni franaka, ali sam nalazio malo toga što se moglo kupiti i još manje toga što bi mi razigralo maštu. Napokon sam svoje snopove franaka žrtvovao za živopisni kućni haljetak za majku i svilene čarape za sestru. S nastupom policijskog sata, posada se žurno vratila u svoj privremeni stan u gradu, jer nam noću više nitko nije mogao jamčiti sigurnost. Tog su istog jutra u jarku sporedne ulice bila pronađena dva mrtva, poluodjevena mornarička časnika. Bili su ih priklali i odrezali im spolovila.

Do kraja vikenda, odnosno do zadanog nam roka, U-953 nije bila dovedena u plovno stanje. Moji su mehaničari radili cijelu nedjelju ne bi li završili najvažnije popravke, no ipak je trebalo

pričekati sve do utorka navečer, dakle do 5. rujna, da šef stroja proglasi brod spremnim za patrolu - uz određene ograde i ograničenja. Isplavljenje sam odredio za srijedu navečer.

Na dan 6. rujna, u 1000 sati, ušao sam u zapovjednikov ured, odjeven u ispranu radnu odoru, pa izvijestio da je U-953 spremna za isplavljenje. On je moju obavijest primio neformalno i poželio mi sreću. Onda mi je otkrio da je zapovjednik zapada, koji se baš spremao iz opasade pobjeći avionom, zatražio da mu se javim. Pitao sam se što mi to Kapitan Rösing ima reći. Nikad zapravo nisam do kraja shvatio koja je njegova funkcija, zato što se o taktičkom rasporedu podmornica odlučivalo u Dönitzovu stožeru. Uskočio sam u oklopni automobil koji me je već čekao pa uz škripu guma projurio gradom. Nekoliko sam minuta kasnije stigao do velebne vile. Posvuda znaci brzog odlaska. Mornaričko je pješaštvo na tratini spaljivalo hrpe dokumenata te na kamione tovarilo arhivske ormariće i uredske strojeve. Mene su pak odveli u otmjenu sobu zapovjednika zapada.

Rösing je, onako u sniježnobijelim hlačama, upravo u torbu spremao teniske loptice i rekete, a onda progovorio na svoj uobičajeni način, stakatom:

"Našao sam vremena i prolistao vaš brodski dnevnik. Opazio sam da se dobro snalazite u plitkim vodama. Je li vam to specijalnost? Čini mi se da se bez teškoća probijate kroz blokade."

"Gospodine, to se daje izvesti", odgovorio sam ozlovoljen iz dva razloga. Ponajprije, baš nam je on, onomad u svibnju, kazao da se zabijamo u neprijateljske brodove. A potom, i izrečeni je kompliment značio malo jer je potjecao od čovjeka koji je samo nakratko zapovijedao podmornicom te vjerojatno nikad nije ni čuo eksploziju dubinske bombe. Nastavio je:

"Pa mislim, ovaj ćemo vam put dati tvrd orah." Razvio je kartu, a s njom i plan Stožera za moju patrolu. Trebao sam operirati u Sjevernom kanalu, na onom opasnom akvatoriju između sjeverne obale Irske i minskih polja zapadno od Škotske. Detaljne će naredbe uslijediti radijskim putem. Predao mi je nekoliko karata s podacima o minskim poljima, posavjetovao me je kako da izbjegnem propast u La Rochelleu, kako da zaobiđem britansku blokadu i kako da stignem u svoje operativno područje. Onda je odsjekao:

"Imate li pitanja?"

Budući da sam o plovidbi imao i svoje zamisli, jednostavno sam odgovorio:

"Nemam, gospodine."

Taj je neobični sastanak zaključio Rosingov vojnički pozdrav. Potrčao sam do automobila i uz oklopne kolone pojurio prema kompleksu. Spakirao sam svoj mršavi imetak pa se u bunker vratio oklopnim automobilom. Na putu sam opazio nekoliko teških tenkova, koji su nas prošli uz brujanje, kao i pješake i lake topove koji su prolazili gradom da zauzmu položaj na bojištu. Iz daljine je dopiralo tiho bubnjanje sve bliže bitke. Za manje od tjedana dana La Rochelle se iz pospanog srednjovjekovnog grada pretvorio u jaki garnizon odlučan da se bori do posljednjeg metka.

Kad sam stigao u La Pallice, zastao sam na ulazu u podmornički bunker pa podigao lice prema nebu i suncu. Uživao sam u tom trenutku jer sam znao da ću još iste noći zaroniti i mnogo tjedana proživjeti u tami, da neću opet vidjeti sunca sve dok ne izronim u kakvom norveškom fjordu poslije podvodnog putovanja od nekih 2000 milja, kad već prođe ljeto i stigne jesen, a možda čak i zima. Možda sunce više nikad i ne ugledam, nego samo potonem u svoj grob u vječnoj tami.

Kad sam prišao brodu, iznenađen sam se prenuo ugledavši na palubi drvene gajbe sa svježim povrćem. Na trenutak se učinilo da se ništa nije promijenilo od dana slave na početku mog službovanja na podmornicama. Ali, naravno, ništa više nije bilo isto. Baš kao što su iščezle i naše velike pobjede na kopnu, tako je nestalo i nekoliko stotina naših podmornica. Ali ćemo barem poginuti boreći se.

Moj prvi časnik, koji je nadzirao ukrcavanje svježe hrane, prišao mi je kad sam mu kimnuo glavom. Priopćio sam mu svoju odluku:

"Iz ove stupice izlazimo u jedan iza ponoći, i to bez pratećeg broda. Zadržite to za sebe. I bez prozivke, molim."

"Hoćemo li obavijestiti topništvo, obalne bitnice?"

"Ne želim da znaju kad ćemo isploviti. Tommyji imaju i previše ušiju. Riskirat ću da na mene zapucaju." Potom sam se spustio u lijes.

U 20.30, poslije večere, pogasila su se svjetla. Zatvorio sam svoj zastor i opružio se na madracu

od zelene kože. Pritisak samoće što prati zapovijedanje stisnuo me kao ledena šaka. S odlaskom U-953 - s isplovljenjem naše posljednje podmornice iz zadnje luke na biskajskoj obali bitka je za Atlantik ušla u svoju gorku, ali prkosnu završnicu.

25.

7. rujna, 01.00 sati: Proučavao sam karte u nestvarnoj svjetlosti komandnog centra. Bio sam se toliko unio u planiranje da sam se trznuo na tihi glas Prvog:

"Brod spreman za polazak iz luke - posada na borbenim mjestima."

"Hvala. Neka se zatvore sva nepropusna vrata i neka svi stave pojase za spašavanje. Dok prolazimo kroz luku u trupu smiju biti samo dvojica-trojica."

Zaškljocala su nepropusna vrata, a posada je kliznula u žute prsluke za napuhivanje. Ja sam obukao jaknu od janjeće kože, pošao za zadnjim čovjekom na most i tiho rekao:

"Odveži krmenu i pramčanu cimcu. Oba motora polagano krmom - kormilo ravno."

Brod se nečujno odmaknuo od mola pa krmom isplovio iz betonske građevine i zašao 300 metara u mračnu noć. Nitko nije opazio naš bijeg.

"Oba stoj. Oba malom snagom naprijed, dvadeset lijevo. Novi kurs dva-osamdeset."

Usmjerio sam brod prema središtu tjesnaca između dva otoka. Bacio sam zadnji pogled na sjenoviti grad La Rochelle, koji će uskoro doživjeti sudbinu Bresta i drugih luka pod savezničkom opsadom. Vitki je brod plovio nečujno kroz tamne vode - i posljednji put odlazio iz jazbine. Bila je to gorka pilula, to napuštanje obale s koje smo kroz sedam mora pronosili svoj stijeg. Osjećao sam se kao da su sve moje ranije patrole, sve naše velike žrtve, bile jalov posao.

Dok se tanka pruga kopna povlačila i zaljev se ulijevao u ocean, plima je bila na vrhuncu. Vitki toranj svjetionika na Ile d'Oleron sprijeda lijevo pokazivao nam je put kroz noćnu sumaglicu.

"Sjene desno. Razarači, azimut tri-četrdeset..."

U tom smo se trenutku našli pred šest neprijateljskih brodova. Za nas su oni bili tek mutne mrlje na pučini. Pa ipak nije bilo radarskih impulsa; nije nas detektiralo ni vlastito topništvo. Kad smo lijevo na 120 stupnjeva dobili mračni svjetionik, promijenio sam kurs ravno na jug. Plovili smo dalje nečujno i polako, zaklanjajući se tamnom obalnom crtom. Kad je svjetionik iščezao, odvažio sam se prebaciti na dizele. Istrošeni su strojevi zamumljali i počeli izbacivati crni ispušni dim, a U-953 je počela ubrzavati. Plovili smo na jug uz obalu nekih 10 milja, stalno spremni da nas neprijatelj presretne. Ali, baš kao što sam i očekivao, ti su se psi čuvari povukli na prvi predznak zore i obnovljene opasnosti od naših obalnih bitnica. Onda sam brod okrenuo prema pučini. Kad su se pogasile zvijezde, U-953 se povukla s površine. Biskajska je obala više neće vidjeti.

Poslije zalaska Sunca, našeg je drugog dana na moru zapuhala oluja. Jak je vjetar meo visokim valovima preko plovka našeg šnorkela, stalno prekidajući dovod zraka i stvarajući podtlak koji nam je oduzimao dah i stvarao osjećaj da će nam prsnuti glava. Unatoč divljanju oluje, ipak sam se osjećao lagodno. Budući da je brod bio zaštićen s 14 metara mora i visokim valovima, radarska je detekcija plovka i periskopa bila skoro nemoguća. Prošlo je već mnogo vremena otkako sam se zadnji put osjetio tako sigurno, pa su neugodne popratne pojave primjene šnorkela bile nadoknađene lakoćom s kojom smo izbjegavali neprijateljske avione.

U tim satima potajnog djelovanja i najveće budnosti tek nekoliko metara ispod smrtonosne površine, naši su radio-operateri imali pune ruke posla dekodirajući poruke iz Stožera u svezi U-953 i još nekoliko vukova koji su još uvijek plovili. U struji poruka što su mi stizale u komandnom centru, bila je i detaljna zapovijed o novoj operaciji. Zajedno ću s U-484, U-743 i U-925 na zapadnom ulazu u Sjeverni kanal oformiti patrolnu liniju. U-953 će zauzeti najjužniji položaj.

Poslije redovitog odašiljanja poruka taktičkog sadržaja, Stožer nam je proslijedio posljednje Wehrmachtove biltene. Oni su nam ispričali priču o ogorčenim bitkama i našim ozbiljnim gubicima u zapadnoj i južnoj Francuskoj. Britanci su spektakularno napredovali u Belgiji, a Amerikanci su dosegli crtu Namur - Orléans. Osim toga smo čuli i da francusko-britanske snage napreduju na sjever uz Rhôneu te da Sovjeti prijete pregaziti naše istočne pokrajine. Druge su pak vijesti, sve odreda loše, govorile o zračnim napadima golemih bombarderskih flota koje su naše gradove

sravnjivale sa zemljom i pretvarale ih u usijane peći. U svemu nije bilo nijedne ohrabrujuće rečenice, ni najdalje slutnje zaustavljanja tog silaznog trenda.

U noći 10. rujna u komandnom se centru zapalio kabel i to nas je dovelo na rub katastrofe. Samo nas je brza reakcija šefa stroja, koji je vatru ugasio rukama u rukavicama, spasila neplanirane plovidbe površinom - ususret uništenju.

U-953 je držala stalan sjeverozapadni kurs preko golemih ravnica Biskajskog zaljeva. Površinu je bičevao olujni vjetar, što je otežavalo primjenu šnorkela. U ranim satima 11. rujna, baš kad smo prešli osmi stupanj zapadne duljine, naša je centrifugalna crpka obustavila rad. Taj nas je kvar ozbiljno ugrozio, jer je to bila jedina crpka koja nas je u havarijskoj situaciji mogla održati na površini. Berger, inače časnički namjesnik i vrhunski mehaničar, rastavio je crpku i radio na njoj do zore ne bi li je vratio u funkciju.

13. rujna, ubrzo po ponoći, loše su vijesti iz Stožera donijele i nešto što me pogodilo sasvim osobno. Ono čega sam se dugo bojao, sad se napokon i dogodilo: Darmstadt, novi dom mojih roditelja, našao se na udaru žestokog bombardiranja. Sinoćnji je napad izbrisao središte grada, poginule su desetine tisuća ljudi, a još su mnoge tisuće ostale bez krova nad glavom. Moji roditelji, koji su se protiv mog savjeta preselili u središte grada zacijelo su još jednom ostali bez svega - a dalje od toga nisam želio ni misliti. Nadao sam se da su našli zaštitu u nekom obližnjem javnom skloništu.

Sutradan sam okrenuo U-953 u kurs sjever-sjeverozapad, pa nastavio duž kontinentalnog šelfa. Sve otkako smo isplovili iz luke, naša je zaronjena plovidba protekla neometana. Život smo dugovali šnorkelu, baš kao što su stotine podmornica svoju pogibiju mogle zahvaliti činjenici da ga nisu imale.

16. rujna. Četrdeset minuta poslije ponoći desni dizel najednom staje. Ti me kvarovi počinju progoniti. Kad se šef stroja vratio iz krme, njegovo je mrštenje slutilo nevolju:

"Pukla je košuljica cilindra - vrag neka nosi tu staru kramu."

Onda me naglo stvoreni podtlak spriječio da ga ispitam. Plovak se šnorkela zaglavio u zatvorenom položaju i sad kad je dotok zraka bio prekinut, lijevi je stroj, prije nego su ga stigli zaustaviti, istjerao iz trupa lijepu količinu zraka. Naredbe su šefa stroja zamrle u razrijeđenom zraku. Ljudi su počeli hvatati zrak, iskakale su im oči. Šef stroja je, u pokušaju da oslobodi plovak, spustio brod, a time i glavu šnorkela, ispod površine. Uzalud. Disanje se još više otežalo; činilo se da ćemo se svakog časa ugušiti. Šef stroja je divlje gestikulirao u pokušaju da svojim ljudima kaže neka polože ventilacijski jarbol, što bi moglo osloboditi plovak. Uz mučno naprezanje, mehaničari su počeli okretati ručice, pa pomoću kabla spustili jarbol, da bi ga potom opet podigli primitivnim vitlom. Prolazile su mučne minute, no onda se jarbol ocijedio i more je zagrgorilo u kaljužu. Plovak se uz trzaj oslobodio i brod je uz dug uzdah srknuo zrak. Od te je nagle promjene tlaka prsnuo ne jedan bubnjić. Neki su od bola prekrili lice rukama i srušili se na palubnu ploču. Drugi su pak počeli divlje gutati slinu da izjednače tlak.

Zla sreća i mehanički kvarovi nastavili su kinjiti brod. U noći 17. rujna more je bilo nemirno i održavanje broda na šnorkelskoj dubini sa samo jednim dizelom u operativnom stanju tanjilo je živce. Šef stroja se satima trudio do kraja napuniti akumulatore, ali su postupak usporavali visoki valovi i stalno zaglavljivanje plovka. A onda je, bez upozorenja, brod iskliznuo iz ruku mog vještog strojara. Iz dizelske je strojarnice dopro zvuk liptanja vode. Brod se trznuo, pao na krmu i kliznuo pod ostrim silaznim kutom, potpuno izvan vlasti. Grozničave havarijske mjere šefa stroja napokon su ga zaustavile na 285 metara, gdje smo ga, nakon nekoliko divljih petlji, ipak smirili.

Razlog te provale vode ostao je zagonetan, no dovodni je kanal za zrak zbog nečeg dopustio oceanu da prodre u brod. U dizelskoj se strojarnici skupilo dobrano više od 20 tona vode, a još ih je pet ostalo u dovodu za zrak. Pošto smo ispuškali vodu, još smo jednom pokušali zaploviti uz šnorkel, no umjesto zraka, u brod su ponovno navrle tone mora i natjerale ga u još jedno skoro kobno propadanje.

Nije bilo dvojbe da nam se šnorkel pokvario i da je naš položaj očajan. Preostalo nam je još samo da izaberemo između gušenja dolje ili uništenja gore. Izabrao sam površinu, gdje smo imali makar mršave izgleda da stignemo do irske obale, sakrijemo se između litica i otklonimo kvar.

Okrenuo sam brod na istok i izronio u bijes oluje. Topnici su pritrčali strojnicama. Dvojica su strojara oslobodila palubne rešetke pa nestala u šupljini između trupa i nadgrađa da istraže uzroke naših nevolja. Lijevo je dizel divlje urlao, brod je pojurio pred orkanskim vjetrom, planinama valova i vjetrom nošenim kaskadama kiše. Bila je to strašna noć, ali takva kakva je naše progonitelje otjerala u luke.

Budući da se činilo da je vrijeme na našoj strani, produžio sam put prema obali i do kraja napunio akumulatore. Uronili smo tek pred zoru i bez ometanja. Šef stroja me je izvijestio o nalazu svojih strojara: probijena prirubnica na T-razvodu usisnog sustava za zrak bila je otrgnuta iz ležišta. Do večeri će biti moguće izraditi novu i pripremiti je za ugradnju.

Još jedna divlja noć na površini prikladnoj samo za podmornice zaštitila nas je od uznemiravanja. I onda napokon, poslije dva sata borbe s prirodom, stalno se kupajući u valovima, dva su strojara montirala novu prirubnicu, a akumulatore smo nabili do kraja. Ne želeći se više igrati s našom i ovako nevjerojatnom srećom, uronio sam podmornicu u 20-metarski val.

* * *

Slijedeće noći u 23.18 ugledali smo prvi irski svjetionik koji je svijetlio na mirnodopski način. Prema opisu Prvog, koji je gledao kroz periskop, identificirao sam Loop Head na ušću rijeke Shannon. Četiri minute poslije ponoći, za rutinskog osluškivanja, začuli smo detonacije dubinskih bombi iz akvatorija kojim smo sinoć prošli. Britanci su se vratili na svoja lovišta.

Strojari su se prihvatili posla pa razmontirali i popravili košuljicu desnog dizela, dok smo se mi u prednjim odjeljcima usredotočili na zadaću održavanja broda na šnorkelskoj dubini. Kroz te su nam sate tjeskobe i opasnosti stalno stizale kratke vijesti i poruke. Stožer je stalno savjetovao onoj nekolicini još preostalih vukova samotnjaka da na svom maršu prema norveškim lukama slijede izobatu od 200 metara. Moje me opažanje jakog obrambenog djelovanja duž te crte navelo da posumnjam da je iz našeg sustava osiguranja nešto procurilo te tako onamo prije nas uputilo britanske razarače. Sad se jedva pola tuceta podmornica pokušavalo probiti uz udarce silno nadmoćnih savezničkih pomorskih snaga, a od njih samo dvije nisu bile osuđene na propast. U komandnom sam centru primio alarmnu poruku koju je prenio Stožer: BOMBE. TONEMO. 62N 01E. U-867. Nedugo potom, još jedan alarmni poziv iz istog područja: KVAR ŠNORKELA. ZRAČNI NAPAD. NE MOŽEMO ZARONITI. U-865. Bila je to njezina posljednja poruka. Još su je prije zore potopili avioni.

Kasnije je još te iste noći stigla i vijest da je poslije četiri tjedna opsade pala Tvrđava Brest. Misli su mi odlutale do Kapitana Wintera, koji je zacijelo učinio sve što je bilo u njegovoj moći, a onda još dalje na istok, do Darmstadta. Kakva je sudbina snašla moju obitelj? Godinu dana ranije na to bih pitanje dobio i odgovor, jer je Donitz tad još bio u tijesnoj vezi sa svojim kapetanima, pa im dojavljivao i dobre i loše vijesti od kuće. Ali su ti dani otišli u nepovrat.

Najednom se iz tornja začuo kormilarov povik:

"Ne mogu držati kurs - kompas u kvaru..

Zbog tog sam posljednjeg kvara počeo psovati u nemoćnom bijesu. Bez girokompasa naša misija dolazi u smrtnu opasnost. Pomoćni magnetski kompas nije bio ni od kakve koristi, jer nije bio ugoden sve otkako je brod prije godinu dana isplovio iz Kiela, zbog čega je bio posve nepouzdan. Nisam želio riskirati, pa sam naredio da se U-953 nasuče. Berger je rastavio girokompas, stalno upozoravajući da nema ni najblažeg pojma o tome kako da ga opet sastavi. Cijeli su dan uokolo nas more sjekli užurbani vijci savezničkih lovaca. Ali je onda napokon, poslije 19 sati neprekidnih napora, Berger ipak uspio sklopiti dijelove.

U zoru sam 20. rujna uzeo azimut prema svjetioniku Inishbofin. Onda sam, očekujući da će neprijatelj uskoro početi djelovati, prekinuo plovidbu pod šnorkelom i zaplovio na periskopskoj dubini u potrazi za neprijateljem. Pijukanje Asdica i šum vijaka uzdigli su se u odvratnom krešendu. Ipak sam od svega opazio samo jedan avion i litice otoka Clare. A onda sam shvatio da nas je namagarčila nova britanska sprava. U priobalnom su području bile postavljene akustične bove, kako bi skrivene podmornice otjerale na pučinu gdje uvjeti ne ometaju rad detekcijskih uređaja britanskih lovaca skupljenih da dokrajče žrtvu. Umiren svojim otkrićem tih čegrtaljki, naredio sam plovidbu normalnom brzinom.

Sljedeće je noći more bilo mirno, a čegrtaljki mnogo. U-953 je zaokrenula iza Erris Head, pa produžila prema Donegal Bayu. U 0308 stao je i lijevi dizel. Hitno izvješće iz stražnjeg dijela:
"Zaglavilo se kvačilo dizela."

Počeo sam psovati kao gusar, pa skočio i oslobodio šefa stroja upravljanja brodom, tako da može istražiti. Uskoro se vratio s odvratnim vijestima. Kvačilo se sledilo; trebalo ga je rastaviti. Sad sam, s dva pokvarena dizela, nastavio još tri sata na električnim motorima, pa u zaljevu Sligo spustio brod na dno. Strojari su, pak, debelo namašteni uljem i mazivom, čitav dan grozničavo radili u sve rjeđem zraku. Cesti praskovi bombi na zapadnom obzoru, kao i lažno pijukanje i šum strojeva, bili su nam stalna pratnja. Rad na oba dizela napokon su okončali jedan sat poslije ponoći, pa se U-953 odvojila od dna.

Uz obalu nas je pratila prodorna grmljavina detonacija kanti. Rano sam ujutro opazio svjetionik Aran gdje blista na suncu, a kad je pala noć, uzeo sam azimut prema otoku Tory, čije su se neboderne klisure dizale iz oceana poput katedrale. Te je noći U-953 ušla u Sjeverni kanal. On je duž izobate od 200 metara odjekivao britanskom aktivnošću. Oprezno smo pod šnorkelom plovili od svjetionika do svjetionika, pa u zoru doprli do otoka Inishtrahull. Tako je U-953 stigla na svoje lovište. Bilo je 0600, pa sam postavio brod u zasjedu na kamenito dno Kanala, štedeći mu energiju za napad.

Grmljavina na zapadu nije prestajala. Tommyji su bacali svoje skupe kante kao da su jeftine pikule. Silina me njihove baraže opet navela na slutnju da su Britanci bili obaviješteni o našoj misiji te da su skupili velike snage da se dohvate sa mnom i mojim partnerima. U to je doba, kasno uvečer, na udaljenosti manjoj od dvije milje, prošao razarač na putu prema luci Londonderry. Kad se primakla ponoć, premjestio sam se na istok, pod šnorkelom prodirući sve dublje u Kanal, gdje su konvoji mogli ići samo uskom stazom. Tri smo sata patrolirali tjesnacem, pa oprezno manevrirali, osluškivali, pipkali. Onda smo opet plegli na dno, 13 milja istočno od Inishtrahulla. Činilo mi se savršenom točkom za skrivanje i napad. Stalna podvodna grmljavina što je bubnjala sa zapada i tihi šum propelera brzih razarača govorili su nam da se na pučini vodi ogorčeni boj. Nijedan se od britanskih kapetana, međutim, nije sjetio pretražiti i tjesnac. A tu su nas lako mogli uhvatiti u stupicu između obale i obližnjih minskih polja.

Za našag trećeg dana u Kanalu, dva su razarača pojurila prema Irskom moru. Zanimario sam ubojice na račun krupnije divljači koja je trebala naići. Preuranjeni bi napad samo odao našu nazočnost i zatvorio rutu za sve brodove. Taj dan i još dva sljedeća prošla su uz obilje aktivnosti duž 200-metarske izobate, ali kroz Kanal nije prošao nijedan konvoj.

Na dan 29. rujna, poslije sedam dana jalovog traganja, misija se U-953 najednom završila. Rutinska se plovidba pod šnorkelom pretvorila u ružan san. Podivljala je oluja gonila visoke valove s Atlantika prema irskoj obali. Šef stroja je davao sve od sebe da zadrži brod pod površinom, ali bi se jarbol povremeno znao izdići i po tri-četiri metra u zrak, omogućavajući Tommyjima da nas naciljaju. Nisam vidio razloga zbog kojeg bih se još izlagao riziku od bombi i razbijanja o hridi, pa sam stoga odlučio prekinuti mučenje:

"Šefe, za večeras dosta, dajte je spustite."

"Jarbol se ne miče", doviknuo je čovjek koji je okretao vitlo. "Kabel je puknuo, gospodine, ta se vražja stvar pokvarila..."

Taj je novi kvar bio potencijalno smrtonosan. Ako bi brod krenuo pod oštrim silaznim kutom, jarbol bi se srušio i nikakva ga sila više ne bi digla. To bi onda bio kraj naše zaronjenosti - i postojanja. Bilo je kristalno i bolno jasno da smo izbačeni iz stroja. Pa ipak me i opet poslužila sreća: jarbol je bio zapeo u uspravnom položaju, što nam je omogućilo da i dalje vozimo pod šnorkelom, dakako pod uvjetom da ga uspijemo zadržati u uspravnom položaju. Njegov je, međutim, glomazni i upadljivi plovak, koji bi sad na periskopskoj dubini virio iznad površine, potopio sve naše nade u izvođenje napada iz potaje.

To je kobno oštećenje šnorkela bila samo zadnja kap u našoj dugoj misiji posvećenoj skoro isključivo baktanju s beskrajnim mehaničkim kvarovima. Iako je posada, kao nagradu za svu svoju upornost, zasluživala bar jednu pobjedu, ipak sam zaključio da moram prekinuti patrolu. S jarbolom šnorkela glupavo podignutim na dubini od 40 metara, odredio sam kurs prema novoj domicilnoj

bazi - Bergenu u Norveškoj. Dijalogalno smo prešli preko Kanala, boreći se s jakim strujom, pa između minskih polja i britanskih lovačkih grupa zavijugali prema Vanjskim Hebridima.

* * *

Ponoć I. listopada. Dizeli žestoko guraju brod sve dalje i dalje. Nadvijen nad stol s kartama u komandnom centru, sastavio sam poruku kojom sam podmorničkog admirala izvijestio o našoj nevolji te smišljao brz bijeg s mjesta odašiljanja. U 01.00 naša je poruka bljesnula s antene postavljene na vrh šnorkela. Bila su dovoljna samo četiri kodna slova da bih priopćio: NEMA NEPRIJATELJSKOG PROMETA. JAKA OBRANA. OŠTEĆENJA. VRAĆAMO SE U BAZU. U-953.

Moja je poruka ponukala Stožer da i od drugih brodova u tom području zatraži da jave svoje nalaze. Naše tri pratiteljice u misiji u Sjevernom kanalu taj poziv, međutim, nisu čule. U-484 i U-743 bile su uništene sjeverozapadno od Inishtrahulla istoga dana i na međusobnoj udaljenosti od 20 milja, dok je U-925 bila potopljena kraj irske obale.

Moja je poruka izazvala vrlo mrske posljedice: kad je osvanuo dan, naši su prislušni uređaji detektirali približavanje tri razarača iz krme. Zarekao sam se samome sebi da više nikad neću uključiti radio-odašiljač, a oni tipovi u Stožeru neka se domišljaju. U 10.30 naši su uređaji uhvatili još jednu lovačku grupu, ovaj put sprijeđa lijevo. Izbrojali smo šest razarača kako pretražuju more, a u svom su traganju vjerojatno imali i podršku nekoliko zrakoplovnih eskadrila. Bučno je pijukanje i kuckanje uskoro ispunilo sve odsjeke. Neki su ih slušali razrogačenih očiju, dok su se drugi okrenuli na postelji, pretvarajući se da ne čuju ništa. Šest je Tommyja pretraživalo i pipkalo, nesvjesno toga da smo samo tri milje istočno od njih i tek 20 metara ispod površine te da plovimo uz sam vanjski rub njihova minskog polja. Kad je pala noć, šumovi su postupno odlutali prema krmi i pučini. U ponoć je od zvukova u prislušnom uređaju ostao tek nagovještaj. Dva sata kasnije strašilo se sasvim izgubilo, pa smo u 0300 udahnuli svježi zrak i vratili se svojoj bučnoj rutini.

Nekoliko je dana i noći U-953 putovala kraj Vanjskih Hebrida, sve dublje u sjeverne predjele. Oštri su jesenji vjetrovi bičevali površinu i prijetili da će nam prekinuti našu nesigurnu pupkovinu. Izložena stalnom progonu razarača, neprestance pod budnim okom bezbrojnih aviona, U-953 je od svega toga ipak nekako ostala imuna. Za tih tjedana stalne zaronjenosti, ljudi su živjeli s probijenim bubnjićima, onemoćalim vidom, izmučenim plućima i, što je najgore, vlastitim mislima. Mogli su razmišljati o mladosti, školi, slavnim početnim napredovanjima na kopnu, stotinama brodova što smo ih potopili i slavljima pobjede, o ženama i ljubavi. Ali kad bi se jednom s uspomena izvadio čep, u misli bi briznuo gorak vodoskok i naše izgubljene bitke. Naši porazi na moru. Bjegovi iz luka. Uspomene na poginule prijatelje, sada na dnu mora. Na uzmake na kopnu. Na gradove u stanju raspadanja. A iznad svega, bar kad je riječ o meni, na misli o neizvjesnoj sudbini roditelja i sestre.

Dok je U-953 plovila svojim istočnim kursom, da bi u drugom tjednu listopada 1944. krišom prošla kraj Shetlandskog otočja, istrebljenje se naših podmorničkih snaga bližilo kraju. Otkad smo pobjegli iz opkoljene luke La Rochelle, bilo je uništeno 17 podmornica - skoro čitav kontingent na moru. Sve su one, sa samo četiri iznimke, bile isplovile iz Norveške na svoju prvu patrolu; sve su bile savršeno opremljene šnorkelom, no njihove su posade, iako dobro uvježbane, bile loše pripremljene i vodene. Pa su za saveznike postale lak plijen.

Četrdeset milja jugoistočno od Shetlandskog otočja naletjeli smo na lovačku grupu koja je bila zatvorila Norveško more. Uslijedilo je 28 sati okrutnog progona, s pijukanjem koje je kidalo živce, s razaračima koji oko nas kruže i izbacuju dubinske bombe. U mukama te zadnje kušnje plutali smo pod samom površinom, spremni u svakom trenutku ispaliti torpeda i poginuti, no našoj je podmornici još jednom uspjelo iskliznuti vragu iz šapa. Još mnoge sate poslije ove kušnje, pakleni su nam zvukovi bili za petama, sve dok nam, poslije šest tjedana zaronjenosti, što je bilo nešto bez presedana, neboderne norveške planine nisu zapriječile daljnju plovidbu na istok.

Otprilike dva sata poslije osvita, na dužnosti sam opazio avione, a isto tako i niski svjetionik na samotnom grebenu posred prolaza u Bornjefjord. More se lomilo na golim stijenama, pa oko sićušnog otočića stvaralo zapjenjen krug. Ne uzdajući se više u jarbol, prebacio sam se na električni pogon. U-953 se silno naprezala da nadvlada struju i dosegne položaj iz kojeg bi mogla srnuti u

fjord. Željezni se valjak tresao pod plotunima valova kojim ga je napadalo more. Najednom mukli tresak, pa lomljava i prasak - most je pao na palubu. Silina je rastuće plime zaprijetila da će brod baciti na vanjske litice. U-953 je gurala naprijed brzinom od 10 čvorova, najviše što je mogla postići u zaronjenom stanju, boreći se s vrtlozima poput lososa. Tako je sve metar po metar puzala naprijed. Kad je proplutala kraj svjetionika, zahvatio ju je divlji vir i bacio prema planinskom zidu što se okomito dizao s ruba vode. Brzo sam prilagodio kurs i zatim su struje ubacile brod u fjord. Ipak smo još jednom preživjeli.

26.

U središtu je fjorda, posve nesvjesna našeg zaronjenog dolaska, ležala naoružana kočica, brod obalne straže. Kad sam uspio jasno razabrati lica posade, spustio sam periskop i priredio im potpuno iznenađenje. Naš je dugi zaron završila moja naredba za izranjanje. Kroz cijevi je zazviždao komprimirani zrak. Uz tihi se uzdah brod digao u svjetlo dana - i u naperene mušice svih cijevi.

Zapanjeni se kapetan zaderao kroz megafon:

"Koga vruga izvodite?"

Zadovoljan uspjehom svoje male smicalice, odviknuli mu:

"Izvodimo raciju. Imate li na brodu krijumčarene robe?"

"Ne, nego samo harem. Ali ne za vaše dečke." I tada, kao da se zaista boji da bismo mu mogli pomnije pretražiti brod, kapetan je zapovjedio suprotni kurs. U međuvremenu su kroz okno na mostu prokuljali svi moji ljudi; neki su zauzeli mjesto za topovima, drugi su na platforme iznosili streljivo, dok su se treći zamahom probacivali kroz ogradu i stavljali bijele cigarete pred blijeda lica.

Pošto sam neko vrijeme udisao svjež morski vjetar, zagrcnuo sam se pred gnusnim smradom raspadanja i truleži što se dizao iz okna. Aromatični miris duhana, kojeg smo tako dugo bili lišeni, nije mogao prikriti strašan smrad šest tjedana polaganog raspadanja. Baš naprotiv, iza prve mi je cigarete u ustima ostao gorak okus. Pa ipak, dva sata kasnije, kad je U-953 skrenula u Bergenfjord, opet sam otkrio njen stari, skoro začinski miris.

Brod je obalne straže unaprijed dojavio naš dolazak, čime je potaknuo ljude da nam prirede mršavu dobrodošlicu. Na obalu se spustila šačica ljudi u modrim mornaričkim odorama i sivim kožnim odijelima. Bila je to rijetka prilika da se vidi povratak podmornice iz patrole; već su mjesecima brodovi odlazili a da se nijedan nije vratio. Mojim je ljudima, međutim, malo pristajala dodijeljena im herojska uloga. Kosa nam je bila musava, brada duga, bili smo zeleni u licu, upalih obraza, u oči su nam bile kao loptice za golf. Više smo sličili izgladnjelim i iznemoglim borcima iz džungle.

Bacili smo cime na obalu. Zapovjednik je paradnim korakom stupio na brod, kimnuo glavom na moje kratko izvješće, pohvalio posadu za uspjeh, rekao nam da se očekuju velike žrtve, ali nas i toplo uvjeravao da je najgore za nama i da će se prilike namah korjenito promijeniti. Zatim nas je pozvao na koktel i večeru. Piće je bilo jako, a hrana teška. Raspitivali su se o našim zadnjim danima u Brestu i prekidu puta u La Rochelle, našto je posada odgovorila pričama fantastičnim kao iz Tisuću i jedne noći. Kad mi se učinilo da su moji ljudi u sebe nalili previše a da bi mogli sami prekinuti priču, ustao sam od stola i prekinuo zabavu. Za konak nam je bila dodijeljena zgrada koja je bila samo naša. Uskoro se moglo čuti kako bradati mornari u kadi i pod tušem glasno pjevaju pjesmice.

Poslije valjano prospavane noći, pokrenuo sam kampanju da dobijem novi brod, jer se U-953 praktički raspadala. Nije joj trebao samo novi šnorkelski sustav, nego su joj bila nužna i dva nova dizela, sasvim novi komplet akumulatora i tisuću drugih dijelova opreme do kojih nije bilo lako doći. Moj je sastanak s glavnim inženjerom flotile pošao u dobrom smjeru; u bazi nije bilo nijednog potrebnog mi doknadnog dijela, a nije bilo ni tehničkih mogućnosti da se moj brod stavi u suhi dok radi dugog, temeljitog remonta. Činilo mi se da sam postigao što sam htio.

A u Bergenu nisu manjkali samo doknadni i zamjenski dijelovi. Nije nas dočekala nikakva pošta. Očekivao sam pismo ili brzojav - bilo kakvu poruku da je kod kuće sve u redu. Vreće su se s

našom poštom, međutim, negdje zagubile, i to ili u silnim zapletima zbog prepučivanja u Francuskoj, ili na kakvom opskrbnom brodu što su ga neprijateljski avioni potopili u Skagerraku ili u fjordovima. Bili smo odsječeni od domovine i neizvjesnost glede sudbine naših najmilijih svakom je teško pritiskala dušu.

Kroz sive slojeve tankih i niskih oblaka, zaplovio sam s podmornicom u arsenal iskrcati torpeda. Tu smo ugledali nekoliko ruševnih trupova koje su baš rezali u staro željezo. Očekivao sam da ću, nakon gubitka baza u Francuskoj, u norveškim lukama ugledati oživljenu podmorničku aktivnost, i zato je sva ta tišina djelovala depresivno. Uzalud sam tražio novi tip podmornice koji su nam već dugo obećavali.

Večera u kompleksu bila je vrlo oskudna i točno razdijeljena, što je bio jasan pokazatelj naših izgleda u petoj godini rata. Izvijestili su me da je zapovjednik u našu čast priredio zabavu; bit će i pića i zakuske, glazbe, a naći će se i poneka mlada Norvežanka s kojom ćemo moći zaplesati. Vratio sam se u svoju sobu pa iz jedinog kovčega što sam ga ponio sa sobom izvadio modru mornaričku odoru. Bila je ljepljiva i zgužvana, i zaudarala je na plijesan. Taj me smrad pratio i kad su me odveli do vile u brdima, odmarališta flotile.

Ujutro svog trećeg dana na kopnu susreo sam starog znanca -zapovjednika podmornica na zapadu. Kapitän Rösling je uspio av ionom pobjeći iz svog stana u La Rochelle tek nekoliko sati pred dolazak Amerikanaca. Već je u blizini bio ustanovio i svoj ured radi obnovljene kampanje protiv Engleske. Pošto sam ga izvijestio o svojoj patroli, uputio sam mu i jednu molbu:

"Gospodine, apeliram na vas da mi date novi brod - i to jedan od nove vrste, ako je moguće. U-953 se naprosto raspada. U Norveškoj ne postoje sredstva da se ona popravi i učini borbeno sposobnom."

"Ja pak ne vidim mogućnosti da u ovom času preuzmete novi brod", odgovorio je zapovjednik. "Trenutno, zapravo, ulažemo posebne napore u obnavljanje svih konvencionalnih podmornica, radi masovne proljetne ofenzive."

"Gospodine, oporavak će našeg broda potrajati koliko i izgradnja novog."

"O tome vi ne odlučujete. Odluke donosimo mi. Dobit ćete svoje naredbe." To je bilo sasvim jasno, a također i kraj našeg razgovora. Potom me otpustio.

Odluka da se U-953 rekonstruira u njemačkom brodogradilišta bila je donesena istog dana. Moja je sudbina bila nerazdvojivo isprepletena sa sudbinom U-953, pa sam shvatio da mi je pametnije prestati maštati o savršenom novom brodu i koncentrirati se na produljenje života tog starog.

Naredbu da se brod potpuno obnovi posada je dočekala stoički. Preko radija su pritjecale nove vijesti koje su izazvale mnogo veću zabrinutost. Britanci su, kako smo doznali, stigli do donjeg toka Rajne, dok su Amerikanci prodrli i u prvi njemački grad, to jest u Aachen. Bilo je izvještaja i da su Stuttgart, München pa čak i Innsbruck postali metom golemih savezničkih bombarderskih flotila. Situacija je bila vrlo ozbiljna ali ne i i kako su nam rekli - beznadna. Glas iz Berlina stalno nas je uvjeravao da će uskoro udariti nova oružja, te da će konačna pobjeda pripasti nama. Vjerovali smo, uzdali se i dalje plovili.

* * *

U sumrak jednog maglovitog dana koncem listopada, U-953 je bila spremna za isplovljenje iz luke. Čas prije nego se smračilo, mali nas je kuter Obalne straže izveo u fjord. Bio je to nijemi hod kroz neprijateljske vode u kojima su već operirali britanski torpedni čamci. Na kraju smo prve noći uplovili u luku Haugesund, pa preko dana sakrili brod iza šupe na kraju mola. Kad se spustila noć, krenuli smo za pratećim brodom između litica, preko brzaca i kroz tjesnace kamenite obale Stavangera. Još jedan napeti dan na potpuno nezaštićenom gatu. Po zalasku Sunca krenuli smo na vožnju, dugu čitavu noć, kroz fjordove i opasno uske plovne putove do Egersunda, gdje smo pak vezali cime za patuljaste borove izrasle iz pukotina goleme stijene, pa podvukli brod pod grane. Sutradan smo uvečer izjurili sami na pučinu i pomoću kabla skrpljenog u Bergenu podigli šnorkel, pa obišli južnu petu Norveške i ušli u Skagerrak. Dvije smo noći kasnije u Baltiku naišli na njemački konvoj pa tik pred osvit oplovili Kielski brod-svjeticionik. Kad se U-953 napokon umirila uz Tirpitzov gat, bilo je već sivo i hladno jutro. Napokon u Njemačkoj.

Naš dolazak nije izazvao slavlje; zapravo je prošao posve neopaženo. Odjeven u svoje staro, zgužvano kožno odijelo, protegnuo sam noge na gatu i otišao do starog parobroda, vezanog na istome mjestu još od početka rata. Potražio sam urede 5. podmorničke flotile, jer je ten-der Lech u međuvremenu nestao. Rekoše mi da su ih premjestili na obalu. Dok sam tako široko koračao po poznatim mi, katranom impregniranim daskama, posvuda sam viđao dokaze silnog propadanja do kojeg je došlo od mog posljednjeg posjeta prije 22 mjeseca. Neki je stari tender ležao na dnu. bombardiranjem pretvoren u ruševinu, paluba oblivenih teškim uljem i pjenastom vodom. U daljini su se dizali pocrnjeli zidovi demoliranih kuća. Obala je bila zasijana brdašcima šute i željeza na mjestu gdje je nekad stajao otmjeni kvart Bellevue. Napokon sam novi stan flotile našao sred uništene vojarne, a zapovjednik je moj prijavak primio ravnodušno. Dobio sam naredbu da otplovim za Lubeck. Tamo su mi mogli zajamčiti kapitalni remont moga broda, dok bi ostanak u Kielu samo ugrozio njegov opstanak.

Jedan sat nakon što smo vezali cime, opet smo ih skinuli. U-953 se izmigoljila iz Kielske luke i pod večernjim nebom pojurila na istok. Kad se digla jutarnja magla, U-953 je skrenula u ušće rijeke Trave i malo se prije podneva umirila uz lomni gat malene pomorske baze Lubeck-Siems. Moj pokušaj da svoj dolazak dojavim zapovjedniku naišao je na zatvorena vrata. Stražar me je obavijestio da je zapovjednik otišao na ručak i da će se vratiti možda tek za koji sat.

U malenom kompleksu nije bilo nikakve aktivnosti, a činilo se i da se mornarica slabo služila instalacijama. U-953 je bila jedini brod na gatu. Posada je sjedila na rubu mosta ili čučala na palubi i uživala u ručku. Bilo je to sitno zadovoljstvo, ali smo i zbog njega bili sretni. Negdje mi je sredinom popodneva bilo rečeno da me je zapovjednik voljan primiti. Skupili smo se na malenom trgu u bazi, pa pred dobro uhranjenim časnikom izvršili smotru posade. Meni je bilo malo do toga što je on našao savršeno mjesto za službu domovini, mjesto na kojem će sačuvati i navade i obiteljski život, ali sam zato osjetio jako ogorčenje kad sam opazio izraz gnušanja koji mu je prešao preko lica dok je vršio smotru mojih pomoraca, zapuštenih i iscrpljenih poslije mjeseci i godina frontovske službe.

Naša je obnova počela smjesta. Uplovio sam s podmornicom u brodogradilište, gdje će ostati radi pomlađivanja. Kad sam se vratio u kompleks, sa zadovoljstvom sam opazio da je prvi časnik preuzeo vojarnu te da već raspoređuje ljude na njihova mjesta. Moj su kovčeg dopremili u sobu u kutu, koja će neko vrijeme biti moj dom. Raspakirao sam se te ono malo odjeće poslao u praonicu i čistionicu. A onda sam napokon, uznemiren, pokušao stupiti u vezu s roditeljima. Telefonske su veze s Darmstadtom međutim još bile u neredu - i to dva mjeseca poslije zračnog bombardiranja. Zato sam im poslao brzopjav i zamolio da mi smjesta odgovore na isti način.

Uskoro su me obavijestili da će remont U-953 potrajati 8 do 10 tjedana. Te vijesti, koje su značile duži dopust za cijelu posadu, ljudi su primili kao dar Božji, jer je njihova želja da odjure kući i pottaže svoje najmilije poslije pristajanja u Norveškoj postajala sve očajnija. Kad mi roditelji nisu odgovorili na urgentni brzopjav, sredio sam da odem nešto ranije no što sam bio nakanio. Baš sam se bio spremao otići iz kompleksa kad mi je Stožer javio da će biti nužno izvršiti premještanje mog prvog časnika stroja. Gubitak šefa stroja, tog izvanrednog tehničara, predstavljao je veliko razočaranje, koje se pretvorilo u težak udarac kad se otkrilo da je njegova zamjena moj negdašnji nesposobni šef stroja s U-415. A da sve bude još i gore, dodijelili su mi i vrlo mladog zastavnika koji o podmornicama nije imao pojma. Budući da je on trebao preuzeti mjesto drugog časnika, morao sam sadašnjeg, a to je bio Ziemer, promaknuti u svoga zamjenika, iako on nije imao dovoljno iskustva za obavljanje te dužnosti. To je opasno premiještanje posade tražilo da se nešto poduzme, ali sam odlučio ne činiti ništa sve dok se ne vratim s dopusta.

* * *

Kad sam iz Llibecka preko Berlina krenuo u Darmstadt, dan je bilo hladan i maglovit, početak studenog. Ekspres je bio krcat ljudima koji su govorili tvrdim baltičkim dijalektom, ljudima koji su pred ruskim napredovanjem pobjegli iz svog doma. Te su izbjeglice - većinom žene, djeca i starci - bile u iznošenoj odjeći i sa sobom nosile skromne kućne potrepštine; stajale su u grupama i drhturile kraj kutija, zavežljaja, kovčega i posteljine. Kroz taj su se otužni ljudski lanac, iz odjeljka u odjeljak, cijelim vlakom, širile uznemirujuće ratne novosti i glasine. Istočna se fronta brzo širila

prema zapadu i Königsberg se našao u najtežoj pogibelji, dok se zapadna fronta skoro jednakom brzinom širila na istok.

Naslonio sam se na prozor u hodniku, utonuvši u turobne misli. Do nogu mi je ležala puma torba s darovima za roditelje i Trudy. Kraj mene je promicao krajolik, siv i pust. Vremenom su monotoniju sjevernonjemačke ravnice počeli sve češće prekidati sve veći i veći grozdovi pocrnjelih zidova, kratera, krša i odsječenih dimnjaka. A onda su se i same ruševine pretvorile u golemu ravnicu uništenih gradskih blokova, u čitavu jednu civilizaciju u ruševinama. Stigli smo u Berlin.

Ljudi u pokretu, ljudi u bijegu. Tisuće su punile kolodvor. Žene u odorama Crvenog križa dijelile su hranu i nekakav crni umak, tvrdeći da je to kava. Mladi pješaci, teško opterećeni puškama i telećacima, odjeveni u izbljedjele i pokrpane odore, vrtjeli su se uokolo kao istrošeni stari. Progurao sam prtljagu kroz pretrpane perone i krenuo gradom prema kolodvoru Anhalter. Vožnja me je podzemnom željeznicom poštedjela pogleda na ruševine na površini, ali ne i na ljudske ruševine ispod nje, na tisuće beskućnika koji su živjeli u podzemlju, na žene upalih obraza i djecu u bijegu, kao i na izbezumljene vojnike na putu prema raznesenom domu ili razbijenoj fronti. Na licima su im se čitale oskudica, glad i neispavanost, ravnodušnost i rezignacija.

U trenutku kad je moj zamračeni vlak za sobom ostavio devastirani svijet Berlina pa zaškripao i zazveckao na svom putu na jug, na grad je već bila pala noć. Provodio sam sate u pušenju, čekanju, sanjarenju. Računao sam da ću, ako sve prođe dobro, kući - ako već ne u Darmstadt, a ono bar u očevu novu tvornicu - stići sutradan do podne.

Jedan sat po ponoći. U mom je kupeu nasuprot meni sjela djevojka u odori Luftwaffeova ženskog korpusa, te prema meni pokazala više od usputnog zanimanja. Da pobjegnem od njezine neugodne radoznalosti, izišao sam na hodnik i zapalio cigaretu, ali je ona već za koji trenutak pošla za mnom.

Onda je, nekako se nećkajući, upitala:

"Niste li vi Trudyn brat?" Ja sam joj i protiv vlastite volje odgovorio:

"Ne, mlada damo. Zacijelo ste me s nekim zamijenili."

"Onda oprostite," rekla je, "ali ste isti on. Shvaćate, brat je moje prijateljice također u mornarici, a sličite si kao jaje jajetu."

Našto sam ja ipak priznao:

"Dobro, ja sam Trudyn brat. A tko ste vi?"

Ona se nasmiješila što je pamćenje nije izdalo.

"Zar me ne prepoznajete? Ja sam Clara Ehinger. Išla sam s Trudy u isti razred, bile smo si možda najbolje prijateljice."

Ne, tu ženu nisam prepoznao, ali sam je se sjećao kao djevojčice u dobi kad sam ja imao 15 godina. Od tada je prošlo deset godina - čitav jedan život. A sad kad se našla tu, objeručke sam prihvatio priliku da skratim putovanje lijepim uspominama na sretnu mladost. Razgovarali smo o školskim godinama i prisjećali se davno zaboravljenih epizoda. Ona je, dok smo živjeli kraj jezera Constance, doista i bila sestrina najbolja prijateljica. Onda mi je Clara rekla da je uvijek voljela moje roditelje, i da je dugi članak o njima u mjesnim novinama bio tako lijepo napisan.

Najjednom me iznenadna studen stegla za grlo, pa sam upitao:

"O kakvom to članku govorite?"

Ona je razrogačila oči, a usta su joj se razjapila od užasa:

"Zar niste znali?" promucala je. "Ne, vi to ne znate!" Prekrila je lice rukama. Više mi od toga i nije trebala reći.

Sve se oko mene počelo okretati, isprva sasvim polako, a onda u naletu, kao da se divovski kotač oteo vlasti. Čuo sam djevojku kako plače i govori odnekud iz daleka:

"O, oprostite mi, sirota Trudy i vaši roditelji poginuli su u bombardiranju Darmstadta još prije dva mjeseca."

Pozlilo mi je, u glavi mi se zavrtjelo, pa sam se, da ostanem na nogama, naslonio na stakleni zid odjeljka. Pred očima su mi se rasplinuti prozor, zid, ljudi. Divlje sam stisnuo zube i otjerao suze; nitko me nikad neće vidjeti da plačem. Zatvorio sam oči i povukao dubok, razdirući dah.

Onda sam se napokon - ne znam koliko mi je za to trebalo - probudio, vratio u okružje i

vijestima što sam ih čuo. Clare se zacijelo zabunila. Ipak sam znao da je to istina. Sad je sve gotovo. Nikad više neću vidjeti svoje najmilije, nikad čuti sestrin smijeh, nikad više uživati u majčinoj brizi niti slušati očeve planove. Oni su jednostavno nestali, i to nekakvom groznom zabunom. To sam ja trebao poginuti, ja koji sam se već tisuću puta bio spremio da njih ostavim iza sebe. Otišao sam na more da se borim za njihov život i sigurnost i sasvim ih iznevjerio. Zašto je Bog, umjesto mog grešnog, uzeo njihove nedužne živote?

I Clara se tek polako oporavljala od šoka. Bila je tužna i smrknuta zbog svoje uloge glasnice smrti. Pokušao sam je umiriti i rekao joj da mi je prištedjela mnogo bola i put u krivom smjeru, a onda sam promijenio plan. Nije bilo nikakve potrebe putovati u Darmstadt.

U Eisenachu sam skupa s Clarom presjeo na drugi vlak i krenuo na jug prema jezeru Constance. Noć je bila duga i razgovor se vukao. Ja sam mogao misliti samo o gubitku svega što sam volio i o besmislu svega što je ostalo. Kad je vlak zatandrkao u još jedno sivo studenačko jutro i kad sam s prozora otro maglenu vlagu, ostao sam smlavljen ironijom parole nabojane na zid kolodvorske zgrade: NAŠI SE GRADOVI MRVE, NAŠI SE ZIDOVI RUŠE, ALI SE NAŠA SRCA NE SLAMAJU.

Kad se na istočni izdanak Schwartzwalda spustila noć, vlak je stigao u Clarin rodni grad. Pozdravila me je, onako smetena i bojažljiva. Ja sam pak otputovao u još jednu noć i nisam se zaustavio sve dok nisam ugledao mjesečev odraz u vodama jezera Constance. Izvukao sam prtljagu iz vlaka na postaji Überlingen Istok, gdje je moja rodbina potražila zaklon od rata. Kad sam krenuo prema njihovoj kući, osjetio sam nenadan poriv da se okrenem, sjednem na drugi vlak i vratim se posadi i brodu. Jer mi je tamo bilo mjesto, tamo sam pripadao. Ali sam nastavio dalje, osjećajući silnu težinu torbe s darovima. Nisam znao što bih s njima. Nisam imao čak ni djevojku kojoj bih mogao dati darove. Marianne je poginula u prvim ruševinama Berlina. Yvonne je nestala još prije nekoliko godina. Zbog Amerikanaca sam izgubio Margueritte i Pariz, a Marika je bila žena drugog čovjeka.

Moja je pojava na vratima djedove kuće izazvala zaprepaštenje. Moji brojni rođaci, živeći manje-više u skladu pod velikim krovom, nisu očekivali da ću se vratiti iz dubina Atlantika. Mislili su da sam nestao u vrtlogu invazije; bilo je to nekako baš u doba kad su roditelji primili moje posljednje pismo. Njihova je šokiranost pred mojim uskrsnućem smjesta ustupila mjesto zabrinutim pogledima i uznemirenom šaputanju meni iza leđa. Da im smirim dušu, rekoh čvrstim glasom:

"Sve sam čuo. Ne morate mi objašnjavati."

"I što ćeš sada?" upitali su me zabrinuta pogleda.

"Ne znam."

"Želiš ostati?"

"Ne, samo sam se došao pozdraviti. Ostavit ću svoje knjige i još neke stvari..."

Uskoro sam doznao da se moja rođakinja Lore sklonila u Schwartzwaldu, pa sam je smjesta nazvao. Ona mi je pak rekla da je palo mnogo snijega i da je dobar za skijanje. Napokon sam našao nekakav izlaz, mjesto na koje sam mogao pobjeći i zaboraviti.

Sutradan rano ujutro, rasterećen od knjiga i darova, krenuo sam s jezera. Spori me vlak odvezao prema planinskim predjelima, koji su za samo jedan sat od tamnozelenih postali blistvo bijeli. Zima je neočekivano uranila. Na sporednoj postaji, duboko u šumi, sjeo sam na konjske saonice i one su me odvezle uzbrdo sve do Shönwalda, gde mi je rođakinja rezervirala sobu u hotelu.

Lore je bila sjajna skijašica. Sljedećih smo se nekoliko dana sastajali kad god bi prve sunčane zrake dotakle bijele vrške zimzelena, popeli bismo se u šumu, pa se u slalomu spuštali u doline. Tu smo iscrpljujuću turu svakog jutra više puta ponavljali, nakon čega bismo poručali iz plamene torbe što sam je nosio prikvačenu za pojas, pa se onda opet nastavljali skijati po bijelim ledinama i sledenim potocima sve do zalaska Sunca. Moja je depresija polako popuštala stisak.

Lore je davala sve od sebe da me razveseli, ali u tome baš nije imala previše uspjeha. I nije mogla izbrisati topničke zvukove, jer smo iz večeri u večer slušali grmljavinu teških topova što se orila od Vosgesa samo 60 kilometara zapadno od nas. A nismo mogli ni zatvoriti uši pred radio-emisijama, koje su javljale o smlavljajućim gubicima na svim bojištima. Sovjeti su osvojili Rigu, pregazili Litvu, odgrizli pola Poljske i čitav Balkan zatvorili u džep. Žestoke su se borbe odvijale na

zapadnoj obali Rajne, a američki su bombarderi sravnili Köln i Aachen. Sva sam ta izvješća slušao sa sve većom uznemirenošću. Ne, ne mogu samo stajati tu u mrgodnoj dokolici dok se obrana Reicha mrvi, a gradovi mu nestaju u vatri i dimu. Jer ja pripadam - ponovno i opet - svom brodu i posadi; oni su sve što mi je još ostalo u životu.

Jednog sam se hladnog studenačkog popodneva oprostio od Lore i sjeo na saonice što su vozile prema željezničkoj postaji. Dok smo se spuštali u mirnu dolinu, upitao sam se kamo sve to zaboga vodi. Što je sa svim onim čudotvornim, bezbroj puta obećanim oružjem? A bez njega, kako bismo uopće mogli zaustaviti Ruse, Amerikance, Britance i Francuze - ukratko, čitav svijet?

* * *

U podmorničku sam bazu u Lubeck-Siemsu stigao jednog hladnog, olujnog dana. Selde, mladi šef stroja kojem sam za svog izbivanja prepustio najnužniju posadu, izvijestio me je da su zračni napadi i manjak dijelova usporili radove na brodu, te da o poštovanju roka ne može biti ni govora, već da ćemo biti sretni ako iz luke isplovimo prije Nove godine. Pa ipak sam se, unatoč tim lošim vijestima, raskomotio u svojoj udobnoj sobi s osjećajem da sam napokon našao utočište. Soba je mirisala na cedrovinu i smolu. Poznavao sam svoje ljude u susjednim sobama, slušao njihove razgovore, prepoznavao im glasove i smijeh.

Te sam se večeri pridružio drugovima i uskoro kroz razgovor doznao da je i previše njih na dopustu također iskusilo privatnu tragediju. Berger je svoj rodni grad Cleve, na puškomet od zapadne fronte, našao sav u pepelu. I žena i jedino dijete poginuli su mu u plamenu. Netko ga je odveo do groba i rekao da su tu pokopani; istog se časa okrenuo i krenuo natag, prema bazi i brodu. Strojari su roditeljski dom zatekao u ruševinama, a njegovi su otišli ne ostavivši adresu; i on se žurno vratio u luku. Drugi su dopust proveli u vlaku i autobusu, slijedeći bijeg svojih iz grada u grad. Onima koji su se napokon uspjeli naći, ostalo je malo vremena da budu zajedno. Neki su se vratili a da uopće nisu ni stigli na odredište: fronta se već prevaljala preko njihovih gradova i domova u Šleskoj. Za sve je njih, kao i za mene, put vodio samo u jednom smjeru - natrag brodu i drugovima, natrag ljudima s kojima smo podijelili najteže trenutke.

No nisu svi odnosi s mojom posadom bili ugodni i drugarski. S prosincem su stigli studen i snijeg, s ujedima istočnih vjetrova koji su naviještali dugu zimu, a zbog stalnih nevolja s trojicom časnika raspoloženje mi je postalo tmurno kao i ti sivi dani. Moj prvi časnik, šef stroja i zastavnik bili su nezreli i neiskusni. Od njih sam imao više štete nego koristi, a osim toga su i među posadu unosili zlovolju. Moji ljudi, odlikovani profesionalci s dugim i slavnim borbenim iskustvom, malo su što mogli dobiti od nevjeshog šefa stroja, a na vrlo su mladog zastavnika gledali s otvorenim prijezirom. Baktanje je s takvim problemima na podmornici prve borbene linije bilo i preteško i preopasno, pa sam se zato sa žaljenjem obratio kadrovskoj službi radi zamjene šefa stroja i zastavnika. Taj rutinski zahtjev, kojem bi godinu dana ranije bilo automatski udovoljeno, čak i kad bi kapetanovi razlozi bili plod čistog kaprica, sad je bio odbačen po kratkom postupku. Počeo sam dokazivati da time želim spasiti život i brodu i posadi. Reakcija: slijeganje ramenima koje kao da kaže: pa što onda? Vijek je podmornice bio ionako prekratak da bi se o tome i razmišljalo, pa čak i kad bi imala savršenu posadu.

Moje su nevolje sa zastavnikom i njegovom općom nesposobnošću tek počinjale. Da sve bude još i gore, on je dobio partijski zadatak da posadu indoktrinira službenim teorijama, idealima i parolama o nepokolebljivoj volji. Takvo je uplitanje partije u brodske poslove imalo kratku no burnu povijest, još u doba neuspjelog atentata na Hitlera. Prije toga su podmorničke snage bile slobodne od političkog uplitanja. Čak i kasnije, kad je moć partije posvuda porasla, podmornički su kapetani, pa među njima i ja, uspješno pasivnim otporom odbijali infiltraciju politički obučениh časnika. Ali sa sve bržim opadanjem Reicha, partija je postajala sve moćnijom i dogmatičnijom, na sve veći jad naših podmorničkih veterana, i to kako časnika tako i mornara. Moji su mi se drugovi s vremena na vrijeme žalili na zastavnikovu nametljivost. Njihova je reakcija bila posve prirodna: oni su svoju lojalnost i hrabrost dokazali djelima i nije im trebao nikakav partijski propovjednik da ih uči kako da se bore i ginu.

Bez obzira na to hoću li uspjeti ishoditi njegov premještaj, ipak sam odlučio prekinuti te njegove mučne propovijedi. Sazvao sam sastanak i svoj trojici, to jest šefu stroja, prvom časniku i

zastavniku jasno stavio do znanja da za svoj položaj na U-953 ne raspolažu dovoljnim kvalifikacijama i da svoj posao neće moći dugo zadržati ako se neće strogo držati programa obuke koji će ih osposobiti za patrolu. Osim toga sam zastavniku dao toliko sitnih zadaća da više nije ni imao vremena za partijske govore.

U drugom je tjednu prosinca aktivnost u luci dramatično porasla, što je sve ukazivalo na proljetnu ofenzivu naših snaga na moru. U roku od 10 dana s Baltika je došlo 5 konvencionalnih podmornica. Vojarna je zabujala novim životom; škver je pak odjekivao od udaraca čekića i zakivanja. Ali ti brodovi u luci nisu govoili ni o kakvoj drastičnoj promjeni; oni su u svemu bili jednaki našoj prastaraj U-953. I sva ta obnovljena aktivnost nije obećavala nikakav zastoje u našem strmoglavom padu.

A onda, najednom, briljantni je udarac osvijetlio mračno obzorje na zapadu i u Njemačkoj probudio novu nadu. U rane jutarnje sate 16. prosinca, naše su armije u Ardenima krenule u masovnu protuofenzivu na angloameričke snage. Državna je radiomreža objavljivala zgomljujuće pobjede i velika napredovanja u prvim satima napada. Velika ofenziva, tako dugo obećavana, napokon se ostvarila. Opet smo krenuli na zapad i naše se divizije neće zaustaviti sve dok i zadnjeg savezničkog vojnika ne stjeraju u more. Sve sam te vijesti i fanfaronade slušao s nekakvom smjesom nade, tjeskobe i opreza. Iako je napad izazvao spektakularne početne rezultate, ipak je bio ograničen na frontu preusku za dubok prodor. A onda su mi nade izbljedile a tjeskoba porasla, jer kako su dani prolazili, dobre su vijesti polako presušile. Tjedan dana pošto su nam fanfarama i vojnim koračnicama podigli duh, glasovi koji su nam govorili o brznoj pobjedi polako su zamukli. Ofenzivu su usporili snijeg, led i blato, a onda i zaustavile svježije savezničke divizije koje su dojurile pojačati izbočinu na svojoj fronti. Do Badnjaka su naše nade u veliku pobjedu sasvim usahle.

Badnjak je u luci bio svečan i tih - bar do ponoći. Obavio sam večernji obilazak raznim sobama, pa porazgovarao s ljudima i ponudio im umirenje koje nisu trebali. Svaki je od njih uzgojio vlastitu tvrdu ljusku koja mu je štitila duh od muka zbog rasapa našeg svijeta. Pošto sam sa svojim časnicima, dočasnicima i mornarima popio i previše, povukao sam se u svoju sobu. Na rešou sam skuhao kavu, utonuo u naslonjač i neko se vrijeme udubio u čitanje. Soba je bila ispunjena miomirisom bora što su ga moji ljudi podigli u kutu; on mije u misli dovodio uspomene na sretnije Božiče. Kompleks je utihnuo. Otišao sam na spavanje ni ne sanjajući da je ludi tulum već počeo.

Nekoliko me sati poslije ponoći probudilo glasno kucanje na vrata. Bio je to politički budni zastavnik, koji je bio na noćnoj dužnosti.

"Gospodine, dopustite da vas izvijestim da su u momčadskom stanu nekakve djevojke."

Ja sam se nasmijao.

"Patite li vi i inače od halucinacija?"

"Ne, gospodine, vidio sam kako se jedan mornar sa ženskom osobom provlači kroz žicu i nestaje u sobi."

Priča je postajala zanimljiva. Krenuo sam u oprezan inspekcijski obilazak s drugog kraja vojarnje, gdje je u istoj sobi bilo po više ljudi. Tiho sam otvorio vrata; sve je bilo mračno i mirno. Okrenuo sam sklopku, ali sam otkrio da su momci poduzeli mjere opreza, pa poskidali žarulje.

"Zastavnice, donesite mi svoju bateriju."

"Jawohl, Herr Oberleutnant, odgovorio je, pun ushita i poduzetnosti.

Ostao sam na vratima, oslušujući. Čulo se samo ritmičko disanje usnulih ljudi. Požalio sam zbog zastavnikova uplitanja, pa i svog. U ovoj fazi rata, što uopće znači gdje se dečki tucaju? Sigurno je da nikome od nas nije još preostalo mnogo ni života ni ženskih zagrljaja. Pa ipak, naredbe su se morale izvršavati...

Zastavnik se vratio s baterijom, pa sam njezinim snopom prešao preko lica i pokrivača prvog čovjeka. Sve je izgledalo normalno. Dugo se lice probudilo, i krupne su oči zažmirkale na hladno svjetlo. Treći je pokrivač bio sumnjivo povelik, pa sam mu zadigao okrajak. Pojavilo se sitno lišće prestravljene plavuše. Tada sam shvatio koliko sam nepristojan, pa sam skrušeno spustio pokrivač. Tad su se u vojarni upalila svjetla, pa sam u posteljama otkrio još dvije skrivene djevojke.

Tu bih i tamo zastao s istragom, uzdajući se da će ljudi u drugoj sobi čuti komešanje pa svoje

voljene na brzinu otpremiti iz vojarnje. Što se pak tiče razotkrivene trojice, ni tu nisam mogao izbjeći stari sukob između vojne stege i osobne lojalnosti. Odluku sam, međutim, odgodio za poslije blagdana.

Na drugi se dan Božića zemlja počela tresti, a u daljini se već čula stalna meljava. Poznavao sam taj zvuk i predobro: to je značilo da se neki grad bombama pretvara u prah - u ovom slučaju, Hamburg. Uzeo sam svoj jaki dvogled pa se postavio na obližnju autocesu s koje je pucao izvrstan pogled na okolicu.

Nebo je bilo svijetlomodro i bez oblaka, a zrak bistar i hladan. Nad Hamburgom je sjalo bijelo zimsko sunce, a s mjesta na kojem sam stajao opažao sam njegov odbljesak na krilima i trupovima letećih tvrđava što su dolijetale s mora. Doklizile bi iz neba i neumorno gurale naprijed. Roj se za rojem probijao kroz izmaglicu u daljini, da bi zazujao iznad umirućeg grada. Između stotina bombardera i njihove bezbrojne lovačke pratnje stvarali su se sićušni sivi i crni oblačići protuzrakoplovnih topova. Kroz dvogled sam vidio bombe kako pljušte po Hamburgu, avione kako prskaju u zraku, crvene i žute plamene lopte kako eruptiraju na svilenom nebu, zapaljene avione kako se prevrću u zraku, naše lovce Messerschmitte kako se poput kobaca obrušavaju na bombardere i pune nebo kršem. Tlo mi se treslo pod nogama, na mnogo kilometara od napadnutog cilja. Tisuće nedužnih bića, koja su se na Badnjak molila Bogu, sad su bile žive ispečene i pretvorene u pepeo. Pomislio sam da su i moji najmiliji zacijelo poginuli na isti način.

Kakav bijedni, sramotni rat, kad krepki muškarci i rafinirani strojevi služe za istrebljivanje bespomoćnih i bezazlenih. Govorio sam sebi da je moj rat sasvim drukčiji oblik borbe, da je to rat u kojem brodovi potapaju brodove, oružje i potrepštine prije no što se oni mogu primijeniti za uništavanje. No bez obzira kako netko u nekom ratu vojevao, ukupan je učinak bio nedjeljiv i u svojoj gnusobi nadilazio ljudsku moć shvaćanja. Umiranje je u divovskim razmjerima postalo tako rutinsko, da se i sam život počeo činiti čudnim i bespredmetnim, a sve nekoć uobičajene živome radosti abnormalnim, grotesknim i nastranim. Čak i ljubav darežljive žene bila je samo nestvaran prekid u stalnoj noćnoj mori preživljavanja.

* * *

Moja ogorčenost ratom - moje gnušanje prema svim tim glupim pogreškama i nesposobnostima koje su našim žrtvama oduzimale smisao - početkom je siječnja postala nepodnošljiva. Nakon što sam dane između Božića i Nove godine proveo u nastojanju da ubrzam radove na brodu, najednom sam - i to bez objašnjenja I bio pozvan na sastanak s admiralom Donitzom u njegovu stožeru kraj Berlina. Bila je to zbnjujuća zapovijed u svijetlu činjenica da se Lav s vremenom sve više odmicao od svojih kapetana. U godinama slavni pobjeda, redovito je i njih i njihove posade posjećivao u luci. Kasnije je prestao sam odlazili u posjet, nego je tražio da njegovi zapovjednici dolaze k njemu u hladno ozračje Stožera u Parizu. A onda, pošto su saveznici osvojili Pariz i potopili većinu naših podmornica, sastanci su s Lavom gotovo sasvim prestali.

U Berlinu sam uzeo sobu u hotelu Furstenhof, istuširao se i obrijao, obukao svježe opranu bijelu košulju i stavio novu kravatu, pa se S-bahnom odvezao do istočnog predgrada Bernau, ukrao se u maleni autobus što je već čekao na mene, pa se onda povezao pustom autocestom, kroz borove šume, sve do strogo čuvanog kompleksa Stožera, poznatog pod egzotičnim imenom Koralle. Pošto mi je stražar pomno proučio papire, uveli su me u unutarne svetište te silne mornaričke institucije. Labirint sterilnih hodnika i legije besprijekorno odjevenih časnika u bijelim bluzama stvarali su dojam goleme bolnice; nedostajao je još samo miris etera i antiseptika. Najednom sam osjetio da mi tu nije mjesto i poželio se vratiti svojim uznojenim, kaljavim ljudima.

Tu mi, međutim, rekoše da admiral još nije stigao, te me pozvaše na ručak s osobljem. Urešeni stolovi, fino stolno rublje, rafinirani porculan, kićeni jedaći pribor, zbijeni redovi istaknutih časnika u po mjeri krojenim bijelim sakoima - sve mi se to činilo pretjerano uzvišenim i mekoputnim. Zatekao sam se u mislima da su mnogi od tih ljudi ratne godine mogli provesti i na korisniji način. Da su se samo malo manje bavljali a malo više radili da nas opskrbe sredstvima za borbu, Njemačka bi još imala mnoge posade koje su lani otišle na dno zajedno s 203 potopljene podmornice. Možda bismo čak mogli imati i flotu veliku poput naše sablasne armade - mislim na 682 podmornice potopljene od početka rata.

Kad su otmjeni gosti otišli, ostao sam s petoricom časnika koje su njihove modre odore odvajale od stalnog osoblja u bijelim sakoima, no kod kojih je nedostatak podmorničarskih kolajni govorio da je riječ o novajlijama koji se još nisu ogledali u boju. Započeli smo razgovor i tako sam doznao da su oni kapetani novih brodova iz serije koja je već u trenutku narudžbe bila zastarjela, te da su se, kad ih je pozvao admiral, baš bili spremali poći na svoju prvu patrolu. Pogledao sam ih i pred sobom vidio mrtvace; onako bez iskustva imali su zaista sasvim male izgleda da prežive, pa makar bili i inteligentni, sposobni i dobro uvježbani časnici. Ako i jesu čuli za neprijateljev golem i sofisticiran obrambeni sustav, ipak nisu znali kako se s njime nositi. A osim toga sam slutio da im nitko nije rekao s čim će se uskoro suočiti.

Poslije nekog vremena svoj su nam šestorici rekli da nas Lav sad može primiti, pa su nas uveli u veliku i svijetlu sobu. Donitz je stajao kraj prozora, a zimsko mu je sunce doticalo blijedo lice. Bio je prilično ostario od trenutka kad sam ga posljednji put vidio - 1941. u Lorientu, onog vrućeg jesenjeg dana kad mi je na prsa prikvačio Željezni križ. Sad se bio nekako stanjio, smanjio, izgubio dinamiku.

Admiral nam je stisnuo ruku i pokazao na red stolica pred svojim stolom. Ushodao se pred nama i onda progovorio. Govorio je polako i tiho - u oštrom kontrastu s energičnim, plamenim načinom iz ranijih godina. Pa ipak je bio nekako odlučan i uvjeren. Govorio je o potrebi našeg daljnjeg žrtvovanja kao i o velikom napretku u podmorničkom ratovanju do kojeg će vrlo brzo doći. Rekao nani je da je cilj naše posljednje misije vezati savezničke pomorske snage u njihovim vodama i tako ih spriječiti da dopru u akvatorij kojim još vladaju naše snage. Mi smo oni junaci koji će se hrabro boriti dok naše revolucionarno nove podmornice ne preokrenu ratnu plimu; a ako se vratimo iz patrole, dobit ćemo te nove brodove. Potom je Donitz napokon iznio nešto šokantno, naime da će, radi ostvarenja toga cilja, u borbu poslati sve raspoložive podmornice, pa čak i one odvojene za potrebe obuke.

Admiralov je govor bio kratak i u svemu silno dojmljiv. Iako je djelovao istrošeno i umorno, Donitz je i dalje zračio onom iskrom oduševljenja kojom bi nas znao naelektrizirati kad bi nam se obraćao u godinama trijumfa. Pa ipak, od svega što je rekao, ništa nije bilo zaista novo, pa me obuzeo osjećaj da je djelovao tako uvjerljivo samo zato što sam mu ja tako očajnički želio vjerovati. Koliko sam ga poznao, njegova taktika koja nas je nekoć vodila u pobjedu sad je samo izazivala besmisleni pogibiju tisuća ljudi koji su mu vjerovali i koji su ginuli u zastarjelim strojevima za ronjenje. Njegovu sam posljednju naredbu mogao protumačiti samo kao grozničavi pokušaj odgađanja neizbježnog poraza. Pa ipak sam svim srcem želio da se pokaže da se varam.

* * *

Poslije dvodnevnog sam se izbjivanja vratio u bazu. Sutradan me je za doručkom prvi časnik izvijestio da je remont U-953 i stvarno dovršen, te da je naš brod jučer dotegljen do mola. A onda mi je, izvan sebe od ushita, rekao kako su tik pred sumrak, uz našu podmornicu vezali dvije druge i to najnovijeg tipa. Prekinuo sam doručak, presvukao se u kožno odijelo, pa krenuo na obalu rijeke. U dnu je mola ležala U-953, svježe obojena, ostrugane palube i podmazanih topova. Moji su se ljudi skupili na krmenoj palubi na prozivku, pa jednim okom pogledavali na mene a drugim na čudovišne nove brodove s obje strane. Stupio sam na palubu naše oživljene rage, odzdravio Prvom po vojnički, a isto tako i posadi na njezinom prijateljskom "Dobro jutro, gospodine", pa onda rekao starim pomorcima da ćemo morati još jednom zaploviti u našem starom brodu i da ćemo onda dobiti novi, sličan ovima što se sad zibaju kraj nas. To sam im obećao u nadi da će Donitz uspjeti održati obećanje što mi ga je bio dao.

Prema onom što sam uspio doznati u brodogradilišnom pregledu U-953, škever je sjajno obavio posao. Naš brod, koji je patio od svih staračkih tegoba, sad se sa svom tom novom opremom držao pomlađeno i bodro. Primitivni šnorkel koji nam je donio tolike nevolje a zamalo i pogibiju, sad je bio zamijenjen hidrauličnim s veoma poboljšanim plovkom. Smrad je raspadanja bio istjeran čistim mirisom svježe boje. Činilo se da je U-953 spremna.

Potom sam pošao pogledati jednu od tih najnovijih podmornica. Prešao sam mostičem do jednog od tih velikih kitova, pa upitao mornara na straži:

"Je li kapetan na brodu?"

"Da, gospodine, na brodu je."

"I kako se zove?"

"Kapitanleutnant Siegmann."

Moj stari kapetan s U-230! Preko golemog sam se nadgrada uspeo do mosta, kroz okno se spustio u vrlo sofisticirani toranj, pa zatim i u komandni centar, koji je izgledao kao električna centrala. Opazio sam Siegmanna u njegovoj niši, okrenuta mi leđima. Rekoh:

"Dobro jutro, javljam se na brod." On se naglo okrenuo.

"Ma koji vrag, pa to si ti! Što te nanijelo u tu ušljivu luku?"

"Stigao sam iz Norveške u staroj krtiji, da mi iz nje naprave novu."

"Ti još uvijek ploviš u tom starom lijesu?" upitao me iznenađeno.

"Da, jer nemam veza kao ti. Čestitam ti na novom brodu."

"Hvala. Daj da ti ga malo pokažem, ili si već vidio takav brod?"

"Ne, još nisam imao to zadovoljstvo."

Dok smo išli prema pramcu, rekao mi je kako je još lani u proljeće zamijenio U-230 za taj brod, da je U-230 pod zapovjedništvom Oberleutnanta Eberbacha potopila vlastita posada 21. kolovoza kad su se saveznici iskrcali u Toulonu, da je većina naših starih drugova uhvaćena i zatočena, da je Friedrich, koji je u proljeće također otišao s tog broda i nadalje njegov prvi časnik stroja, a da je Riedel postao kapetan U-242. Stigli smo u pramčani torpedni odsjek. U prostranom se prostoru, umjesto uobičajene četiri, pružalo čak šest torpednih cijevi. Specijalna spremišta za 14 dodatnih torpeda bila su postavljena uz trup.

"Sve cijevi punimo hidraulički za manje od deset minuta", objasnio je Siegmann. "Pritisnemo nekoliko dugmadi i zatim sve ide vrlo tiho. Torpeda više ni ne dotičemo rukom."

Taj je odsjek bio opremljen isključivo za čuvanje, servisiranje i ubacivanje torpeda. Posada, pak, koja je na starim brodovima spavala zgurana i izmiješana s čeličnim ribama, živjela je u vlastitom prostranom odjeljku. Prostorije za časnike i dočasnike bile su kao kabine prvog razreda na putničkim linijašima. Istisnina je tog broda bila skoro triput veća od istisnine U-953.

Siegmann je nastavio:

"Zapanjit će te kad čuješ da smo pod površinom brži nego na njoj i da maksimalnu brzinu od 17 čvorova možemo održavati dosta dugo."

"Onda možeš opet krenuti u konvojske bitke u zaronjenom stanju."

"I više od toga. Ne samo da smo brži, nego imamo i više torpeda i možemo ih ispaljivati na dubini od pedeset metara a da ni ne vidimo cilj. Možemo zaroniti skoro dvaput koliko ti u toj svojoj staroj kadi i lako uteći od svakog eskorta koji nas progoni."

"To vas čini praktički neranjivim."

"Tako je. Velika nam brzina dopušta da napadamo i bježimo ispod površine praktički neopaženo. Novi računalni sustav navođenja osigurava nam stopostotnu točnost pogotka. A novim šnorkelom upravljamo baš kao i ti s periskopom; on se jednako brzo diže na površinu i omogućuje nam brže punjenje akumulatora. Ovaj je brod totalna podmornica."

To što su nam pričali kroz tolike mjesece bila je istina: novi su brodovi stvarno postojali, a dokazi da je ta podmornica zaista čudotvorna bili su osupnjujući. Kad bismo ih poslali u dovoljnom broju, one bi mogle natjerati saveznike da na moru prijeđu u defenzivu. Kad bi se samo fronte na istoku i zapadu uspjeti dovoljno održati...

Siegmann je otklonio moj poziv na ručak; vikend je kanio provesti s obitelji. Rastali smo se srdačno, jedan drugom poželjeli mnogo uspjeha i sreće. Ali smo obojica znali da se među nas spustila barijera. Njegov veličanstveni novi brod pružao mu je prilično jamstvo da će živ dočekati kraj rata. Mene je, međutim, moj prastari brod osudio na skoro sigurnu smrt na britanskoj streljani.

Sa sve većom gorčinom u srcu i velikom zabrinutošću za svoju posadu, pripremio sam se za rano isplovljenje.

valovima činilo nam se da nikad niti nismo bili na kopnu; a naš brod, unatoč svim neljubaznim opaskama na njegov račun, bio je čio i ponašao se pristojno. U-953 je punom brzinom sjekla uske i plitke vode između danskih otoka. Od podmuklih ju je napada štitio čitav arsenal nove elektroničke opreme. Osjetljivi novi radar, malen i spretan, okretao se bez prestanka pa pretraživao nebo i plovni put.

Na pučinu smo Skagerraka izbili uoči drugog dana naše misije. Naš se dolazak u duboke vode poklopio s pojavom magle koja je pojačala neprijateljsku zračnu aktivnost. Iz raznih su izvora bljeskali slabašni radarski impulsi, ali je gusta magla štitila naš brod kao što vata štiti lomnu staklenu čašu u kutiji. Usprkos bijelom pokrovu, ipak nisam kanio riskirati pa ostati na površini samo zbog bržeg napredovanja. Kad je naš radar uhvatio slike dva aviona, zapovjedio sam:

"Roni, šefe, zaroni oprezno."

Začuo sam dug uzdah pirenja zraka i osjetio kako mi brod propada pod nogama. Posljednja mi je misao pred zatvaranje kapka bila da će se Britanci namučiti dok u magli otkriju mjesto našeg zarona. U-953 je zaronila da počne podvodnu plovidbu za koju sam nakanio da potraje do kraja patrole, to jest još sedam do osam tjedana. Kad se prekinulo šištanje izlazećeg zraka, začuo sam povik:

"Dizelov montažni poklopac napukao - jak prodor vode!"

"Ne opet", zastenjao sam. "Nek' vrug nosi taj stari brod." A onda sam dreknuo: "Zatvori odušnike, drži se površine - šefe, izravnaj brod."

Onda se brod naglo nagnuo na krmu. Zaključio sam da je prodor ozbiljan, pa sam naredio da se pokrenu obje kaljužne crpke. Ali prije nego što su one i stvarno proradile, U-953 je već počela naglo propadati. Počeo sam izdavati naredbe na najrutinskiji način:

"Piri sve tankove. Oba punom snagom naprijed. Izroni. Stavi prsluke za spašavanje!"

Na krik šefa palube: "Most izronio!" istrčao nam na platformu, a za mnom i topnici. Dan je zamijenio sumrak. Magla je oko broda bila tako gusta da se činilo da je izgubio i provu i krmu. Pred nama je bio samo jedan put - na sjever u Oslofjord. Nadao sam se ću tu u Hortenu, maloj pomorskoj bazi, pronaći sredstva za zaustavljanje prodora - ako preživimo noć.

"Avioni, azimut jedan-dva-pet, udaljenost pet stotina, prilaze!" dopro je do mene krik kroz doglasnu cijev. I zatim krik u zraku. Desna dvocjevna strojnica 20 mm počinje rigati vatru, a zatim joj se pridružuje i automatski top od 37 mm. U djeliću sekunde blijeda sjena prelazi preko broda i nestaje prije nego što moji ljudi uspijevaju okrenuti topove. Negdje u magli simultano prašte dvije bombe. Motori drugog napadača grme u brzom približavanju. Naši topovi šalju u maglu barijeru metala. A onda je avion već nad nama, pa urla i bljuje vatru. S neba pljušti zasljepljujuće svjetlo. Magla blista kao vatreni zid. Tommy je izbacio svijetleću bombu na padobranu i sad ona visi negdje u magli.

Novi napad dolazi s krme desno. Kroz bljesak se širi cijeli zid svijetlećih metaka. Pali se i druga svijetleća bomba. Dok dva aviona kruže, naš radar hvata i treću sliku. Uskoro već oko nas, poput gladnih lešinara, kruže četiri aviona. Čekamo sljedeći napad s novom zalihom streljiva i zabrinutim pogledom na ledenu vodu Skagerraka. A onda se, jedan po jedan, avioni izvrću u sunovrat prema nama. Ali njihovi rafali promašuju cilj, a paljba ih naših topova drži izvan dometa bombi. Kad je napad završio, naš je radar uhvatio slike samo tri aviona.

Naši dizeli lupaju u taktu s avionskim motorima u zraku. Naši se topovi kreću u krug, slijedeći radarske upute. Zatim preko dva sata nema novog napada. A onda u 02.20 naš radar najednom zamire. Sad kad nam je oslijepilo oko prema nebu, više nemamo obrane, nikakve mogućnosti za točno ciljanje. Kraj nam se našeg broda čini bližim od Oslofjorda.

Provodimo još dva sata Britancima stalno na oku. A onda se događa nešto nevjerojatno, nešto neshvatljivo. Avioni jedan po jedan odustaju od progona. U 0440 u zraku ih više nema. Nedugo poslije 06.00 magla se diže i otkriva norveška brda. Sat kasnije uplovljujemo u luku Hortena,

Na svoje veliko razočaranje otkrivam da malena baza nije opremljena za popravak poklopca dizela. Kažu mi da pokušam u Kristiansandu, gdje flotila raspolaže povećom plovećom radionicom. Uspjevam ipak naći snalažljivog električara koji zamjenjuje pregorjeli radarski kabel. Poslije nervoznog dana u luci, isplovio sam s U-953 u još jednu izludujuću noć. Puzeći uz kamenitu obalu,

pipajući si put između litica i malenih ribarskih flotila, opet uspjevamo izbjeći detekciji Britanaca koji vrlo revno pretražuju južni horizont. Jedan sat prije osvita prikrali smo se u luku Kristiansanda. Tu sam, međutim, doznao da bi se ta pukotina dala zatvoriti samo u Bergenu. Nije bilo druge nego nastaviti površinom, uzdajući se u sreću i nehaj britanskih letaca. A ako bi neprijatelj krenuo u masovni napad, ne bih baš ničim mogao izbjeći propast.

Iz Kristiansanda smo isplovili sat poslije sumraka, pa zalupali dizelima kroz umjereno valovito more, zalijećući se kraj prijetećih hridina, ulijećući u fjordove u sjeni planina, pa opet iz njih izlijećući. Noću smo vijugali oko litica i zasjeda, a preko dana skrivali brod po lukama pod tanjušnim pokrovima. Kad smo napokon, u osvit 16. veljače, pramac našeg broda skrenuli u Bergenfjord, okončali smo putovanje koje se smatralo praktički nemogućim. Čitav smo put od Liibecka do Bergena proplovili na površini i pritom prošli bez ogrebotine. Bio sam uvjeren da to ne bih mogao ponoviti.

11. smo podmorničku flotilu zatekli u stanju silne zabrinutosti. Napetost je dijelom izazvao sinoćnji nestanak U-1053. Podmornica je bila spremna za ratnu patrolu, ali poslije probnog dubokog zarona nije više izronila i premda su je čitavu noć grozničavo tražili, nisu joj našli ni traga. A onda je i radio javio poražavajuću vijest da je Crvena armija probila istočnu frontu i potisnula naše snage sve do zapadne obale Odre. Koliko god to nevjerojatno zvučalo, Rusi su uspjeli uspostaviti mostobran kraj Wriezena, samo 60 kilometara istočno od Berlina i 40 od Donitzova stožera. Istina je očito bila jača od želje i nade; bila je brutalno nepristrana. Shvatio sam da je opstanak Njemačke ugroženiji no što smo si to imali hrabrosti priznati.

Ipak sam radio svoj posao kao da će rat potrajati vječno. Sa smrknutom sam se energijom usredotočio na vođenje svog broda kako sam se bio zaprisegnuo i na plovidbu njime kako mi je bilo naređeno. Popodne tog ojađenog dana uvezao sam U-953 u brodogradilište da joj montažni poklopac učvrste zakovicama i zatvore varom. Dao sam ukrcati svu potrebnu opremu i nisam više kanio zaploviti pod tim poklopcem sve dok sam ja za kormilom U-953. Rano sam se povukao na spavanje, jer mi je to bila posljednja šansa da, prije dugih tjedana zarona, prespavam noć u miru i posteljini.

Sutradan sam u podne isplovio iz škvera, uvjeren da bi brtva na poklopcu sad mogla izdržati i najljući napad dubinskim bombama. Da iskušam nepropusnost broda, krenuo sam putom kojim je U-1053 pošla u smrt. Ona ista mala koča koja je pratila njen spust sad je čekala i na početku našeg manevra dubokog zarona. Doveo sam U-953 na poziciju, zatvorio u trup i sebe i posadu, pa naredio šefu stroja da sasvim polako i oprezno spusti brod ispod površine. Osluškivali smo čekajući da prsne zavrtljaj, da napukne brtva. Sve je prošlo mirno. U-953 je stigla do granice svog testa, ali je ostala nepropusna i dobro se ponašala, marno izvršavajući sve naredbe.

Kad smo napokon izašli iz Bergena bila je već večer 17. veljače. Noć se na fjord spustila brzo i brda su se sklopila kao da nas žele progutati. Vjetar je tjerao oblačine sa zapada na istok, povremeno prekrivajući Mjesec i stvarajući zavjesu kao da nam želi pomoći da izbjegnemo otkrivanje. Poslije dva sata stigli do sjevernog izlaza iz Bergenfjorda, gdje su neobične litice, što su se odražavale na blijedoj mjesecini, lomile zapjenjene nasrtaje oceana.

"Radarski impulsi po čitavom prednjem sektoru", doviknuo je radist kroz doglasnu cijev.

Znao sam da ne možemo još dugo ostati na površini, ali mi je trebalo još vremena da izvučem brod iz struja i grebenja. Kad smo sa srebrene površine fjorda zašli u nemirne vode Norveškog mora, pozvao sam šefa stroja na okno.

"Selde, sad me poslušajte vrlo pažljivo", obratio sam mu se kao djetetu. "Kada dam uzbunu, želim da brod spustite vrlo oprezno - bez žurbe, bez pretjeranog silaznog nagiba, i ne dublje od trideset metara. Jeste li me razumjeli?"

"Da, gospodine, ne dublje od trideset metara."

"Cilj dvadeset-pet stotina, azimut nula", kriknuo je radist.

Bio je to kraj naše površinske plovidbe. Zvono je zavrištalo, zrak je uz prodorno pištanje potekao iz tankova. Prije no što sam se spustio u okno opazio sam da je prova pala ponešto prebrzo, pa sam dreknuo:

"Šefe, držite brod iznad trideset metara, dajte pazite."

Kad sam tresnuo poklopcem, osjetio sam da brod tone pod sve većim silaznim kutom:

"Verdammt, držite taj brod i dignite mu nos!"

Pramac se nagnuo prema grebenju koje bi nam rasporilo utrobu.

Već za nekoliko sekundi, divlji me udarac bacio iz tornja na palubnu ploču.

No onda je brod poskočio poput divljeg konja i poletio prema površini. Zgrabio sam komande; nekoliko oštih okreta kormila, brzo trimovanje i ugadanje i brod se smirio. Sav uzdrman i zgranut, pozvao sam šefa stroja na red:

"Za ime vraga, što to radite?"

"Trim je bio poremećen, gospodine", promrmljao je Selde ispriku.

"Gluposti, pa uspostavili ste ga pred samo nekoliko sati."

"Moglo je to biti i zbog frontalnog udara mora."

"No dajte, Selde, nemojte mi to više prodavati. Mislim da ću vas kad se vratimo u luku opet morati učiti zaranjaju - ako se ikad vratimo." Dohvatio sam mikrofon sa stalka pri stropu. "Pozor pramčani torpedni odsjek. Provjerite vrata i spojeve svih cijevi. Provjerite vanjske zaklopce. Smjesta javite."

Poslije nekoliko minuta napetog iščekivanja, pristigli su pozivi. Prvi je časnik javio da je u pramčanom odsjeku sve u redu. Iako je udarac bio stvarno izniman, ipak smo izbjegli oštećenja. U-953 je neko vrijeme mirno plutala na zadanoj dubini, na sjeverozapadnom kursu, prema Atlantiku. Ali uskoro je šef stroja opet iskazao svoje neiskustvo i, što je još gore, nesposobnost. Kako nije uspijevaao održati brod na šnorkelskoj dubini, stalno ga je čas izlagao budnim očima Tommyja, a čas ga slao u sunovrat prema morskom dnu. Svaki put kad bi šef stroja poremetio uzgon, čitava bi posada prolazila novo mučenje. Od podtlaka koji bi se pritom stvorio, ljudi bi se počeli previjati i povraćati u agoniji, dok su ih piruete broda divlje bacale na sve strane. Svaki put kad bi te muke postale nesnosne, opet bih preuzimao komande i pokušavao šefa stroja naučiti osnovama plovidbe pod šnorkelom.

Nastavili smo naše burno putovanje, iako se misija činila jalovom. U trenutku kad smo isplovili, saveznici su dozvali svoje goleme rasute pomorske snage pa ih koncentrirali u vodama oko Britanskog otočja. Kraj Shetlanda i Faeroea bili su se u nesavladivom broju skupili razarači, a radi hvatanja onih malobrojnih vukova samotnjaka čije su kretanje britanskom admiralitetu već unaprijed dojavljivali saveznički agenti i simpatizeri. Nijedna od naših priprema za proljetnu ofenzivu nije ostala tajnom. U prvim je danima veljače bilo potopljeno šest podmornica. Sve su bile u prvoj patroli. Jedna za drugom isplovljavale su u neprijateljsku nakostriješenu obranu. Bile su prespore da izmaknu timskom djelovanju neprijateljskih pomorskih i zračnih snaga, a većina je njihovih časnika bila odveć neiskusna a da bi znala sve trikove preživljavanja. More oko Engleske pretvorilo se u svojevrzni privatni bazen u kojem bi Britanci tu i tamo oduševljeno zaigrali svoju igru ubijanja bespomoćne podmornice; i ako stotine aviona i površinskih brodova ne bi uspjeli potopiti našu podmornicu, učinile bi to stotine četvornih milja minskih polja.

Takvo je bilo stanje stvari kad se U-953 približila prvoj crti savezničke obrane. Posada je danima podnosila bolne manevre našeg nesposobnog šefa stroja, no ipak i unatoč probijenim bubnjićima i zamućenom vidu, nije izgubila ništa ni od svog duha ni od osjećaja za šalu. Kad je okrutnu rutinu šnorkela zamijenila mirna plovidba, posada se smjesta opustila i prihvatila optimističkih djelatnosti. Neki su pisali pisma - pisma za koja su znali da možda nikad neće biti poslana ili stići na cilj. Drugi su pak čitali i pisali pjesme. Ponekad sam s otipkanim listovima dnevnih Wehrmachtovih biltena primao i primjerke njihovih književnih pokušaja. Što je pjesmama manjkalo u dražesti, nadoknađivale su svojom autentičnošću. "Tužaljka o šnorkelu", koju je napisao strojar Hagemann, šalila se sa strašnim mukama što smo ih prolazili svake noći:

Otkad iz Bergena isplovismo na našu rutu,
Mornare jadne strepnja mnoga zadesi na putu.
S tjeskobom, strahom, tugom i još zala šesto,
Do "postaje Šnorkel" dovlačismo se često.
I dok podtlak bi uši nam probijao,
Na palubi se svatko od bolova svijao.

Oči nam htjedoše iskočit' iz glave,
Pa s ruku smo s njima motrili dubine plave.
Da bolove smanjimo smišljali smo štosove
I tlak regulirali čvrsto stišćuć' nosove.
Svatko se zaklinje - i to postat će povijesti dijelom -
"Šnorkelska flota nek' ostane pod tajne velom".
No za Šnorkel smo se vezali tek vrlo kasno,
I pateć' za njim žudili i silno i strasno.
Stog' postat ćemo četa prava mornara smjernih,
Što sanjaju školjke ušne i oči supruga vjernih.

Mehaničar Muller, inače dobrodušno stvorenje, odlučio je stihovima obraditi veseliju temu:

Često mornar nosi tetovažu,
Za ukras, al' ne i za plažu.
Koža njegov, svačim izmučena,
Mnogim je njeg 'vim grijehom označena.
Te iznad pilana, užeta i sidra.
Između želvi, leptira i vidra,
Kraljuje - dražesna k o perla -
Njegova negdašnja, obnažena gerla.
On čuva je, štiti je i pazi,
I zapešćem je dlakavim svoje ruke mazi.
Na podlaktici drugoj isprepletene ruke
I natpis: Rosy, tvoj sam bez novaca i muke.
Imena mnoga kasnijih mu dama
S nadnevcima raznim nestala su sama.
Da, mornar prevaren obraza ne gubi,
Već rad je briše koju već ne ljubi.
On križa ime, mijenja tetovažu
I svoju Rosy za neku curu dražu.

Poslije tjedna provedenog u opreznom zaobilaženju lovačkih hordi, primili smo operativnu naredbu. Stigla je 23. veljače, jedan sat po ponoći, dok se U-953 divlje ljuljala na oluji što se dovaljala sa zapada. Nevjesti se šef stroja grozničavo trudio zadržati brod na šnorkelskoj dubini, ali se on dizao i spuštao kao njihaljka, pa su se ljudi pri obavljanju dužnosti morali hvatati za cijevi i kola. Sav očajan, ponovno sam preuzeo komandu i rekao:

"Koliko ću vam još puta, šefe, morati pokazati kako se upravlja brodom i kako se održava u horizontali?" Našto mi je odgovorio:

"Oluja jača, i zato ga ne mogu držati."

"Selde, ne pričajte mi opet staru priču, vidite kako je sad miran. Samo ga držite na trinaest metara."

Za nekoliko minuta brod je opet izgubio stabilnost. Ljudi su gutali zrak i klizali se po vlažnoj palubnoj ploči kao po ledu. U očaj u su kolotali očima i nijemo me molili da prekinem to besmisleno mučenje. A onda se brod oštro nagnuo, podigao pramac i izletio na površinu, pa tako izložio nadgrade i pretvorio se u savršen cilj.

Jastrebovi su nas već otkrili.

"Radarski impulsi, jačina triiii!" kriknuo je operater.

Odupro sam se želji da otvorim kapak i pošaljem topnike na most, pa viknuo:

"Oba dizela forsirano naprijed! Otvori sve oduške. Sva posada u pramac. I vi također, šefe."

Dizeli su divlje zalupali, brod se divlje zaljuljao. Nekoliko trenutaka, koji su se učinili kao vječnost, more je zadržalo brod u šašavom položaju, a onda je potonuo, polako i stalnom brzinom. Dok se zaokretao u silazni kut od 40 stupnjeva, iznenađeni su se ljudi s mukom probijali prema svojim položajima, pa puzali, odgurivali se i potezali se prema krmnom odsjeku. Elektromotori su

preuzeli pogon od dizela. Snorkel i periskop otišli su pod vodu, i brod se sunovratio u dubinu. Na 80 sam ga metara uspio izravnati i uspostaviti trim. Tek smo tada shvatili da za nama nisu pošle bombe.

Dvadeset minuta kasnije, dok je U-953 pod šnorkelom glatko plovila na zapad, jednom sam zauvijek zaključio tu priču sa šefom stroja. Bilo je očito da Selde neće nikad naučiti. Kao što je bilo jasno i da mu ne smijem dati još jednu priliku da pobije 54 čovjeka. Zatražio sam od njega da više ne ulazi u komandni centar te da ostatak patrole provede u blagovaonici kao moj gost.

Ostatak sam noći proveo za komandama. Kad su se od trupa odbili prvi impulsi Asdica i nad nama zabrujalo mnoštvo vijaka u tipičnom obrascu pretraživanja, dao sam zaustaviti strojeve, spustiti ventilacijski jarbol i pripremiti brod za borbeni susret.

Poruka iz Stožera ležala je nedirnuta na crtaćem stolu još od nedugo poslije ponoći. Prinio sam papir lampici i pročitao: U-953 OPERIRA U PLYMOUTH BAYU OD LIZARD HEADA DO START POINTA. PLOVITE DUŽ IZOBATE OD DVIJE STOTINE METARA. SLIJEDE INFORMACIJE O NOVIM MINSKIM POLJIMA.

Ta me je naredba iz dva razloga osupnula. Stožer je podmorničku aktivnost u Engleskom kanalu bio obustavio još u listopadu zato što su naši gubici pretežali nad uspjehom. Zašto nas je Stožer sad odlučio poslati u područje koje je bilo dokazano groblje podmornica? I zbog čega taj kategorični zahtjev da brodovi plove duž 200-metarske izobate? Stožer je bio dovoljno često informiran o tome koliko je ondje snažna neprijateljska obrana, a to su na mračan način potvrđivali i naši gubici. Odlučio sam ne počinuti samoubojstvo, pa sam se oglušio na drugi dio naredbe i nastavio već utvrđenom rutom.

U-953 je u svom hodu kroz dubine napredovala dobro. Plovio sam duž zapadnog ruba velikog morskog polja južno od Hebrida, izbjegao krdo razarača kraj Sjevernog kanala, zasjekao kroz mirne priobalne vode zapadne Irske, te prošao kraj poznatih mi svjetionika. Na toj dionici našeg potajnog puta, pokušaj Stožera da oživi podmornički rat u Engleskom kanalu doveo je do novih gubitaka. U-480 je bila potopljena kraj Land's Enda, a U-927 obasule su avionske bombe kod grebena Eddystone. Bila je trinaesta podmornica koja je u veljači otišla na dno.

Za 17 dana zarona smjenjivao sam se za komandama s Bergerom, svojim glavnim strojarom, i to po strogo utvrđenoj rutini. U-953 je napustila najjužniji kraj Irske pored svjetionika Fastnet Rock, da prijeđe u Engleski kanal. Svo to vrijeme smo proučavali Wehrmachtove biltene, očajnički tragajući makar za najsitnijom iskrom nade. Uzalud. Kad su se naše fronte sasvim raspale pred savezničkim nasrtajima, vijesti su postajale sve sumanutije i ubitačnije. Petog je ožujka američka vojska umarširala u Koln; dva je dana kasnije prešla Rajnu kod Remagena i uskoro je cijeli tok Rajne od Nizozemske do Koblenza pao u savezničke ruke. Na istoku su, pak, sovjetske armije prodrle u Njemačku cijelom frontom od Baltika do Sleske, tjerajući pred sobom stotine tisuća vojnika i civila. Dok smo mi čekali na čudo koje će nam spasiti domovinu, neprijatelj je pregazio rodni grad mnogog člana posade. A za svo je to vrijeme naša proljetna ofenziva na moru umirala pri porodu. Brodovi nedorasli zadaći, neiskusni mladi časnici i bespomoćne posade u neprekinutoj su povorci avionske i dubinske bombe slale na dno, poput nesvjesnih životinja što idu na klaonicu, a glazbu su na njihovu sprovodu svirale tisuće akustičnih bova što su vrištale lažna upozorenja o neprijateljskim razaračima koji ih se spremaju dotući.

Taj nas je dijabolični koncert pratio iz dana u dan, i kad smo se jednog vedrog i sunčanog jutra oprezno približili Lizard Headu, jugozapadnom izdanku Engleske, kroz dubine su još odjekivale eksplozije koje su potopile U-683. Krikovi su nas akustičnih bova slijedili sve do ruba Falmouthske luke, gdje sam opazio tri stvarna razarača na rutinskom pretraživanju. Brodovi su plovili u cik-caku kroz proljetno prijepodne, ali nas je razlika u gustoći vode zaklanjala poput štita, a i jaka nam je struja, koja nas je izbacila dalje u Zaljev, pomogla da prikrijemo svoju nazočnost.

Nekoliko smo dana kružili priobalnim strujama u potrazi za vrijednim ciljevima, te ponekad iznad ruba mosta nismo imali više od pet metara, a niti više od dva metra pod kobilicom. Pritajeni smo plovili amo-tamo, čekajući na prigodu, zabijeni između Eddystone Rocks-a i plymouthske luke, progonjeni površinskim brodovima, upornim avionima i vrištanjem bova, što nas je sve priječilo da se dočepamo zraka i napunimo akumulatore.

Na dan 19. ožujka zamalo smo podijelili sudbinu naših prijatelja. U-953 je ležala na dnu i čekala na promjenu smjera plime, kad su tihi šumovi vijaka neobjašnjivo brzo prerasli u glasne obrtaje. Prije nego što smo imali vremena odići brod s dna, tri su nas razarača uhvatila na samo 38 metara dubine, pa nas je niz dubinskih bomba natjerao da izvedemo šest brzih, grčevitih poskoka. Grmljavina te baraže nije, međutim, bila ni izblizu jeziva kao šumovi što su prethodili napadu i nastavili se iza njega. U prvi je čas zvučalo kao da nam po trupu povlače lanac ili čeličnu mrežu, no onda se začulo silno klopotanje, kao da je netko na brod prosuo čitav tovar oblutaka. Za sve nas bio je to sasvim nov zvuk - i jeziv, mučan doživljaj. Što je značilo svo to grebanje i lupetanje? Mogao je to biti još jedan zvučni efekt smišljen da nas izmuči iznad granice izdržljivosti. Ali sam zaključio - i to, kako ću kasnije doznati, ispravno - da su to Britanci uveli novo sredstvo za pretraživanje srodno Asdicu.

Odjeci prve baraže još nisu bili ni zamrli kad su razarači krenuli i u drugi napad. Ocean je prštao novim erupcijama, zemlja se tresla i udarala u brod, pucali su nam bubnjići, čelik se svijao do granice izdržljivosti. U-953 je ipak ostala nepropusna. Asdicovi su impulsi nastavili udarati o trup u nesustalu ponavljanju, ali je treća serija kanti eksplodirala dalje od nas. Činilo se da su razarači na nas naišli slučajno te da njihovi raznorazni detekcijski uređaji nisu uspjeli utvrditi jasnu sliku našeg trupa. Uskoro je oseka pomela lovce s mora, pa smo još tri sata slušali njihove nasumične pokušaje da nešto ulove.

20. ožujka. U-953 krstari u jakoj struji i na periskopskoj dubini. U 0920 na istočnom horizontu identificiram nekoliko jarbola. Nema zvučne detekcije. Deset minuta kasnije vršci su jarbola već izrasli, a dimnjaci sedam teretnih brodova i četiri razarača postaju jasno vidljivi iznad srebrne površine. Opijen sam prizorom, radostan pri pomisli da bih koje od tih crnih čudovišta mogao poslati na dno. Brzo naređujem:

"Na borbena mjesta, oba s pola snage naprijed."

Tjedni i mjeseci čekanja i batina sad će napokon biti naplaćeno. Odredio sam brodu sudarni kurs s malim konvojem i izračunao izgled. Pred glomaznim su brodovima put čistila dva eskorta, a dva su ih osiguravala s krme. Desna im je strana bila otvorena za napad. Berger, koji je bio za komandama, upravljao je brodom kao stari profesionalac; bio sam zadovoljan svojim izborom novog šefa stroja. Dok je U-953 ležala nepomično u zasjedi, maleni konvoj nije napravio nijedan manevar izbjegavanja. S nevjerojatnom je bezbrižnošću orao valove prema Lizard Headu ili luci Falmouth. Bio sam ushićen tom lakom lovinom, pa zapovjedio:

"Desno deset, dobro je... drži ga tako..."

Brzo sam promotrio horizont. Na nebu je bilo nekoliko sitnih točkica aviona. Hennecke je ucrtao kurs a noštro mo ugodio kazaljke na računalu.

"Otvori vrata cijevi. Pripremi se za paljbu. Nova udaljenost dvije tisuće. Oba punom naprijed."

U-953 je pojurila punom brzinom, dobro skrivena pred ciljevima, spremna da u trenutku zapuca i uništi protivnika. A onda je stiglo izvješće koje je onemogućilo napad.

"Vrata cijevi ne otvaraju se do kraja."

Kroz zube sam procijedio čitavu nisku psovki.

"Pokušajte ponovno, morate ih otvoriti."

Prolazile su sekunde, a brod je jurio naprijed.

"Ne mogu do kraja otvoriti vrata -polužje se svinulo!" doviknuo je prvi časnik kroz doglasnu cijev.

"Po zadnji put - morate ih otvoriti!" zaurloao sam.

"Uopće se ne miču", odvratio je prvi časnik, pa se sav izvan sebe popeo u toranj.

"Jeste li ih provjerili poslije udarca u greben?"

"Da, gospodine, provjerio sam ih. Funkcionirala su."

Izvan sebe od bijesa i ogorčenja, prekasno shvativši da ih nije provjerio prema propisanoj proceduri, spustio sam brod na dno. Pojurio sam u pramčani odsjek i pokušao riješiti problem. Nekoliko se mornara još trudilo pokrenuti polužje, ali su i vrata i pramčane kape ostali zaglavljani u poluotvorenom položaju. Taj nam je kvar ne samo ukrao pobjedu nego i sve izgleda da nastavimo patrolu. Položaj je zapravo bio gori od svega što smo već iskusili. Sad kad su se vanjska vrata

torpednih cijevi sledila u odškrinutom položaju, jedina su nam zaštita od mora bila unutarnja vrata, a ona su bila i previše lomna da bi mogla izdržati udare eksplozija dubinskih bombi. Sjetio sam se bombardiranja u Brestu, kad je samo jedna bomba, što je eksplodirala 50 metara od broda, provalila unutarnja vrata unatoč tome što su vanjska bila savršeno zatvorena. Osjetio sam kako mi se niz leđa slijeva ledeni znoj. Susret poput onog jučerašnjeg lako bi nam izbio unutarnja vrata i za nekoliko nas sekundi sve utopio.

Kriveći sebe što sam onaj prvi nalaz prvog časnika primio zdravo za gotovo i što nisam osobno provjerio mehanizam vrata torpednih cijevi dok smo još bili kraj brodogradilišta, sad sam se našao pred mračnom perspektivom dugog povratka u Norvešku. Sa samo jednom cijevi sposobnom za paljbu, u mračnom sam se raspoloženju spremao za nečujni povratak u domicilnu bazu kroz smrtonosne vode između Engleske i Irske.

Kad je oseka jenjala, odigao sam brod s dna i krenuo na zapad. Kad nam je s desne strane, kraj Lizard Heada zagrmila baraža dubinskih bombi - ona koja je uništila U-327 - svima nam se pred očima ukazala smrt. Taj je dan bio sudnji za još dvije podmornice. U-1003 je bila potopljena u Sjevernom kanalu, a U-905 uništena kraj Hebrida. Bitka je i dalje bila posve jednostrana; naše su brodove potapali metodički, po stopi od jednog dnevno. Gromoglasni dočeci što su ih doživljavale naše novajlije u Sjevernom kanalu kao i klopke kraj Lands Enda i Lizard Heada meni su se činili kao jasni pokazatelj da su Britanci obaviješteni o našim zadaćama.

I baš sam u tim tjednima našeg grozničavog samouništaavanja izgubio jednog od posljednjih starih prijatelja i klasića. Riedel je, za komandama U-242 i na prvoj svojoj misiji u svojstvu kapetana, iščeznuo negdje oko Engleske. Potonuo je tiho. Nitko nije točno znao gdje se njegov lijes spustio na dno.

Izašli smo iz Sjevernog kanala, obišli Hebride, pa oprezno pod šnorkelom uplovili u baršunasto more. Usput smo zaobišli bezbrojne razarače, a još više njih kod Shetlandskog otočja, te napokon izbjegli i posljednju britansku prijetnju u Norveškom moru. Kad se U-953 primakla veličanstvenim planinama, saveznici su odustali od progona očekujući da ćemo se vratiti. Ušao sam u Bergenfjord zaronjen, ne signaliziravši da mi pošalju pratitelja, i onda izronio pun beznađa i očaja. Na kraju našeg dugog i mučnog putovanja nismo imali što pokazati - ništa osim života koje smo sačuvali.

28.

Kad je U-953, opet stara i izjedena hrđom, još jednom privezala svoje cime uz gat, ne nebu su visjeli niski sivi oblaci. Dogodilo se to u 16.10 sati na dan 7. travnja 1945. Nitko nas nije očekivao; nitko nas nije došao pozdraviti. Kad je posada ušla u vojarnu, zasipala je sitna kiša. Bergen i brda izgubili su se u ledenim naletima vjetra. Bio je to tužan smiraj - pun zlih slutnji.

Zapovjednik II. podmorničke flotile brzo je sredio svečanu večeru. Izvijestio sam da nismo uspjeli obaviti zadaću te da smo sretni što smo izvukli živu glavu. Ispričao sam mu o konvoju koji nam je prošao netaknut ispred zablokiranih torpednih cijevi.

"Uvijek postoji sljedeći put", rekao je zapovjednik uvjeren. "Britanci neće jednostavno nestati. Na sljedećoj ćete patroli imati obilje ciljeva." Počeo me uvjeravati da su pred nama veliki uspjesi, da se svakog dana očekuje novi tip podmornice te da i konvencionalne podmornice, dosad u sastavu flotila za obuku, u sve većem broju dotječu u luku.

Naš se razgovor vukao dalje. Vodili smo profesionalne razgovore, nikad se ni ne dotičući rata u domovini. Ja sam bio budan već pet dana bez prestanka, a bez odmora već sedam tjedana, i osjećao neodoljivu želju da pođem na spavanje. Kad sam opazio da piće počinje djelovati na moje ljude, naglo sam ustao i prekinuo zabavu.

Sutradan sam ujutro U-953 predao brodogradilištu radi temeljitog pregleda. Pokazalo se da su oštećenja na njoj bila mnogo ozbiljnija nego što smo mislili. Budući da je za takav temeljiti popravak bio potreban suhi dok, bilo je odlučeno da je prebacimo u našu bazu u Trondheimu. Naoružan tim izvješćem, koje mi je davalo nove razloge da se riješim novog šefa stroja, skupio sam svoj dnevnik i karte pa otišao do zapovjednika zapada.

Dočekao me nervozan čovjek u besprijetnoj modroj mornaričkoj odori. Bezobzirnost što ju

je pokazivao onda u svibnju 1944., prije nego što su udarili saveznici, sad je zamijenila zabrinutost. Nimalo ne okolišajući, zatražio sam od njega da mi zamijeni časnika stroja.

"Nemamo strojara s kvalifikacijama kakve tražite", odvratio je. "Raspolažemo samo s ograničenim brojem ljudi. Zato vam predlažem da prije polaska u novu patrolu Seldea uvježbavate u fjordu."

"Gospodine, bio sam strpljiv i mnogo ga puta pokušao naučiti kako se upravlja brodom. Ali on za to jednostavno nije sposoban. I zato je njegov posao obavljao moj prvi dočasnik. Selde nas nikad ne bi vratio u luku."

Zapovjednik je gundajući odvratio da će razmotriti situaciju. Izišao sam iz njegova ureda s osjećajem da stvar još nije sređena.

Do obračuna je došlo sutradan dok sam pripremao brod i posadu za premještaj u Trondheim. Pred smiraj me pozvao zapovjednik.

"Kod mene je bio vaš zapovjednik stroja", počeo je. "Potužio mi se da ste ga većim dijelom patrole zatočili u blagovaonici. Zašto ste morali poduzeti tako drastičnu mjeru i zašto mi to niste spomenuli?"

"Gospodine, to je bilo nužno zbog sigurnosti broda. A nisam vam to spomenuo zato što sam to smatrao beznačajnim."

"Baš naprotiv. Ta je pojedinost jako važna. To mijenja cijelu situaciju. Ja nipošto ne odobravam vaš čin, je li vam to jasno?"

"Dopustite da vas podsjetim, gospodine, da kapetanova odgovornost počinje sa sigurnošću broda i posade. Ako je ona ugrožena, on ima trajne ovlasti poduzeti sve mjere koje smatra primjerenim. Kapetan je jedini sudac kad je riječ o situaciji i mjerama koje s njom u svezi valja poduzeti. I zato sam kao kapetan poduzeo ono što sam smatrao nužnim za spas broda i posade."

"Sa svime se time slažem, no ipak niste trebali pribjeći takvom iješenju. Ali sad mi je situacija jasna. Tog ćemo vam čovjeka maknuti."

Usprkos hitnosti mog polaska u Trondheim, zapovjednik se sa mnom upustio u dug razgovor. Rekao mi je da se za frontu oprema skoro 60 podmornica starog tipa. Što je još važnije, 80 se velikih i 40 malih podmornica najnovije konstrukcije približava kraju obuke te će uskoro - najdalje za dva tjedna - biti spremne krenuti u neviđenu ofenzivu. Uskoro ćemo imati preko 150 podmornica koje će ploviti oko Britanskih otoka i tako presjeći svu savezničku opskrbu kontinentalne fronte. Slušao sam te novosti i očaran i ushićen. Pa ipak mi se sve to činilo prejednostavnim. Prema Roslingu, Njemačka će uskrsnuti za svega nekoliko tjedna. Upitao sam se je li slušao posljednje Wehrmachtove biltene.

Iste sam večeri, 11. travnja, s U-953 isplovio iz bergenske luke. Na brodu je bio i pilot, Leutnant obalne straže, koji je poznao podmukle plovne putove u fjordovima. Brod je udario svojim putom, na sjever kroz mračne vode, prkoseći britanskim torpednim čamcima i podmornicama koje su se infiltrirale u fjordove i već nam potopile nekoliko brodova. Kroz tamu crnu kao tuš tri smo se noći provlačili uzanim kanalima. Za dlaku bismo prolazili kraj litica; u Hellisoeyu, gdje je dan ranije bila torpedirana U-486, slučajno smo izbjegli smrt; kraj Aalesunda smo se nasukali, ali smo s nailaskom plime skliznuli s grebenja dok su dizeli vrištali u hodu unatrag; na svom smo putu prema moru grmjeli motorima oko visokih planina; čitavu smo vječnost prkosili radarskim impulsima, a zatim skrenuli u otvor u brdima za koji se ispostavilo da je samo još jedan fjord; kod Smoele, gdje su Norvežani promijenili svjetionik da zaglavimo, skoro smo se zabili u litice te - na kraju treće noći - napokon stigli u Trondheim, gdje sam vezao brod u betonskom bunkeru. Bilo je to 14. travnja u 06.00 sati.

Budući da je za dogovor s 13. podmorničkom flotilom o smještaju posade i dokiranju broda još bilo prerano, odlučio sam popiti jutarnju kavu. Uхватili smo njemačku radio-postaju i kroz odsjeke se pronijela tiha glazba. Baš sam u svojoj sićušnoj niši pijuckao prvo šalicu, kad je glazbu prekinuo glas spikera:

"Pripremite se za posebni bilten. Donosimo važne vijesti."

Kad je opet zasvirala glazba, umora je nestalo, jer je posebni bilten uvijek predmnijevao dobre vijesti. A kakve bi one mogle biti nadilazilo je moju maštu. Ta još sinoć smo čuli da su saveznici

opkolili našu industrijsku zonu u Ruhru, da su Britanci već na putu za Hamburg, da su Amerikanci okupirali Darmstadt, Frankfurt i Stuttgart, da su Schwartzwald pregazili Francuzi, da su Rusi zauzeli Beč i da već jurišaju na Berlin, zbog čega je bilo jasno da bi čudo koje bi sad moglo spasiti Njemačku moralo biti zaista divovsko.

Zatim se glazba prekinula i opet se javio onaj glas:

"Dajemo posebni bilten. Franklin Delano Roosevelt, predsjednik Sjedinjenih Država, umro je dvanaestog travnja. Providnost je uklonila jednog od najgorčnijih neprijatelja naše zemlje. Providnost je s njemačkim narodom. Rooseveltova smrt ima dalakosežno značenje. Jedinstvo će se saveznika uskoro slomiti i rat će se okrenuti u našu korist. Ponavljam - u Sjedinjenim je Državama umro Franklin Delano Roosevelt..." Spikerov se glas izgubio u limenim akordima vojne koračnice.

Moji ljudi, koji su sve to šutke saslušali, nastavili su doručak. Bilo je sasvim očito da im se ta vijest nije učinila dovoljno značajnom da im skrene zanimanje s njihova broda, doma, obitelji. Što se pak mene tiče, ja u Rooseveltovoj smrti nisam uspijevao nazrijeti ništa što bi Njemačkoj pružilo ikakvo ohrabrenje. Na njegovo će mjesto doći netko drugi i nastaviti istim bespoštednim smjerom. Pobjednosne se armije ne okreću na peti i jednostavno odlaze s bojišta.

Kompleks flotile, iako svojedobno važna baza za podmornički rat na Arktiku, bio je zapravo malen i u njemu nisam sreo nikog poznatog. Prijavio sam naš dolazak i smjestio posadu u vojarnu. To je seljenje s broda u kopneni stan bilo izvedeno lako: trebalo je ponijeti samo četkicu za zube, nešto donjeg rublja, radnu podmorničarsku odjeću - to je bilo sve što smo zvali svojim. Da ostanem informiran, iz broda sam u svoju sobu prenio kratkovalni radio. Ratne su mi vijesti natjerale misli da odlutaju i vrate se na mjesta gdje sam proveo mladost, u Frankfurt i Schwartzwald, a gdje su i njemački narod i njemačko tlo već bili pod savezničkom vlašću. Sad se ostatak Njemačke lomio između dvije divovske sile, a borba je bila tako ogorčena, da su se pozivali i stari i mladi, i žene i muškarci, da zubima i noktima pruže posljednji otpor i "čeličnim pestima" tuku moćnog zavojevača.

Moj se, pak, rat kotrljao nizbrdo s ratom čitave nacije. Na dan sam 17. travnja primio vijest da je naš brod zadobio skoro nepopravljiva oštećenja. Udarac je sve pramčane cijevi izbacio iz centra i trebalo ih je ponovo centrirati. Taj će dugotrajni i teški postupak prilično odgoditi našu sljedeću misiju. A da sve bude još i gore, ni suhi dok još neko vrijeme neće biti slobodan.

Sve me je to sve više uzrujavalo. Najednom sam užasno jasno sagledao da je rat izgubljen. Prihvatio sam to što sam vidio i najednom zamislio sve nas u golemom zarobljeničkom lagoru, prepuštene na milost i nemilost našem nemilosrdnom protivniku. Vrijedat će nas, ponižavati i zlostavljati i iz svega neće biti izlaza osim smrti od gladi.

Pa ipak je postojao jedan izlaz iz te strahote koja će nas progutati, jedan put bijega od tog nesnosnog poniženja. Uz obalu je ležao moj brod. Kad ga do kraja opreme, mogao bih otploviti u Južnu Ameriku - možda u Urugvaj ili Argentinu. Potajni bijeg brodom najednom je postao jedini način da se preživi užas. Kakav sam sretnik kad sam ga uspio sačuvati za tu posljednju zadaću!

Smjesta sam na tu divlju zamisao nadovezao praktično planiranje. Poslao sam Henneckeja da nabavi nužne karte, ne rekavši mu ništa o svojim nakanama. Danima sam ostao u svojoj sobi, pa cijedio oči nad kartama i crtao putove bijega. Procjenjivao sam i proračunavao izgleda da stignem do Rio de la Plate. Nakanio sam posadu svesti na samo one najnužnije, uzeti samo pouzdane, lojalne, neoženjene ljude, i tako smanjiti rizik od izdaje. Znao sam da mogu računati na većinu mornara, ali sam kod časnika bio na oprezu. Časnika stroja su premjestili, a novi, koji se još nije upoznao s posadom, mogao bi postati teškim bremenom. Isto se odnosilo i na Prvog i na zastavnika, jer su obojica bila premlada da shvate situaciju. U mislima sam izabrao nekolicinu ključnih ljude koje bih morao prve uvući u urotu. Ali samo nekolicinu, jer sam zaigrao opasnu igru. Time neću samo otkazati poslušnost mornaričkoj hijerarhiji, nego i jakoj skupini okojelijih nacista koja se zalagala za to da se Norveška pretvori u tvrđavu, iz koje bi onda počeli neki svoj rat radi postizanja nekakve samo njima shvatljive pobjede.

U međuvremenu se njemački otpor raspao u Italiji, Austriji, pa i u dijelovima same Njemačke. Sad je još samo lud čovjek mogao govoriti o oporavku. U Nijemaca su, međutim, vojnička prisega i stega bili tako duboko ukorijenjeni da je i mnogi čovjek pri zdravoj svijesti stavljao glavu na panj

za već izgubljenju stvar. Među takvima su bili naši kapetani i posade naših brodova na moru. Podmornice su bile potapane po stopi od dvije do tri dnevno, i to čim bi isplovile iz Bergena, Kristiansanda i Kiela u svoju prvu i posljednju misiju. Stotine su valjanih ljudi jalovo izginule samo radi poštovanja prisege dužnosti i domovini.

Na dan 27. travnja U-953 je još ležala uz molo te se činilo da je neće uspjeti popraviti dovoljno brzo za izvršenje mog plana. A onda me je zaskočila naredba da se javim zapovjedniku zapada u Bergenu. Zbunjen tim hitnim pozivom, pripremio sam se za dugo putovanje vlakom preko pola Norveške. Budući da nisam imao ništa osim podmorničarske odjeće, koja je bila neprikladna za put, rekvirirao sam skijašku odjeću iz stvari što su ih ostavili oni koji su u boljim danima dopust provodili u norveškim brdima. Odjeven u modre skijaške hlače i svijetlosivu komandosicu te s hranom za četiri dana u telećaku, krenuo sam iz Trondheima i pošao na put kroz zasniježene planine. Potkraj popodneva 30. travnja vlak se zaustavio na bergenskom kolodvoru. Po sjećanju sam uspio sam pronaći kompleks. Netko me uveo u sobu. Osjećao sam se kao stranac u hotelu.

Utorak 1. svibnja. U 0830 sam pokucao na vrata zapovjednikove kancelarije.

"Gospodine kapetane, dopustite da se javim na zapovijed."

"Očekivao sam vas još jučer", glasio je suhi odgovor Kapitana Roslinga.

"Gospodine kapetane, došao sam najbrže što sam mogao."

"Ma nije važno. Vaš brod neće biti spreman na vrijeme za veliku ofenzivu. Na fronti nam je potreban svaki sposoban čovjek i zato ćete preuzeti komandu nad drugim brodom koji je spreman za patrolu. Brod treba svaki čas iz njemačke luke stići u Kristiansand."

"Da, gospodine."

"Zaplovit ćete protiv Engleske žustro i odlučno. Admiral Donitz je zapovjedio da sve konvencionalne podmornice u Njemačkoj krenu za Norvešku. Odavde ćemo nastaviti pomorski rat. Nikad se nećemo predati. Održat ćemo se i naše će podmornice neprijatelju nametnuti naše uvjete." Pružio mi je naredbu da se javim 27. podmorničkoj flotili, pa nastavio: "Sad mi je palo na um da biste mogli poslužiti i kao kurir. Dat ću vam neke strogo tajne dokumente koje ćete predati u baze u Oslu, Hortenu i Kristiansandu. Očekujem da će već popodne biti spremni."

Ostao sam toliko zapanjen da mu nisam ni mogao odgovoriti. To ludilo nije imalo granica. Cupnuo sam petama, okrenuo se i izišao. A kad sam se našao vani, zaškripio sam zubima jer je moj čudotvorni plan bijega najednom postao neizvediv. No onda mi je sinulo da bi mi taj novi brod, već opremljen za patrolu, mogao pružiti još i bolju i bržu mogućnost da se domognem Južne Amerike. Moja odlučnost da pobjegnem bila je još više osnažena Stožerovom nerazumnom odlukom da boj na moru forsira dok i posljednji čovjek iz podmorničkih snaga ne legne na dno.

Posljedice su Donitzove naredbe postale smjesta vidljive. U kompleksu i duž cijele obale obavljale su se zadnje pripreme da se u smrt pošalje još podmornica starog tipa. Mehaničari i lučki radnici trudili su se divlje, grozničavo, kao da opstanak Reicha ovisi samo o njima. U međuvremenu su se kroz kompleks širile zbunjujuće vijesti. Posljednji je Wehrmachtov bilten otkrivao da se bitka za Berlin primiče vrhuncu. Zapovjedništvo je nad trupama što su branile prijestolnicu preuzeo sam Hitler.

U 09.00 sam primio očekivane tajne dokumente. Bilo je, međutim, već prekasno za polazak, pa sam mršavo večerao u časničkoj blagovaonici i prije puta se u luku Kristiansand otišao dobro naspavati.

Upalio sam radio i opružen na postelji pričekao vijesti. Glazba se prekinula. A onda je kratku stanku prekinuo spikerov glas, u prvi čas malo mucav, no onda glasan i oštar:

"Pozor, moram objaviti nešto važno."

Istog sam se časa sasvim razbudio. Pogledao sam na sat. Bilo je točno 2130. Svirao je neki lagani stavak iz Wagnerove opere, što je najavljivalo teške vijesti. Pretpostavio sam da je Berlin pao u sovjetske ruke, ili čak i da je to besmisleno krvoproliće zaustavio prekid vatre. A onda je spiker progovorio ponovno, a glas mu je bio tih i svečan:

"Naš Fuhrer Adolf Hitler, boreći se do zadnjeg daha, pao je za Njemačku u svom stožeru u Kancelariji Reicha. Na dan 30. travnja, Fuhrer je odredio da njegovo mjesto zauzme Grossadmiral Donitz. Sad će se Grossadmiral i Fuhrerov nasljednik obratiti njemačkom narodu."

To je kraj, kraj mučenja, kraj i rata i njemačke povijesti. Ta je nezamisliva katastrofa sad već bila svršeni čin. Hitlerova smrt može značiti samo konačno priznanje poraza. Jedva sam i čuo Donitzov glas, izgubljen u dalekoj pozadini. A govorio je kako se oružana borba mora nastaviti, kako bi se spasio život milijunima izbjeglica, da moramo nastaviti borbu za obranu svojih prava. Njegov se glas zatim utopio u tonovima državne himne.

Najednom me svladala golema tuga. S desecima milijuna drugih Nijemaca i ja sam dao sve što sam imao, volio, obožavao. Za domovinu i pobjedu žrtvovao sam i dom i obitelj, i slijepo vjerovao u ideju, i borio se i nadao i patio i s dubokom odanošću čekao na čudo. Ali je sad sve bilo gotovo, jednostavno gotovo. Kraj.

Bolnog sam se srca i s mukom dovukao u blagovaonicu. Tu su sjedili zapovjednik i još nekolicina. Bili su blijedi, shrvani bolom, smeteni. Netko je rekao:

"On je poginuo na barikadama, moramo nastaviti borbu." Netko je pak drugi izjavio:

"On nam je dao primjer. Moramo izdržati i nastaviti borbu tu u Norveškoj. Saveznici će imati vraškog posla dok nas izdime iz ovih planina."

Drugi su pak oprezno iznosili mišljenje, ali su ukazivali na to da je sad zaista kraj. Raspravu je uskoro utišalo beznađe. Razišli smo se.

* * *

Sutradan ujutro, 2. svibnja, sjeo sam na brzi vlak za Oslo i stigao kasno navečer.

Na dan 3. svibnja predao sam na zadanu adresu omotnicu s tajnim dokumentima, pa se ukrao na vlak za Horten. U Hortenu sam pak drugu omotnicu predao admiralu pomorske baze i nastavio vlakom posljednju dionicu svoje zadnje zadaće.

Četvrtoga svibnja, poslije besane noći na drvenoj klupi negrijanog odjeljka, oko 0700 sam stigao u Kristiansand. Nad gradom napeto modro nebo. Krenuo sam pješice uskom, prašnjavom cestom što je vodila do kompleksa, pa između borova i krzljivih jela ušao u prostrani kompleks, te napokon u 08.30 unišao u ekskluzivni ured flotile. Mladoliki me admiral uveo u raskošno uređenu zapovjednikovu sobu. Pređa mnom je ustao odlikovani časnik u modroj mornaričkoj odori, čovjek koji je bio zapovjednik podmornice još u vrijeme kad su sva ta pucanja i lov još bili čisto zadovoljstvo. Kapitan Jürgensen je bio jedan od onih malobrojnih sretnika koji su bili povučeni s fronte u zadnji čas i tako izbjegli uništenje.

"Gospodine, dopustite da se javim na dužnost", rekao sam i odsalutirao.

"O, da, naravno, obaviješten sam o vašem dolasku. Trebali ste preuzeti novu komandu. Vaš brod još nije stigao. Pretpostavljam da bi svakog časa mogao isploviti iz luke. Zašto da se u međuvremenu malo ne raskomotite. Javit ću vam na vrijeme. To bi za sada bilo sve."

Taj je kratak i hladan prijem u meni pobudio čudnu slutnju. U Jürgensenovu je ponašanju bilo nešto čudno, nešto što je sezalo i dalje od napetosti što sam mu je vidio na licu. Bio je nekako rastresen i smeten. Izišao sam iz njegova ureda uvjeren da on zna nešto strašno, nešto što mi nije želio otkriti.

Požurio sam na obalu. Uz molo su stajale dvije podmornice starog tipa. Iza njih je virio čudno oblikovan toranj manjeg broda nove klase. Kad sam prišao da pogledam to novo oružje, opazio sam kapetanovu bijelu kapicu, a onda i njegovo lice, iznad ruba mosta.

"Angermann, ma jesi li to zbilja ti?" povikao sam preko vode.

"Bok, vidim da si još živ", odviknuo mi je on.

"Neće grom u koprive."

"Je i i jedna od tih krntija tvoja?" Pokazao je prema staroj kadi za ronjenje,

"Ne, čekam da preuzmem komandu nad drugom, koja tek treba stići."

"Ne bih te želio obeshrbriti, ali vani je pakao i možda nikad i ne stigne. Baš smo prešli Skagerrak pa znam. Posvuda avioni. Nebo se crni od njih. A u Njemačkoj je vrug pušten s lanca. Berlin su zauzeli Sovjeti. I na Elbi se spojili s Amerikancima. Iz Kiela smo pobjegli pod izravnom paljbom s kopna." Obrisao je znoj s lica i nastavio: "Tommyji su zauzeli Kiel. Kad sam bio nasred zaljeva, na Tirpitzov gat su stigli prvi tenkovi pa zapucali iz svojih velikih topova i, Bože, pravo je čudo da smo stigli. U prelasku smo izgubili najmanje sedam brodova, a već sam ujutro prestao brojati. Velim ti, to ne može još dugo potrajati."

Angermann je nastavio nabrajati strahove, a onda je prišla još jedna malena nova podmornica. Netko je bacio cimu. U tom sam trenutku ispod bijele kapetanske kape prepoznao još jedno lice. Moj se dobri prijatelj Fred Schreiber također spasio od pokolja na Baltiku.

Fred je podigao ruku na pozdrav. Njegove su blistave oči izgubile raniju živost. Koža mu je bila pepeljasto siva. Shvatio sam da se dogodio užas.

Čim su postavili mostić, pohitao sam ga pozdraviti. Šutke smo si stisnuli ruku. Iz džepa je izvadio zgužvani papirić i predao mi ga, a oči su mu se navlažile. Razmotao sam listić. Bila je to dešifrirana poruka iz Stožera:

SVIM PODMORNICAMA. POZOR SVIM PODMORNICAMA. SMJESTA OBUSTAVITE PALJBU. PREKINITE SVA NEPRIJATELJSKA DJELOVANJA PROTIV SAVEZNIČKOG BRODOVLJA. DONITZ.

Dok sam zurio u poruku, slova su mi se zamutila. Čuo sam Fredov glas:

"To smo primili prije pola sata. To je kraj."

Osjetio sam kako mi u srce odjednom nadire bol. Okrenuo sam se i suzbio suze, jer me nikad nisu naučili gubiti.

* * *

Od 5. su svibnja bila obustavljena sva neprijateljstva. Donitz, glava nove vlade, bio je preliminarno pristao na predaju britanskoj vojsci, što se odnosilo na sve naše oružane snage na sjevernom dijelu kontinenta.

Sutradan je sve mornare u bazi naelektrizirao još jedan Donitzov radiogram. Taj admiral koji je poveo podmornice u slavu i propast, oplakivao je naše vjerne koji sad leže na morskom dnu i izražavao zahvalu onoj šačici preživjelih u toj čudovišnoj bitci:

MOJI PODMORNIČARI, IZA VAS JE ŠEST GODINA RATA. BORILI STE SE KAO LAVOVI. NESAVLADIVA MATERIJALNA NADMOĆ STJERALA NAS JE U KUT IZ KOJEG VIŠE NIJE MOGUĆE NASTAVITI RAT. NEPORAŽENI I BEZ IJEDNE MRLJE VI POLAŽETE ORUŽJE POSLIJE HEROJSKE BORBE KOJOJ NEMA PREMCA. PONOSNO SE SJEĆAMO SVOJIH PALIH DRUGOVA KOJI SU DALI ŽIVOT ZA FUHRERA I DOMOVINU. DRUGOVI, SAČUVAJTE RADI BUDUĆNOSTI TAJ DUH S KOJIM STE SE BORILI TAKO DUGO I VITEŠKI. ŽIVJELA NJEMAČKA.

VAŠ GROSSADMIRAL

Bila je to poruka koja je označila kraj patnji. Ona je po prvi put priznala poraz. Sva su ta umorstva napokon privedena kraju. Od sada pa nadalje moći ćemo živjeti bez straha da ćemo već sutra umrijeti. Najednom me obuzeo nekakav čudan mir, jer sam napokon do kraja shvatio da sam preživio. Moja osuda na smrt u željeznom lijesu, davno već izrečena, napokon je opozvana. Istina je bila tako lijepa da se doimala kao san.

Epilog

Nominalno gledajući, rat je završio 5. svibnja 1945., ali sam se ja borio još šest mjeseci dok nisam pobijedio u borbi za opstanak. U prvi sam se čas zbog njemačke predaje osjetio prevarenim i izdanim; osim toga sam zaključio da me ona oslobađa prisegom preuzetih obaveza prema narodu i domovini, kao i vojničke stege. Budući da je sve što mi je nekad bilo drago umrlo, jedina mi je briga bila domoći se slobode. Ali između mene i nje ležao je golem i klimav aparat savezničke okupacije. Zaključio sam, i to posve ispravno, da pred svima koji su se borili za Njemačku stoji spor, bolan i ponižavajući proces internacije i ispitivanja, kao i nevoljke repatrijacije. Zato se nisam želio podvrgnuti hiru i raspoloženju savezničkih vojnih službenika koji su u najboljem slučaju stajali izgubljeni pred svojom silnom zadaćom, a u najgorem se prema svojim ranijim protivnicima odnosili osvetnički i okrutno. Zato sam bio odlučio pobjeći i potražiti svoj mir; bio sam se zarekao da me ništa neće spriječiti da radim baš ono što mi se prohtije.

U danima poslije njemačke kapitulacije nisam našao razloga da u pobjednika steknem povjerenje. Britanci su nastavili napadati one zadnje podmornice što su iz Njemačke pobjegle u Norvešku, pa sam smatrao da time samo nastavljaju svoju politiku istrebljenja. Većinu sam vremena

provodio na obali sa starim prijateljem Fredoin Schreiberom, pa gledao kako u Kristiansand ulijeće još šačica kapetana u svojim izubijanim, zrnima izbušenim podmornicama. Eckel s U-2325 i Wex s U-2354 ispričali su nam da je pri prelasku Danskog mora i Skagerraka bilo potopljeno pet podmornica koje su krenule s njima. To je naše gubitke u podmornicama od svršetka rata povećalo na 16, a na 779 ukupan broj podmornica potopljenih od njegova početka.

Sedmi je svibnja bio dan kad je svuda oko nas zavladao histerija. Norvežani su divlje slavili oslobođenje. Trojicu naših pomoraca, koje su zatekli u pijanom stanju u društvu Norvežana, naš je zapovjednik Jurgensen stavio u lance, i sad ih je, kao opomenu ostalima, mračno snovao staviti pred vojni sud. I najposlije, premda ne i najmanje važno: u Kristiansandu su pristali Britanci, što je pokrenulo nagađanja o trenutnom zaposjedanju našeg kompleksa. U tom grozničavom ozračju, počeo sam nagovarati svog dobrog prijatelja Freda Schreibera da sa mnom pobjegne u Južnu Ameriku. On je, mada spočetka nevoljko, postupno prihvatio moj plan. Kanili smo krenuti njegovim malim brodom i s njegovom posadom, otploviti pod šnorkelom sve do Trondheima, gdje je čekala moja veća U-953, i onda njom i s probranom posadom otploviti u Argentinu.

Te večeri, baš kad smo kanili pristupiti provedbi plana, svima je u bazi bilo naređeno da se skupe u remontnoj radionici radi "predstave" koju su priredili Kapitan Jürgensen i njegovi pobočnici. Kad smo ušli u slabo osvijetljen kvadrat, gdje su posade podmornica stale u potkovicu prema obijeljenoj radionici, Fred i ja smo se trgnuli od jeze. Tu su, ispod improviziranih vješala, visjele tri omče. Ispod njih je stajao velik stol, s tri visoka stolca poredana na vrhu. Pred vješalima je bila grubo izrađena klupa, prekrivena golemom ratnom zastavom ratne mornarice. Brodski fenjer, postavljen na crvenu tkaninu, bacao je sablasno svjetlo na mornaričku sablju i Hitlerovu knjigu Mein Kampf. Iza pozornice je zauzela položaj skupina naoružanih pomorskih pješaka. Na sve su strane lijetali stožerni časnici, a Leutnant Lange, Jürgensenov mladi Adjudant, grozničavo je izvikivao naredbe.

Kad se mnoštvo počelo nelagodno meškoljiti, Jürgensen je počeo govor:

"Vojnici, sazva sam vas da vam pokažem kako ćemo izbjeći još jednu 1918. Dat ću vam primjer na ovoj trojici dezertera i primjer koji će utjerati strah u srca svih onih s revolucionarnim sklonostima. Štitit ćemo i gajiti ideale koje je u nas ucijepio naš mučenički Führer. Straža, privedite te ljude pravdi!"

Ono što je potom uslijedio bila je čista noćna mora pretvorena u javu. U kvadrat su bili dovedeni zabrobljenici, ruku vezanih iza leđa. Na trenutak su, pri pogledu na omče, ostali paralizirani; a onda su se oteli i udarili u bijeg. Lange je jednoga od njih nekoliko puta natrijelio u leđa. Kad je ovaj pao na nos, ostala su se dvojica predala. Zatim su svu trojicu brutalno vratili na gubilište.

Lange je glasno izdeklamirao dug popis izmišljenih optužbi. Zatim je za njih zatražio i najstrožu kaznu: smrt vješanjem. Pred tolikim puškama nitko se u mnoštvu ni je usudio podići glas prosvjeda.

Zatim je Jurgensen svu trojicu proglasio krivima po svim točkama optužnice i osudio ih "da budu obješeni o vrat sve dok im smrt ne odvoji dušu od tijela".

Zatim je čuvarima bilo naređeno da izvrše presudu. Ali prije nego što su ta trojica zapečaćene sudbine i stigla na binu, opet su se otela i počela se očajnički boriti za život. Začuli su se pucnji. Došlo je do otimanja, gaženja nogama, u sumračnom se svjetlu fenjera podigla prašina. Svuu trojicu ponovno uhvatili, ali su se oni nadljuskom snagom opet oteli. Otimali su se, ujedali, ritali nogama i udarali sve dok opet nisu bili opkoljeni i svladani.

Sad je Jurgensen kriknuo:

"Postrijelajte ih sve, nemojte ih vješati, postrijelajte ih!"

Marinci su čuli povik i sve je onda pošlo vrlo brzo. Jedan je skinuo pušku i opalio iz neposredne blizine. Mornaru je lice odletjelo kao palačinka. Dva su se druga zarobljenika srušila i onda su ih prorešetali mecima. Zatim su pomorski pješaci odvukli tri trupla do zida remontne radionice i ostavili ih tako ležati. Posade su bile otpuštene; stražari su odmarširali; svi su nestali.

Dugo poslije ponoći dvojica su mi dočasnika pomogla da odnesemo trupla u čamac na vesla. Za noge i vrat smo im privezali težak teret pa odveslali do sredine fjorda. Tri pljuska - i mrtvi su

pomorci napokon dočekali mornarski sprovod.

Nakon tog je pogubljenja Fred sasvim promijenio odluku da otplovimo te I ili bilo koje druge - noći.

Sljedećih je nekoliko dana kompleks ostao u raljama mrtvačke tišine; većina je ljudi ostala skamenjena i bolesna od grižnje savjesti zbog tog organiziranog umorstva. To je djelo iscrpilo i zadnje kapi zaostale nade, jer kad Nijemci bez krzmanja ubijaju Nijemce, za mene u domovini više nema budućnosti, niti se mogu nadati milosti od ruke pobjednika. Na moje iznenađenje, Britanci su, međutim, posve zanemarili naše podmornice u bazi te nisu poduzeli baš ništa protiv drugih brodova koji su se pokorili njihovoj naredbi da krenu prema najbližoj engleskoj luci s crnom zastavom na izvučenom periskopu. A strahove će mi još više odagnati moj prvi susret s jednim britanskim časnikom.

* * *

Kad su me poslali britanskom oblasnom zapovjedniku u gradić kraj Kristiansanda, bila je već sredina svibnja. Moja je zadaća bila dogovoriti evakuaciju svog mornaričkog osoblja iz podmorničke baze. Na put sam krenuo u oklopnom automobilu i s dva mornara sa spremnim automatima, zato što su nas bili upozorili na moguće zasjede osetoljubivih pripadnika norveškog pokreta otpora. Engleskog sam zapovjednika, izvjesnog pukovnika MacGregora, zatekao kako se zakašnjelo oblači u sobi seoskog hotela.

MacGregor je za mnom zatvorio vrata i ponudio mi stolac.

"Baš sam obavljao jutarnje vježbe", ispričao se zanimljivim škotskim dijalektom. "Trčanje me, znate, održava u formi. A čovjek u mojim godinama mora paziti na kilograme." Potom mi je natočio čašu vina. "To je najbolje što sam uspio naći u tom vrazjem gradu." I dok se nastavljao oblačiti, MacGregor mi je ispričao ponešto o sebi: prije tri je mjeseca bio iskočio padobranom i organizirao norveški pokret otpora. Zatim mi je objasnio da naredbe što ih je primio traže da sve njemačke trupe u roku od tri dana isprazne Kristiansand i odu na obližnji otok Tromoey. Ostao sam posve razoružan MacGregorovom neformalnošću, pa sam zaključio da suradnja s takvim časnikom nije ni nečasna ni opasna.

Na vrućini svibanjskog popodneva, tisuće su se ljudi iz mornarice prelile preko mosta u dobro održavani garnizon Tromoey, koji je godinama bio baza njemačkog obalnog topništva. Naši su redovi bili raspoređeni u vojarni; Fred i ja smo se pak pridružili časnicima i uselili u obližnju seosku kuću koja je služila kao klub. Zbog potpune odsutnosti britanske vojske, kao i ničim ometanog i udobnog smještaja, pomišljali smo kako će naš boravak na Tromoeyu biti kratak i sasvim podnošljiv.

Nije bio ni jedno ni drugo. Usprkos stroge, samonametnute rutine, koja je podrazumijevala mnoge organizirane aktivnosti i rani odlazak u postelju, sati su puzili i dani se vukli. Kompleks je bruja od glasila i neobuzdanog nagađanja o budućnosti i nas i domovine. Kad su se dani pretvorili u tjedne, a od Britanaca ni glasa, naša nesigurnost i nezadovoljstvo počeli su rasti. Neki od nas, pod tim suptilnim pritiskom poraza i zatočeništva, nisu uspjeli sačuvati ravnotežu. Jedan se časnik objesio o tavansku gredu, pa smo ga pokopali među crvenim kamenjem Tromoeya. Tri tjedna po našem dolasku, u vojarni s ročnicima, koji su za sebe tvrdili da su silom unovačeni Nijemci, došlo je do pobune. Zabarikadirali su se u svojim prostorijama te ustrijelili časnika koji je došao izvidjeti situaciju. Pobuna nije bila slomljena sve dok komešanje nije privuklo britanske trupe s kopna.

Dvije su se noći kasnije Englezi vratili radi represalija. Probudili su nas iz dubokog sna, stjerali kao krdo pred nabijenim bajunetama i naredili da se skinemo. Stupali smo gore-dolje između dva reda Tommyja, dok su njihovi drugovi premetali naš stan u potrazi za skrivenim oružjem. Naša je golotinja bila sračunata na poniženje; ona je izbrisala razliku između časnika i vojnika, stavljajući nam do znanja da je naša podjarmljenost potpuna. Od onog što ih je zanimalo, Tommyji su pronašli malo i nakon što su iz razočaranja malo zapucali po našem stanu, otišli su jednako naglo kao što su i došli.

Početkom su se srpnja vratili opet, ovaj put da pod vedrim nebom postave istražnu komisiju. Priopćili su nam da se, kako bismo dobili otpusno pismo, moramo registrirati. Ponesen

obnovljenom nadom u brzu repatrijaciju, rado sam Britancu dao sve informacije koje je zatražio. Kad me je upitao za rodni grad, spomenuo sam Frankfurt kao prikladno mjesto na kojem bih mogao krenuti ispočetka, iako s tim gradom više nisam imao nikakve veze, izuzmemo li tužne uspomene i bankovni račun u bezvrijednoj valuti. Ali su onda Tommyji otišli, pa su nam se nade, poslije još dva tjedna beskrajnog čekanja, sasvim upljesnivile.

Onda se 24. srpnja napokon dogodio preokret. Stigao je mali odred britanskih vojnika pa skupio ljude određene za puštanje u američku i francusku okupacijsku zonu. Odveli su nas do teglenica što su čekale u fjordu, pa nas onda prevezli morem do lučice Mandal. Tu nas je okružila izmiješana britansko-norveška vojska zabrinjavajuće ratobornog držanja. Tu smo noć proveli na otvorenom, pod britanskim šatorima, i po prvi put puna želuca - puna irskog gulaša.

Ujutro smo prošli dugotrajno mučenje pretraživanja i ispitivanja. Da bi nas doveli u podređen položaj i otežali obmanjivanje, Tommyji su nam opet naredili da se skinemo, pa nas odveli na ispitivanje u obližnji štagalj. Moj je ispitivač bio britanski časnik stariji od mene petnaestak godina. Po prvi put su mi postavili pitanja - i ja sam na njih iskreno odgovorio - koja će mi kasnijih godina postavljati tako često:

"Koji je bio vaš posljednji položaj u ratnoj mornarici?"

"Zapovjednik podmornice."

"Mislio sam da smo vas sve uklonili. Koliko ste savezničkih brodova potopili?"

"Ne znam."

"No, dajte, zar niste izvještavali o pogocima?"

"Naravno da jesam. Ali me nije zanimalo vođenje evidencije."

"Znači li to da se nadate da ćete time sa sebe skinuti odgovornost za ono što ste učinili?"

"Gospodine, učinio sam svoju dužnost. I iza toga stojim."

"Dobro, da se ne natežemo oko toga. No jesmo li vam pošteno prorijedili redove?"

"Možda je na životu još ostalo dvadesetak kapetana. Osim mene, još su se možda samo dvojica-trojica borila gotovo cijeli rat."

"Jeste li bili član Nacističke stranke?"

"Ne."

"Jeste li bili član Hitlerjugenda?"

"Ne."

"Jeste li ikad bili član ijedne stranačke organizacije?"

"Ne."

"Gluposti, tako nam govorite svi vi Nijemci. Morali ste pripadati bar jednoj organizaciji. Kako ste inače mogli postati časnikom u mornarici - pa još i kapetanom podmornice? No, dajte, priznajte bar da ste bili pripadnik Hitlerjugenda."

"Žao mi je što vas moram razočarati, ali su vas krivo obavijestili. Mornarica svoje časnike nije regrutirala iz Hitlerjugenda, a partijsko članstvo nije bilo preduvjet za ulazak u ratnu mornaricu. Morali smo samo udovoljiti nekim kvalifikacijama koje traži i vaša."

"Ja sam čuo drukčije. Moram vas upozoriti da ste mi dužni govoriti istinu. Svaka lažna tvrdnja povlači strogu kaznu. Bilo bi vam pametnije odmah priznati da ste bili član i prištedjeti si mnoge nevolje. Zaplijenili smo svu stranačku dokumentaciju, pa nam neće biti teško otkriti istinu."

"To su činjenice i nemam im što dodati."

Ispitivač je prekinuo ispitivanje pa pogledao u teški svezak -saveznički popis "traženih". Kad u njemu nije našao ništa, upitao me je kako sam uspio preživjeti i čini mi se da je ostao osupnut mojom pričom o tome kako sam u više navrata za dlaku izbjegao smrt. Napokon je udario žig na moje otpusno pismo pa mi ga predao uz sumorni smiješak.

"Dobro to čuvajte. Bez toga možete završiti iza bodljikave žice. I, kapetane, puno sreće."

Potkraj popodneva istoga dana stajao sam naslonjen na ogradu musavog starog teretnjaka u trenutku kad se otisnuo za Njemačku. Na palubama se natiskalo nekoliko tisuća otpuštenih vojnika i gledalo kako norveška obala nestaje u daljini. Nije bilo smijeha, nije bilo veselja -samo šutnja. Ujutro smo se svi opet vratili na palubu, pa je 26. srpnja naš brod ušao u široku deltu rijeke Visle, a dva su nas remorkera primakla gatu u luci Bremerhaven. Šutjeli smo i kad smo opet stali nogom na

njemačko tlo. Smjesta su nas preuzeli američki vojnici, pa skupili naša otpusna pisma. Ukrkali su nas na kamione, otpremili u logor u predgradu Bremerhavena, raskužili nas i nahranili. Fred i ja smo podijelili malenu limenku sardina i nekoliko dvopeka što smo ih bili ponijeli sa sobom, a onda smo se umotali u deke i zaspali pod zvijezdama.

U zoru 27. srpnja nas su 3000 potrpali u teretni vlak na putu za Frankfurt, gdje smo trebali biti pušteni. Bilo je to dugo, polagano i turobno putovanje. Prolazili smo kraj žitnih polja spremnih za žetvu, kraj seoskih željezničkih postaja i križanja pod američkom stražom, kraj autocesta zakrčenih savezničkim oklopnim kolonama i brda krša preostalih od nekoć lijepih gradova. U Frankfurt smo stigli potkraj popodneva drugog dana putovanja, i dok je vlak vijugao kroz predgrada i zatim uz rijeku Schaumainkai i Mainu, s gorčinom sam prihvatio činjenicu da je moj rodni grad, uništen do neprepoznatljivosti, postao američkim garnizonom.

Vlak se zaustavio na gatu usred nekoć cvjetnog parka Nizze. Upitao sam stražare što nije u redu, a oni su mi rekli da ćemo ostati u otvorenim stočnim vagonima sve do Höchstu, grada zapadno od Frankfurta.

Vlak se napokon izvukao iz grada. Otkotrljali smo se do Höchstu, pa onda i kroza nj dalje na zapad, i tako sve dalje i dalje bez zaustavljanja. Osjećao sam da su nas Amerikanci namagarčili i pomislio da iskočim iz vlaka. Ali prije nego što sam to mogao učiniti, vlak se usred smiraja zaustavio u dolini Rajne. Nekoliko pucnjeva iz puške, silno komešanje i našu su karavanu okružili francuski vojnici. Netko tko je tečno govorio njemački, ali s francuskim izgovorom, objavio nam je preko megafona:

"Pognite glavu. Mi smo francuska vojska i pucat ćemo na prvi znak neposluha. Ostanite mirni i izvršavajte naredbe."

Potpuna preneraženost. Sad sam shvatio da je sloboda bila tek san, a da će stvarnost biti zatočeništvo iza bodljikave žice. Psovali smo i žalili se da je naša predaja Francuzima protuzakonita. Ali nije bilo nikoga da čuje naše optužbe, shvati našu tjeskobu. Te noći nitko nije ni oka sklopio. Sjedili smo u zatvorenim teretnim vagonima pred baterijom kamionskih farova i prijetećih pušcanih cijevi. Vukovima je bilo povjereno čuvanje stada.

Sutradan, 29. srpnja u 0500 probudio nas je snimak marseljeze, iza kojeg se javio jasan alzaški glas i rekao:

"Smjesta izađite iz vagona. Poredajte se uz rijeku. I ne pokušavajte pobjeći - to će vas stajati glave."

Otpribliže 3000 Nijemaca nato je sišlo i poredalo se po naredbi. Zatim su nas povelili na gibljiv pontonski most preko Rajne, pa u francusku okupacijsku zonu. Uskoro smo doživjeli ironičnu predstavu: kad se diglo Sunce, njegove su zrake zablistale na golemom spomeniku pobjedi na brdu Niederwald. Sad nam je Rajna priječila put povratka u razmjernu sigurnost britanske zone, a stotine se nas neće više nikad vratiti.

Nastavili smo stupati kroz jutarnju vrućinu, tjerani dalje odredom francuskih vojnika koji su stalno vikali i gestikulirali. O podne, kad smo se dovukli u ozloglašeni Dietersheim, zarobljenički logor najveće sigurnosti, bili smo dehidrirani i izmučeni. Dok smo ispod okićenog luka stupali u zatočeništvo, kraj nas su protandrakala kola s konjskom zapregom natovarena golim, ispijenim truplima. Sjajni su bajuneti razdvojili časnike od redova i potjerali nas u golem obor već prepun njemačkih zarobljenika. Naši su sunarodnjaci bili živi kosturi, polugoli i prljavi; kosa i brada bila im je duga i spetljana, koža smeđa i kao da je štavljena te ispucala od nedohranjenosti. Već su mjesecima živjeli na otvorenom i spavali u rupama u zemlji, izloženi elementima. Svaka je kiša tu голу zemlju pretvarala u more blata i zakapala ljude u grobove što su ih iskopali vlastitim rukama.

Fred i ja smo izabrali slobodnu rupu, a ono malo svojih stvari zakopali u zemlju. Dok smo čekali što će dalje biti, razigrani su marokanski vojnici za zabavu bacali ručne bombe i pucali iz pušaka. Malo poslije podneva stigla su zaprežna kola s aluminijskim kantama u kojima je bio naš prvi formalni obrok poslije onog irskog gulaša u Norveškoj. To je trebala biti juha, ali su to i po izgledu i po ukusu bile splačine. Rekao sam Fredu da ne kanim samo tako sjediti i čekati da se istrošim u samo još jedan kostur. Još ću večeras uspjeti pronaći put bijega.

Kad se na logor spustila noć, krenuo sam u probu svog prvog bijega. Dok su mi se kidali živci,

oprezno sam upuzao u prolaz između našeg i susjednog kaveza, pa zatim prašnjavim tlom zavijugao prema graničnoj ogradi na mjestu na pola puta između stražarskih tornjeva. Polako sam se gibao preko reflektorima osvijetljenog brisanog prostora, sasvim pred očima povišenih mitraljezaca. Zatim sam zamigoljio duž unutarnje ograde sve dok nisam stigao do sumračne zone. Sad su između mene i slobode ležali još samo smotak bodljikave žice i druga ograda. Nedaleko od nje, gusta je paprat obećavala sigurnost - ako do nje uopće stignem. Zaključio sam da ću sutra uvečer baš tako pobjeći iz logora, pa sam se polako pužući vratio istim putem. U trenutku kad sam se vratio u svoju rupu, noć je već bila skoro prošla.

Iza sna me je trgnulo treštanje marseljeze. Smjesta sam Fredu rekao za put bijega. Na moje razočaranje, Fred nije bio nimalo oduševljen; rekao mi je da će mi izglediti biti bolji ako krenem sam. Ako uspijem, on će krenuti za mnom, pa ćemo se opet sresti na dogovorenoj adresi u Frankfurtu.

Opet sam zapuzao te noći u 2130; bio je to dug put, popraćen bjesomučnim lupanjem srca. S krajnjim sam oprezom dopuzao do sjene stupa u kutu. Tu sam zastao na nekoliko minuta, čeličeći volju za nastavak puta. A onda sam se opružio po tlu. Stisnutih zubi i suhих usta, kliznuo sam u prolaz, pa krenuo prema dvostrukoj rubnoj ogradi. Ispružio sam tijelo u punoj duljini, zabio prste u suho tlo, pa se povlačio i odgurivao i migoljio prema smotku bodljikave žice. Znoj mi se slijevao u oči, natapao mi odjeću. Dotaknuo sam smotak žice, uvukao se u njezin splet i već sam bio kod vanjske ograde. Duboko sam udahnuo i hitro pogledao oba tornja, pa onda oprezno odigao žicu, prokotrljao se ispod nje i od nje, pa kroz guštik paprati i u mrak.

Tišina. Preko ledina i polja raži prikrao sam se seocetu u dolini Nahe otprilike tri kilometra južnije od logora. Tu sam upuzao u štagalj i zaspao u humku sijena.

Probudio me oštar zvuk. Bio je to seljak. Baš je stavljao ormu na konja. Prišao sam mu i bez okolišanja rekao da sam pobjegao iz logora i da mi treba pomoć. On se silno začudio, pa rekao da su jedini zarobljenici koji su dosad uspjeli pobjeći bili oni koji su taj podvig ostvarili ulaskom u francusku Legiju stranaca. Odveo me u kuhinju i tu su me njegova žena i kći nahranile, posluživši me pregolemim doručkom od jaja i friganih krumpira. Dok sam jeo, on mi je rekao kako će se pobrinuti da meni i Fredu nabavi potrebne papire.

Poslije pošteno prospavane noći u krevetu od perja, probudio sam se pun nove budrosti i s obnovljenom odlučnošću da i Freda izbavim iz logora. Iako seljak nije odobravao takvo izlaganje opasnosti, ipak me opskrbio svim potrebnim. Poslije ponoći sam se oprezno približio logoru s vrećom hrane za ljude-kosture. Dok sam puzao prema vanjskoj ogradi, opazila su me dvojica stražara Marokanaca. Ustao sam na noge, očekujući da će me na mjestu ustrijeliti. Na moje iznenađenje, međutim, njih je više zanimao sadržaj moje torbe. Obratio sam im se francuskim boljim od njihovog, uvjerio ih da sam samo htio prošvercati hranu prijatelju i obećao im veliku nagradu u američkim cigaretama ako mi dopuste da kraj njihovog mjesta svaki put prođem za slično mito. Pobijedila je pohlepa. Prihvatili su dvije kutije Camelsa pa su mi čak i zadigli žicu. Zatekao sam Freda kako spava u rupi. Moj gaje ponovni dolazak upravo zapanjio, ali ni dalje nije bio spreman i sam pobjeći, već me je počeo uvjeravati kako očekuje da će do vikenda primiti legalne otpusne papire. Rekao mi je, ako ih ne dobije do subote uvečer, da će tada pokušati pobjeći. Ozlovoljen neuspjehom svoje pogibeljne misije, ostavio sam i Freda i hranu sred samrtnika i beznadnika. Još mi je jedna kutija američkih cigareta osigurala i odstup iz logora. Sat kasnije već sam se vratio u balu sijena.

Dva sam dana uživao u životu na imanju. Pomagao sam seljaku u polju, grabljao sijeno, tovario kola. Jeo sam dobru hranu dugo već neutoljenim tekom, a poslije se smiraja brčkao u limenoj kadi u štaglju. Bio sam savršeno sretan svojom sudbinom, jer sam otkrio da se sloboda može steći jednim trenutkom hrabrosti.

U subotu uvečer opet sam prišao logoru s još seljakovih američkih cigareta. Dva su stražara Marokanca prihvatila mito i pustili me da kliznem kroz dvostruku ogradu. Kad sam prišao Fredovoj rupi, najednom se iz tame diglo mnoštvo mračnih spodoba. U trenutku su me okružili i svladali. Tek sam tada shvatio da su me šćepali moji zemljaci. Otkrilo se da se moje ime našlo na popodnevnj prozivci; kasnije je zapovjednik logora objavio da će svi na popisu biti otpremljeni u Francusku i da

će za svakoga tko pobjegne dati strijeljati petoricu drugih. Moji drugovi, našavši se u strašnoj dvojbi, ponadali su se da ću se opet vratiti - u njihovu klopku. Možda je moj povratak stvarno spasio pet života, ali u tom trenutku svojim kolegama zarobljenicima nisam mogao oprostiti tu izdaju. Zato sam između sebe i lanjskih kolega u srcu povukao oštru crtu.

Prije no što se u nedjelju 5. kolovoza diglo Sunce, Fred i ja smo stali u vrstu s golemom skupinom zarobljenika, pa su nas odveli do željezničkog odvojka. Tu je stajao teretni vlak s 42 stočna vagona. Ukrcali su nas u njih, po 100 ljudi u svakom od prljavih vagona, pa nas zaključali. Zatim je vlak krenuo na dug put prema nepoznatom odredištu u Francuskoj.

Zagušljiva vrućina i smrad gnoja pretvorili su stočni vagon u mučilište. Dok se vlak kotrljao prema francuskoj granici, sjedio sam uz stražnji zid i sjekao i pilio dasku u stijenci nožem što sam ga uspio prošvercati. Radio sam dugo i kriomice, dok su svi ostali ležali omamljeni, polumrtvi od gladi i žeđi. Do ponoći sam uspio prorezati dio daske i napraviti rupu dovoljno veliku da mogu kliznuti. Kad se vlak zaustavio, gurnuo sam glavu kroz rupu, a zatim i ramena. Kad sam već bio na pola puta prema slobodi, netko me je najednom zgrabio za noge pa povukao natrag u vagon. Moji su se drugovi, desetak njih, bacili na mene poput hijena. Opet sam bio njihov zarobljenik.

Put se svu tu noć nastavio u svem svom jadu, pa zatim čitav sutrašnji dan i još jednu noć, bez hrane i vode, s ljudima koji su patili od dizenterije pa i gorih boljki. Te je druge noći umro jedan od tih ljudi-kostura, a sljedeće jutro još jedan. Smrad je smrti i raspadanja postao nesnosan. Da uhvatim dah čistog zraka, pritisnuo sam lice na rešetku jedinog otvora - i nanjušio ocean.

Nedugo potom vlak se zaustavio kraj improviziranog perona usred ničega. S obje se strane pruge razvilo mnoštvo francuskih vojnika regularne vojske. Zapovjedili su nam da siđemo pa nas potjerali u vješto skriven zarobljenički logor nalik na utvrđenu kolonijalnu postaju. Doznao sam da smo negdje kraj La Flechea, grada na pola puta između Le Mansa i Nantesa.

Logor nas je sve progutao. Čim su razdvojili vojnike od časnika, smjestili su nas u gruba skloništa i podijelili bonove za hranu. Smjesta sam počeo njuškati po ograđenom području u potrazi za izlazom. Obod se logora, međutim, kostriješio mitraljeskim gnijezdima i zidovima od bodljikave žice, mnogo opasnijim od onih u Dietersheimu. Osim toga, mladi vojnici francuske regularne vojske nisu bili od onih koji bi se dali podmititi. Fred i ja smo sad morali priznati da ćemo možda još dugo čekati na smanjenim sljedovanjima.

Dani su se vukli u vrućini i u gladi; beskrajno sam kružio po kavezima u potrazi za nekakvim izlazom. Mnoge sam sate proležao u sjeni zahoda, prateći stražarsku rutinu. Noću, kad bi vrućina popustila, zapuzao bih uz ogradu, klizio izvan rotirajućih snopova reflektora, uspinjao se na ograde susjednih obora - sve uzalud. Poslije dva tjedna u La Flecheu, obrazi su mi upali a rebra iskočila. Prezirao sam one koji su se prepustili sudbini, pa čak i one koje su iznijeli mrtve. Glad je bila veća od prijateljstva, jača od molitve, smrtonosnija od bolesti. Nemilosrdno trgovanje među zarobljenicima bilo je uobičajeno kao i smrt. Prstenje, satovi, odjeća, pa čak i zlatni zubi razmjenjivali su se za hranu. Sljedovanja su se hrane zamjenjivala za zaslinjene čikove. Među nama je bilo doušnika, lopova, vjerskih i političkih fanatika, luđaka i kukavica - i nekoliko nas s plamenom željom za bijegom.

Ipak sam tek trećeg tjedna u logoru nabasao na izlaz. Moj je plan bio tako jednostavan da nije mogao omanuti. Svaki bi dan velika skupina zarobljenika iz skupine redova dolazila do našeg poljskog zahoda, pa hvatala visoke željezne bačve pune ljudskog otpada, nakon čega bi ih pod strogom stražom odnosila i istresala u jame izvan sjevernog kraja logora. Fred i ja ćemo se nenajavljeno pridružiti grupi, izaći iz logora s bačvom i onda jednostavno zaboraviti na povratak.

Sutradan je ujutro naš prvi pokušaj zakazao. U trenutku kad smo s kolonom hripavih zarobljenika izašli iz svog obora, neki je štreberski Austrijanac u nama prepoznao časnike pa upozorio stražare. Na svu smo se sreću spretnom pričom uspjeli spasiti od dva mjeseca samice. Brzo sam usavršio plan. Iste večeri, kad je logor pozaspao, kliznuo sam iz barake i preko dvorišta, sve do ograde što nas je razdvajala od naših susjeda dočasnika. Popeo sam se preko ograde, skočio u susjedni obor i nestao u jednom zahodu. Nekoliko je trenutaka kasnije Fred već bio kraj mene.

Čim se diglo Sunce, logor je oživio, pa su uslijedila dva sata nelagodnog čekanja. A onda je stigla radna ekipa. Fred i ja smo podigli bačvu, izmiješali se s ljudima, pa izašli iz dočasničkog

obora a da nas nitko nije prepoznao. Dok nam je srce kruto lupalo, stigli smo do jama i sakrili se iza velike bačve. Dok su stražari nemarno klepetali, mi smo se opružili u visokoj travi, pa se otkotrljali i odšuljali. Kad smo stigli do ruba obližnje šume, zapuzali smo kroz niski guštik i tako sve dok se nismo našli na sigurnom u dubini šume. Smjesta smo požurili na zapad kroz gusto šumsko grmlje i preko potočića i staza.

Poslije tri sata mučnog probijanja, srušili smo se iznemogli u guštik. Poslije smo našli malo kupina kojima smo utažili žeđ i bar malo zavarali glad. Kad je pala noć, krenuli smo cestom na zapad, prema Le Mansu. Satima smo se vukli kolnikom, pa skakali u jarak kad god bi naišao kamion ili automobil i opet se vraćali na cestu da nastavimo to čisto mučenje. Čarape su nam se raspadale, na petama i nožnim prstima dizali su nam se plikovi, a sa stopala nam se upravo ljuštila koža. Tri smo noći tako hodali dalje, pa prolazili francuske straže i seljake na putu u grad, stalno za dlaku izbjegavajući da budemo otkriveni, puni napetosti i neslomljive volje da uspijemo, a preživljavali na hrani što smo je nalazili po seljačkim vrtovima ili skupljali, poput lešinara, s hrpa klaoničkih otpadaka. Danju bismo spavali skutreni skupa po šumama i propustima ispod ceste. Kad smo napokon, pri kraju treće noći, stigli do Le Mansa, dotjerali smo odjeću, u parku obrijali bradu i pošli u središte grada s groznim grčevima od gladi u želucu. Uspjeli smo pronaći kolodvor i otkrili da pariški brzi neće stići sve do dobrano iza ponoći. Otišli smo iz grada i za dana se sakrili u polju obraslom majčinom dušicom. Tek dugo poslije smiraja oprezno smo iz pozadine prišli željezničkoj postaji, gdje nam je teretni kolodvor obećavao zaklon i potajni prilaz putničkom peronu.

U 01.07, kad je ekspres utandrkao u stanicu, Fred i ja smo požurili kroz mračni teretni kolodvor, pa se ubacili u vrevu putnika, a s njima i u pretrpani vagon. Kad je vlak krenuo iz Le Mansa, pridružili smo se putnicima prostrtim po podu hineći da spavamo, sve u nadi da se kondukter neće gnjaviti da nas budi zbog karata koje nemamo. Ali kad se kondukter pojavio u prednjem dijelu vagona i viknuo: "Votre billets, mesdames. messieurs" Fred se digao na noge i krenuo prema drugom kraju vagona. Kao što smo i očekivali, kondukter nas umorne nije želio uznemiravati. Onda sam pričekao da se Fred vrati. Ali se to nikad nije dogodilo.

Već je bilo i osvanulo veličanstveno nedjeljno jutro, tog prvog dana rujna 1945., kad se brzi vlak dovezao u Pariz i zaustavio na Gare de Montparnasse. Stajao sam tako poput otoka sred putnika što su se izlijevali iz vlaka i pogledom tražio Freda. Freda nije bilo, no to me jalovo čekanje stajalo slobode. Kondukter me zatražio kartu. Dok sam kuhao priču o tome kako su mi ukrali prtljagu, najednom sam se našao pred dva sumnjičava žandara koji su odmah poželjeli vidjeti što sve imam po džepovima. Pobjegao sam na ulicu. Pritom su me, međutim, usporile bolne noge i nakon kratke potjere u kojoj su sudjelovali i policija i civili, opet sam postao zarobljenikom. Kako nisam želio da me smatraju lopovom, priznao sam da sam odbjegli ratni zarobljenik. Posljedica je bila da su me skinuli do gola i stavili u ćeliju bez prozora.

Onda se, nipošto prerano, u policijskoj postaji pojavio kaplar, pa mi dopustio da se obučem i obujem. Stavio mi je lisičine i bockajući me pištoljskom cijevi istjerao na ulice Montparnassea. Kroz Pariz smo prošli metroom sve do Gare du Nord, a zatim vlakom kroz sunčani krajolik sve do Cormeille en Parisis, te napokon pješice do mračne utvrde zvane Fort Cormeille.

Opet pretresanje. Opet ispitivanje. Odgovorio sam da sam spreman razgovarati samo s časnikom. Za nagradu su me bacili u ćeliju bez prozora. U tami kao u rogu pipkajući sam pronašao hrpu sijena i zaspao kao zaklan.

Probudili su me kasnije, mnogo kasnije; učinila su to dva čuvara i naredila mi da izađem. Odukli su me hodnikom koji je zaudarao kao mrtvačnica, pa uza stube u kancelariju. Tu mi je neki alzaški narednik predložio nagodbu: čašu vode za potpuno priznanje. Umorno sam pristao. Ali istina, dakako, naredniku nije bila po volji. S velikom mi je nasladom opisao kaznu za takvu vreću laži - samica na neodređeno vrijeme, sa svim uskratama koje ona podrazumijeva. Iz svega toga, međutim, reče mi on, postoji i izlaz. Francuska Legija stranaca ima potrebu za časnicima mog iskustva i ako se "dragovoljno" prijavim, za četiri ću tjedna biti slobodan čovjek, pa uživati u legionarskoj hrani i vinu, baš kao i u darovitim prostitutkama u Sidi-bel-Abbesu. Rekao sam mu da se obratio krivom čovjeku, našto se on zlobno nacerio i zajamčio mi obilje vremena za razmišljanje o mojoj brzopletoj odluci. Uskoro su se vrata tamnice opet zatvorila za mnom.

Okružila me vječna noć, a onda me počela proždirati glad. Mrak mi je, međutim, blažio muke, jer me je poštedio pogleda na vlastiti jad i poniženje, a osim toga i na gamad koja se naselila u moju ćeliju. Kroz duga sam razdoblja tonuo u duboki trans, progonjen narednikovim savjetom da o svemu još jednom razmislim. I napokon sam se i predomislio, ali samo zato što se iz te kamene tvrđave nije dalo pobjeći; da bih otkrio neki put bijega, morali su me poslati negdje drugdje.

Kad su me čuvari iznijeli iz ćelije, samo sam dahnuo pred narednikom: "Ulazim u Legiju." On se opet opako nacerio i naredio vojniku da mi donese nešto za pojesti. Kad sam se malo okrijepio gulašom, kruhom i kavom, jednim sam se potpisom odrekao života, nakon čega mi je obećao brz premještaj na drugo mjesto radi oporavka. Moj je odlazak, međutim, odgodio strašan napad dizenterije koji me odveo u garnizonsku bolnicu. Nekoliko mi je dana život visio o koncu, no onda sam se, tko zna kako, najednom oporavio. Na dan 28. rujna vratili su mi ono malo mojih stvari, a dali su mi i otrcanu smeđu odoru Njemačke radne službe, po kojoj će se, ako pobjegnem, vidjeti da sam zarobljenik. Prijazni me kaplar poveo natrag kroz Pariz, a zatim brzim vlakom do logora kraj Le Mansa.

Kao novi legionar, bio sam sve prije nego slobodan. Sad mi je zapravo bilo gore nego ikad. I dalje sam bio u zarobljeništvu, u zatvoru najvišeg osiguranja. Osim toga me se francuski zapovjednik logora požurio upozoriti da ću, ako opet pokušam pobjeći, biti stavljen pred vojni sud i strijeljan. A osim toga sam zbog svih svojih muka bio i silno oslabio, izgubivši više od 10 kilograma.

Na dan su me 1. listopada izvukli iz moje privremene ćelije i pustili u časnički obor smješten u sredini logora. Tu sam pronašao neke kolege iz La Flechea, koje su prebacili ovamo zbog sigurnosnih razloga, i to stoga što je iz ovog logora bijeg navodno bio sasvim nemoguć. Iste sam večeri počeo istraživati u potrazi za nekakvim izlazom. Traganje su mi silno otežavale visoke ograde, složen raspored žica i čuvari oštra oka. Iz dana sam u dan provodio mnoge sate proučavajući navade stražara u tornjevima sa strojnicama, kao i čuvara što su koračali kraj dvostruke ograde koja je dijelila naš obor od francuskog kompleksa. Noću sam se verao preko ograda da istražim i ostale obore i pokušam pronaći slabe točke vanjskog, obrambenog oboda. Nisam pronašao nikakav izlaz, a kako se bližio dan kad su me trebali poslati u Legiju, moje je traganje postalo upravo očajničko.

Na dan 13. listopada, moja je sretna zvijezda još jednom zasjala. Dok sam bio u bolnici u Fort Cormeilleu, primio sam paket Crvenog križa, što sam i potvrdio potpisom. U paketu je bilo sira, dvopeka, koncentrirane hrane, no u njemu su - što je najbolje od svega - bile i četiri kutije američkih cigareta i limenka duhana! Sad sam opet bio bogat, s dragocjenom robom koju sam mogao razmijeniti za tako mi potrebno građansko odijelo. Sutradan se pojavilo nešto još dragocjenije. Dok sam istraživao logorski stacionar, neki me mladi student medicine, koji je pomagao pri liječenju zarobljenika, upitao što imam za prodati. Dao sam mu ručni sat koji sam se tako dugo i mučno trudio sakriti pred svima koji su me pretresali. Student je rekao da bi za sat mogao dobiti 1000 franaka i onda mi ih je, na moje iznenađenje, sutradan poslije večere i izručio. Taj je novac bio dovoljan da se plati željeznička karta do Njemačke i hrana za mnogo dana.

Dok sam se razumno cjenjkao oko odjeće za povratak kući, u glavi mi se polako oblikovao plan bijega. Moji su se logorski kolege pokazali krajnje prijemčivim za američke cigarete. Za šest sam cigareta dobio kožnatu torbu za spise u koju sam mogao spremiti svoj mršavi imetak. Nježnomodri ogrtač stajao me deset cigareta, a šešir i košulja samo tri. Najveći mi je izdatak bio 20 cigareta, kojima je trebalo dodati i moju izdajničku odoru, a sve to u zamjenu za upadljivo modro odijelo, vlasništvo jednog zatvorenika, Horsta Bendera, u kojeg sam imao dovoljno povjerenja da ga zamolim da mi pomogne u noći bijega. Na kraju mi je svega trebao još i veći broj mesarskih kuka, a njih sam za 10 cigareta dobio od mladog zatvorenika koji je radio u dućanu; rekao sam mu da mi trebaju za vješanje odjeće. One su mi zapravo trebale da prođem kroz ograde od bodljikave žice u sumračnom području između kuhinjskog kompleksa i stražarske kućice. Bezbroj sam puta prevrnuo plan u glavi i odlučio prije umrijeti negoli dati da me opet uhvate. Odlučio sam krenuti u bijeg oko 22.00, malo prije izlaska mjeseca, na dan 27. listopada.

Subota, 27. listopada. Jutarnja je prozivka bila rutinska. Veselila me misao da će za 24 sata

cijeli logor biti na nogama zbog mog bijega. Inače sam bio sjajno raspoložen, pa sam se potrudio da na rastanku još jednom porazgovaram s poznatima. Horstu Benderu sam dao zadnje upute glede uloge koju je večeras trebao odigrati. Kad je došlo vrijeme večere, omotao sam torbu za spise u kaput, pa Benderu dao i taj zamotak i svoj večernji obrok i postavio se kraj kolica što su dovezla hranu u našu baraku.

Kad je radna ekipa napokon poslije 2000 došla po kolica, bilo je vlažno i hladno. Brzo sam se izmiješao s njima i pomogao im da izguraju kolica najprije iz našeg obora, pa niz glavnu ulicu logora te ih napokon dovezu u kuhinjski kompleks. Zatim sam se pod okriljem mraka iskrao i ušao u zahod, gdje sam pričekao da iz susjednog zatvorskog dvorišta izađu ljudi koji su poslije večere krenuli u šetnju. Onda sam stupio u mračno područje kraj ograde koja me razdvajala od prethodnog obora. Iza stabla je izašla mračna prilika - bio je to Bender. Prebacio je preko ograde onaj zamotuljak, ravno meni u naručje. Pohitao sam u zahod, pa izvukao i obukao Benderovo modro odijelo, smotao smeđu odoru i izišao. Smotuljak sam preko ograde dobacio Benderu. On mi je, pak, dobacio drugi zamotak s ogrtačem i torbom za spise i na rastanku mi mahnuo bijelim dlanom.

Nekoliko skokova i pružio sam se kraj unutarnje ograde, nasuprot stražarske kućice. Sledio sam se kad je na samo šest metara od mene prošao stražar, a zatim sam pomoću kuka skupio nekoliko strukova bodljikave žice. Provjerio sam stanje u stražarskoj kućici i tornjevima sa strojnicama lijevo i desno, pa usporenim pokretima propuzao kroz ogradu i produžio, gurajući pred sobom svoj zavežljaj prema petljama bodljikave žice, stalno se držeći sjene što ga je neka jela bacala preko brisanog prostora. Odvojio sam jednu petlju, objesio je kukom na vanjsku ogradu, pa pomoću još dvije kuke napravio otvor u posljednjoj barijeri, kroz nju prebacio zavežljaj i krenuo za njim u vanjski svijet. U sjeni sam stražarske kućice obukao ogrtač, stavio šešir i zabio cigaretu u usta. Kad su se svi stražari izgubili iz vida, ušao sam u vojnički kompleks. Kad sam ušao na osvijetljeni poligon, mimoišlo me mnoštvo vojnika. Zastao sam, zapalio cigaretu, pa nastavio ravno naprijed, kroz dvorišta, između baraka, te napokon izišao iz logora.

U Le Mans sam došetao iz predgrada, pa u 23.10 stigao na kolodvor i kupio kartu drugog razreda do Pariza. Oko dva sata kasnije - bilo je to u nedjelju, 28. listopada - ukrcao sam se na brzi vlak i zauzeo sjedalo u kutu u zadimljenom odjeljku. Ujutro sam u 07.00 stigao na Gare de Montparnasse, nehajno pokazao kartu kontroloru, prošao kraj jednog od žandara koji su me pred dva mjeseca uhvatili, pa se metroom odvezao do Gare de l'Est. Pošto sam kupio kartu za Metz, pred sobom sam imao punih 13 sati do polaska vlaka, vrijeme koje je nečim trebalo ubiti. Cijeli sam dan lutao Parizom sav izvan sebe. Činilo mi se da me svi gledaju i bio sam uvjeren da će me svaki žandar zatražiti dokumente koje ne posjedujem. Ipak sam uspio izbjeći nevolju i vratio se na kolodvor s obiljem vremena za ukrcaj na vlak.

Put je do Metza potrajao devet sati i doveo me na rub snaga. U Metzu sam kupio kartu do francuskog graničnog grada Forbacha, pa put planirao tako da me opet prikrije tama. Opet sam pošao prošetati se gradskim ulicama. U glavi mi se vrtjelo, bolio me želudac. Napetost je bila skoro nenasno. Osjećao sam jaku potrebu za snom, ali se nisam usudio počinuti. Osjećao sam jaku potrebu za hranom, ali sam se nećkao bez bonova za hranu ući u dućan. Pa ipak sam osjećao i da mi se sreća počela smiješiti - da me više ništa ne može spriječiti u bijegu.

Napokon sam ušao u pekaru i smislio nekakvu ispriku što nemam bonove. Kupio sam dva prhka hljeba i proždri ih šecujući prolazima staroga grada. Ali od tog sam obroka toliko ogladnio da sam hrabro ušao u restoran, objasnio da sam izgubio bonove i zamolio da me ipak posluže. Pojeo sam zdjelicu juhe od graška, veliku porciju lionske kobasice i salatu od krumpira. Poslije te prave gozbe, ponovno sam krenuo u pritajenu, ustrašenu skitnju. U smiraj sam, međutim, još bio slobodan, i u 18.45 se vratio na kolodvor.

Bilo mi je sasvim jasno da me u Forbachu čeka temeljit granični pregled, pa sam se ukrcao na vlak što je već čekao na pruzi i krenuo kroza nj, tražeći gdje bih se sakrio. Kad sam stigao do lokomotive, otkrio sam da u strojarskoj kućici nema nikoga. Brza odluka i hitro djelo i već sam se zakopao u ugljen na tenderu. Nekoliko su se trenutaka kasnije vratili i ložać i strojovođa, oglasio se zvižduk i vlak se izvukao iz kolodvora u Metzu.

Poslije dva sata ložać je već bio lopatom izbacao toliko ugljena da mi se opasno približio.

Oprezno sam otpuzao do kraja tendera, ugledao veliki željezni sanduk, otvorio ga i izvadio cijev, pa uskočio i spustio poklopac. Najednom se, škripeći kočnicama, vlak usporio i zaustavio na kolodvoru u Forbachu - sred velikog kontingenta francuskih vojnika. Lokomotivu su otkopčali od vagona, pa je krenula uzeti vodu. Kad su vlakovođa i ložič došli po cijev, umjesto nje su u sanduku našli mene. Obratio sam im se na francuskom, pa promrmljao nekakvu ispriku koja ih je očito zadovoljila - da sam samo krenuo nekim prijateljima preko granice. Naredili su mi da siđem s lokomotive. Požurio sam u tamu kolodvora i sakrio se ispod zatvorenog vagona. U međuvremenu su vojnici završili pregled i povukli se. Lokomotiva je krenula na svoje mjesto, pa su je zakvačili i vlak je krenuo dalje. U posljednji sam trenutak pretrčao preko tračnica, uhvatio se za stražnji odbojnik prvoga vagona, uspeo se prljavim ljestvama i opružio se na krovu.

Vlak se nastavljao kotrljati kroz noć. Grčevito sam se držao za krov, jedva i svjestan ujeda hladnoće i oblaka čade što su me češali po licu. Kad sam ispred vlaka ugledao svjetla, spustio sam se niz ljestve i pričekao na odbojniku da se vlak zaustavi. Bio sam u Saarbruckenu. Opet je na peronu sve vrvjelo od francuskih vojnika. Brzo sam se pomiješao s putnicima na odlasku i zakružio pogledom u potrazi za mjesnim njemačkim željezničkim osobljem. Opazio sam šefa stanice u modrom odijelu, pa mu prišao i prošaptao na njemačkom:

"Ja sam Nijemac i pobjegao sam iz zarobljeničkog logora. Trebam pomoć."

Šef je stanice samo kimnuo glavom i rekao:

"Pođite za mnom, samo se ponašajte normalno i pretvarajte da ste jedan od nas." Odveo me na teretni kolodvor, do samotnog vagona. Pokucao je na vrata i gurnuo me unutra, u skupinu slobodnih pružnih radnika.

Radnici su me zasuli uzbuđenim pitanjima, dali mi sapuna da sperem slojeve čade, nahranili me pečenim krumpirom i ersatz kavom. Rekli su mi da će moja prilika doći za 30 minuta, kad američki ekspres iz Pariza za Frankfurt stane radi promjene lokomotive, da put do odredišta produži s njemačkim osobljem. Potom su mi, da djelujem prirodnije, u ruku utisnuli željezničarski fenjer, pa me odveli na peron taman na vrijeme da vidim kako se ekspres zaustavlja u stanici. S vagona su skočili američki vojni policajci, pa počeli pregledavati osovine u potrazi za bjeguncima. Lokomotive su bile brzo zamijenjene i vlak je bio spreman za polazak. Dok sam stajao među radnicima na čelu vlaka, sve je nekako, i slika i zvuk, bilo oštro kao nož. Dahtanje lokomotive. Amerikanci koji pretražuju vagone. Francuzi što lutaju peronima. Zapovijedi izviknute na engleskom. Rečenice izgovorene na francuskom. Lokomotiva je uz silan tresak poskočila naprijed. Stisnuo sam ruku dvojici prijatelja pa uskočio u lokomotivu već u pokretu. Deset, dvanaest udaraca stapa i ekspres je srnuo u tminu, sve dalje od granice, sve dublje u Njemačku.

Kad se na istoku zarumenilo nebo, vlak je zatandrkao preko meinzskog mosta na Rajni, valjajući se prema istoku, stalno prema istoku. A kad su se prve zrake jutarnjeg sunca dotakle krošnji borova južno od Frankfurta, shvatio sam da sam slobodan. Točno u 06.40 sati u utorak, 30. listopada 1945., vlak se zaustavio pred signalom. Iskočio sam iz strojarske kućice i potrčao u šume svoje mladosti.

KRAJ

DODACI

Gubici njemačkih podmornica 1939. - 1945.

1939. - 9

1940. - 22

1941. - 35

1942. - 96

1943. - 237

1944. - 241

1945. - 153

Ukupno - 793*

* Ubrojane su i U-505 i U-570 zarobljene na pučini.

Rječnik manje poznatih pojmova*

Asdic.- Stariji izraz za sonar, uređaj za otkrivanje podvodnih objekata (podmornica, ribljih plova, morskoga dna) pomoću odbijanja visokofrekventnih zvučnih valova. Razvili su ga saveznici neposredno poslije I. svjetskog rata, a naziv je dobio prema kratici od Allied Submarine Detection Investigation Committee (Saveznički odbor za istraživanje [metoda] otkrivanja podmornica), tijela zadužena za njegovu izradu.

Balastni tankovi.- Vanjski tankovi velike zapremnine s otvorima na vrhu (odušnicima) i dnu (plavnicima), a služe za uranjanje odnosno izranjanje. U zaronjenom stanju težina podmornice stalno je jednaka masi vode što je istiskuje cijelim trupom, zbog čega nepomično lebdi. U izronjenom stanju, međutim, uronjeni dio svojom istisninom mora nositi i težinu izronjenog dijela. Zbog toga je kod izranjanja potrebno, uz otvorene plavnike, iz balastnih tankova komprimiranim zrakom istjerati vodu. Kod zaranjanja se, međutim, istovremeno otvaraju i odušnici i plavnici, pa zrak izlazi, voda ulazi i podmornica gubi suvišni uzgon.

Biskajski krit- Njemački uređaj za detektiranje radarskih valova, a služi za rano upozoravanje da se podmornica našla u radarskom snopu. Bila je to, zapravo, antena u obliku križa na koji je bila napeta žica, a primala je radarske valove na višem kraju centimetarskog područja. Prvi su ga put primijenile podmornice u Biskajskom zaljevu, po čemu je i dobio ime, ali je uskoro zastario zato što su saveznici uspjeli smanjiti valnu duljinu radarskih snopova.

Buba.- Poboļšani njemački uređaj za upozoravanje na radar. Bio je četvrti u nizu, a detektirao je radarske valove u centimetarskom području.

Čvor- (uzao). Jedinica za brzinu (najčešće broda), a definira se kao nautička milja na sat (gotovo točno 0,5 m/s). Naziv je povijesni, jer se na jedrenjacima brzina mjerila izbacivanjem plovka i mjerenjem duljine

* Rađen prema izvorniku, ali dorađen i dopunjen. (Op. Prev.)

odmotane uzice - što se određivalo brojenjem na nju vezanih, a pravilno razmaknutih čvorova.

Čvrsti (tlačiti) trup.- Nenaplavljivi, hermetizirani dio trupa podmornice, u čiju se unutrašnjost ne prenosi vanjski tlak. Čvrsta jezgra podmornice u kojoj su smješteni posada, motori, akumulatori i većina najvažnijih dijelova. Na nj se - u slučaju jednotrupnih podmornica, kakve su bile njemačke iz klasične serije - nadovezuju nadgrade, kormila, tankovi i si. Njemačke su podmornice nove generacije, međutim, bile dvotrupne, pa je čvrsti trup - sa svim ostalim dodatnim organima - bio ugrađen u vanjski, hidrodinamično oblikovani laki trup, kroz koji je slobodno cirkuliralo more i izjednačavalo tlakove.

Desna strana broda.- Definirana kao strana koja nam je zdesna kad smo licem okrenuti prema pramcu.

Dubinsko kormilo- v. hidroplani

Duljina, zemljopisna.- Kutna udaljenost, na Zemljinoj površini, vlastitog od nultog, greenwichkog meridijana; to jest kutna udaljenost, na istok ili na zapad, od zvjezdarnice u Greenwichu.

Fregata.- Povijesno, jedrenjak s dva reda topova (za razliku od korvete s jednim i linijskog odnosno bojnog broda s tri i više redova). Kao klasa obnovljen u II. svjetskom ratu. Bio je to brod donekle sličan razaraču (zbog čega su ga Amerikanci, za razliku od Britanaca, nazivali "eskortnim razaračem"), ali manje istisnine (do 2000 tona) i namijenjen pratnji konvoja i borbi protiv podmornica. Poslije rata joj se proširilo područje primjene, što je bilo popraćeno porastom tonaže, pa je danas fregata donekle preuzela povijesne zadaće razarača.*

Giro(skopski)-kompas.- Kompas kojemu je srce giroskop, uređaj u kojemu zvrk u brzom okretanju i na dvostrukom kardanskom ovjesu stalno održava zadani smjer. Prednost mu je što je neosjetljiv na magnetske smetnje, a osim toga pokazuje prema zemljopisnom a ne magnetskom polu, tj. postavlja se paralelno prema zemljopisnom a ne magnetskom meridijanu, pa ne treba unositi korekcije.

Giro~kut.- Kut na koji se prije ispaljivanja postavlja girokopski uređaj torpeda. Namjestimo li ga, primjerice, na "nulti kut", torpedo će nastaviti

* Autor često brka donekle slične klase brodova, fregalu, korvetu i razarač koje - recimo to u njegovu obranu u uvjetima noćnog boja ponekad nije lako razlučili, a ni inače klasificirati (Op prev.)

kursom koji je podmornica imala u trenutku određivanja elemenata. U suprotnom će skrenuti za zadani kut ulijevo ili udesno. Zahvaljujući tome, putanja torpeda postaje neovisna o manevriranju podmornice i njezinoj orijentaciji u trenutku ispaljivanja.

Girokop (žirokop).- Zvrk postavljen na dvostruki kardanski ovjes, tako da mu osovina, kad ga brzo zavrtimo, ostaje uvijek paralelna s nekim smjerom, bez obzira kako zaokretali cijeli uređaj.

Hidroplani- (dubinska kormila). Vodoravna, zakretna krilca na provi i krmi podmornice. Kako je podmornicu nemoguće savršeno trimovati, njezina se konačna stabilnost u plovidbi (tj. stalnost dubine i vodoravan položaj) osigurava dinamički, tj. pomoću hidroplana koji stvaraju dinamički uzgon (slično avionskom krilu), pa, ovisno o zakretnom kutu, zadižu ili spuštaju provu (odnosno krmu). Osim toga, kompenziraju i dinamičke sile koje se stvaraju gibanjem samog trupa podmornice. Posebno su korisni pri naglom zaranjanju i izranjanju, kad mogu bitno pojačati vertikalne sile koje djeluju na podmornicu, a osim toga je i usmjeriti prema dubini (ili prema površini), tako da se zaron (ili izron) ubrza radom vijaka i težinom izronjene krme.

Horizont- (obzor, nebosklon). Razdjelna crta između neba i mora (ili kopna). U astronomiji se definira nekoliko (računskih) horizonata, no u praksi se predmnijeva ono što vidi ljudsko oko, pa njegova udaljenost ovisi o vremenskim prilikama i visini promatrača. Tako je, primjerice, u vrlo bistar dan horizont od promatrača na mostu podmornice udaljen 16 nautičkih milja (oko 30 km).

Koča, kočarica.- Za borbu protiv podmornica u priobalnim vodama u II. su se svjetskom ratu, kao pomoćni ratni brodovi, masovno primjenjivale i naoružane kočice. Široka i slobodna krmena paluba bila je vrlo prikladna za smještaj dubinskih bombi, a snažni motori, nužni za vuču mreža potegača (koča), osiguravali su im dovoljnu brzinu.

Kontinentalni šelf.- Poplavljeni dio kontinentalnih ploča koje plutaju na guščoj stijeni iz koje je izgrađeno oceansko dno. Dubina mu je do oko 200 metara, poslije čega se morsko dno naglo spušta. Zovu ga i perikontinentalnim pojasom.

Korveta.- Povijesno, jedrenjak s jednim redom topova (v. fregata). Kao klasa lakog i brzog ratnog broda (oko 1000 tona) obnovljena u II, svjetskom ratu, da bi u borbi protiv podmornica i u pratnji konvoja, kao najbrojniji njihov pratitelj, zamijenila teže i skuplje fregate i razarače, s kojima se često brka.*

Leteći čamac.- Hidroavion (hidroplan) koji ne slijeće na plovke, nego na trbuh, zbog čega mu trup mora biti izgrađen kao veliki plovak, dakle u obliku čamca. To se rješenje u pravilu primjenjuje kod velikih i najvećih hidroaviona.

Lijeva strana broda.- Definirana je kao strana koja nam je slijeva kad smo licem okrenuti prema pramcu.

Metox.- Njemački uređaj za otkrivanje radarskih valova, zamjena za nezgrapni "Biskajski križ". On je otkrivao valove u desetcentimetarskom opsegu valnih duljina.

Milja, nautička (morska, pomorska).- Jedinica za duljinu u pomorstvu i zrakoplovstvu. Definira se kao duljina jedne meridijanske lučne minute, a iznosi oko 1852 m. Premda nije jedinica metričkog sustava, njena je upotreba iznimno dopuštena.

Mrežni kvadrat.- Kvadrat u kvadratnoj mreži ucrtanoj na pomorskoj karti te označen dogovorenim slovom i brojem. Takav sustav označavanja omogućava brzu orijentaciju i pojednostavljeni prijenos poruka.

Muha.- Bitno usavršeni njemački uređaj za upozoravanje na radarski snop. Detektirao je radarske valove u najnižem centimetarskom području, a osim toga je određivao i smjer njihova izvora.

Oscilograf, osciloskop.- Uređaj koji piše katodnom zrakom po svijetlećem ekranu u evakuiranoj (katodnoj) cijevi- Zraka se skreće električnim poljem. Budući da njegova jakost ovisi o privedenom

naponu, ovaj je uređaj jako zgodan za zorno praćenje njegovih promjena (osilacija - otuda i naziv). U savršenom se obliku primjenjuje i za crtanje radarske slike, a on je i srce klasičnog televizora s katodnom cijevi.

Paralela.- Zamišljena crta koja nastaje presijecanjem Zemljine površine ravninom paralelnom s ekvatorijalnom ravninom; crte na Zemljinoj površini paralelne s ekvatorom.

Periskop-. Uređaj za promatranje iza prepreke. Sastoji se od sustava zrcala i/ili (zrcalnih) prizmi koji skreće put svjetlosne zrake, lako je primjenu našao u utvrđenjima i oklopljenim kopnenim vozilima, ipak je najhitniji za funkcioniranje podmornice, kojoj dopušta promatranje i u zaronjenom stanju, kad je dovoljno da iz mora viri samo objektiv periskopa.

* Vidi bilješku uz pojam "Fregata". (Op. prev.)

Pramac lijevo, kut 35 (i sl.).- Način označavanja neprijateljeva kursa u odnosu na položaj podmornice. To znači da promatrač vidi protivnikov pramac okrenut lijevo, i to pod kutom od 35 stupnjeva u odnosu na sebe.

Radar.- Uređaj za detektiranje pomoću kratkovalnih radio-valova koje uređaj odašilje i zatim prima njihov odraz, pa time određuje i smjer i udaljenost objekta od kojeg se zraka odrazila. Prednost mu je što širenju radarske zrake ne smetaju ni magla ni mrak, što omogućuje detekciju i pri uvjetima krajnje loše vidljivosti. Uređaj su još prije II. svjetskog rata razvili i saveznici i Nijemci, ali je bio tako nezgrapnan daje bilo moguće izraditi samo stacionarne i teške uređaje, primjenjive isključivo na (velikim) brodovima. Kasnije je valna duljina radarske zrake smanjena, što je smanjilo i gabarite uređaja (čak dotle da se mogao ugraditi u lovačke zrakoplove) te mu povećalo osjetljivost i točnost.

Radio-goniometar.- Antenski uređaj (obično u obliku okrugle, okomite petlje) koji služi za utvrđivanje smjera iz kojeg dolazi snop radio-valova. Kod brodova uglavnom služi za određivanje položaja koji se nalazi u sjecištu nekoliko snopova što se šalju iz radio-farova podignutih za navigacijske svrhe na međusobno udaljenim mjestima na kopnu. Razarač-. Ratni brod početka male istisnine (oko 1000 tona), namijenjen obrani većih jedinica od torpiljarki i torpednih čamaca. Kasnije su mu se funkcije proširile (priprema i izvođenje desanata, borba protiv podmornica, izviđanje, torpedni napad, protuavionska zaštita), pa je postao brod skoro univerzalne namjene, "tegleće grlo" ratne mornarice. Istodobno mu se povećala i tonaža, tako daje već u II. svjetskom ratu postao i prevelik i preskup za specijaliziranu ulogu zaštite konvoja od podmornica, pa je zamijenjen lakšim fregatama i još lakšim korvetama, pa i naoružanim kočama. Danas se, zbog rasta vlastite tonaže (i do 5000 tona) i smanjenja sklonosti gradnji većih jedinica, razarač ubraja među ratne brodove srednje veličine, a funkcije su mu se još više proširile.*

Sonar- v. Asdic

Širina, zemljopisna.- Kutna udaljenost, po meridijanu, od ekvatora. Određuje se mjerenjem visine Sunca i drugih nebeskih tijela.

Tankovi za gorivo.- Kod klasične podmornice vanjski, odozdo otvoreni tankovi. Kako se gorivo troši, njegovo mjesto zauzima voda, pa se uzgon podmornice neznatno mijenja.

* Vidi bilješku uz pojam "Fregata". (Op. prev.)

Tlačni trup- v. čvrsti trup

Torpedno računalo.- Brzi električni računalni stroj namijenjen dobivanju elemenata za izbacivanje torpeda, a na osnovi azimuta, kursa, brzine i udaljenosti cilja, čemu se još pridodaju i kurs te brzina podmornice, kao i brzina samog torpeda. Izračunati se giro-kut električki prenosi u torpedo u cijevi, što omogućuje da se torpedo ispali u točno određenom djeliću sekunde i krene proračunanom putanjom, bez obzira na gibanje i orijentaciju podmornice u trenutku ispaljivanja.

Trim.- Uravnoteženost broda. Kod jedrenjaka se prikladan trim postiže primjerenim razmještajem jarbola i jedrilja, čime se izbjegava zakretanje i zanošenje broda, dok kod podmornice neravnotežu izaziva neprikladan razmještaj masa i uzgonskih volumena. Dok se kod površinskog broda manje neuravnoteženosti same poništavaju dubljim uranjenjem kime ili pramca, odnosno cijelog trupa,

kod podmornice, u stanju potpune uronjenosti, ta prirodna regulacija nije moguća, pa ju je potrebno umjetno uravnotežavati prelijevanjem balasta iz krmenih u pramčane trim-tankove, odnosno punjenjem i pražnjenjem uzgonskih ili regler tankova. Idealno trimovana podmornica mora nepomično lebdjeti u vodoravnom položaju.

Trimski tankov-i Manji tankovi smješteni u čvrstom trupu, uz pomoć kojih se regulira ravnoteža između pramca i krme.

Trimsko zaranjanje.- Zaranjanje, u pravilu svakodnevno, radi provjere i popravljanja trima. Trim se, naime, stalno mijenja zbog trošenja goriva i zaliha te obrastanja trupa, promjene gustoće mora zbog varijacija temperature i slanosti, pa ga treba neprestano ugađati.

Uzao- v. čvor

Uzgonski ili regler tankovi.- Tankovi manje zapremnine, smješteni u čvrstom trupu. Služe finoj regulaciji uzgona (koji se mijenja uslijed promjene gustoće vode), kako bi se on sasvim izjednačio s težinom podmornice, koja se u plovidbi također mijenja.

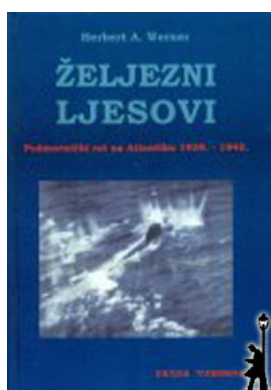
UZO- (U-Bootzieloptik). Podmornički torpedni nišanski uređaj. Nalazi se na mostu podmornice i navodi se na cilj. Izmjereni se azimut prenosi do torpednog računala u tornju, koje na temelju njega izračunava elemente potrebne za ispaljivanje torpeda.

Zemljopisna duljina i širina- v. duljina, širina

Zenitalni periskop-. Periskop izvanredno širokog vidnog polja koji omogućava pregledavanje neba u potrazi za avionima - redovito točno iznad podmornica. Glava je tog periskopa vrlo glomazna, zbog čega se ne izbacuje pri dnevnom napadu.

Bilješka o piscu

Herbert A. Werner u trenutku je izbijanja rata bio 19-godišnji pomorski kadet, da bi u travnju 1941. diplomirao na Njemačkoj vojnopomorskoj akademiji u Flensburgu. Bio je dodijeljen podmorničkoj službi najprije kao zastavnik, a poslije i kao prvi (izvršni) časnik te napokon kao kapetan. Plovio je Atlantskim oceanom, Engleskim kanalom, Sjevernim, Baltičkim i Norveškim morem te Sredozemljem, da bi u ljeto 1943. čak položio mine ispred američke pomorske baze u Norfolku. Preživio je rat a zatim i englesko, američko i francusko zatočeništvo, da bi se 1957. preselio u Sjedinjene Države i stekao američko državljanstvo.

uživajte u svijetu knjiga